UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Machvmetis Saracenorvm Principis, Eivśqve Svccessorvm Vitae, Ac Doctrina, Ipséque Alcoran

Bibliander, Theodor

[Basel], [1543]

VD16 VD16 K 2583

Confvtationes Legis Machvmeticae, Qvam Vocant Alcoranvm, singulari industria ac pietate à doctissimis atq[ue] optimis uiris partim Latinè, partim Græcè, ad impiæ sectæ illius, errorumq[ue] eius ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-98259

Visual Library

CONFVTATIONES

LEGIS MACHVMETICAE, QVAM VOCANT ALCORANVM, singulari industria ac pietate à doctissimis atq; optimis uiris partim Latinè, partim Græcè, ad impiæ sectæ illius, errorumq; eius impugnationem, & nostræ fidei Christianæ confirmationem olim scriptæ, ac magno studio hinc inde conquisitæ, inq; lucem editæ.

Quorum catologum uersa pagina continet.

Adiecta quoq; est Lodouici Viuis Valentini, uiri doctissimi, de Mahumete & Alcorano eius Censura, ex Libris ipsius de Veritate fidei Christianæ decerpta, unà cum alijs lectu dignissimis.

Cum gratia & priuilegio Imperiali ad septennium.

CONFVTATIONVM LEGIS MACHVMETICAE,
secundo hoc Tomo comprehensarum Catalogus.

Lodouici Viuis Valentini de Mahomete & Alcorano ipsius Censura, è Libris eius de Veritate fidei Christianæ decerpta.
De Mahometo, eiusq; legibus, & Sarracenorum rebus, ex Volaterrano.
Mahumetanorum sectam omni ratione carere, Commentatiũcula lectu dignissima, Hieronymo Sauonarola autore.
Disputatio Christiani eruditissimi, qui diu uersatus est apud principem Sarracenorum cum magna dignatione, & Sarraceni sodalis ipsius, aduersus doctrinam & flagitia Mahumetis.
Cribrationum Alcorani Libri tres, Reuerendiss. atq; doctissimo D. Nicolao de Cusa Cardinali autore.
Richardi fratris ord. Prædicatorum, uiri doctissimi, Confutatio legis à Mahumete Sarracenis latæ, per Demetriũ Cydoniũ in linguam Græcam translata.
Eadem Richardi Confutatio è Græco rursus Latinitate donata, Bartholomæo Piceno interprete.
Christianæ fidei Exomologesis, siue Confessio, Sarracenis facta, cùm primis quidem pia, & spiritum planè Apostolicum redolens, Græcè & Latinè, incerto autore.

DE MAHOMETE, ET ALCORANO

IPSIVS, SIVE SARACENORVM LEGE, LODOVICI Viuis Censura, è libris eius de Veritate fidei Christianæ excerpta.

Prima ætate Mahometes fuit pauper, & exercuit latrocinia: tum nactus opulentas nuptias, militauit sub Heraclio imperatore, inter populares suos Arabes. In ea militia occasionẽ principatus ac potentiæ inuenit. Nam quum Arabes irati Heraclio discessionem ab eo fecissent, hic se ordinibus iratorum militum admiscuit, eorumq; animos aduersus imperatorem exacuit, & in defectione confirmauit. Tum creatus est à parte quadam militum dux Mahumetes, quemadmodum ij solent in omni seditione extolli, qui praua multitudinis consilia comprobant, potentesq; & principes insectantur. Humilitatem generis & uitæ prioris sordes multi in nouo duce aspernabantur. Ipse ut ab illo se contemptu uindicaret, quod est apud stolidam plebem facillimum atq; efficacissimum, diuinitatem suis actibus prætendit, non tam se ducem & principem ferens, militari fauore electum, sed prophetam & nuncium Dei omnipotentis, ut obtentu diuinitatis omnes haberet dicto audientes. Caput uero negotij erat, Deũ misisse primò humano generi Mosen, hinc Christũ IESVM, instructos facultate prodigiorum: homines illis non se præbuisse obsequentes: statuisse Mahumetem mittere sine miraculis, armatum, ut quos non mouissent oracula, cogerent arma: se esse postremum nuncium, nec futurum postea alium, prædictum à Christo in Euangelio, prænunciatum luce admirabili quæ ab Eua per successionem generis in omnes mulieres transierit usq; ad matrem suam, &c. de quibus plura in Alcorano, hoc est lege sua, quam sibi dicit cœlitus traditam, ut communicaret hominibus: in qua est mira eius inconstantia. Aliàs enim dicit, se gentem habere peculiarem, cui sit missus: & neminem intellecturum suum Alcoranum, nisi sit Arabs, aut sciat Arabicè. Aliàs dicit, omnibus se gentibus ferre leges. Præterea nec minus securè infinita mendacia in Alcorano confingit, partim ex Thalmut Iudæorum, quæ tamen ipse magis corrupit, ut de Adã, de Cain & Abel, de prædicatione Noë, de morte Mosis, de Pharaone, qui iussit sibi ædificium usq; ad cœlum extrui, ut uideret deum Mosis, de Solomone, quod haberet exercitũ hominum dæmonum & auium, ipsum glorificantiũ: de Dauide, cui montes & aues obediebant. Iam quæ sunt aperte planis uerbis in ueteri Testamento explicata, ipse deprauat, & narrat falsò, ut de Mose, de Pharaone, de Gedeone & Saule & Noë & arca, de Abraham & Lot, de Ioseph. De nouo autem Testamento narrat falsò natalem Domini, & de Ioanne baptista, &c. Nec solum de utroq; Testamento tam licenter mentitur, sed & de historijs gentium. Alexandro ait tributam à Deo scientiam rerum omnium. Quis unquam id tradidit inter tot Latinos scriptores & Græcos, qui illius uitã & res gestas memoriæ mandarunt? Fieri profectò non potest, ut Mahumetes legerit utrunq; Testamentũ. Nam & si ego de illo pessime sentio, non tamen arbitror fuisse tam excordem, ut sic aperte mutaret & detorqueret, quæ nihil ipsi oberat integra relinquere. in quibus etiamsi fuisset error, non tamẽ erat is tanti, ut diuina correctione indigeret. Sed de utroq; Testamento partim ipse fando audierat nonnulla, quæ praue retinuerat: partim Christiani & Iudæi persuaserant sic habere. Itaq; ea scripsit, per quæ manifestò uanitas & imperitia illius se patefaceret, & ueritas esset ad percipiendum non difficilis. Nec ipse quid sit euangelium nouerat: quanquam sæpe dicit, Christo esse datum librum euangelium à Deo. Nullum librum Deus dedit Christo, nec ipse euangeliũ scripsit, sed lætissimum nuncium attulit generi humano, reconciliationem fieri hominis cum Deo, & placatam iram Dei, cessare ultionem, reditum ad gratiam patêre, quo nullus est nuncius melior. Euangelium enim bona est annunciatio. Eiusdem notæ est et illud, quod ait Dauidi missum esse psalterij librum, quum ille sigillatim psalmos composuerit, & cecinerit Domino. At quo ore, quanta impu-

dentia, quasi nihil mutasset, Si quid (inquit) dubitatis in his, quærite ab ijs qui librum legerunt ante nos, quærite ab ijs qui legem et euangeliũ legerunt: hoc est, à Iudæis & Christianis. Hunc tu putes uel frontem habuisse, uel cor? Necesse est uel illum nihil legisse, sed quæ accepisset ab alijs, habuisse pro indubitatis, in quo eius tarditas & socordia ostenditur: uel si quid legit et non uit, nõ proiectæ solum & profligatæ, sed dementissimæ est impudẽtiæ, eos pro se testes adducere, quorũ testimonio sciat se condemnatum iri. Profectò alterum necesse est: uel ipsam beluam fuisse, uel eos quibus loquebatur habuisse pro beluis. Plura de Alcorani & Mahumetis erroribus, nempe quàm absurda de Deo, de Christo, de rerum natura, de die extremi iudicij, de beatitudine statuat, itemq; de legibus & uita Sarracenorũ plenissimam tractationẽ reperies in Lodouici Viuis de Veritate fidei Christianæ libro 4. qui in hoc ipso cõfutando totus uersatur. Nos ista dũtaxat hoc loco adiecisse, ut disputationis huius saltem admoneremus lectorem, operæprecium duximus.

DE MAHOMETO, EIVSQVE LEGIBVS, & Saracenorum rebus, ex Volaterrano.

SAracenorũ gente Arabiæ felicis numerosa, ac bello potẽtissima, nulla magis Christianos exercuit: eius Ptolemæus & Marcellinus in primis meminere, li diu regibus Persarum unà cũ reliqua Arabia seruierunt, usq; ad Heraclij principis tẽpora, annũ uidelicet salutis DCXX. Tũc primum Mahumetes ex eis caput extulit, quem (ut refert Bibliothecarius) humili genere natũ, defunctis parentibus captiuum, Abdemonaples Ismaelitici uir generis emit, sibi gratum ob formam & ingenium. Quapropter mercimonijs ac negocijs ab eo præficitur. Frequentabat ea tempestate domum Abdemonaplis Sergius monachus, qui ob sectam hæreseos è Constantinopoli in Arabiã fugerat, Machumetemq; ob ingeniũ ualde diligebat. Interim herus sine liberis moritur, uxor uidua & quinquagenaria hunc sibi in uirum capit. Is igitur cum sæpe in alienationem mentis se uenire ostentaret, & tanquam qui morbum patiatur comitialẽ, corpore prosterneretur, admirante uxore: Desine, inquit, mirari, hoc mihi ex ipsius Dei spiritu me corripiente prouenit, qui mihi futura suggerit. Seq; planè prophetam dictitabat, atq; hæc omnia iuuãte & consulente Sergio agebat. Paulatimq; uulgata fama, nec multo pòst hæres ab uxore moriẽte institutus, opibusq; auctus, simulq; autoritate, inter suos legẽ condere cœpit: nouamq; propterea sectam edidit, ab Hebræis nõnulla mutuando, partim etiam à Christianis. Circumcisionem & abstinentiam porcinæ simul & uini præcepit: ieiunium mensem continuum seruare, tantumq; noctibus uesci, diurnam abstinentiã longa crapula compensando. Veneris diem colunt, quòd in hac ille rex factus: uel (ut quidam aiunt) ut Hebræis Christianisq; dissentiant: eadẽq; de causa ad meridiẽ cõuersi Deo supplicant. Vxores, quot pro facultatibus licet, fas ducunt habere: quarũ Zelotypi solent esse, adulteras capite plectendo: nullã fœminã nisi operta facie foràs prodire, mancipijs pro libidine uti, uoluptates corporis futuræ felicitati minime officere. Tris tantũ prophetas admittunt, quos Razales uocant, Mahumetem, Mosem, & Christum, quem minime deum alioquin esse putant: et angelos, uetere etiam legem recipiunt. Hæc reliquaq; præcepta in uolumine cõscripsit, quod Alcoranũ appellant. atq; in latinum sermonẽ conuertit Ioannes Hispanus in concilio Constantiensi, Martini V tempore. idq; Christianis argumentationibus publice refellit. Contra hoc item Ricardus ordinis Præd. summusq; Theologus librum condidit: quem Demetrius Cydonius in Græcũ sermonẽ cõuertit. Hac igitur superstitione armatus Mahumetes, obtemperantes Saracenorũ animos ad rebellandum cõtra Persas excitauit. Vixit annos XL. Moriens prædixit se iturũ in cœlũ: quod diu expectãtes, tãdem tetro coacti odore, sepulchro mandarũt apud Mechã ciuitatẽ, quæ adtur ab eis ut à nostris Hierosolyma. Post eius mortẽ plures è successione principes eius gẽtis, partito inter se exercitu alibi alij regnauerẽt, uarijs etiã nominibus appellati, Calyphæ, Amorræi, Admirati, Miramemelini, Sultani, quæ est apud eos summa potestas. Homar igitur à Mahumete tertius, post Persas subiugatos, Hierosolymã omnẽq; Syriã cepit, anno circiter DC.LXX sedente Agathone et Constantino IIII Imperatore. deinde Aegyptũ inuasere, cõstituto apud eã Calypha. Res itaq; incolumis Saracenorũ usq; ad Mauguet Persidis principẽ duranit. Hic cum Himbraëlem Babyloniæ regẽ ex eadẽ secta

Sergius monachus, apostata.

secta expugnare uellet, ac inter se quoq; dissiderent, Muchaletum Turcam ex Scythia accersuit: à quo postea Persidis imperio exutus fuit. Hinc Turcæ quaquauersus prævalentes, etiam Aegypto potiti sunt per Syracinũ, qui Calyphã interfecit, Almerici regis Hierosolymitani tempore: Sultanusq; appellatus est. cui Saladinus successit. Verum Saraceni ex Asia pulsi, alij alia loca petiere. In Africam transgressi, apud Carthaginem regiam constituerunt: inde in Siciliã Sardiniamq;, ac nõnullas Tyrrheni maris insulas, simul & Baleares inuaserunt. Anno DCCXXX, duce Miramomelino Hispaniam petiere, quod bellum in eius descriptione cõmemoraui. Eodem ferè tempore Zulemone duce in Thraciam trãjcientes, Constantinopolim Leone IIII. imperante classe potentissima obsidione triennali cinxerunt: quam relinquere tandem diuinitus coacti sunt, peste maxima fameq; cõsumpti. Anno DCCCLVIII. sedente Leone IIII. ex Africa soluentes, Siciliã omnẽ occupauerunt. In Italiam quoq; transfretantes, Apulia capta, apud Nuceriã sedem constituerunt multos annos, egressiq; inde Ostiam usq; cursitauere. Indeq; agrum populati, basilicas etiam apostolorũ dicuntur incendisse: quibus Leo cum Romana iuuentute occurrens, eos repressit. Haud multo post, anno uidelicet DCCCCXVII, iterũ oram percurrentes, Ioannes X pontifex ad Minturnas nobili prælio fudit. Anno DCCCCXXXV, ex Africa soluentes, Siciliã, Sardiniã, Baleares, insulasq; Hetruriæ plures occupauerunt: oramq; eius omnem, simul & Genuam populati sunt. Ad loca quoq; in Adriaticum uergentia penetrantes, Lotario Imp. & Sergio sedente, Ancona adplicuere, toto ferè Piceni littore occupato: unde apud Crotonem uictores Venetorum classis fuere. Qui uero in Hispania erant conati in Galliam trajcere, ab Eudone Aquitaniæ duce cõtra Francos uocati, à Carolo Martello clade memorabili adflicti, interfectis ex eis prope CCC millibus. Insequentibus deinde temporibus Hispaniæ regum, præsertim Ferdinandi nunc regnantis uirtute, ex Europa penitus pulsi sunt: qui quamuis Africæ nunc quoq; dominentur, uiribus tamen ac ueteri belli gloria magnopere ceciderunt. Duplex eorum hodie qui restant genus in Africa: qui urbes colunt, & Nomades, qui foris armenta pascunt, quotidieq; per agros incerta sede uagantur, quorum est præcipua conditio: formidiniq; urbanis sunt, à quibus & uectigal certum exigunt. Annis abhinc XXV, Cidianus quidam prophetæ nomine inter eos cœperat ad spem gentem profligatam reuocare, opinione uitæ uirtutisq;: sed breui tempore pereuntis hominis uanitas animaduersa. Saraceni Arabesq; omnes lingua utuntur Arabica, & propria, illorum sectæ cõmuni, uerum indigenæ longe puriore.

Constantinopolis obsidetur.

Nõ: 5 tragem Turcarũ.

memorabilis victoria Ferdinandi regis et imperatoris Rom: ẽ

MAHVMETANORVM SECTAM OMNI RATIONE carere, Commentatiuncula lectu dignissima, Hieronymo Sauonarola autore.

AT Mahumetani quodammodo inter Iudæos & hæreticos medij, postremo nobis loco conuincendi supersunt. Nam & Iudæorum circunciſionem imitantur, & omnium ferè hæreticorum errores coaceruarunt. Ideò non multo labore hæc contra illos pugna conficietur. Si quis enim inter eos uersetur, illorumq; mores ac religionem diligenter consideret, legiferiq; Mahumetis perlegat Alcoranum, quem inuiolabili fide tenendum putant, facile uanitatem rei deprehẽdet. Omnis namq; uera religio aut à naturali, aut à supernaturali lumine proficiscitur. Sed eorum superstitio penitus confusa, à neutro horum lumine prouenit. Quiuis enim uel mediocriter rationis philosophiæq; peritus, tam in speculatiuis quàm in practicis, eam religionẽ facile subuerteret. Cuius autor se literarum omnino ignarũ fuisse ostendit. Librũ enim suum, quem Alcoranũ, id est præceptorũ collectionem uocat, adeò insulse ac confuse tradidit, ut à nemine ordinẽ ullum in eo deprehendi posse existimem: quod præcipuum ignorãtiæ est atq; secordiæ signũ. Tot præterea in eo fabulæ, toiq; cõtra bonos mores imperata uel permissa cõtinentur, quæ Philosophi ludibria & nefaria censerẽt, ut ea irridere satius sit q̃ refellere. Huiusmodi ergo religio ab ipso lumine naturali, cui cõtraria est, prouenire nõ potest. Neq; etiã à supernaturali proueniet. Quicqd enim naturali lumini aduersatur, ipsi etiã supernaturali cõtrariũ est, ut postea ostẽdemus. Item quæ malo inchoata sunt principio, bonũ præmium uel nunquã exitũ sortiũtur. Sed hæc secta autore gloriatur Mahumete.

Qui sicut certa tradit historia, prorsus irrationabilis, sceleratus, adulter, & populorũ prædator fuit. Cumq; epileptico, ut fertur, morbo sæpe correptus collaberetur, interrogatus cur id ei contingeret, se angeli colloquio tunc frui referebat. Vi autẽ & gladio, nõ rationibus instructus, pollicitationibus primũ malaq; arte homines rudes ac impuros sibi asciuit. Quibus paulatim alios in suã lasciuiam fabulosamq; sectam pellexit. Armisq; peruagante licentia, imbellẽ multitudinẽ subegit. Cum ergo origo peßima fuerit, neq; à Deo cœpisse, neq; bono potesi fine concludi. In Alcorano item Mahumetes Euangelium uetusq; Testamentũ ubiq; probans atq; confirmans, Christũ cõmendat: quem de uirgine natum, prophetamq; uerisimũ confitetur. Quid ergo insipientius dici potest, quàm eadem affirmare & negare, nec eam quam probat doctrinam, sed contrariã sequi? Illud autem ridiculum est, quod in erroris sui excusationẽ affert, dicens Euangeliũ à nobis esse cum ueteri Testamento deprauatũ. Quod tam facile ac aperte refellitur, quàm leuiter temereq; prolatũ est. Pro certo enim constat, utriusq; Testamenti codices Hebraicis Græcis Latinisq; literis iuxta harũ nationum idiomata antiquis monumentis asseruari, & per uniuersum orbem ex ijs cõplura uolumina eodem exemplo uarijs tẽporibus fideliter esse transcripta, uetustißimisq; nouißima cõfirmari. Quomodo ergo in tot exemplaribus, apud diuersas mundi nationes, uarijs linguis dißimilibusq; hominũ studijs & ingenijs potuit hæc simul locũ habere deprauatio? Imò ex huiusmodi scripturarũ cõsensu illius fabulæ ac mendacia, quibus ineptè procaciterq; utrunq; Testamentũ uitiauit, planè deprehenduntur. Vera insuper religio ad bene beateq; uiuendũ, & ad cordis puritatem, ueritatisq; contemplationẽ est ordinata. Eiusmodi autẽ secta terrena tantũ sapiens, nulla ueræ beatitudinis mentione habita, bestialem quandã uoluptatem uentri consentaneam post præsentem uitam pollicetur. Ne quis uero eum parabolice locutũ existimans, in alium sensum illius uerba accipienda putet, asse ueratio totius sermonis ostendit. In quo liberũ sibi mentiri putans, nihil in figuris à se traditis inter tot deliramenta unquam dixit. Huius ergo uanitas religionis per se declaratur. Nil præterea diuinũ aut mirabile in hac secta, propter quod à Deo existimanda sit, apparet. Nullis enim, quemadmodum Christiana religio, fulcitur miraculis. Quod ipse Mahumetes attestatur, qui ait Christo miraculorum uirtutem, quibus potißimè mundũ conuerteret, sibi uero gladij potestatem esse concessam, et ad hoc missum ut per uim ad fidem suam populos cõpellat, perinde ac per tyrannidem uoluptates q; fiat acceptabile Deo sacrificiũ. Quod autem maximũ inter eos habetur, est ubi pronunciatur, Non est Deus nisi Deus, & Mahumetes nuncius eius. Et sæpe repetit Alcoranus, Deus est magnus & potẽs: et notißima quædã de Deo, multis postea deturpata fabulis. Quas nec pueri nosiri dignarẽtur.

Nemo insuper inter eos magnarũ diuinarumq; rerum autor uel propheta aliquando uisus est: sed fatuos stultosq; quosdã, per furorem ac insaniã seipsos ferientes, ac debacchantes, tanquã sanctos uenerantur, apud quos nulla omnino diuinorum peritia est. Quàm stulte etiam Mahumetes in Alcorano sibimet contradicat, uel ex eo apparet, ubi se nescire fatetur, utrum ipse & sui in uia sint salutis, nec ne: neminemq; inter mortales haberi, qui Alcoranum intelligat. Nonne is autor de sua deq; aliorum salute incertus, ac mandata perplexa inscrutabiliaq; proponens, potius lapidibus obruẽdus quàm imitãdus fuit? Cum itaq; nullis rationibus, nullis miraculis, nullaq; uitæ sanctimonia huiusmodi dogma fundatũ sit: sequitur, ut omni ex parte sit sugillandũ. Quod si disputandi cum eis daretur locus, facillime uanitatis huius error detegeretur. Sed inscitiæ ac prauitatis suæ conscius Mahumetes, callide mandauit, non nisi gladio religionem suã tuendã esse. Vt quod ratione & honestate defendi non poterat, ferino impetu decerneretur. Sed fortè obijciat aliquis: Cur fide Christi iam in toto orbe terrarũ propagata, passus est Deus opera Mahumetis innumeros populos ab imperio ipsius Christi subduci, & ad alias leges cõpelli? nec ultricem manum tanto tempore in eos extendit? sed potius illorum imperium in hunc usq; diem augeri permisit? Si ergo Christus est Deus, illiq; Mahumetes aduersus, cur se à Mahumete superari passus est? Vera igitur (inquiunt Saraceni) fides nostra est, uestra autẽ falsa. Hoc enim potißimũ argumento aduersus Christianos se defendũt. quo etiã multi è nostris ita obuoluuntur, ut quid respondeant, prorsus ignorent. At nos primò respondemus, ex hoc superiora argumenta nostra, quibus Christum Deum & religionem Christianam ueram esse probauimus, nõ infirmari. Nam si uita sanctior ea, quam docuit Christus,

inueniri

inueniri non potest: atq; si nemo alius à seculo tot mirabilium & diuinorum patrator operum comparuit, quis dubitet hunc cœlitus deum & hominem pro salute humani generis aduenisse, quem tot ac tanta oracula, signa, gesta, successus q; testantur? Quod si qua in terris religio uera est, nulla præter Christianã alia dari potest. Quæ profecto Mahumetis legi penitus cessisset, si meliora præcepta ab eo introducta, aut maiora opera fuissent exhibita. Cum autem in eius lege uniuersoq; populo nil magnificũ, nil præclarum, nil singulare editũ sit, sed enormia & subsannanda multa conspiciantur, nunquid præferendus est Christo, eo quod multos à catholica fide seduxerit, plures debellauerit, & in malo inualuerit? Cur non pari argumento humani generis subuersor diabolus Christo melior dici potest? qui plures multò quàm Mahumetes à ueritate detorquet. Cur iustis sanctisq; uiris impij & bonorũ corruptores, qui plures quàm iusti ad se trahunt, non præponuntur? O admirabile argumentũ, Mahumetem Christo præponi, quia rudes & eneruatos populos ipsius fraudibus & pollicitationibus, minis insuper & gladio à fide Christi sanctissima subductos, ad uoluptatem perditosq; mores induxerit. Sanè operæprecium est in malitia gloriari. Haud talia nostra sunt argumenta. Non his religio nostra nititur fundamentis. Quid uero mirum est si pauciores Christum sequantur, iubentem benefacere, & mala pati, & propter inuisibilia omnibus mũdi blanditijs abstinere, duraq; omnia acerbaq; potius eligere quàm modestiam? continentiam, iustitiam, pietatem fidemq; maculare? Quod si illorum ualida esset ratio, omnis philosophia confundi posset, dum bonum malum, uerum falsum, ac lucem deniq; ipsam tenebras existimare appellareq; liceret. Pauci enim philosophorum ueritatem uerumq; bonum sequuntur. Ideoq; rari inter eos uiri integri extiterunt. Si ergo uitam ex numero commendemus, certe bonum quod à perpaucis obseruari consueuit, malum potius, multorũ autem errorem bonum esse dicemus. Quod cum absurdum sit, cõstat ab ipso Mahumete non ideo Christum esse superatum, quod diuina iustitia permittente multos lasciuienti licentia armisq; subegit: quemadmodũ etiam diabolo ac prauis hominibus assidue incautos & inermes simplicesq; & innocentes circumuenire & opprimere permissum est. Nam si Christus cum adhuc eius nomen ignotum esset, & nouitate ignominiosæ mortis inaudita omnibus fugiẽdus & nihili pendendus uideretur, contra uniuersum mundum præualuit: quid modo si uellet, post eius ubiq; gloriam celebratam receptamq; efficere posset? Nónne facilius nunc quàm ab initio Christiani nominis palma consurgeret? Sed hæc omnia ipso sciente ac permittente, quemadmodũ etiam ab ipso prænunciata sunt, in ultionem scelerũ euenerunt. Scriptum est enim: Multi sunt uocati, pauci uero electi. Ecclesiaq; sæpenumero aucta & diminuta est. Liberum enim ad uirtutes & ad uitia nobis Deus dedit arbitrium, nec ab ipso deo in alterutram partem coguntur homines. Neq; enim stante natura cogi possunt. alioquin neq; merito, neq; demerito locus esset, si libertas cessaret. Deus autem præmijs tantum homines attrahens, & pœnis à malo deterrens, nõ semel cõcessæ naturæ uiolator, sed conseruator existit. Delinquẽtibus itaq; uarias pœnas cõminatus, primam statuit, nisi cito resipiscerent, mentis excæcationem. Vnde in persona Christi & iustorum omniũ contra impios loquitur Dauid: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorũ semper incuruã. Et ad Esaiam ait Dominus: Vade excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne quando uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, et conuertatur, & sanem eum. Sic & incredulis Iudæis, qui cedere primi debuerãt cordis obstinatione Euangelio, sæpius & euersio Hierusalem, eorumq; captiuitas usque in finem mundi duratura prænunciata est.

Item multos à fide catholica defecturos, paucosq; saluandos legimus. Vbi in ipso Euangelio de nouissimis diebus loquitur Dominus: Quia enim abundabit iniquitas, refrigescet (inquit) charitas multorũ. Et alibi: Cum uenerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Et Apostolus eius Paulus ad Timotheũ scribit: Spiritus manifestè dicit, quia in nouissimis tẽporibus discedẽt quidã à fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorũ, in hypocrisi loquentium mendaciũ. Deniq; si Euangelicã doctrinam reuoluamus, hæc omnia à Christo prænunciata, & ipso permittente subsequuta esse cõperiemus. Male uiuentes enim suo priuat lumine, ac in cæcitate relinquit. Quemadmodum ergo Iudæos propter ipsorũ superbiam pertinaciamq;, ita & Mahumetanos aliosq; à fide contumaces

maces propter scelera puniuit. Nulla enim pœna grauior influgi potest, quàm ueri luminis rectæq; uitæ priuatio: propter quam certa damnationis æternæ uia præcipitium ducit. Nam prout superius declarauimus, extra fidem Christi nulla rectitudo nullaq; salus, sed error ac perditio est. At forte dices, Cur pro patribus filij pœnas luunt? Si enim prisci Iudæi ac Mahumetani peccauerunt, cur in filios & nepotes eorumq; posteros huiusmodi pœna deuoluta est? Respondemus itaq; eam esse Christianæ fidei ubiq; terrarũ manifestationem, & miraculorũ famam, ut nemo se excusare possit, quin ei ueritatis inquirẽdæ cognoscẽdæq; facultas oblata sit. quã si neglexerit, ipsi imputetur. Neq; enim in parentũ reatũ ueniret ultio, nisi idẽ crimen sequeretur. Aut si iuxta rationẽ naturalem uitã saltem cõponeret, ab ipso Deo, qui in necessarijs nemini deest, sed semper est præsto, procul dubio illustraretur. Id quod iam satis suprà ostendimus. Quanquam occulta insuper Dei iudicia plurima sunt, quæ ab hominibus inuestigari nõ possunt. Propterea ait Apostolus: Concluſit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Moxq; inscrutabilem & profundissimam diuinæ maiestatis abyssum expauescẽs, exclamat: O altitudo diuitiarũ, sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Nũ: quæstionem cur filij luant pœnas pro parentibꝰ

Illud tamen sciendum est, quod sicut Dominus noster IESVS CHRISTVS futura hæc mala prænunciauit: ita Ecclesiæ quoq; suæ in stabili petra fundatæ nunquam defuturum attestatus est, dicens: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Sicut ergo quæ is prænunciauit, ad hunc usq; diem omnia euenerunt, inter quæ multorũ à fide cernitur defectio: ita credimus, Ecclesiam in æternum permansuram. Tam solida enim habet fundamenta, ut putare nefas sit ea posse subuerti. Quinimò ubi ultrix ira Dei in pessimos Christianos cæterosq; infideles completa fuerit, Ecclesiam illum suam renouaturũ, atq; uniuersum terrarum orbem ad se conuersurum esse confidimus, ut fiat unum ouile & unus pastor. Quod nõ procul abhinc omino fore speramus. Atq; ita per uarias temporum uices nunc prospere, nunc aduerse nauigans Petri nauicula perseuerabit, donec ueniat dies Domini magnus: in quo manifesta erunt abscondita tenebrarũ, iustissimaq; Dei iudicia tum demum cognoscentur. Nũc autem quod ad peruersitatem Mahumetis pertinet, satis dictum est: postquam neq; diuinis neq; humanis rationibus se tueri potest, sed sola ui atq; irrationabili impetu fertur. Cumq; nullum uiolentum possit esse perpetuum, quanto magis aucta est, tanto maiore corruet lapsu. Cuius sanè ruina seductis ab eo populis comperta ueritate fiet in salutem.

Regnũ Mahũmetis quanto cæteris obs regnis nũc antestat, tantò maiore deci det lapsũ, quia: plus habent ponderis ad rũinam quæ sũt cæteris altiora, quod faxit Author lũminis, et vitæ, Amen.

*

DE HAERESI HERACLII
ET PRINCIPATV AC LEGE
Machumeti.

Disputatio Christiani eruditissimi, qui diu uersatus est apud principem Saracenorum in magna dignatione et Saraceni sodalis ipsius, aduersus doctrinam & flagitia Machometis, dignissima uisa est, quæ ex XXIIII. libro Speculi historialis huc adiiceretur. Licet enim in compendium sit contracta, multa tamen cõtinet ad historiæ cognitionẽ pertinentia, multa quæ ad lectionem Alcorani conferunt. Ipsum uerò superbum molimen Machumeticæ superstitionis, uelut aries ualide impressus, subruit & demolitur. Vt facile appareat, quanto potentior sit ueritas paucis & simplicibus uerbis exhibita, quàm mendacium infinita uerborum congerie & uersutia fultum.

EOdem tempus Cyrus Alexandrinus episcopus & † Sergius Constantinopolitanus patriarcha Monothelitarum hæresim prædicabant: qui scilicet unam tantũ in Christo naturam esse putabant. A quibus deprauatus Heraclius Augustus, post tantas uictorias aberrauit à catholica fide. Vnde diuino iudicio Agareni, qui & Saraceni dicuntur, Hummaro duce † cœperunt lacerare. Nam Hummarus Damascum & regionem Phœnices, & Hierusalem, totamq; Syriam occupauit, & Antiochiam comprehendit. Promotus est etiam Mauchias à præfato tyranno prætor & amiras totius regionis, quæ est ab Aegypto usq; ad Euphratẽ. Hac præterea tempestate Saraceni, qui & Turci dicuntur, Machumet pseudopropheta eis ducatum præbente, à suis sedibus exierunt, & imperium Heraclij grauiter deuastare cœperunt. Porro iste Machumet Saracenorum & Arabum princeps & pseudopropheta, fuit de genere Ismaël filij Abrahæ. Qui cum in primæua ætate sua esset mercator, pergebat frequenter cum camelis suis † apud Aegyptum & Palæstinam cum Iudæis & Christianis, à quibus tam nouum quàm uetus † testamentũ. Sed & magus perfectissimus effectus est. Et cum hac illacq; discurreret, contigit ut Corozoniam ingrederetur prouinciam: cuius prouinciæ domina Cadigam nominabatur. Quæ cum diuersas species, quas secum Machumet attulerat, miraretur, cœpit ei præfata mulier familiarius adhærere. Quam Machumet incantationum suarum præstrictam phantasmate, cœpit astu paulatim in errorem inducere, dicens ei: quod ipse esset Messias, quem esse uenturum adhuc Iudæi expectant. Suffragabantur uerbis eius tam incantationum præstigia, q̃ calliditatis eius ingenia copiosa. Qua opinione nõ solũ potens mulier est decepta, sed & omnes Iudæi, ad quos fama eius pertingere poterat, ad eum cum Saracenis cateruatim confluebant, attoniti † tanta nouitate rei. Quibus cœpit nouas leges fingere, & eis tradere, adhibens etiam ipsis legibus testimonia de utroq; Testamento. Quas leges Ismaëlitæ suas appellant, eumq; suum legislatorem esse fatentur. Præfata quoq; mulier uidens hominem Iudæorum & Saracenorum pariter contubernio uallatum, existimabat in illo diuinam latere maiestatem. Et cum esset uidua, adsumpsit eum sibi maritum. Sicq; Machumet totius prouinciæ illius obtinuit principatum. Deinde uerò Arabes ei adhærentes, regnum Persidis cœperunt infestare, ac demum orientalis imperij fines usq; ad Alexandriam super Heraclium inuadere. Post hæc uero † cœpit cadere frequenter epileptica passione. Quod Cadigam cernens, oppidò tristabatur, quòd nupsisset impurissimo homini & epileptico. Quam ille placare desiderans, talibus sermonibus demulcebat eam, dicens: Quod Gabrielem archangelum loquentem mecum con-

Pyrrhus

eius imperium grauiter

Machumeti genus. ad didicit

tantæ

Machumet

templor,

templor,& non ferens ſplendorem uultus eius,utpote carnalis homo, deficio & cado. Credidit ergo mulier,& omnes Arabes & Iſmaëlitæ,quod ex ore archangeli Gabriëlis illas ſuſciperet leges,quas ſuis diſcipulis dabat: eò quod Gabriel archangelus ſæpe à deo mittatur hominibus ſanctis.

Comitiali laboraſſe Machumetum.

DE QVIBVSDAM LIBELLIS, IN quibus agitur de ipſius fallacijs.

FErtur autem † libellus in partibus tranſmarinis, de Machumeti fallacijs, in quo legitur,quod ipſe uolens ſibi conciliare animos populi Arabum, dicebat ſe eſſe prophetam ad eorum ſalutem diuinitus miſſum: ut uidelicet legem Iudæis & Chriſtianis, quę nimirum rigida nimis ac ſeuera eſſet,mitiorum præceptorum promulgatione temperaret. Et ut eiuſdem miſſioni adinſtar Moyſi prodigia quædam uiderentur atteſtari,populum aſſignata die cõuocauit ad certum locum,quaſi legem diuinitus miſſam in ſignis & prodigijs accepturum. Tunc eo ſermocinante ad populum,columba quæ in uicino erat,ad hoc ipſum fallaciter edocta,ſuper humerum eius aduolans ſtetit,& in eius aure iuxta morem ſolitum grana inibi repoſita comedens,quaſi uerba legis ſuggerere ei ſimulauit. Taurus quoq; ſimiliter ad hoc ipſum conſuetudine quadam edoctus,ut de manu eius pabulum acciperet,ad uocem eius coram populo uenit,& quaſi legis nouæ mandata cœlitus miſſa, quæ ipſe cornibus eius alligauerat,detulit. Sed & Picerias lacte ac melle plenas,quas ipſe in certis locis terræ latenter infoderat, quaſi per diuinam reuelationem ibidem effodi fecit,& populo uelut in ſignum abundantiæ futuræ, quam per eiuſdem legis obſeruantiam idem populus mereri iuberetur, oſtendit. Sicq; quaſi miraculis & magnalibus diuinis congratulantes & acclamantes ſeduxit,atq; ad legem ſuam quaſi diuinam recipiendam pertinaciter animauit. Porrò de libro † regis ipſius,qui Alchoranus dicitur, qualiter confictus ſit,et quàm dilaceratus atq; confuſus,dicetur paulo inferius. Hic enim pauca libet inſerere,de libello diſputationis cuiuſdam Saraceni & cuiuſdam Chriſtiani de Arabia, ſuper lege Saracenorum & fide Chriſtianorum, inter ſe: Qui ambo probati philoſophi,& in ſecta ſua perfecti, Emirhelmomini regi Saracenorũ erant familiares ac noti,ſibiq; inuicem amici chariſſimi. Hunc autem librum fecit dominus Petrus abbas Cluniacenſis de Arabico in Latinum transferri, à magiſtro Petro Toletano,iuuante Petro monacho ſcriptore: cum eſſet idem abbas in Hiſpanijs conſtitutus,cum imperatore Alphonſo,eo anno,quo idem imperator Choriam ciuitatem cepit,& inde Saracenos fugauit.

eſſe

Columba Machumeti humeris aduolare edocta.

Taurus legis libri ferre aſſuefactus.

legis

Saraceni & Chriſtiani philoſophi diſputatio.

D. Petrus Abbas Cluniacenſis.

DE ORIGINE AC VITA MACHVMETIS.

Machumet idolatra.

HOmo igitur iſte,uidelicet Machumet,pupillus fuit in ſinu patrui ſui Abdamanef,qui cognominatur Abdemutalla. In cuius tuitione pater ipſius moriens,eum commendauerat: Eratq; tutor & curator illius. Ipſe uero præterea cultor fuit idolorum,quæ uocantur Ellech & Aleze in Mecha,cum omni domo & generatione ſua,ſicuti in ſua ſcriptura teſtificatur dicens, ita dictum ſibi fuiſſe, Nonne tu fuiſti pupillus, & collectus es: et in errore,et iuſtificatus es: et pauper, & ditatus es? Ita ergo uixit,uſquequò peruenit ad ſeruitium camelorum Adegæ filiæ Hulert, cuius factus fuerat mercenarius. Et proficiſcebatur cũ camelis in Syriam & in alia loca,donec duxit eam uxorem,interueniente cauſa,quam tu ſcis. Poſtquàm uero ſe diuitem factum eiuſdem mulieris opibus uidit, conatus eſt ſuper gentem & patriam ſuam regnum arripere. Sed dum hoc ad effectum, prout cupiebat,non poſſet perducere, præſertim cum paucos adhuc fautores haberet, arte & ingenio magno uſus eſt,ut qui rex eſſe non poterat,prophetam ſe Dei ſimularet eſſe, & nuncium. Hoc diſplicuit omni parentelæ & generationi eius, quæ

Prophetæ nomen ſibi uendicat Mach.

quæ uocabatur Choraes. Cumq; hoc modo prophetæ sibi nomen usurpasset, ingressus est ad homines, qui tanto facilius qualibet astutię machinatione decipi poterant, quanto longius ab omni sapientia, & usu ciuilitatis, totiusq; humanæ prudentiæ honestate per agros & uillulas sequestrati, quid Dei nuncius uel propheta esset, aut in quo cognosci deberet, denique quid inter ueritatem & mendacium, inter fatuitatem distaret & sapientiam, discernere nesciebant. Adhos decipiendos cuiusdam astrologi, cuius postea nomen & causam dicemus, † opere et concilio non mediocriter confortatus, homines ad se pestiferos, & uiarũ insidiatores, fugitiuos quoq; et homicidas sibi aggregauit. Quos etiã ad deuia syluarũ, ad cacumina montiũ, & ad proxima fontibus loca circũquaq; mittebat, insidiari scilicet negociatoríb. & iter agẽtibus ad interficiendũ eos, & diripiendũ tã camelos q̃ cętera quę ducebãt, uel quę negotiationis uel necessitatis causa portabant. *† opera & consilio*

DE FVRTIS ET LATROCINIIS EIVS.

DEipso etiã scimus, q̃ primo tempore prophetiæ suæ, cũ de ciuitate ueniret ad Mechã, & inueniret hominem camelũ habentem, eundẽ illi camelũ abstulit, et cum iam quinquaginta triũ annorũ esset, tali beneficio predicationis suæ primordia dedicauit. Habuit autem ibi quadraginta de suis, qui affuerunt custodientes eum ab illis de Mecha, quos ualde infestos habebat: eo quod ipsi omnes artes eius & maleficia nossent. Oderant quippe illum nimis, quod cum latro & pestifer esset, prophetam Dei se esse stultis hominibus mentiebatur. Abijt autẽ in ciuitatem quandam destructã, quã ex maiori parte Iudæi pauperes inhabitabant, in quam cum ingrederetur, uolens ostendere iusticiæ suæ regulam, & † prophetice modũ, pupillis cuiusdã carpentarij filijs domũ abstulit, & in eã meskidã fecit. Deinde misit in prima sua expeditione Hanzetã filiũ Abdimelech cũ equitatu xxx. uirorũ, ad syluas regionis in Hemẽ, rapere camelos Chorais, quando reuertebanť de Syria. Cũq; illi occurreret Hebegel filius Hyssen in trecentis uiris de Mecha † dispersos, ubiq; cum eo erant, nullum certamen ausus cõmittere, fugit. Post hęc in secunda expeditione misit Hugaida Alarachi, filij Amichallabi sicut tu nouisti, in † l x. militibus, ut esset duplex numerus primo cœtui, † nec facile ab aliquo terreri possent, ad loca proxima Alfagati. Cui occurrit Ebezesin cum suis militibus. Inter quos tanta extitit effusio sanguinis, quantam ipse nouisti. Ego aũt nullũ ibi ab angelis adiutũ audiui, cũ dicatur in Alchorano, quod angelus Gabriẽl in similitudinẽ equitantis super albã equã, habens uestimenta uiridia, comitatus fuerit filios Israël, cũ eos persequeretur Pharao in c c c c. curribus. Sed ueniamus ad tertiã expeditionẽ. In qua cũ missus esset Zaid filius Ebibacad, similiter nõ longe ab Algafati in x x. uiris, & nõ inuenisset camelos: iã enim altera die transierant, spe sua & desiderio frustratus, inanis & uacuus redijt. Licet aũt tres istę expeditiones sufficere possint ad conuincendã falsitatẽ tui prophetę, non tamen alias ipsius, quas per se uoluit facere improbitates, tacebimus: illã scilicet primũ commemorantes, qua egressus est ad capiendos camelos Chorais, quando uenit ad locum qui dicitur Gueden. Vbi cũ cõueniisset Vmbrem filium Guhselmuhin, et non præualeret aduersus eum, redijt uacuus. Iterũ exijt per semetipsum, donec uinceret Iambo, quærendo iterũ camelos Chorais, q̃ erãt apud Sem, & quibus insidiabatur in redeundo. Et q̃uis tunc pro eis acriter dimicaret, tandem confusus abscessit. Aduerte si huiusmodi expeditiones ad Dei prophetã debeant pertinere, in quibus nihil aliud q̃ fraus & uiolentia, & humani sanguinis effusio, & quicquid prorsus latrones et uiarum insidiatores faciunt, agebatur. Fueruntq; expeditiones ipsius uiginti sex, pręter insidiarum assultus, qui fiebant nocte ac die. Quarum nouem ipsemet fecit, reliquas socijs imperauit. *Mecha.* *Machumeti latrocinia & expeditiones.* *dispersis* *Fortè, sexcentis. aut abspernis, tricenis.* *† ne* *Machumet sanguinarius.*

DE CRVDELITATE IPSIVS.

FAciebat etiam, quod peius est, ut si qui ei in istis † maleficijs contradicerent, uel in aliquo eum reprehenderent, statim eos, ubicunq; sibi contingerent aut per se, aut per suos, dormientes siue uigilantes proditorie iugularet. Sicut senem illum Iudæum dormientem, securũ, in lecto suo ideò iugulari fecit, quia se ab illo uituperatum dicebat. Quis unq;, nõ dico prophetam, sed qui uel in modico qualemcunq; Dei noticiam haberet, talia fecisse auditus est? An non poterat aliter de Iudæo illo suas iniurias uindicare, nisi dormientem confoderet? Quod non solũ apud deum, sed & apud omnem creaturam ipso auditu super omnia mala horribile est. Certè quod de brutis animalibus, ipsa humani cordis naturalis affectio fieri detestatur, adeò ut pullos auium in nido repertos nullatenus occidere, pro lege teneat, iste de hominibus faciebat. Vnde igitur hoc illi, nisi ex diaboli parte, qui proditor & homicida primus ab initio extitit, inesse poterat? Quod & humano & diuino iudicio omnes impietates exuperat. Vbi est, quod dicebas eũ in sua scriptura dixisse, Missus sum ad homines cum pace & misericordia? Hæc & his similia, quæ si per singula dicerentur, possent fatigare legentem; tu uide, si prophetæ Dei opera sunt. Nam illam ridiculosam ipsius expeditionem, superfluum puto retexere. In qua cum ei præciso labro, dentiũ etiã inferiorum medius excussus fuisset, insuper et à Gutheba filio Abhiacad in fronte et facie uulnera susceperisset, filius Cumennæ dextrum cum humero brachium penè illi sustulerat; nisi à Thala filio Humetcalla, qui ibi digitum perdidit, defensus † euaderet. Cui tamen digitum, quod satis prophetã decuisset, nõ restituit, ostendens q; alienus sit ab illo qui sicut Euangelium narrat, etiam inimico auriculam abscissam reddidit. Iste enim nec amico, qui se pro illo morti obiecerat, in aliquo subuenire potuit. Et ubi erant angeli, qui olim cum prophetis semper fuisse leguntur, eosq; à persecutoribus defendisse? sicut Heliã ab Achab, Danielem et socios eius à Nabuchodonosor, multosq; alios, quos numerare longum est.

suis

Iudæus quidam dormiens à Machumete obtruncatus.

Machumet uulneratus.

euasisset

DE IMPVDICITIA EIVS, ET FLAGITIIS.

QVi tale dedecus in scriptura prophetiæ suæ sibi facere non erubuit, ut diceret datum suis renibus à deo, XL uiros in coitu potentissimos fortitudine libidinis adæquare. Vbi quoq; inter cætera, rebus odoriferis & mulieribus se delectari dicit. Sed ut etiam de his aliquid nominatim dicamus, nõne ipse cum adamasset Zameb filiam Gaysi, uxorem Zaidi, & non posset eam habere, Deum illi in Alchorano introduxit loquentem ita: Cui dedit Deus, ego illi faciam uirum tuum retineri super te: Tu autem timebis Deum, & celabis, quod facturus est. Et si times hominem, magis Deum. Iterum ad seipsum loqui Deum faciens. Cũ (inquit) compleuerit Zaidi uir eius uotum suum in ea, tunc eam dabimus tibi. Nihil est enim prophetæ difficile in eo, quod Deus instituit. Quid uerò turpius dici potest, quàm quod in sua uxore, quæ uocabat Ayfsa, ipse fecisse dicitur? Hæc enim cum pulchra esset, & libidini dedita, diligebatur à Zhaphagam filio Almuhatham Ethsulami, qui & consuetudinarium cum ea stuprum gerebat, ipso Machumet sciente & consentiente. Cumq; multi † inde loquerentur, & testificarentur, maximeq; Musatha et Hazen, ad ultimũ uero Hali filius Abitalib princeps & nobilis inter suos inde eum liberius argueret, copiam mulierum esse dicens, nec decere tantũ hominem à mulierecula dehonestari, dignamq; repudio esse cõfirmaret, respondit, nullã sibi adeò charam uel dilectam, utpote quam uirginem acceperat, et adhuc iuuenculã. Videbatur non se inde curare, nec propter hoc mulierem sibi habilem dimissurum. Vnde usq; hodie odium est in Arabia inter generationem Ayssæ & generationem Hali. Postmodum uero dicit in Alco-

Libidinis mancipium turpissimum Mach.

Ayssa Machumeti uxor.

de illo

Odium inter Ayssæ & Hali posteros.

Alcorano, mulierem illam innocentem esse, & sibi hoc diuinitus reuelatũ. Fuerunt autem uxores eius XV. ingenuæ, & duæ ancillæ: Quarum una fuit Huneteline, cuius nomen Iud, filia Abimnei. Ipsa est seducta mater infantium, de qua dixit Machumet, quod auferret ab ea zelũ, quando discessit ab eo ad matrem suam, fugiens uxorem Gaiaræ: quam postea reuocauit, dans ei uestes, & ornamenta & duas armillas. Ipsa uerò accepit hęc de possessione huius seculi, & futuri. Alia fuit Zameb filia Gayssi, Zaidi, cui ipse misit portionem carnis, & ipsa respuit. Vnde & ipse indignatus est in eam, propter illam quoq; in alias uxores iratus, proposuit se ad nullam earum ingressurum per unum mensem, ingressus tamen uicesimo nono die. Alia quoq; Zaphia Iudæa alabastria, filia Hai, filij Aptab: quam docuit gloriari super alias uxores suas, quæ improperabant ei iudaismum, & ut diceret eis: Ego, cuius pater est Aaron, patruus Moyses, maritus Machumet. O q̃ longè est ab ista impura & turbulenta doctrina, Christianæ disciplinę pia & sancta religio. Si una sola uxor à Dei amore impedit hominem: quomodo qui tantas habebat, officium prophetæ congrue adimplere poterat? Officiũ nanq; prophetæ nõ aliud est, q̃ ieiunare, orare, prædicare, & his similia bona opera facere. Quibus, miror, si homo tantis flagitijs deditus unq̃ potuit uacare.

Machumeti uxores.

tot Prophetæ officium.

DE HOC QVOD FALSO PROPHETA DICTVS SIT.

QVod si quis obijciat, multos male uixisse, sed tamẽ bene docuisse, qualiter etiã uester, ppheta docuerat, uideamus. Prophera est, ignota prędicẽs siue de præteritis siue de futuris. Scimus autem, quod olim quando prophetæ fuerũt, non statim quicunq; hoc nomen usurpasset, autoritatem habebat? Sed longa & diuturna uitæ sanctitate, signis quoq; & miraculis à principibus & populis Dei primitus comprobatus, huius nominis gloriam obtinebat. Si dixeris, eum multa præterita enarrasse, ueluti scilicet de Adam, de Noë, de Abraham, de Moyse, & Christo, utinam sicut apud nos erant, ipse ea ueraciter prædicaret, & nõ per multa mendacia delirans, totam penè scripturæ sanctæ ueritatem subuerteret. Quantum ergo ad præterita, iam de ordine prophetarum cecidit, qui tot mendacijs ueritatem corripit. Sanè si aliquas fabulas, forsitan ad suum libitum, cõposuit, quæ nunquàm auditæ sunt, nullatenus ei credendum est. Quia & hoc à quolibet facile potest fieri, & ipse iam in alijs mendax probatus est. De futuris uero quod nihil dixerit, nec teipsum ignorare puto, maximè cum in tota scriptura eius nihil tale inueniatur. Vnde & quantum ad futura, à prophetali gratia excluſus. Iam nec signis, nec miraculis, nec prophetia, nec uita inter prophetas esse merebitur. Nam illud totum, quod de paradiso quasi prædixisse uidetur, ad nihil aliud nos cogit, nisi ut dicamus, eũ ita mentiri de futuris, sicut probatus est mentitus fuisse de præteritis. De signis uero & miraculis, quod nõ sint illi data à Deo, ipse sibi testis est, dicens: Nisi sciremus eos tibi non credituros, sicut nec alijs crediderunt, daremus tibi signa & prodigia. Iterum forsitan dices, quia nisi esset propheta, nunquàm ad talem potentiam peruenisset. Maxime cum socij eius pauci essent numero, quando pugnauit contra regem Persarum, qui erat fortissimus atq; potentissimus, & obtinuit triumphum. Quamuis uero semper illi qui Dei cultores sunt, hostes suos superent, tamen inueniuntur etiam in scriptura sacra pauci idololatræ multos Israëlitas fugasse. Sed & illi qui semper uincunt, non propter sua merita semper uincunt: sed quia illi contra quos dimicant, tali pœna digni sunt. Nihil enim mirum est, Persarũ gentem idololatram & spurcissimam à Machumet uictam esse. Non quia ipse melior illis erat: sed quum ipsi hoc promeruerant, ut à sibi consimili diabolo punirentur. Illud denique quod sibi dicit Deum dixisse, Nisi sciremus eos tibi non credituros, &c. ad Ara-

Prophetæ quis.

Machumet præteritorum narratione Scripturæ sanctæ ueritatem subuertere cõnatus.

Machumeti successus in bellis.

bes quid pertinebat, qui nec prophetam uiderant, et ideò nec signa prophetica contempsisse unq̃ potuerant? Cuius autem impudentiæ est dicere, illos signis eius non credituros, qui non sine signis tantum, sed et sine aliquo alicuius boni indicio, quod nec pecora facere debuissent, pessimæ uitæ homini crediderunt?

DE FABVLIS AB EO CONFICTIS.

QVia ergo illũ tam philosophicis rationibus, quàm diuinis autoritatibus sua etiã cõfessione ab omni ꝓphetali gratia extraneũ esse probauimus, restat, ut quales sint fabulæ, in quibus cõtra id, quod supra dixerat signa se fecisse, asserit, uideamus. Dicitur itaq̃ ibi, quod aliquando audiens ululantem lupũ, socijs ait, se ex uoce illius intelligere, quod lupus ille inter alios maior et princeps omniũ esset. O signũ propheticũ. Nónne similiter potuit dicere, quod lupus eũ in illa uoce prophetã esse signaret? Quis enim † illũ posset arguere, cũ quid inter se lupi dicãt, homines nesciãt? Certè fabulã hanc multo urbanius, si quid intelligeret, cõponere potuisset. Sicut & de quodã alio lupo ibi refertur: quod cũ allocutus fuisset Veheben, filium Haizelhsim, statim sic factus est Saracenus. Vbi si leonẽ pro lupo ille fabularũ cõpositor posuisset, multo elegãtior fabula extitisset. Sed non immerito fabulis suis præcipue lupos intexuit, qui more lupi rabidus semper & cruentus incessit. Qui etiã bouẽ Zozai dño suo locutũ fuisse dixit, & quod super ubera Humemabet mulieris manũ suam posuerit. Item quod ipse præceperit arbori, & statim adorauit eũ. quod tamen Saraceni ipsi falsum esse testantur. Iterũ dicit, quod cũ Zameb iudęa uxor Zelem, filij Mussim, Iudæi in oue assa uenenũ sibi appositum, scapula ouis locuta sit ei, dicens: Noli me comedere, quia ueneno † confecta sum: Et ipse noluit comedere. Comedit aũt inde Elbetẽ filius Mazũ, & mortuus est. Vellem scire, utrũ ipse solus, an omnes qui cũ eo aderant, uocẽ illius scapulę audierint. Si enim ille solus audiuit, quare sociũ suũ inde comedere permisit. Si uerò omnes audierunt, mirum est quomodo ille comedere ausus fuit. Nisi forte de suo propheta sperans, quod etiam mortuum resuscitare potuerit. Iterum narratur ibi, quod aliquãdo miserit manum suã in cauernã, unde exierũt aquæ, de quibus ipse bibit, & socij eius & pecorarius. Quod magis de Machumet filio Azari narrari solet, cum de utroq̃ apud Saracenos incertũ & friuolũ habeatur. Ipse quoq̃ ista omniũ mendacissima esse testatur, cum in maiori scriptura sua dicat, signa sibi non esse data. Et cum iterũ loquitur, dicens: Non sum missus nisi uirtute gladij: et qui nõ susceperit meam prophetiam, occidatur, aut reddat tributum pro infidelitate sua, & dimittatur. Vnde uerò apertius aut manifestius ipso teste falsa esse illa omnia cõprobantur, quàm ex suis iterum dictis, quibus in Alchorano sic loquitur: Quicquid inueneritis scriptum pro me, conferte illud cum Alchoran. Et si ei non concordauerit, scitote, quia innocens sum ab illa scriptura, & non est mea. Ergo secundum istam regulam, signa illa omnia respuenda sunt, quæ nullatenus in Alchoran inueniuntur.

Machumeti signa ridicula et fabulosa. † inde

infecta Ouis scapula locuta.

Machumet fil. Azari.

DE MORTE IPSIVS.

IAm illud tam ridiculũ nobis, quàm lamentabile suis est, quod cum præcepisset eis, ut mortuum se non sepelirent, eo quod tertia die assumendus esset in cœlũ: ipsiq̃ præceptum obseruantes magnis hoc desiderijs expectarent, & iam à secunda feria in qua mortuus fuerat, usq̃ ad uesperam quartæ feriæ longa expectatione fatigati, nihil aliud in eo quàm fœtoris magnitudinem superexcrescere cernerent, tandem (sicut retulit Humbrem) nudum eum proiecerunt. Guinbran tamen filius Helizam dixit, quod lotus & tribus uestibus indutus, sepultusq̃ sit per manus Hali, filij Abitalib, & Alfadi filij Alahabet, filij Abdemutalla patrui sui. Fertur enim, quod per septem dies morbo pleuritico ęgrotauerit, & amiserit sensum, septimo uero die cõualuerit. Iratus est Hali filius Abitalib, eò quod perdiderat

Machumeti ridicula apotheosis.

diderat sensum, & dixit hoc ei. At ille iussit nullum amplius remanere secum in domo, nisi Alahabet filium Abdemutalla. Alia uerò die septima mortuus est, & intumuit uenter eius, & retro curuatus est minimus digitus eius. Et fuit obitus eius secunda feria XII. die mensis rabeg primi, anno LXIII. uitæ ipsius, postquàm ægrotare cœpit XIIII. die. Vita ergo eius LXIII. annis extitit. Quorum in prophetia XXIII. expendit, X. in Mecha, XIII. in ciuitate. Hæc sunt quæ fecit Machumet, à principio usq; ad finem.

DE INSTABILITATE SECTATORVM EIVS.

MOrtuo uero Machumet, omnes ab eo decepti, reuersi sunt statim unusquisq; ad suã, quã ante tenuerant, sectã, siue idololatriam, siue quamlibet aliam: præter paucos suę cognationis, qui expectabant se fore successores in regno. Eo tempore fuit Ebubere filius Amichahaf, uir prudens & callidus: qui nõ multo pòst regnum adeptus est. Quod uehementer displicuit Hali, filio Abitalib, quousq; rex adeò illum obsequijs & blanditijs deliniuit, ut etiam regnum ei post se delegaret. Illos qui auersi fuerant à secta Machumet, omni ingenio ad eã reuocans, iterum eos stultitiæ mancipauit. Quidam enim timore, quidã spe honoris, & facultatũ, alij alterius cuiuslibet lucri causa, omnes tamen simulatorie, non ex animo redierunt. Puto autem te optimè recordari, quod dominus meus Emurhelmoni, aliquando cum essemus ei adstantes, & quidam quererentur de aliquo, qui uidebatur esse Saracenus, & non erat, coram omnibus respondit. Dixit enim ira: Ego miror, quod de isto solo, quasi aliquid nouũ mihi dicatis: cũ sciam non istum solum, sed multos alios nobiliores & probiores in palatio meo, Saracenos esse. ostendunt quidam se esse, sed non sunt. Est enim, inquit, mos penè omnium, ut sicut de Iudæo prouerbium dicit: Iudæus nisi postquàm efficitur Saracenus, Iudæus non est: Et uix aliquis suam legem, nisi prius aliam acceperit, dilígit. Ego autem de hoc quid aliud debeo uel possũ facere, quàm quod dominus meus Machumet ipse faciebat? Nam illi hoc etiã contigit, ut ferè omnes, & maximè qui ei proximiores et familiares esse uidebantur, non nisi simulatè ac deceptoriè legem eius tenerent. Adeò enim spernabatur ab eis, & quicquid dicebat, pro nihilo habebant, odientes eum in cordibus suis: ut quadã die uolentes eum occidere, expectarent eum in quadam ualle, quatenus transeunte illo terrificarent subito mulam eius, ut præcipitatus interiret. Qui tamen nunc̃q propter hoc eis se iratum monstrauit. Eius igitur exemplo omnes istos, qui siue de Christianis, siue de Iudæis, siue de paganis Saracenos se esse dicunt in regno meo, & non sunt, nunc̃q ad aliud cogã. Scio nãc̃q quod nullus Christianus qui timore Saracenus fieret, in Saracenitate pmanebit. Similiter de alijs sentio. Quid ergo amplius possũ facere? Videat Deus, & iudicet. Hoc solũ faciã, ut semper maledicam eis.

Machumeti successores.

Prouerb. de Iudæis.

QVOD LEX EIVS NON SIT DIVINA.

SEd iterũ si forte dixeris, nõ debuisse me reprehendere ipsum illũ, si se aliquando uindicauit: cũ hoc inueniatur fecisse Iosue, & cæteri multi prophetę: Scias aliud esse quod fit præcipiente Deo, aliud quod homo præsumit. Deus enim hoc illis præcipiebat. De cuius præcepto, quodcũc̃q sit, quãdocũc̃q sit, nõ licet homini iudicare. Ergo inquis, nec Machumet † de hoc hic reprehẽdi? Siqdẽ & illi Deus talia præcepit. Vnde tamen probas, quod deus illi præcepit? deus enim ille si deus fuit, in aliq̃ se deũ esse ostendere debuit. Secundũ ea uerò, quæ superius ostendimus, nec signis nec miraculis hoc ostendit. Nos igitur eũ deũ fuisse nõ credimus. Quod em̃ de Deo credimus, tã in nouo c̃q in ueteri testamento, signis & miraculis cõmendatũ nobis & cõfirmatũ est. Nec aliũ unc̃q pro deo habebimus, nisi illũ unũ & uerum, qui quotiens legẽ dare uoluit, signis hanc diuinis & mirabilibus, confirmauit. Propheta uerò tuus quis fuerit, uel unde uenerit, nescio, cum dica-

Vindicare se quatenus liceat debet Deus.

tur mihi à domino meo IESV CHRISTO, quod in Ioanne Baptista finis sit omnium prophetarum. Illud quoq; prudentiæ tuæ nullo pacto conuenire arbitror, quod inuitare me uoluisti, ut scilicet dimitterem sacrosancta & spiritualia domini nostri CHRISTI præcepta, Ex quibus ipse mihi non illam sordidissimam quã descripsisti paradisum tuam, sed æternam angelorum uitam in cœlestibus promittit: & accederem ad impurissimos & pecuales ritus, non à Deo, quod absit, imò à spiritu fornicationis, & gastrimargię miserrimis & carnalis feculentię seruis infelicissimis persuasos. Quorum, sicut de similibus Paulus apostolus dicit, Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum. Qui non nisi terrena, caduca, uentri & libidini congruentia sapiunt, nec sapere possunt. Excæcauit enim eos spiritus immundiciæ. Qui æternam putredinem & uermes immortales hæreditabũt: quia porcorũ more semper in stercore & fœtore libidinis uolutantur. Ego enim mirari non sufficio, quomodo persuaderi potuit, non dico alicui sapienti, sed illi qui per somnium aliquid humani cordis se habere putaret, istum fuisse prophetam, cum eius & uita & doctrina ita contraria sint nõ solum diuinæ religioni, uerũetiã humanæ honestati: ut ipsa quoq; bruta animalia pene hoc intelligere possint. Sed ut iterũ aliquid mitius dicemus quis unq; sanctorũ & diuinorũ nunciorũ, quos à Deo esse missos cognouimus, in terrore gladij se missum asseruit? Quis ita facinorose uixit? Quis denicq; tot spurcitias docuit? Aut quis ita uentri & libidini genus humanum prostituit?

Prophetarum omnium finis in Ioanne baptista.

Machumet an propheta.

QVALITER PER FALLACIAM FVIT DATA LEX.

ITerum tamen ad præcepta eius diligentius inspicienda reuertamur, quæ ego nescio ad quam legẽ pertinere uideantur. Duas enim à Deo accepimus, unã gratiæ, alteram iusticiæ. Lex gratiæ à Christo data est, lex iusticiæ à Moyse. lex gratiæ talia iubet: Diligite inimicos uestros, Benefacite ijs qui oderunt uos, & cætera huiusmodi. Lex iusticiæ, oculum pro oculo, dentem pro dente, usturam pro ustura, percussuram pro percussura, & cętera quę ad talionem pertinent, reddi imperat. Harũ duarũ nullã socij tui esse manifestũ est. Multitudo enim antequam ipse emergeret, una à Christo, altera à Moyse data est. Cum enim istæ duæ tantummodo leges hominibus datæ sint, quarum altera diuina, altera humana magis esse uidetur: ista tertia lex à socio tuo inuenta, quid erit nisi diabolica? Diabolo enim inspirante maximè hanc subitò, nescio unde emersisse cognoscimus: quæ nec humana nec diuina esse probatur. Sed inter utrunq; prodigiosa facie, nunc hoc nunc illud uideri uolens, et se nunc illam nũc istam esse cõfingens, nullum alium nisi diabolum, qui se inter deum & homines semper medium facere nisus est, imitatur. Sed forsitan dices, inde probari hanc legem esse diuinã: Quia cum Machumet idiota & sine literis esset, nullatenus eam scribere uel annunciare hominibus nisi diuina uirtute potuisset. Maximè cũ ipse dicat: Quia nec homines nec dæmones talem scripturã facere possent. Et iterũ: Si hanc legem fecissemus descendere super montem, inclinaret se mons ipse, & adoraret eam, præ timore Dei. & alia multa friuola & nihil rationis habentia, quæ tu aperta & manifesta signa prophetiæ socij esse dicis, quibus probetur esse uera. O signa & miracula in iltis ait Machumet. O signa comparanda mari rubro diuiso, & + soli ad imperiũ Iosue stanti, & Christi præcepto mortibus imperãti. Imò uere magna tam ueritatis quàm uirtutis inopia, quæ tibi hęc sola argumenta, imò deliramenta omni ratione & uirtute uacua dereliquit.

Lex duplex à Deo tradita.

Machumeti lex diabolica.

Machumet idiota, & literarum imperitus.

solidè

QVALITER ALCHORANI LIBER CONNEXVS SIT.

SErgius monachus cum in monasterio grauiter peccasset, et propter hoc excommunicatus & expulsus fuisset, uenit ad regionem Cuhenne: & inde usq; ad

Sergius monachus.

ad Mechã descendens, ubi erant duo populi, unus cultor idolorũ, & alter Iudaicus, inuenit ibi Machumet, qui colebat idola, uolensque aliquid facere, unde monachis illis qui eum expulerant placeret, & reconciliari mereretur (erant enim hæretici Nestoriani, qui dicunt Mariam non peperisse deum, sed hominem tantũ) omni studio & conamine psuadebat ei, ut ab idolis recederet, & Christianus Nestorianus esset. Quod cũ effectui mãcipasset, discipulus ei factus est Machumet, & ille se propter hoc Nestoriũ nuncupauit. Et ita factũ est, ut ab ipso monacho aliqua de ueteri & nouo Testamento edoctus, ipsa in Alchorano suo fabulose ac mendose intexeret. Hoc & ille persuasit, ut in Alchorano suo poneret dictum à Deo, quod monachi & presbyteri Christiani familiariores ei esse deberent, quia non superbiunt. Cum uerò cognouissent Iudæi, quod multi, & etiam Machomet ipse, ad qualemcunq; quasi umbrã Christianitatis illũ monachum se querentur, & penè illud quod postea factum est per Machumet, per istum † Nestoriũ iam consummatũ esset, prosilierũt tres Iudæi, & timentes ne in uerã Christianitatem quandoq; Machumet incideret, accesserunt ad eum, & malicioſa calliditate socios uel discipulos eius se esse in hac secta dicentes, eiq; omnia quæ turpiora uel nequiora in Alchorano sunt, scribere persuadentes, usq; ad finẽ eius cũ eo semper fuerunt. Post mortem uerò Machumet, cum, sicut diximus, unusquisq; redisset ad sectam suam, & successisset in regno Ebubere, Hali quoq; filius Abitalib, licet nobilior eo, sub ipso maneret, prædicti Iudæi uolentes iterũ turbare omnia, persuadebant Hali, dicentes: Quare cũ sis fortis & nobilis, non te in prophetã eleuas, sicut fecit socius tuus Machumet: q erat Christianus Nestorianus? Et erimus tecum, sicut fuimus cũ illo, adiuuantes te in omnibus. Ille autem, utpote iuuenis, & totius bonæ doctrinæ expers, facile acquieuit. Iam enim quasi ad hoc prædoctus fuerat. Siquidem aliquando cũ puer esset, & uagabundus, ut illius ætatis est, quadã die per aliqua deuia incederet, † Nestorij illius pseudomonachi latibulũ, unde ab eo Machumet furtim responsa dabantur, offendit. At ille cum se deprehensum uideret, puerũ tam minis quàm blandicijs induxit, ut hoc nulli hominum proderet. Itaque iam penè ad hoc incipiendum declinauerat Hali. Sed rex Ebuberc hoc comperto, ad se uenire mandauit. Quem cum uenisset, tantis blanditijs ac promissionibus deliniuit, ut ab huiusmodi incœpto omnino desisteret, seq; illi subditum in omnibus exhiberet. Iudæi tamen non cessauerunt facere, quod potuerunt. Nam accepto libro ab ipso Hali, quem reliquerat ei Machumet, quicquid sibi uisum est, aut addiderunt, aut detraxerunt, aut mutauerũt. Ex quibus illud est unũ: Dicũt Iudæi, Christiani nihil sunt: Dicũt Christiani, sed Iudæi stulti sunt. Itẽ inter alia multa & fabulosa illud capitulũ, ubi est fabula de formica. & aliud, in quo est fabula de ape, & aliud de aranea narrat.

Nestoriani hæretici.

Machumet Nestorius

Nestorianum

Hali.

Nestoriani

Alcoran à Iudæis magna parte auctum.

QVALITER EIVSDEM SCRIPTVra dilacerata sit.

QValiter autem scriptura ista non solum à Iudæis, sed etiam ab alijs multis uarie † incepta, diuerse intellecta, multiformiter exposita, & tandem penè tota dilacerata sit, ex aliqua parte explicabimus. Post XL. uel sicut alij uolũt, post sex menses, ex quo regnare cœperat Ebuberc, uocauit Hali filium Abitalib, & dixit ei: Quare præsens non fuisti, quando factus sum rex, & non cum alijs nobis adstitisti, cum sis magnus princeps & nobilis? Respondit Hali, Quia occupatus fui in colligenda scriptura, sicut iniunxit mihi propheta. Et iã collegerat Eleage filius Nizef multos codices, et diminuerat multa in illis. Sicq; ceteri multi. Quidam enim legebant secundum Hali scilicet † familia, & domestici, et propinquiores eius, illam scripturam quæ fuerat apud Choraïs, & quæ prima illius fuisse dicebatur,

accepta

familiares

Nestorianus cebatur, quam tradiderat ei † Nestorius monachus: quem uocabat aliquando Gabrielem, aliquando spiritum fidelem. Alij uerò legebant collectum à diuersis hominibus. Multi uero secundum Arabem quendã, uenientem nuper de solitudine: qui multa inde scripserat absq; sensu & ratione. Alij secundũ Zabefatin, et Arabin, alij secundũ alios. Qui omnes in membranis & rotulis, quod unicuiq; uidebatur, transtulerant. Erant itaq; uarij inter se & discordes, dicebantq; cum se gerent alter ad alterum: Ego melius quàm tu, sed tu deterius quàm ego: Et ego totum habeo, sed tu nihil: Sed tu nihil, & ego totũ. Hoc igitur modo alijs addentibus, alijs minuentibus, alijs mutantibus, alijs alio quolibet modo corrumpentibus, liber ille omni fide indignus effectus est.

Alcoran colligentium altercatio.

DE ITERATA COLLECTIONE ILLIVS, ET DISSIPATIONE.

DEniq; mortuo Ebubere, & succedente sibi Ozimen filio Hafen, cui insidiabatur Hali, filius Abitalib, & quærebat eum interficere: cum perlatum fuisset ad regem de diuersitate scripturæ, & assiduis contentionibus & rixis, quæ propter eam fiebant: dicerentq; illi sapientiores, timere se, ne de hac causa seditiones & dissidium orirentur in regno, maximeq; ne ex toto scriptura illa periret: præcepit rex, omnes libros & chartulas undecunq; colligi. Licet tamen Hali, Abitalib, & Ibenmuzod libros suos dare noluerunt: reliqui uerò collecti, dati sunt in manus Zeidi filij Zebith Aleuzari, et Abdalla filij Alahabet, ad redigendum omnia in unum codicem, & emendandum. Dictumq; est illis: Si contigerit uos in aliquo capitulo non posse concordare, scribite illud secundum exemplar & autoritatem Chorais. Quod & ipsi fecerunt. Sicut, uerbi gratia, quando inuenerunt in quodam loco arcam, & alius dixit arcem, & alius arcum, tandem secundum id quod habebat Chorais, dixerunt. Sic & de multis alijs. Facientesq; quatuor similes codices, unum miserunt in Mecham, alium in Syriam, alium in Aleiarac, alium relinquerunt in ciuitate. Sed ille qui ad Mecham missus fuerat, incendio periit, quando uastata est Mecha ab Ozeario. Ille uerò qui in ciuitate remansit, in diebus Gezit filij Maioma, perditus est. Tertius qui in Aleiarac erat, à tempore Almustat nusq; cõparuit. Rex aũt Azimẽ, qui libros illos preceperat fieri, quæcunq; remanserunt in chartis, præcepit comburi. Ex his igitur uarietatibus & mutationibus, quæ superius dictæ sunt, contigit, ut multa ibi capitula diuersa inter se & sibi inuicem contraria inueniantur. Sicut, uerbi gratia, capitulũ bouis & capitulum uaccæ: de quibus dicitur, quod capitulum bouis ante fuerit prolixius capitulo uaccæ, nunc uerò breuius. Dicitur etiam, capitulum corruptum esse & imperfectum. Dixit etiam Aissa uxor Machumet, Hali multa inde abstulisse, & penè totum demutasse, & insuper prohibuisse homines, ne legeretur Alchoran, & propter hoc multos sæpe uerberasse.

Alcorani primum quatuor codices tantum

Mechæ uastatio.

Alcoran quare multa habeat contraria inter se.

QVALITER RECOLLECTA ET DISSIPATA SIT.

POst multa iterum tempora Elehagig filius Vizes cum regnare cœpisset, iussit congregari omnes libros, & chartas & uolumina: confectoq; ex eis uno codice ad suum libitum, postquàm multa adiecit & multa detraxit, multaq; † narrauit, cætera omnia quæ ubicunq; inuenirentur, iussit incendi. Fecit autem de suo libro exemplaria. Ex quibus unum misit in Aegyptum, alterum in Syriam, alterum in ciuitatem, alterum in Mecham, alterum in Mesopotamiam, alterum in Albazara. Aliquando etiã uenerũt ad istos multi de gente Elueh beti, qui idolatræ erant, & simulantes se uelle esse Saracenos, ut legem eorũ si possent annihilarent, multa nihilominus in prædicta scriptura, ubicunq; latenter poterant, modis omnibus lacerabant. Quodsi nulla alia uarietatis huiusmodi scripturę cautela † uideretur, quàm ex illo habebatur, scilicet quod Hali, & Ebubere, & Ozimẽ

uariauit, uel mutauit legendum est.

fuisse sa†.

& Go-

& Gonor semper discordes fuerant & inimici, sufficeret. Dum pro certo constat, singulos eorum pro sua intentione alterũ aduersus alterũ in libro illo iuxta propriam uoluntatem, quicquid sibi placuit, ad suæ commodum uel addidisse, uel minuisse, uel + narrasse. Viri certè probi Saraceni, & qui satis inde dolebant, mihi sæpius hoc dixerunt, quod tota Alchorani scriptura adeò commixta & confusa sit, ut quicquid ibi est, totum sine continuatione, sine compositione, absq; omni uerborum ordine, postremo absq; ullo sensu uel ratione uideatur. *uariasse*

DE VILITATE STILI EIVS, ET MATERIAE.

Mirror autem, quid illic tibi placere possit. Nam si eloquentia consideretur, nemo tam turpiter aliquid Arabice scripsit. Quantum enim ad sapientes Arabicos scriptores, quid est totum Alchoran, nisi digna risu barbaries? Si uerò sententiæ perpendantur, ego nihil ibi uideo, si tamen esse potest, aliquid boni. Nam mala illic multa reperiri non dubium est, quæ uel quilibet stultus similiter, aut certè multo elegãtius fingere possit. Esto tamẽ bona ibi uideãtur esse aliqua, sicut uerbi gratia, ut aliquando ieiunetur, oretur, & ut fiant aliquæ eleemosynæ: Nunquid primum talia inuenta sunt à Machumete, qualia scilicet ante ipsum nullus audierat? O quanto sanctius, quanto honestius, quanto rationabilius & Moyses, & Helias, & alij prophetarum multi? Iohannes quoq; baptista, sed & ipse dominus omniũ IESVS CHRISTVS, & ieiunauerunt, et adorauerunt, & misericordias impenderunt: nos quoq; ieiunare, & orare, & eleemosynam dare ante prodigiosam prophetiam Machumet infinitis retro temporibus docuerunt. Cesset cesset Machumet, earum rerum uelle uideri magister primus, quarũ nec dignus fuit in aliquo discipulus esse uel ultimus. Absit absit à nobis talis prædicator ieiunij, qui post monstruosum ieiuniũ sic omni libidini & ingluuiei operam impendere præcipit, ut non ad aliud uideatur instituisse ieiunium, quàm ut postea uoluptuosius & appetentius excitetur omnis turpitudo libidinum. *Alcorani etiam Arabici barbaries.* *Quicquid in Alcorano bonũ est, multo melius docuisse prophetas alios & Christum.* *Ieiunium.*

Iam uerò illud quod & tu mihi dixisti, & ipse in eadem scriptura prædicauit, hanc scilicet scripturam talem esse, qualis nec ab hominibus, nec à dęmonibus fieri potest, certe satis ipse elegit, quibus diceret, rusticissimos uidelicet & agrestes homines, qui et nouiter de diuersis sectis uenerant, ipsamq; linguam Arabicam ignorabant. Cæterum si hoc nobis exponere liceat, per omnia sic ei concedimus, quod uerè tam stulta, tam inhonesta, tamq; irrationabilis scriptura nec ab hominibus, nec à dæmonibus fieri potest. Puto enim, quod etiam dæmones talia scribere erubescerent. Sanè si tantũ uult Machumet gloriari de suo Alchorano, quanto magis gloriari possent alij quidam, quos te ignorare non puto: Muzeilenia, Heleaiß, & Aethiops Alabazbi, & Calliata Ellecedi? Qui eodem tempore æmulatione illius, ut & ipsi nomen sibi apud homines compararent, suum quisq; Alchoranum fecerunt: multoq; honestiora, et saltem in aliquo uerisimilia conscripserunt. Sed quia non ex toto uentri & libidini frena laxabant, nõ tantos bestialium hominum greges asininos post se trahere potuerunt. *Machumeti sectatores quales.* *Alcorana plura etiã ab alijs scripta.*

DE IMPERITIA ET FICTIONE ILLI ADHAERENTIVM.

Mergo miraris, quare tantum + hæc scriptura placuit, pro certo teneas, nulli unquàm nobili uel sapienti eam placuisse: sed miserrimo imperitissimo uulgarium hominum generi. Qui ab eo de locis syluestribus congregati, cum has primas literas audissent, rei nouitate stupefacti, sacrilegas fabulas diuina esse oracula crediderunt. Deniq; cum & paupertate & assiduo ruralium operum labore confecti fuissent, cibi, potus, precioſarum uestium, amœnitatis umbrosæ, uasorũ spectabilium, uxorum insuper pulcherrimarum, & infiniti concubitus, aliarũq; spurcissimarum paradisi deliciarum, quas etiam te proh dolor enumerare non puduit, *quibusdam*

puduit, beatitudinem audientes, seq; ibi ex promissione Machumet iam iamq; futuros esse sperantes, ad omnia quæcunq; uoluit, † pecorini homines cucurrerunt. Inde est, quod contra regem Persidis exiens, sic adiutus est ab eis, ut uinceret. Promiserat siquidem omnibus, qui in bello ipso mori pro eo eligerent, sui paradisi delicias. Quidam tamen magis idcirco pugnasse dicuntur, ut hortos optimos, quos in Perside uiderant, obtinerẽt. Nam & illos se post uictoriam daturũ eis dixerat, ut & in hoc seculo & in futuro semper in hortis essent. Nosti autem, Arabes quantum delectentur hortorum pulchritudine. Sed dicis: Non solum rustici illi, sed & multi alij sunt secuti eum. Verè multi alij, sed pessimi, & leccatores, & qui grauati ære alieno, uel pro suis sceleribus morituri, hanc solam euadendi uiam inuenerant. Nam dic mihi obsecro, quem unquam sapientem, aut nobilem, aut honestum ad Saracenitatem uenire uidistis? Illi enim qui è Iudæis uel è Christianis adhuc ueniũt ad uos, absit ut aliqua prouocati honestate hoc faciant; Sed quia miseri & impudici legis suæ regulas non ferentes, ad latam & spaciosam uiam, quam socius tuus docuit, se conuertunt. Quod quibusdam maximè Christianis contingit. Quorum lex spiritualis & cœlestis, omnia quæ in mundo sunt, cõtemni spe & amore uisionis Dei æternę præcipiens, dum carnales & fluxas infelicium mentes comprimit, statim ab ea diffugiunt: quia pugnare contra concupiscentias negligunt. Hoc tamen certissimè scias, quia neq; Iudæi, neq; pagani, neq; Christiani, quocunq; modo se exterius habeant, & si uenientes ad uos de uestra secta se esse simulent, unquàm ex corde uobiscum sint. Simulant quidẽ se esse, quod non sunt, ut, sicut prædixi, aliquod corporis euadant incommodũ: aut ut porcinis uoluptatibus, quarum apud uos copia est, perfruantur. Adeò aũt quicquid facitis, pro nihilo ducũt, ut sæpe inter se loquẽtes, Machumet & legi eius maledicant, nec dignũ eũ aliquando fuisse prophetia uel Dei lege affirment.

pecuini

Arabes hortorum amantes.

Machumetanæ sectæ simulatores.

DE NOMINE MACHVMET, QVOD *fãlsò dicatur in throno scriptum.*

SAnè super fluum mihi uidetur tecum agere de illis, quæ tuam non latent industriam, qualia sint apud uos, & quàm nulli pudenda, scilicet diuersitas in præconio, celebritates exequiarum, uarietas in testimonio, orationes solennitatum, sollicita ad plagam meridianam conuersio, & modus legendi, & modus discernendi, similesq; huiusmodi uarietates. Quæ omnia in corde tuo quàm nihil sint, scio: cum hæc sola superficie teneas, non tamen propter principatum quem tenes, dimittere uelis. Porrò illud quod mihi scripsisti, Antequam sæcula crearet deus, † fuisse in throno, Non est deus, nisi deus, Machumet nuncius Dei; unde accepis, aut ibi inueneris, nescio: cum nec in Alchorano, nec in alia qualibet ipsius inueniatur scriptura. Veruntamen ponamus, ut alicubi hoc repertum sit. Velim ergo, ut mihi dicas, si hoc in throno scriptũ est, quis scripserit. An aliquis scripsit hoc deo? Sed quis posset scribere, cum nec dum sæcula creata essent? An Deus ipse sibi scripsit, timens scilicet perdere nomen suum, nisi illud scriberet? Quod satis absurdum uidetur. Sed forsitan deus scripsit, ut angeli possent hoc legere. Et hoc non minus insulsum est sentire. Non enim per literas loquitur deus angelis, sed illuminatione præsentiæ suæ, quę illis ubiq; adest. Num prę terea propter homines scriptum est, ut ipsi legerent, & scirent? Sed homines in throno quomodo legerent? Restat ergo, friuolum & uanum esse: quod & teipsum intelligere credo, teq; tibi ipsi scienter illudere. Sicut quidam de socijs dicunt, qui hoc pro nihilo habent, dicentes à Iudæis cõfictum esse, & inter alias fabulas mixtum, ut risum de uobis toti mundo mouerent. Certe cum aliquis uult benedicere Machumet, & ultra modum laudare, hoc solummodo dicit: Deus tu benedic Machumet,

scriptum

Angelis quomodo loquitur Deus.

chumet, sicut benedixisti Abraham & generationi eius. Vnde & in libro eius scriptum est: O filij Israël, recordamini beneficiorum quæ ego exhibui uobis: quia prætuli uos omnibus gentibus. Si ergo ita † benedici Machumet à Deo, sicut benedictus fuit Abraham & generatio eius, super omnes laudes & benedictiones est, etsi filij Israël prælati sunt à Deo omnibus gentibus, cũ tamen nec Abraham, nec generatio eius nomen habeant scriptum in throno: quomodo factum est, ut nomen Machumet, qui secundum hanc regulam ipso Abraham & generatione eius minor habetur, ibi scriptum sit?

Machumetò benedicendi formula.

† *benedicitur*

DE SVPERSTITIOSIS IEIVNIIS *& lauacris Saracenorum.*

DEniq; inuitas me ad quinq; orationes, & ad ieiuniũ mensis ramazan. Vbi non tam tibi respondeo, quàm ut ipse tibi respondeas, uolo. Dixisti enim in tua exhortatione, quod inter alia, quæ de nostra religione cognoueras, etiam orationibus monachorum & ieiunijs interfueris, genuflexiones & instantiã deprecationum uideris, & cætera omnia, quæ uerè sancta & cœlestia esse nullus negare poterit. Super animam ergo tuam hoc pono, & teipsum iudicem facio. Scio namq; pro certo, quia si, quod iudiciũ rationis exigit, inde dicere uolueris, quantũ ad ieiunia & orationes Christianorum, ieiunia & orationes uestrorum non solum ieiunia & orationes non esse clamabis: uerum etiam quod tales sordes uestris & sanctis seruorum Dei uirtutibus se comparare ullo modo ausæ sint, cum maxima indignatione ridebis. Quod uerò frequenti corporum † lauatione hominem purificari creditis, easq; lauationes totiens frequentatis, hoc tibi respondeo, quod Dominus meus in Euangelio suo Iudæis similia facientibus ait: Væ uobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris ornatis de foris, cum habeant intus cadauera: Ita uos quidem lauatis corpora uestra forinsecus, & corda uestra polluta sunt iniquitate. Quid ergo prodest lauare manus & pedes, & extergere caput, & insistere orationibus: cum conscientia cordis, & mens, & animus occupata fuerint in effusione sanguinis, & diripiendis substantijs aliorũ, uxoribus quoque & filijs captiuandis? Vide ergo, quomodo respondet eis spiritus uiuificans. Oportet enim hominem prius lauare interiora cordis sui, & purificari à cogitationibus pessimis: deinde si placet, & si necesse est, etiam corpora.

Ieiunia & orationes.

lotione

Lotionum frequentia.

DE CIRCVMCISIONE, ET PROHIBITIONE *carnis porcinæ, & uxoris repudio.*

CIrcumcisio uerò quid ad uos pertineat, scire non possum, cum nec Machumet circumcisus fuerit, nec in Alcorano suo inde aliquid dixerit. Nisi forte Abraham in hoc uos sequi dicatis. Cum enim uos Ismaëlis filios esse iactetis, & Abrahæ dicatur à Deo, non in Ismaële, sed in Isaac reputabitur sibi semen: uos in semine Abrahæ quomodo estis, qui ad Isaac nullo modo pertinetis? Si uos dicitis Christum fuisse circumcisum, quid ad uos, qui Christiani non estis? De cuius tamen circumcisione quàm rationabilis fuerit, si uel digni essetis, uel in aliquo ad eum pertineretis, plenissime responderemus. Nunc uerò cum nec Iudæi nec Christiani sitis, circumcisionem inuenistis. Nisi certè, quod ualde credibile est, hoc etiam à Iudæis libro uestro insertum sit: ut sicut de quibusdam Paulus apostolus dicit, in carne uestra gloriarentur, dum uos more suo circumcidi facerent, & suos in errore socios habere gauderent. Quare etiam Machumet porcum comedi uetuerit, nescio. Nam & Iudæi à porco & à quibusdam alijs prohibiti sunt. Ratio certa apud nos est, quorum fidei lex illa militabat. Et licet nos modo illa corporaliter non seruemus: ea tamen quę ibi significabantur, spiritualiter implemus. Quibus in nouo Testamento reuelata sunt omnia per Christum, qui utri-

Machumet nõ circumcisus

Ismaëlitæ.

Porcina cur interdicta.

usq; testamenti conditor est. Ipse enim dixit per apostolum suum: Omnia munda mundis, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Illam uerò turpitudinem † audiens nõ exhorreat, quam nõ erubuit Machumet in Alchorano suo ponere? Vt scilicet uiro quandocunq; uoluerit, qualibet etiam causa, possit uxorem repudiare: sed non nisi prius alteri uiro iungatur, nec si uelit, possit eam reuocare. Hanc certe legem etiam bruta animalia, si loqui possent, turpissimam esse clamarent.

quis

Repudij licentia.

DE PEREGRINATIONE AD *domum Mecha.*

QVid est autem, quod me inter alia legis uestrę optima etiam ad Alahagh, hoc est, ad peregrinandum in domum Dei illicitam, quæ est in Mecha, exhortatus es: ad proiiciendos quoq; lapillos, & ad inuolutionem linteoli circa renes? Miror etenim, quod ita mecum loqueris, ac si nunc me primo nosse incipe-res. Nunquid ego aut cæcus, aut surdus nuper effectus sum, aut forsitan mutatus in puerum? Cui sic illudere possis, ut modo primum discere incipiam inanes & fatuas superstitiones, quæ nec rationem, nec honestatem in aliquo habere probantur. Quasi uerò nesciam, quid sit, & unde processerit, uel qualiter ad uos ritus ipsius errorque stultissimus inter alia mala deuolutus sit. Nónne in hæc & illa præclara socij tui † idolorum destructione diligentia? Vt cum à cæterorum cultu suos discipulos inhiberet, istud tamen in honore Veneris fieri Mecham suam permitteret. Quod quale sit, uel à quibus cœperit, quoniam tu te † simulas, audi. Duarum Indiæ gentium, quæ uocantur Zechian & Albarachuma, antiqua consuetudo fuit, nudos & decaluatos, magnisq; ululatibus personãtes simulachra dęmonum circumire, angulos quoq; oscularí, et proiicere lapides in aceruum, qui quasi pro honore dijs extruebatur. Inde enim est, quod in libro Salomonis dicitur: Qui proiicit lapidem in aceruum Mercurij. Faciebãt autem hoc bis in anno, sole scilicet existente in primo gradu arietis, & rursum cum esset in primo gradu libræ: hoc est, initio ueris & autumni. Hæc ergo consuetudo cum ab Indis ad Arabes descendisset, eamq; suo tempore apud Mecham in honore Veneris Machumet celebrari reperisset, sic illam manere præcepit, cum tamen cętera idololatrię prestigia remouisset. Illud uerò soli Veneri in illa celebratione dicitur exhiberi solitum, ut lapilli retro, id est, sub genitalibus membris proiicerentur, eò quod Venus illis maximè partibus dominetur. Vnde adhuc ita fit in domo Dei, quam tu uocas illicitam, id est, ubi nihil licet, nisi quod sacrũ est. Veruntamen cum hoc à nudis ex toto hominibus, semper fieri soleret, non tulit hoc humana uerecundia. Instituerunt aliqui, ut proiectores lapidum paruo saltem linteolo renes obtegerent, ne omnino denudati homines canum impudentiam imitarentur. Hanc ergo insaniam merito creditur Machumet saluã & incolumem, cum reliquas dæmonum culturas cessare præciperet, dimisisse, ne dominam suam Venerem, in qua se esse potentissimum ipse iactabat, penitus sine honore relinqueret. Pro quo beneficio talem illi gratiam Venus rependit, ut ad eum totam huius gloriam referri, utpote ad singularem amicum, æquanimiter sustineret: Dum uos modo non Veneri, sed ipsi prophetæ eius hoc obsequium impendatis. Quod apud quosdam uestrum tantæ stultitiæ deputatur, ut uir prudens Gomar filius Hazha cum ad osculandos lapides (quod ante alia Machumet & fecerat, & fieri iusserat) aliquando accessisset, sic locutus fuisse dicatur: Ego scio, quia lapides istos oscularí nec obest, nec prodest. Sed quia sic fecit, fierique iussit noster propheta, facio; licet sit omnino inutile.

Mecham frequentandi superstitio.

in Veneris cultus Mechæ. ignorare

Salomonis locus.

Lapillorum superstitiosa proiectio.

Machumeti Veneri addictus.

DE

DE HOC QVOD IN DOMO ILLA dicuntur fieri mira.

ECce quid est alahagh uestrum, & alchimar, & peregrinatio in domum Dei illicitam? Ecce ad quæ sacra, ad quam festiuitatem, ad quantæ honestatis & utilitatis celebrationem amicos tuos inuitas. Obsecro charissime, ut & nobis in hoc & tuæ quoq; uerecundiæ amodo parcas, nec homines ad huiusmodi spurcitias, sed magis porcos, si ita uolueris, aduoca. Nunquid autem uerissimum in tua laudatione dixisti, quod scilicet mira ibi fieri uideantur. Et uerè mira non solum uidentur fieri, sed fiunt: quando rationabiles homines in bestialem sensum mutati, ista quæ narrauimus & similia faciunt. Non enim hoc facere possent homines, nisi prius ab humanæ rationis iudicio ad pecualem animalitatem conuerterentur. Verum ne dicas, nos serio, non ludo tecum agere debere, dimittamus paululum ioca, & quod ad rem pertinet, differamus. Quæro igitur à te, quæ sunt illa mirabilia, quæ ibi fieri uidisti, uel audisti? Nam si me interrogares de locis uel de ecclesijs Christianorum, tale aliquid non unum ego, sed mille tibi loca numerare & ostendere possem, in quibus cęci uisum, surdi auditum, muti loquelam, paralytici uel quolibet alio modo claudi gressum recipiunt. Ad ultimum, ibi omnium generum languores & incommoda, siue animarum siue corporum, depelluntur. Ibi etiam sæpe, quod maius est, ipsi mortui resuscitantur. Et hoc non aliquibus exterioribus adiumentis, siue quolibet genere medicinæ humanæ, sed fide, & oratione, & pura cordis deuotione id apud Deum & sanctos, pro iustitia et uera pietate erga mortuos impetrante. Tu ergo si unq; uel semel huiusmodi uirtus aliqua in illa quam uocas domum Dei, facta sit, enarra: Et si saltem unum tale quid ibi aliquando factum mihi ostendere potes, concedo uera esse, quæ dicis. Sed quoniam scio te id nullo modo posse, non enim illud tacuisses, si haberes, quando me inuitans, & mirabilia illa narrans, nihil habuisti quod diceres, nisi quia lapilli proijciuntur: quod non uirtutis diuinæ miraculum, sed diabolicæ impuritatis constat esse deliramentum. Cur illa loca sacrata etiam dixeris, respondere nequis.

Christianorum ecclesiæ miraculis celebres.

DE HOC QVOD MACHOMETVS IVBET homines ad sectam suam uiolenter cogi.

DEniq; inuitas me ad uiam Dei, quæ est expeditio contra aduersarios, & incredulos, & participatores, scilicet in ictu gladij, & populatione & deuastatione, donec ingrediantur in fidem Dei, & testificentur, quia non est Deus nisi Deus Machumet, & quia Machumet seruus eius & nuncius, aut reddant tributum subiecti. O tu prudens & sapiens, obsecro te, quomodo possunt continuari uerba tua? Nam multum discrepant, cum dicas hoc contra tuam scripturam, quam credis esse à Deo, quæ ita dicit: Missus est hominibus pariter in pietate & misericordia. Qualis habetur misericordia cum effusione sanguinis, & latrocinio, & præda? Si autem iterum apposueris nobis Moysen, quoniam ipse cultores idolorũ expugnauerit, recordare illa prodigia & miracula, quæ legisti eum fecisse in lege: & uidebis, quod iustum est credere, illum ex præcepto Dei hoc fecisse. Similiter de Iosue filio Nun, cui sol & luna stetere. Quæ miracula cum fieri non possint nisi ab electis Dei, credimus, quod quicquid fecere, iussu Dei factum sit. Tu autem nunquam legisti in diuina scriptura, aliquos ad Deum uiolenter conuersos: nec præceptis, gladio, direptione, captiuitate, sicut tuus socius fecit, & iussit obedire, coactos. Multi certe olim hæretici fuerunt, quorum tamẽ nullus nec gladio, nec aliqua coactione aliquem ad suam sectam pertrahere conatus est, sed fallacijs. Quicũq; enim uoluit inducere homines ad ueritatem siue

Machumet sanguinarius.

Moses

Iosue

An uiolentia cogendi homines ad fidem.

Hæreticorum fallaciæ. ad mendacium, non potuit hoc facere sine aliqua uel saltem uerisimili prædicatione. Et omnes quidem præter socium tuum ita fecisse noscuntur. Ipse enim ad suam sectam non ita homines, hoc est, non sola arte calliditatis aut ingeniosa loquacitate, sed gladio, & uiolentia, & oppressione, & depopulatione coëgit. Nunquam auditum est ab aliquo, quod ille dicebat hominibus: Quicunq; non confitebitur me prophetam esse domini seculorum, gladio illum feriam ego. Et omnes quicunq; de progenie mea sunt, similiter facient, & domum eius diripiam, & omnem familiam eius captiuitate affligam.

Prophetæ existimationẽ sibi Machumet etiã minando arrogat.

DE VANIS PROMISSIONIBVS *& minis Machometi.*

NOn scripsimus ex inuidia uel indignatione, sed causa disputationis, ad quã nos tu prouocasse uideris. Compulisti nos pauca de multis in medium proferre. Noster siquidem ignis latebat in lapide: sed tuo chalibe excussus, coactus erupit in flammas. Quocirca tam tibi quam omnibus qui meum scriptum uiderint, plane & fiducialiter loquor. Quoniam illa ad quæ me inuitasti de rebus labilibus & fugitiuis, tam stulta & inania sunt: ut etiam si æterna essent, nullatenus homo rationabilis ea deberet appetere, uel suum ad hæc animũ inclinare, præsertim cũ aperta sint asinis & porcis, siue cęteris animalibus in quibus nihil aliud est quam comedere, et bibere, & concũbere. Hic etenim mũdus, qui maxime per ista miseros decipit, apud rationabiles homines cum omnibus illecebris pro nihilo deputatur: qui solerter ac ueraciter cuncta eius blandimenta & gaudia fugitiua & misera esse considerantes, seq; ab ipsius laqueis uiriliter excutientes, CHRISTI Domini uera & sempiterna bona in futuro seculo promittentis sacro sanctis uestigijs adhæserunt. Istis autem tuis inordinatis admonitionibus nemo dignus habetur, nisi qui suæ carnis miserię subiacens, pronus & præceps ad quęlibet libidinis incitamenta, sicut equus & mulus fertur, & rapitur. Ego autem te non puto credere, me ad talia anhelare. Sapientes enim ac rerum causas subtiliter perpendentes, ab omnibus illis, quę tu pro magno munere in libro tuo promittis, longe distare uidentur. Illi enim indesinenter toto nisu per Dei gratiam elaborant, concupiscentias & uitia carnis extinguere. Et ut etiam quod non naturaliter superfluum habetur in corpore, possit auferri sanctissimo castimoniæ studio seipsos nõ desinunt castigare. Deus enim nõ creauit hominem ad hoc, nec in die iudicij ad hoc simile resuscitari faciet. Tu aũt in libro tui socij scis hoc scriptũ esse: Nos non ad aliud homines & dæmones creauimus, nisi ad colendum nos. Deinde aduersus soluit pactum, et destruit ædificium, pręcipiens uxores tres uel quatuor ducere, & ancillas quantæcunq; inueniri poterũt, unumquemq; sibi applicare: Insuper & more pecudum comedere & bibere absq; ordine, omnimq; moderationis discretione. Capitulum uerò repudij, & licitæ reuocationis hic ponerem, nisi prolixus esse timerem, & librum istum uerbis inhonestissimis sordidare refugerem. Nam & ipsi gentiles, qui filios suos idolis immolant, hanc turpitudinem omnimode abhorrebant. Ego autem confundor talia nominare, & scribere. Illud uerò quod mihi aliquando dixisti, & me tuis minis uerberasti, fiducialiter in CHRISTO agens non timeo. Dixisti enim mihi: Considera quæso diligenter, & hanc iniuriam tibi inferre noli, neq; quod noceat prouoca. Audi ergo Dominum IESVM CHRISTVM in suo Euangelio mihi dicentem: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: Sed potius eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Ego igitur securus & constans, scio & credo, quia nullus in animam meam potestatem

Mundi, rerũq; mundanarum uanitas.

Castimoniæ studium.

Legis Machumeticæ licẽtia.

statem habet: nisi Dominus IESVS CHRISTVS, cuius nomen sit glorioſum & benedictum. Qui in me abundare fecit clementiam domini mei Emir molimini. Nam & ego & mei similes, qui eius uel longe uel propè familiaritate gaudemus, sub umbra alarum ipsius in securitate, & æquitate, atque benignitate manemus.

EXPOSITIO CVLTVS SARACENICI.

FRustra igitur inuitas me ad sectam tuam dicens: Inuito te ad quinq; orationes, quas quicunq; impleuerit, petitione sua, non fraudabitur, nec damnum aliquod pertimescet: eritq; tam in hoc sæculo quàm in futuro laudandus. Istæ quippe orationes duabus institutionibus datæ sunt, una quidem à Deo, altera à Dei nuncio. Sunt enim post cœnam tres genu flexiones, & duæ in aurora, & post meridiem duæ, & duæ post solis occasum. Quicunq; autem aliquid ex hoc dimiserit, à peccato immunis non erit, & oportet illum pœnitere, & subdi correptioni. Institutio orationis inter diem & noctem XVII genuflexionibus constat. In aurora duę, post meridiē IIII. in uespera quatuor, post solis occasum quatuor, in prima cœna ante comestionem duæ, post cœnam (quæ uocatur ultima, quando iam est alahathama, id est densitas tenebrarum) duæ. Rursus inuito te ad ieiunium mensis + ramazan, quod Deus iudex instituit, & in eo Alchoran uenire fecit. In quo mense de nocte prædestinationis testificatus est, & nox illa mille mensibus melior habet. Ieiunabis in die ab omnibus cibis et potibus, & concubitu, usq; quo solis lumen occidat, & noctis ordo incipiat. Tunc comedes, & bibes, & concumbes per totam noctem, quousq; filum album à nigro discerni possit. Hoc enim liberum & licitum est, & uita tranquilla & suauis à Deo. Tunc uero si puritate mentis ad celebrandam noctem prædestinationis peruenire meueris, ab omni malo & nunc, & in futuro seculo securus eris. Dixit etiam deus gloriosus & excelsus: Scripsi uobis ieiunium numeratis diebus, sicut scripsi illis, qui uos præcesserunt, fortasis timebitis. Si quis infirmus est, aut occupatus itinere, eundem dierum numerum alio tempore soluat. Illorum uerò ieiunium, qui ieiunare non poterint, uictu unius pauperis redimatur. Interim qui obedierit, melius illi erit. Si enim ieiunaueritis, & scieritis, quod hominibus utile est, & iustificationis testimonia, & Alfurcan, propriam mercedem habebitis. Dormire uerò cum mulieribus in ieiunio, licentiã uobis tribuo. Illæ indumentum uobis sint, & uos similiter illis. Præsciuit enim Deus, quod circumcisuri essetis animas uestras, et pœnituit eum, & liberauit uos. Adhærete igitur illis, & diligite hoc, quod uobis scripsit Deus. Comedite & bibite, donec in aurora discerni possit filum album à nigro. Deinde perficite ieiunium usq; ad noctem sine coitu mulierum. Eritis enim perseuerantes in domibus orationum: tamen appropiabitis eis. Hæc sunt præcepta Dei. Præferebat enim nuncius Dei uespertinam cœnam matutino cibo. Iterum inuito ad domum Dei illicitam, quæ in Mecha sita est; et uiidere illicitum nunciũ Dei, & considerare uestigia & loca ipsius, & quomodo lapilli proiiciuntur retro quod uocatur Alchimar, & inuolutionem linteoli circa renes, & quomodo osculatur angulus domus illius, & uidere loca illa sacrata, et multa mira, quæ ab hominibus appetuntur. Iterum inuito te ad expeditionem diuinam, quod est contra inimicos & aduersum incredulos proficisci, & expugnaret participatores & hæreticos in ore gladij, donec ad fidem Dei ingrediantur, & testificentur, quia non est Deus, nisi Deus Machumet, & ipse nuncius Dei et seruus, aut tributum reddant.

Quinquæ orationum superfitio.

Ieiunium.

Al. romadan

Libidinis ſus in ieiunio concessus.

Mechæ cultus.

Expeditio diuina.

DESCRIPTIO PARADISI IVXTA *figmenta Machometi.*

ITerum inuito te ad confessionem Dei, ad cuius nutum resuscitabuntur mortui, qui iudicabit eos in iustitia, & bonis bona retribuet, & malis mala. Et faciet suum populum eos qui sibi obedierunt, & confitentes singularitatem eius testificati sunt, quod Machomet est propheta ipsius & nuncius, & crediderunt omnibus, quæ super eum descenderunt à Deo, in excipiendo legem uidelicet de paradiso, in quo multa bona sunt illis præparata, cum habuerint armillas de auro & electro, eruntq; uestimenta eorũ serica, & dicent: Gratias Deo, quia nõ abstulit à nobis retributionem. Nulla oppressio uel molestia eos tanget. Habebunt certum alimentum, & fructus, & erũt in paradiso deliciarum exultantes, & sibi inuicem occurrentes honorificati. Discurretur per eos uasis argenti candidi. Quilibet bibentes delectabuntur. Non erit ibi luctus, neq; mœror. Habebunt mulieres uenustis oculis. Habebunt cœnacula, & supercœnacula, sub quibus erunt flumina. Nunquàm enim promissio Dei fallit. Et dicetur eis: O cultores Dei, nolite hodie timere: Tristicia non appropinquabit uobis. Ingredimini paradisum uos & uxores uestræ, & estote securi. Discurretur per uos calathis et scutellis aureis, & habebitis quod animæ appetunt, et concupiscunt oculi in secura mansione in hortis et fontibus. Ibi primo primam noctem alia non sequetur. Et faciet eos securos à tormentis inferni. Hæc est gratia Dei tui. Ipsa est enim liberatio magna. Dixit enim Deus gloriosus et excelsus: In paradiso, quem pollicitus sum timentibus me, sunt flumina, aquarum, in quibus nihil noxium est. Sunt flumina lactis, cuius sapor nunquàm deficit: flumina quoque uini, bibentium delectatio: flumina uerò mellis purissimi, habent siquidem omnes in eo fructus, & remissionem à Domino. Dixit quoque gloriosus & excelsus: Timentibus Deum optime erit in ultimis. Aperientur eis portæ horti Eden, ubi pariter discumbentes præcipient sibi afferri uinum, & abundantiam fructuum, & habebunt oculis uxores speciosissimas. Hoc eis promittitur in die iudicij. Victus ibi nunquàm deficiet. Dixit iterum Deus gloriosus & excelsus, in descriptione paradisi: Sunt in eo duo fontes currentes. Sunt in eo pomorum arbores, & palmæ, & mala punica. Discumbent in excelsis uiridarijs super pomis & prunis. Adducentur timentes Deum in paradisum per turmas & agmina congregati. Quibus cum hostiarij ianuas aperuerint, dicent: Pax uobis, habeminis: Suauiter ingredimini, & estote hic in perpetuum.

Paradisi fictitiæ uoluptates.

ADHVC DE EODEM.

ET dixit gloriosus excelsus: Feci eos occurrere gaudijs & delectationibus, & dedi eis pro retributione paradisum, eò quod patientiam habuerunt. In quo erunt discumbentes super plumaria, & non percutiet eos sol, neq; frigus: Et super eos umbræ illius permanebunt. Per quos etiam uasis argenteis & canistris discurretur, similiter & uasculis modicis argenti, & pixidibus ministrabitur eis, & facient eos potare uase quasi commixti ginginberi. Fons in eo est qui claritas appellatur. Non audient ibi dolum, neq; mendacium. Hæc est retributio domini tui, quod est donum præmaximum. Dominus enim eorum liberabit eos à cruciatu inferorum, dicens: Comedite & bibite securi, discumbentes in lectulis dispositis. Dedimus eis uxores pulcherrimas, nihilq; eis de suo malo opere imputabitur, & unusquisq; secundum quod appetit, obtinebit. Dedimus eis diuersitates pomorum, & quicquid carnis ad edendum concupiscunt, & ut sibi propinẽt inuicem. Ministri sicut aurum fulgentes discurrent per eos, ad seruiendum parati. Et dixit benedictus & excelsus: Præcedentibus & festinantibus dentur man-

tũr mansiones in paradiso uoluptatis. Pauci de primis, & pauci de nouissimis erunt super lectulis ordinatim dispositis, semetipsos ad inuicem intuentes. Inter quos erunt ministri sine fine mansuri, tenentes discos & conchas & uasa preciosa. Quicquid de pomis uel de carne uolatilium uoluerint, obtinebunt. cum quibus adhærebũt mulieres uelut margaritę fulgentes, scilicet sui operis præmium. Non existit illic dolus uel iniquitas, sed tantũ pax & salus. Hæc est descriptio paradisi, quam præparauit Deus credentibus in se, & in nuncio eius. Vbi præparata sunt illis multa delectabilia edendi, & bibendi, & dormiendi cum mulieribus intactis. Quæ sunt uelut lapides precioſi sine fine splendentes, & accipient omnia, quæ oculi eorum concupiscunt, & habebunt honorem & uitam. Et sedebunt super thoros mollibus induti, & purpureis: ornati quoq; armillis pręciosis & nitidis. Vultus eorum hilares & iocundi. Inter quos mares & fœminæ seruientes ambulabunt, & uelut aurum rutilantes fragrabunt ut muscus, & uariæ aromatum species. Bibent de fonte suauitatis, & dicetur eis, Auete in omni pace. Comedite & bibite, & delectamini, eo quod digni estis, cũ omni securitate.

DESCRIPTIO INFERNI IVXTA EVNDEM.

INfideles uerò qui participes faciunt Deo, & pares illi attribuunt, & prophetæ Dei non credunt, nec epistolam eius suscipiunt, & præceptis Dei aduersus prophetam eius rebelles effecti sunt, deputabuntur gehennæ incendio: Eruntq; in cruciatu & stridore ineffabili, & igne sine fine inextinguibili. Quorum cutis quotiens ignis ardore consumitur, totiens ad noua iterum supplicia reparatur. Mansio eorum puteus abyssi, potus omni felle amarior, cibus de arbore quæ appellatur †azachum, & est omni pessimo sapore deterior. Erunt sub ira Dei cum diabolo, & angelis eius. Dixit quoq; Deus gloriosus & excelsus: Qui non credunt mirabilibus Dei, & prophetas & eos qui ueritatem prędicant interficiunt, erunt in horribili cruciatu. Quorum opera maligna, nullo eis auxiliante, super ipsorum capita redundabunt. Morientur, nec tamen à cruciatu liberabunturr. Et dixit, Arbor azachũ data est pro delectatione impijs. Ipsa est enim, quę in profundo abyssi nascitur, cuius fructus quasi dæmoniorum. De quo manducantes uentrem suum implebunt. Deniq; omnibus malis subijcientur, & semper ad inferni supplicia reuoluentur. Superius & inferius caligo, ignis, & tenebræ. Et dixit: In die resurrectionis facies eorum qui Deo non credunt, horribiles atq; nigerrimæ. Nunquid enim gehenna mansio impiorum non est, & eorum qui nostris signis non credunt, & damnandi sunt? Et dixit: Qui non crediderunt, detrudentur in infernum conglobati. Ad quem cum peruenerint, & ministri portas aperuerint, dicent illis: Nónne ex uobis erant nuncij missi ad uos, qui uobis insinuantes præcepta Dei, annunciauerunt diei istius occursum. Intrate igitur portas gehennæ, ad habitandum in ea sine fine. Hæc domicilia præparata sunt superbis. Et dixerunt qui in igne summersi sunt, ministris: Deprecamur uos, orate pro nobis Deum, ut alleuiet nobis cruciatum huius diei. Ministri responderunt: Orate. Sed quid oratio impiorum, nisi error? Ex hinc sentient pondus cathenarum, & uincula. Erunt pallentes in igne, & rursum fatigati in igne. Tunc uidebit eos afflictione oppressos, & tumidis oculis latenter aspicientes. Iterum dixit benedictus & excelsus: Impij permanebunt in cruciatu gehennæ, ubi detrusi ulterius non respirabunt. Nos nihil illis iniuste fecimus, sed ipsi sibi impij extiterunt. Tunc uociferabuntur: Vsq; quo damnandi sumus, ô rex? Dixit, Ita manebitis sine fine. Et iterum dixit: Arbor azachum cibus est peccatorum; feruet in uentre sicut sulphur. Accipite illum, & ad horribilia inferni loca deducite, & super caput eius cruciatus & dolores infundite. Hæc sunt eĩ opera, quę faciebatis

Inferno destinã di qui.

Alzekon

tis. Et dixit glorioſus & excelſus: Afferte aquam amaram, quę uiſcera eorum di rumpat. Væ non credentibus in die qua nec permittentur loqui, ut aliquā habeant excuſationem. Hæc de illa diſputatione duorum philoſophorum, pagani & Chriſtiani, breuiter excerpſi, ad inſinuanda figmenta & fallacias Machometi.

LECTORI.

Hic ſtatim ſubiungere Richardi Florentini Confutationem Alcorani, itemq; Confeſſionem Chriſtianæ fidei, conſilium erat: nempe quòd præter alias rationes, & tempore uterq; libellus prior eſſet. Verum cum amicorum quorundam ope utrunq; etiam græcè ſcriptum nuper nacti eſſemus, uiſum eſt ordinem nonnihil immutare, ut cum alijs quæ ſequuntur Græcis in Alcoranum diſputationibus coniungantur. Idq; te amice Lector, hoc ſtatim loco admonendum duximus, ne quid aliud forte ſuſpicarere.

CRIBRATIO ALCORANI CLARISS. VIRO D. NICOLAO

De Cusa Cardinali autore.

PIO SECVNDO, VNIVERSALIS ECCLESIAE

summo sanctissimoq; Pontifici S.

VMe sanctissime Papa libellum hunc, per humilem seruulũ tuum fidei zelo collectum. Vt dum more ter sancti Leonis Papæ, prædecessoris tui, Nestorianam hæresim apostolico spiritu, angelico ingenio, diuinoq; eloquio damnantis: tu Machumetanam sectam de illa exortam, eodem spiritu, pari ingenio, facundiaq; æquali, erroneam, eliminandamq; ostendes, cito promptecq; quædam rudimenta scitu necessaria ad manum habeas. Tuo etiã iudicio, qui in episcopatu fidei princeps es, illum & cuncta quæ scripsi scribamue, atq; me totum, ut fidelem decet, subijcio in nullo unquam ab apostolico tuo throno dissensurus. *Pius. Leo.*

PROLOGVS.

Eci quam potui diligentiam intelligendi librum legis Arabũ, quem iuxta translationem per Petrum abbatem Cluniacensem nobis procuratam Basileæ habui: cum disputatione eorum nobilium Arabũ, quorum unus socius Machumet, nisus fuit aliũ trahere qui doctior & magnus inter Arabes, Christianam fidem quam zelose coluit, ostendit potius tenendam. Erãt etiam alia quædam opuscula de generatione Machumet, & duodecim successoribus eius in regno, & de ipsius doctrinis ad centũ quæstiones. dimisi librum apud magistrum Ioannem de Segobia, & ad urbem Constantinopolin perrexi, ubi apud fratres Minores habitantes apud sanctam crucem, reperi Alchoran in Arabico, quem mihi in certis punctis fratres illi prout sciuerunt, explanarunt. In Pera autem, in conuentu sancti Dominici erat translatus, modo quo Basileę dimisi. Quæsiui si quis Græcorum scripsisset contra illas ineptias; & non reperi nisi Ioannem Damascenum, qui parum post initium illius sectæ fuit, pauca ualde scripsisse, quæ habentur. Fuit tunc Balthasar de Luparis mercator apud Constantinopolin; qui uidens me sollicitũ circa prædicta, narrauit quomodo doctissimus & maximus inter Teucros, postq; in Pera occulte de Euangelio sancti Ioannis instructus fuit, cum duodecim uiris magnis ad Papam uenire proponeret, & plene informari, si ego secrete eis de conductu prouiderem. Comperi relatione fratrum hæc sic se habere: & dispositi cõductum, ut petierunt. Et quia ille supremus præerat hospitalibus, uoluit illa uisitare; & demum declinando ad locum ubi nauis eos expectabat, Romam proficisci, sed pestis eum in uisitatione abstulit. Dominus Balthasar, qui nunc miles Bononiæ moratur, sæpius mihi retulit, omnes doctores eorũ, euangelium ualde amare, & libro legis suæ præferre. Demum concitaui fratrem Dionysium Carthusium, ut scriberet contra Alchoran; qui fecit, & misit opus suum magnũ Nicolao Papæ. Vidi post hæc Romæ libellum fratris Ricoldi ordinis prædicatorum, qui Arabicis literis in Baldach operam dedit, & plus cæteris placuit. Vidi & aliorum fratrum de ea materia scripturas catholicas: maxime sancti Thomæ, de rationibus fidei ad Cantorem Antiochenum: & ultimo reuerendissimi domini Cardinalis sancti Sixti, hæreses & errores Machumet uiuis rationibus cõfutantis. Ego ingeniũ applicui, ut etiã ex Alchorã Euangeliũ uerũ ostenderẽ & *Petrus Cluniacensis. Ioannes Damascenus. Dionysius. Ricoldus. Thomas.*

& ut hoc facile fieri possit, cõpendiosum meũ conceptum paucis præmittam.

Appetitus. Spiritus. EXperimur in nobis appetitũ quendam esse, qui ob motum qui in eo est, spiritus dicitur: quodq; ratio motus ipsius est bonum. In ratione enim boni, mouetur appetitus. Sic uidemus bonum sua ui trahere spiritum nostrum: ac quod nulla est alia ratio cur bonum appetitur, nisi quia bonum. finis igitur desiderij, bonum. Neq; potest aliunde spiritus noster habere appetitum boni, nisi à bono.

Bonum. Bonũ igitur, est creator spiritus nostri ad se: & est eius principium pariter & finis. Non igitur quiescit spiritus noster, nisi in suo principio. Et quia spiritus noster intellectualis non est ipsum bonũ quod appetit, cum bonũ illud non sit in ipso: si enim in ipso intellectu esset, esset intellectum sicut scitum in scientia est scientia: Ignorat igitur intellectus quid sit bonũ illud. Appetit ergo spiritus intellectualis, in sua natura cõprehendere bonũ illud. Nã etsi nulli deesse possit quod est, cum esse sit bonũ: tamen nisi intellectus intelligat ipsum, caret eo, & quiescere nequit. Et cum intellectus quid sit hoc bonum, quod esse nõ dubitat, ignoret: non habet etiam scientiam nominis eius, et conceptum de ipso facere nequit, quẽ non hæsitat omni cõceptu maiorem & meliorem. Et quoniam nihil experimur in nostro intellectu compræhendi, quod per sensum in ipsum non intrat (cæcus enim à natiuitate scientiam coloris non habet) scimus bonum illud non esse de regione huius sensibilis mundi, quodq; spiritus noster in hoc mundo ad quietem non perueniet. Cum autem sciamus appetitum boni illius nos non habere frustra, etiam certi sumus spiritum nostrum intellectualem nõ esse de sensibili mundo, sed quod exuta sensibili uita ipsius appetitus ad quietem pertingere poterit. Verum nisi ad hoc nostræ intellectuali naturæ iste mundus conferret, frustra intrassemus in ipsum. Oportet igitur quod fateamur, nos in hoc mundo habilitari uel dehabilitari posse, ad hoc quod in futuro seculo quietemur uel inquietemur.

Via ad cognitionem boni uera quæ. Via autem per quam in hoc mundo transire debemus, ut habilitemur ad apprehensionem desiderati boni, non debet esse nisi bona: & quæ seducit, mala erit. Hæc sic se habere, cuiq; habenti intellectum clarum est. Sed cum multæ possint uiæ esse quæ bonæ uideantur, manet hæsitatio, quæ sit illa uia uera & perfecta, quæ certitudinaliter nos ducit ad cognitionem boni, quod quidem bonum nominamus Deum: ut dum de ipso conferimus, nos mutuo intelligamus. Moyses quidem descripsit unam: sed non est ab omnibus recepta, nec intellecta. CHRISTVS illam illuminauit, & perfecit, multis tamen adhuc incredulis remanentibus. Machumet eandem uiam, ut ab omnibus etiam idololatris reciperetur, faciliorem describere nisus est, licet astu maligni seductus. Et hæc sunt magis famatæ descriptiones, dictæ uiq; licet aliæ multæ sapientũ & prophetarum factæ sint. Omnes autem descriptiones iam dictæ, in fundamento habent bonum illud sæpe dictũ, esse maximũ: & ideò unũ, quod unũ Deũ omnes appellant: suasq; descriptiones bonas dicunt, quia sint ipsis, aut putẽtur ab eodem bono Deo reuelatæ. Clarũ est autẽ, quod cum nullus purus homo Deum cõcipere possit, quod non habemus certitudinem, qualemcunq; purũ hominẽ nobis posse uiam ad sibi ignotũ terminũ pãdere. Vnde si nec Moyses, nec Machumet unq; dũ in hoc mundo essent, sæpe dictũ bonũ uiderũt (Deũ enim nunq; uidit homo) quomodo tunc alijs iter ad ipsum pãdere potuerũt? Esto aũt quod sermones aliquos eis immissos publicasset, qui figurabãt seu significabãt Deũ, & uiã ad ipsum: tamen ipsi illos exponere nõ potuisset, neq; alius homo. Et si aliquis homo hãc uiã manifesta re potuisset, aut posset, illũ utiq; maximũ omniũ hominũ esse necesse fuisset, quẽadmodũ Mesiã esse oẽs nationes fatent. q; si ille homo nõ esset ipsa omniscies diuina sapiẽtia, per quã deus omnia operat; utiq; q; sibi incognitũ esset, reuelare nequiret;

DEVS unus, & bonũ unum

Christus uera ad Deum uiæ doctor.

quiret. IESVS aũt uirginis Marię filius, CHRISTVS ille, per Moysen & pphetas prænunciatus uenturus, uenit, & uiam sæpe dictã, cum nihil ignoraret, manifestissime propalauit, attestante etiã Machumet. Certũ est igitur, quod qui CHRISTVM & uiã eius sequitur, ad cõprehensionem desiderati boni perueniet. Vnde si Machumet in aliquo, CHRISTO dissentit: necesse est, ut hoc aut faciat ignorantia, quia CHRISTVM non sciuit, nec intellexit: aut peruersitate intentionis, quia non intendebat homines ducere ad illũ finẽ quietis, ad quem CHRISTVS uiam ostendit, sed sub colore illius finis, suũpsius gloriã quæsiuit. Vtrunq; aũt uerum credi oportere, cõparatio legis Christi ad legem ipsius docebit. Tenendũ igitur credimus: ignorantiam, erroris & maliuolentię causam esse. Nemo enim cognoscens CHRISTVM, dissentit ab ipso, aut detrahit eidem. Intentio autem nostra est, præsuppositio euangelio CHRISTI, librum Machumet cribrare, & ostendere illa in ipso etiam libro haberi, per quæ euangelium si attestatione indigeret, ualde confirmaretur. & quod ubi dissentit, hoc ex ignorantia, & consequenter ex peruersitate intentionis ipsi Machumet euenisse. CHRISTO non suam gloriam, sed Dei patris, & hominum salutem: Machumet uero non Dei gloriam & hominum salutem, sed gloriam propriam quærente.

Machumeti scopus.

Ignorantia erroris & maliuolentiæ causa.

ALIVS PROLOGVS.

Ricoldus.

Sergius monachus.

REfert nobilis ille Arabs Christianus, de quo suprà memini, Sergium monachũ de monasterio suo electũ, Mechã applicuisse, ibiq; duos populos repperisse, idololatras, & Iudæos, prædicasseq; ibidem fidem Christianã, prout Nestorius illã tenuit, ut fratres suos illius sectę placaret ad gratiã: quia omnes idololatras cõuertisset ad fidẽ. inter quos Machumet erat, qui conuersus de idololatria, mortuus est Christianus Nestorianus. Sed tres astutissimi Iudęi se Machumet coniunxerunt, ut ipsum auerterent, ne perfectus fieret, & illi suaserunt uaria mala. Post uerò mortẽ Machumet, omnibus ad suã sectã reuertentibus, illi Iudæi accesserunt Hali filiũ Habitalix, cui Machumet suas collectiones dimisit: & persuaserunt ei, ut sicut Machumet, ita & ipse se in prophetã eleuaret, & apposuerunt, & deposuerunt de libro Machumet, quæ uoluerunt. Videtur igitur quod Machumet ab initio fundatus fuit per Sergiũ, ut esset Christianus, et legem illã seruaret. Ab illa uia nõ potuerunt Iudęi ipsum amouere: sed ut quantum possent retraherent, addiderũt illa per quę uideretur propriæ sectæ propheta, & ueteri testamento non minus quàm euangelio fidem dare. Sergius autem obtinuit ab eo (ut refert suprà allegatus) quod ipse posuit in Alchoran Christianos maiores amicos, maxime religiosos & sacerdotes, quàm Iudæos. & quamuis hæc dicat, tamen postea à Iudæis inductus, Christianos deridet, qui suos prælatos & pontifices Dei loco uenerantur. Hoc ideò, quia Christiani nominant illos nomine quo solus Deus nominatur, scilicet dominos. Nulli autẽ conuenit illud, nisi Deo. Sic enim in Exodo habetur: Dominus, ipse est Deus. Facit etiam de decem nominibus Dei aliquando mentionem, inter quæ est Adonai, quod dominus interpretatur. & nomen ineffabile per Adonai significatur, legitur, & exprimitur. Ideò in Alchoran, nulli nisi deo tribuit hoc nomen, imò nec CHRISTO, nec Mariæ uirgini. Et quia Christiani nominãt CHRISTVM, Dominum IESVM, & Mariam dominam: dicit, quod loco Dei ipsi uenerentur. Et sicut cauet quod nunq; nisi Deo tribuat hoc nomẽ Dominus, ita cauet quod nũq; Deo tribuat nomẽ pater: quia dicit deũ, put uult omnia facere, ideo nõ cõuenit ei actus generationis. Quãdo igit ipse de Christianis bona dicit, intelligit de uestitis in albo: sic em discipulos nominat. & de credulis Christo, uti Nestorianos putabat, quorũ errorẽ ignorauit, nec alios Christianos cognouit. Ne-

Hali successor Machumeti.

Domini appellatio soli Deo conueniens.

Patris appellatio in Deo.

Nestoriani.

Nestorij error. Nestorius autem omnia quæ sunt in Euangelio acceptauit: & quod in CHRISTO esset corpus, anima, & diuinitas: circa modum autem unionis errauit. Fatebatur corpus & animam uniri unione naturali, ut esset uerus homo: sed hominem illum uniri diuinitati aiebat per gratiam, sed non per communem gratiam, quia boni Deo uniuntur, sed per plenitudinem gratiæ, ob quam una esset Dei & hominis IESV uoluntas, propter quam excellentissimã gratiã de CHRISTO uerificaretur, ipsum esse filium Dei. Sed non admisit Mariam esse matrem Dei: quia id quod in CHRISTO reperitur à matre sua receptum, non conuenit Deo. sic uoluit naturam humanam in CHRISTO esse deificatam. Et quia euangelium dicit, quomodo uerbum Dei factum est caro, non quod caro sit facta uerbum Dei: ideò hunc sensum damnauit ecclesia in Conciliis uniuersalibus,

Maria theotocos. tertio, & quarto, dans matri IESV nomen quod est theotocos, id est Dei genitrix. Nestoriani autem generationem æternam confitentur. Quare uidetur Machumet contra sanctissimam trinitatem & generationem æternam nihil uoluisse scribere, solum pluralitatem deorum damnans, ut dicetur. Etiam si quis interrogasset Machumet, in qua forma misisset Deus ad homines legatum plus quàm angelum, certum est ipsum dixisse: si Deus angelum mitteret legatum ad homines, eum forma humana indueret, sic, & si plus quàm angelum mitteret, respon-

Christum Dei uerbum esse cõ fitetur etiam Machumet. deret. Misit autem, secundum ipsum, CHRISTVM: quem dicit uerbum Dei, & filium Mariæ. Quare cum uerbum Dei sit eiusdem naturæ cuius est Deus, cuius est uerbum (omnia enim Dei, Deus sunt, ob simplicissimam eius naturam) quando uoluit Deus summum legatum mittere, misit uerbum suum, quo non potest maior legatus concipi. Et quia ad homines misit, uoluit quod indueret humanã

Euãgelij ueritatem reperiri etiam in Alcoran. naturã mundissimam: quod ita fecit in uirgine Maria, ut sæpius legitur in Alchoran. Non igitur erit difficile, in Alchoran reperiri euangelij ueritatem: licet ipse Machumet remotissimus fuerit à uero euangelij intellectu. Nec est prætermittendum, quo modo capitula collectionis dicti libri legis Arabum, non conti-

Alcorã uersib. scriptum. nuantur ad inuicem: sed quolibet de per se, integrũ existit: & proprius est rhythmus, seu carmen plenè mensuratum. In hoc enim summum studium adhibuit compilator, ut blanditijs dictaminis cunctos alliceret, & in stuporem uerteret, sicq; dictata faceret diuina uideri. Hinc ignoscendum mihi, si non uidebor undiq; congruum ordinem tenere: quando confusissimi libri continentiã discutio.

OPVS IN TRES LIBROS DIVISI, ET *cuiuslibet Capita Annotaui.*

CAPITA LIBRI I. HVIVS operis.

De Alchoran: & quod Deus uerus nõ sit autor eius. Cap. 1.

Quid continet Alchoran, secundum eius laudatores. cap. 2.

Quid continet, secundum iudicium perfectorum. 3.

Quod Alchoran fide careat, ubi sacris scripturis contradicit. 4.

Quod euangelium sit Alchoran præferendum. 5.

Quod euangelium sit lux ueritatis Alchoran. 6.

Quod elegantia dictaminis nõ probat Alchoran Dei esse dictamen 7.

Quod CHRISTVM sequentes omnibus præferuntur. 8.

Quod Alchoran male dicat Christianos incredulos, quia CHRISTVM filium Dei dicunt. 9.

Quod clare ostẽditur CHRISTVS Dei filius. 10.

Cur CHRISTVS non se nominauit Deum, sed Dei filium. 11.

Laudes CHRISTI ex Alchoran, & ostensio

stensio diuinitatis eius. 12
Facilis ostēsio, CHRISTVM qui est uerbum Dei patris, esse eius filium. 13
Obiectio ex Alchoran, & eius solutio. 14.
Quod IESVS, quia Messias, est Dei uerus filius. 15.
Quod CHRISTVS quia uerbum & legatus summus Dei, est Dei filius. 16.
Quæ testimonia Alchoran continent, CHRISTVM Dei filium esse. 17.
Quomodo in Alchoran intelligi debet, CHRISTVM esse spiritum & animā Dei. 18.
Quomodo in Alchoran intelligi debet, CHRISTVM esse uirum bonum & optimum, & faciem omnium gentium. 19.
Digressio ad manuductionem diuinorum. 20.

CAPITA LIBRI II.

De theologia mystica, secundum quā Deus est ineffabilis. Cap. 1.
De theologia affirmatiua, secundum quam Deus est creator trinus & unus. 2.
Quomodo ex operatione intellectualis naturæ, uidemus diuinam. 3.
Quomodo de fœcunditate intellectualis ad fœcunditatem diuinę naturę eleuamur. 4.
Manuductio ex ijs quę in mundo sunt, ut uideatur Deus trinus. 5.
Manuductio de intellectuali trinitate, ad diuinam. 6.
Manuductio eiusdem per amorem. 7.
Declaratio sanctæ trinitatis. 8.
Aenigma licet remotum, benedictæ trinitatis. 9.
Iterum ex tribus personis manuductio. 10.
Quod necesse est Arabes fateri trinitatem 11.
CHRISTVM ueraciter fuisse mortuum & crucifixum. 12.
Quod crucifixio sit CHRISTI exaltatio & glorificatio. 13.
Quomodo Deus animam CHRISTI ad se reduxit, ipsum transfigurari fecit, & assumpsit. 14.
De resurrectione IESV CHRISTI. 15.
Mysterium natiuitatis & mortis Christi. 16.
De fructu mortis CHRISTI. 17.
De paradiso. 18.
Inuectio contra Alchoran. 19.

CAPITA LIBRI III.

Quod Alchoran, fide unius Dei salua, omnibus blanditur, CHRISTVM tamen preferendo. Cap. 1.
Quod Machumet ignorauit quid agendum & sentiendum, & nihil firmi reliquit. 2.
Cur dicuntur saluati credentes Alchoran, & quod gladius est magister. 3.
Quod deus Alchoran uideatur deus absolutus. & deus alius quo de loquitur, rebus sit immersus. 4.
Quod Deus Alchoran uideatur minor omnibus rebus, et seruus Machumet, atq; eius conceptus. 5.
Quod Machumet temerè contra Dei præcepta CHRISTVM in Christianis persequitur. 6.
Quod Machumet credat Dei præscientiam necessitare ad omnia quæ aguntur. 7.
Quod finis operis Machumet, fuit sui exaltatio. 8.
Quod Machumet nunc scribat CHRISTVM deum & hominem, nunc hominem tantum, sic nunc singularem Deum, nunc pluralem. 9.
Quod Machumet continue uariat, ut in exemplis. 10.
Contra id quod lex Alchoran sit lex Abrahæ. 11.
Quod Alchoran male dicat Abraham fuisse idololatram, & uera historia ponitur. 12.
De promissione facta Abrahæ fideli. 13.
Quod pactum Dei & Abrahæ excludit Ismaëlitas: in CHRISTO mediatore concluditur. 14

Quod non niſi Chriſtianus trinitatem in unitate adorans, Abrahæ filius eſſe eſſe poſsit. 15.
Quod Arabes legem Abrahæ penitus ignorent, & eius ſint perſecutores 16.
Perſuaſio ꝙd Solthanus mandet Mariam uirginem theotocon credi, & lumen euangelij amplecti. 17.
Ad califfam de baldach quod Iudæi de Abraham appoſuerunt in Alchoran. 18.
Oſtenſio ſine CHRISTO non poſſe felicitari. 19.
Oſtenſio CHRISTVM meruiſſe Chriſtianis immortalitatem. 20.
Declaratio ſimilitudinis Adæ & CHRISTI. 21.

DE ALCORAN ET QVOD DEVS VERVS NON SIT AVTOR EIVS.

CAP. I.

Alchoran. Alfurkam. Mater libri. Azora.

EST liber legis Arabum Alchoran, ob præceptorum collectionem, atq; Alfurkam, ob diſcretam capitum ſeparationem, nominatus. Habet & alia nomina. Dicunt quidam obſeruatores libri, illum aliter in Oriente, & aliter in Heſperijs partibus diſtingui. Occidentales enim, poſt orationem quæ præmittitur, & mater libri nominatur, aiunt totum librum azoras ſeu capita habere 123. Orientales uerò primam azoram, aiunt durare uſq; Soret amrā, quod eſt quintum Cap. in libro Hiſpaniarum.

Alcorani autores.

Hic liber ut in Hiſpania legitur in latinum uerſus, per nos uiſus eſt, & ubi de hoc libro legis quicquàm allegamus, illud in latino illo haberi, dicere intēdimus. Huius autem uidetur apocryphus. Aiunt enim quidam Arabes, ipſum Machumet quendam de Arabia de genere Iſmaēl compoſuiſſe. Alij uerò dicunt, Machumet dixiſſe hunc librum in ſeptem uiris à deo deſcendiſſe, quos nominant. Alij dicunt, mortuo Machumet quatuor differentes et diſcordantes Alchoranos per quatuor quos nominant, ſibi aduerſantes, compoſitos. Dicunt etiam quidā, hunc qui in uſu eſt, Merbam filium Elheken compoſuiſſe, & alios igni tradidiſſe. Fertur etiam Elgag, uirum potentem 85. ſententias detraxiſſe de libro, & totidē alias addidiſſe. Legimus in chronica Machumet, & regum ſuorum ſucceſſorū quomodo Gomar ſecundus rex poſt Machumet, ordinauit orationes fieri in ſingulis templis, in menſe remadam, & Alchoran, cōpleto menſe, perlegi. Cui ſucceſſit Odiner, qui auxilio aliorū, integritatem Alchoran primo collegit. Ex quibus certum eſt, licet Machumet aliqua præcepta ex teſtamento & euangelio collegerit, quæ præcepta Dei ſeu Alchoran dicebantur: tamen liber iſte in ſua integritate poſt eius obitum collectus eſt. Liber uerò ipſe in primo cap. ſic dicit: Omnis aduerſarius, Gabrielis hunc librum tuo cordi per creatorem intimantis, ipſumq; diuino præcepto tuis commiſſum manibus, &c. Hęc ut dei uerba ad Machumet leguntur, & ſæpiſsime in libro eadem ſententia repetitur, quæ uult ſolum deum creatorem autorem libri eſſe. Sed ut ſapientiores Arabes & ueræ hiſtoriæ habent, & liber ipſe atq; nomen Alchoran oſtendit, tunc eſt collectio quorundam præceptorum. & quæ quidem collectio, nullo modo deo uero attribui poteſt. Vnde ipſe colligeret, qui eſt ipſa ſapientia? Oportet igitur, quod collectio quæ non poteſt niſi in tempore fieri, nequaquàm deo aſcribatur: cuius operatio eſt ſupra omne tempus ſine ſucceſſione. Cui igitur debet aſcribi collectio, niſi ho-

Odiner.

Autorem Alcorani non eſſe Deum.

nisi homini: qui de diuersis scripturis collectionem facit, & collecta ut uult appellat, quemadmodum hæc collectio Alchoran dicitur? Ideò quidam sapientes libri defensores, aiunt collectionem esse humanam: intimationem uerò dei, per Gabrielem esse. Verum est, collectionem hominis esse, sed quod deus creator uniuersi, per Gabrielem ipsum librum intimauerit cordi Mahumet, non potest esse uerum: cum illa in libro contineantur, quæ ob suam turpitudinem, iniusticiam, & notam mendacij, & contradictionis, deo sine blasphemia ascribi nequeant. Alius igitur erit autor eius, quàm Deus uerus: nec potest esse, nisi deus huius seculi. Hic enim est, qui excæcat mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio euangelij gloriæ CHRISTI, qui est imago Dei inuisibilis. quibus cum euangelium sit opertum, ipsi pereunt, ut apostolus Corinthijs scribit. Hic falsus deus, seu princeps huius mundi, qui à principio est mendax, per aliquem suorum angelorum, qui speciem lucis, & nomen forte Gabrielis assumpsit, inueniens Machumet hominem idololatram, Venerem colentem, & omnia quæ huius mundi sunt concupiscentem, ad hoc aptissimum: per ipsum principaliter, & eius successores, mendosam Alchoran collegit, cui hæreticos Christianos & peruersos Iudæos aptos ad hoc consiliarios adiunxit. uti sunt Sergius Nestorianus, & Iacobita Baheira: & Iudæi, Finees & Abdia, nomine Salon, postea dictus Abdalla: ut ueræ historiæ de hoc apud Arabes reperiuntur. Et licet multa testimonia uideatur continere de laude ueteris testamenti, & euangelij, & prophetarum Abrahæ, Moysi, & maxime IESV CHRISTI filij Mariæ uirginis: tamen cum illis omnibus quo ad uerum & salutarem finem contradicat (ut infrà patebit) potius ad decipiendum hæ laudes positæ creduntur.

Collectio.

Christus imago Dei.

Machumet idololatra, & Veneris cultor.

Sergius.

Batheira.

Finees.

Abdia Salon.

Abdalla.

QVID CONTINET ALCHORAN, *secundum eius laudatores.*

Caput II.

Dicunt autem sequaces Machumet, bona intentione Alchoran scriptum, & continere Machumet orphanum, erroneum seu idololatram, atque pauperem, legis & scripturæ penitus ignarum, solum natiuam Arabum linguam scientem, multas uxores habentem, à Deo misericordiam consecutum, diuitem, & magni cordis subtilium capacis, & alti nominis factum. Quem ipse Deus doctorem rudis gentis Arabicæ & idololatræ constituit, legatumque suum ad ipsas creauit, & eis prophetam præposuit, absque tamen manifesta miraculorum potestate, ut gentem illam sibi commissam ab errore in uitam reduceret. Et reuelauit ei Deus, ut fidem Abrahæ uiri iustissimi (qui à deorum cultura recedens, unum solum Deum uniuersorum creatorem adorauit) acceptaret, & ab Arabibus acceptandam suaderet, absque tamen uiolenta coactione, prædicaretque illum solum & unicum omnium creatorem, & non alium esse imperatorem & regem uniuersi, omnium bonorum datorem, omnipotentem, uitæ & mortis dispensatorem, sapientem, incorporalem, incomprehensibilem, & interminalem seu infinitum, pium, & misericordem, ueniæque datorem omnibus fidelibus ipsum adorantibus & inuocantibus. qui in die illa tremendi iudicij, quæ erit omnium terminus, resuscitabit mortuos ea facilitate qua ipsos creauit. & iudicabit inter bonos & malos, dans fidelibus & credulis secundum merita sua perpetuam paradisi omnium uoluptatum & desideriorum mansionem, & uitam optimam: Incredulis uerò & malis, iuxta demerita cuique, gehennam & perpetuam pœnam. Librum uero Alchoranum à Deo descendisse dicunt, cuius libri mater & uerissimum fundamentum, fides præmissa unius Dei, et reditus

Machumet qualis prædicetur à sectatoribus ipsius.

Alcorani summa.

omnium ad ipsius terribile iudicium affirmant. Alia autem quæ in ipso libro continentur, quædam aiunt probationes illius fidei, quædam uerò leges Arabum, quas secundum librum illum credulí Arabes seruare tenentur, si Deo quem colunt obedire, & in eius gratia persistere uolunt, & iuxta merita felicem assequí in paradiso remunerationem. Vnde omnes hanc fidem tenentes, Mussilmannos, scilicet sanæ fidei appellant: siue sint homines, siue angeli, aut dæmones. Hanc igitur fidem dicunt de necessitate salutis, omnes qui ignem æternum uitare uolunt, tenere oportere, in quam omnes, ut aiunt, præteriti prophetæ consentiunt. Ideò liber ille, nulli prophetarum contradicit, sed approbat eos, & confirmat libros à Deo ipsis traditos: scilicet testamentum Moysi, psalterium Dauid, & euangelium traditum IESV CHRISTO filio Mariæ uirginis, concludens, omnes prædicta credentes, & legem in libris legis suæ scriptam obseruantes, liberarí à gehenna. Dicunt, quommodo omnibus gentibus deus natiuos nuncios miserit, & eas commonuit quid credere & quid agere ipsas oportet, ut in die iudicij inter bonos connumerentur, & paradisum plenum gaudij assequantur: ne causam habeant tunc se excusandí, non recepisse doctorem & commonitorem: quodq; illis Dei nuncijs credere debebant, & diuinis per eos promulgatis præceptis obedire, in quo decipí non poterant. Quomodo enim Dei uerbis parendo, in Deo confidens, qui est ueracissimus, quisquàm in die illa se posset reperiri deceptum? Quare concludunt, quod si uarietas legum uel rituum in identitate fidei in uarijs gentibus per Dei nuncios præcepta reperiatur, hoc quidem obedienti, nequaquàm quo minus apud pijssimum atq; iustissimum iudicem condignum præmium assequatur, obesse poterit. Enumerat autem prophetas & Dei nuncios, quibus credendum erat, Abraham, Ismaëlem, Isaac, Iacob, Moysen, CHRISTVM, & alios plures. Hæc est summa continentiæ Alchoran secundum libri illius laudatores.

Mußilmanni.

Deum omnibus gentibus natiuos nuncios mittere.

Nuncij Dei, quibus credendum.

QVID CONTINET ALCHORAN, SECVNDVM *iudicium perfectorum.* Cap. III.

SEd qui tam inter Arabes quàm Christianos perfectionem dono Dei assecuti sunt, aduertunt, quoniam sub prætextu huius eradicationis idololatriæ, asserit CHRISTVM nec Dei filium, nec crucifixum, & quod hæc adiectio uidetur totius libri intentio: scilicet quod CHRISTVM seu Messiam nec Dei filium, nec crucifixum persuadeat, quoniam CHRISTVM filium Dei esse, & in cruce mortuum, est fides illa quæ uincit diabolum & mundum, & sola est uera & perfecta, & nulla fides præter illam resistere potest diabolo, & dare uictoriam et immortalem uitam fideli, in regno cœlorum intellectuali & incorruptibili. Ideò hoc medio sathan, de mundo ipsam euangelicam fidem omnino eliminare conatur: quemadmodum uidemus multa Christianorum regna iam à fide uera CHRISTI recessisse, & Arabum legem acceptasse. Scimus autem tam ex euangelio, quàm Alchoran, Mahumet non posse præualere, sed CHRISTVS demum uincet, ut infrà patebit. Multi etiam Christiani sub principibus sectæ Arabum CHRISTO deuotius seruiunt, & infiniti Christiani renegati, & Arabes, & eiusdem legis cum ipsis, timore gladij fingentes se illius sectæ, in hora mortis profitentur se Christianos, sic finaliter omnes facient.

Impia Alcorani dogmata.

Christus tandem uictor.

Quod

QVOD ALCHORAN FIDE CAREAT, *ubi ſacris ſcripturis contradicit.* Cap. IIII.

DIcit autem quidam ſapiens, attendendum, quomodo neceſſe fuit, Machumet (qui nullam præter Arabicam linguam ſciuit, nec legendi artem, nec ſcribendi habuit, etiam ſi eloquentia Arabica rythmica & poëtica præ cæteris pollebat, quia præ cunctis Arabicis libris Alchoran laudatur:) habuiſſe Iudæos & Chriſtianos, qui illi in Arabica lingua ea quæ in ueteri teſtamento, pſalterio, atq; euangelio continentur, referrent. Nam in illis ſacris literis per Alchoran approbatis & confirmatis, tanquàm lucidis & perfectis doctrinis, eum peritum eſſe oportebat, cum ſint Alchoran ſubſtantia, & præſuppoſitum, & nominantur ſupra aliqui ex illis, qui ei adhæſerunt. Sed cum illi hoc obijceretur, quod ſic inſtrueretur, cecidit in faciem ſuam, & contractæ ſunt manus eius & pedes, & ſocij cooperuerunt ipſum ueſtibus ſuis. qui ad ſe rediens dixit: Deus miſit corripere uos de ſermone quem dixiſtis, quod tales me docerent, & legit unam ſententiam ex Azora eluael, quod interpretatur palma, quæ ſic habet: Scimus quod ipſi dicent, quod inſtruet eum homo lingua eorum qua loquuntur perſica. Hæc autem Arabica patens eſt. Ex hoc dixit, Quomodo poteſt dici quod illi me inſtruerent, quorum unus perſicus, & alter Hebræus eſt. qui dixerunt ei: Poteſt eſſe quod lingua ſua loquantur tibi, & exponant, & tu lingua tua omnia rectifices. nec inuenit reſponſionem. Ecce ipſum Machumet à diuerſis inſtructum. Et quia eo tempore, quando Machumet poſt CHRISTVM annis 624. tempore Heraclij Imperatoris incœpit, multæ hæreſes circa euangelij & ueteris teſtamenti intellectum dudum exortæ fuerunt, & ſynodaliter reprobatæ; eſt ueriſimile ad ipſum plures confluxiſſe, qui puritatem intelligentiæ dictarum ſcripturarum permixtam cum nouitatibus opinionum minus uerarum habebant, & ſcripturas ueteris teſtamenti cum Talmuthicis narrationibus, & euangelij claritatem cum Apocryphis libris permiſcebant, & prout ipſum uiſum fuit ipſi Machumet recitabant. Fertur etiam, ſuprà nominatos Iudæos ſe Machumet coniunxiſſe, ut impedirent ne perfectus fieret Chriſtianus. Ex quo & poëtico ſcribendi modo euenisſe aiunt, raro concordare hiſtorias in Alchoran deſcriptas, cum ipſis in ueteri teſtamento & euangelio poſitis. Sed contra hæc (ut aiunt) nititur Machumet reſpondere, ſe non niſi à deo informatum: uolensq; excuſationem adducere, dicit 25. cap. Cum ſit hæc (ſcilicet in Alchoran) alicuius uerbi pro uerbo mutatio, deo compoſitionem ſuam ſciente: dicunt increduli, tu quidem non es niſi mendax, cum adeò uerba tua uaries. ſed huius rei plures ſunt inſcij. Ipſe namq; deus & ſpiritus benedictus, hunc librum ueraciſsimum compoſuerunt. Sed hæc excuſatio confecta & mendax, non ſufficit: quin libri compoſitor uarius reperiatur, quod de uero & incommutabili deo aſſerere blaſphemia eſt. Neq; dicimus uariationem, ſi ſit uerborum aliqua mutatio, ſtante identitate ſententiæ, ſed ubi ſententia Alchoran non eſt eadem cum euangelio, aut ueteri teſtamento, tunc enim nequaquàm excuſabilis eſt Alchoran, quin concedi oporteat, deum illa non tradidiſſe, cum non concordent cum prioribus diuinis, & per Alchoranum approbatis libris. Puta, ait in Alchoran, uirginem Mariam matrem IESV, ſororem Aaron, & filiam Amram: certiſsimum eſt, illum qui hæc Machumet narrauit, erraſſe, & ueram euangelij hiſtoriam ignoraſſe. cum Maria filia Amram, ſoror Moyſi & Aaron, mortua fuerit annis plus mille, & in deſerto ſepulta, ante uirginem

Machumet literarum prorſus imperitus.

Quando Machumet floruerit.

Hiſtoriæ Alchorani cur à ueteris & nouo teſtamenti hiſtorijs diſſideant.

Variatio in quibus intelliga-tur.

Maria ſoror Moſis.

Mariam matrem IESV CHRISTI glorioſam, quæ, ut in eodem legitur Alchorano, fuit tempore Zachariæ patris Ioannis baptiſtæ. Et cum hæc non ſemel, ſed pluries Alchoran dicat, hoc unicum exemplum ſufficit errorem reperiri in libro, & ideò dei compoſitionem non eſſe. Adhuc dicit Capite ſeptuageſimoquinto de Maria in fine: Maria ſe dirigendo, nil malitiæ ſeu prauitatis operata eſt. unde animam inflauimus illi, noſtra uerba librumq; confirmanti, & in bonitate perſeueranti. Certum eſt Mariam ante Alchoran penè ſexcentis annis mortuam: Quomodo tunc confirmauit librum Alchoran, de quo tamen Arabes ipſum loqui intelligunt? Sic errat in Capite trigeſimoquinto in recitatione illa, quando Moyſes uenit ad Pharaonem: ubi Pharao dicit, ſe Moyſen in ſua domo nutriuiſſe. Nam ille Pharao qui Moyſen nutriuerat, diu mortuus fuit ante reditum Moyſi ad Aegyptum: Exodi cap. 4. Fuit enim quadraginta annis Moyſes in Madian, quo tempore obierat. Talia plura reperiuntur diſſona à ueritate ſacræ ſcripturæ, à Deo, ante Machumet traditæ, & Alchoran præferendæ. Nec Alchoran hoc negat. Sic enim Capite decimonono dicit: Si de mandatis tibi miſſis quicquàm dubitas, anteceſſorum tuorum libros legendo ueritatem tibi miſſam agnoſces, ne ſis ambiguus nunc, nunc negans, nunc affirmans. Ecce iubet in dubijs recurri ad libros priores, qui etiam admittit, quod ueriores ſeu meliores libri oſtendantur, & illis ſtetur. Sic enim Capite trigeſimo dicit: Recentes te magum affirmantes, tu dic, Librum iſto meliorem, ueſtrum dictum affirmantem afferte, eumq; beniuole ſequar. Ecce quomodò nunc uult affirmare Alchoran euangelio præferendũ. Non ſunt igitur ea quę in Alchoran continentur, ut Dei uerba acceptanda, quando prioribus à Deo traditis, & per Alchoran admiſſis libris, aduerſantur.

Pharao.

In dubijs recurrendum ad libros meliores.

QVOD EVANGELIVM SIT ALCHORAN PRAEferendum. Cap. V.

DEſcendentes itaq; ad magis particularia, ut deueniamus ad id quod intendimus, ſcilicet euangelium Alchoran præferendum, dicimus eum qui Alchoran in Hiſpania in latinum uertit, referre in principio Capite quinto ſeu Soretamram ſic haberi: Deus pius & miſericors, uiuus & altiſsimus, præter quem non eſt alius, qui prius uetus teſtamentum, deinceps euangelium rectas uias hominibus tradidit: poſtremo librum ueracem, uidelicet Alfurcan, ueſtræ legis confirmatorem, deſuper uobis tribuit. Iſteque continet uerba quædam firmiſsima & infringibilia, quæ ſunt libri mater & materia: quædam uerò alia, & reliqua. Ecce quomodo uetus teſtamentum & euangelium rectas uias dicit continere, & confirmat ipſa: Alfurkan uerò dicit ueracem, & continere quædam firmiſsima, quæ ſunt mater & materia libri, & quæ illa ſint ſupra dictum eſt, & continentur in oratione in principio libri quod principium mater libri nominatur, ſcilicet quod ſit unus Deus creator adorandus ac timendus, & terribilis iudex in die ultimi iudicij, quando eſt reſurrectio. alia non habent illam firmitatem infringibilem. Quare ubi diſcordant, cum ueteri teſtamento uel euangelio, potius ſtandum illis. Ad idem attendendum, quomodo in Alchoran legitur, Deum Iudæis dixiſſe, Cap. 12. CHRISTVM Mariæ filium, cui commiſimus euangelium, quod eſt lumen & confirmatio teſtamenti ac caſtigamen, & recta uia timentibus Deum, ad ueſtræ legis complementum miſimus. Alibi ſæpe nominat euangelium lucidum, & aliquando ſplendidiſsimum. Cum ergo hoc ita ſit, quod euangelium in ſe omnia neceſſa-

Mater libri.

Alcorani teſtimoniũ de Euangelij autoritate

necessaria ad salutem contineat, & suppleat ad legem ueteris testamenti quæ supplenda restabant: nihil igitur in Alchoran reperitur, quod sit necessarium ad salutem, ultra id quod in euangelio continetur: & non est aliquid necessitatis in ipso Alchoran, quod non sit euangelio conforme. Ait etiam quidam deuotus, et Arabicæ linguæ peritus, qui in Baldach studio Alchoran operam dedit: in cap. Elmeide sic haberi: Limitauimus uestigia hominum per IESVM filium Mariæ ueracissimum patenter, & dedimus ei euangelium, in quo est directio & lux & ueritas manifesta. Ex his patet Alchoran Arabas ad euangelium remittere, tanquàm ad lumen & rectam uiam Deum timentium. Dicit enim in Alchoran: Sciendum quidem, uiros legum nullius legis fideiue perfectionem assequi, nisi testamenti & euangelij, ac huius libri à Deo positi præceptis pareant. Nec hoc potest de illis Christianis intelligi, qui lucidissimum librum euangelij sequuntur, cum ipse in plerisq; locis attestetur, illos CHRISTI discipulos in albis uestitos, perfectissimos esse. Oportet igitur ut de Iudæis & Arabibus, qui sunt uiri legum, intelligatur. Mandatur etiam septuagesimo capite Alchoran, quod omnes boni Deo seruiant, ut CHRISTVS IESVS Mariæ filius persuasit. Si igitur ad hoc boni Christiani nituntur, ut faciant quemadmodum ibidem Alchoran continet, certissimum est, ipsos ab illis qui Alchoran credunt, irrepræsensibiles esse. *Viri legum.*

QVOD EVANGELIVM SIT *lux ueritatis Alchoran.* Cap. VI.

ALchoran dici non potest sufficere, & uia recta esse, nisi includatur in ipso euangelium, & solum illud constat, lucem ueritatis & recte uiæ in Alchoran dici debere, quod euangelio consonat. Nec de euangelio hæsitabat autor Alchoran. Allegat enim passus & continentias euangelij, de eo quod CHRISTO parabolas exponenti, aliqui abierunt retro, de grano frumenti, de cæco nato, & alijs. Illud enim euangelium de quo locutus est, & allegabatur per ipsum in partibus Arabiæ, & undique reperitur, etiam fortassis hodie & prius scriptum in aliquo antiquo uolumine quàm Alchoran conficeretur. & cũ ab initio fidei Christianæ per tot centenos annos ante Machumet euangelium mundo publicatum & hucusque inuariatum maneat, de quo nec Machumet tunc legitur dubitasse: mirandum est, cur Arabes pro intellectu Alchoran generaliter non addiderint studio & lectioni euangelium, sicut multi sapientes eorum, secrete euangelium summa deuotione amplectuntur, cum sine eius scientia nihil perfecte ex Alchoran trahere possint. Sed ut quidam peritus ait, alia causa non est nisi quia sapientes eorum sciunt, quod falsitas Alchoran de facili deprehenderetur, si ad legendum sacros & ueraces dictos libros admitterentur. Vnde & si quis recte considerat, illi nationi Arabum non fuit legatus necessarius ad aliam, quàm ad euangelij fidem & legem docendam. Post enim CHRISTVM, omnium prophetarum etiam secundum Alchoran altissimum, & librum euangelij omnium librorum perfectissimum, nihil melius restabit à deo expectandum. Hinc si quid pulchri, ueri, et clari in Alchoran reperitur, necesse est quod sit radius lucidissimi euangelij, & hoc uerum uidet, qui euangelio lecto ad Alchoran se transfert. Vnde contemptus huius mundi, et prelatio futuri seculi, persuasio iusticiæ & operum misericordiæ, & diuini proximi amoris

Euangelij loca aliquot recitari in Alcorano.

Arabes quosdã Euangelium religiose amplectii.

Euangelij radius quicquid est ueri in Alcoran.

unde uenditio omnium suorum, etiam animæ ipsi deo, maximi lucri conuincuntur? Vnde habetur quod mori pro deo sit uiuere æternaliter, unde uirtutum dilectio, usurarũ, homicidiorum, periuriorum, fornicationum, atq; adulteriorum, alienorumq; concupiscentiæ prohibitio, in Alchoran suæ claritatis splendorem receperunt, nisi ex euangelica perfectione & conuenientia? Cur alia multa, quæ circa uoluptatem sensibilem & immundiciam carnis promittuntur in Alchorã, tenebrosa & tetra uiliaq; ab omnibus sapientibus etiam Arabibus reputantur, nisi quia ab euangelicis promissis discordant, ut infrà latius dicetur? Lucet igitur euangelij splendor in Alchoran, illis scilicet qui spiritu CHRISTI ducuntur, etiam præter intentionem autoris: sed non ipsi lubrico Machumet, & illis antichristis, qui hoc seculum futuro præferunt, & nihil bonũ iudicant nisi huic mundo & eorum concupiscentijs conformetur. Illi putant Deum autorem Alchoran, sua corrupta desideria confirmare: non aduertentes, nihil ueri esse, quod euangelio contradicit.

Quibus luceat euangelij splendor in Alcorã.

QVOD ELEGANTIA DICTAMINIS non probat, Alchoran Dei esse dictamen. Cap. VII.

NEc debet quenquam mouere id quod dicit alibi, librum Alchoran non potuisse, nec ab omnibus hominibus, nec dæmonibus componi, ob ipsius admirabilis dictaminis elegantiam, ac quod ideò diuinus censeri debet. Esto enim quod hoc donum Machumet habuerit, quod censetur per alios Arabes singulare, diuinum, & inaccessibile: & hoc arguat ob pulcherrimum dictamen, dulcedinem, & blandiciem sermonis stupendam, & cunctis mirabilem, librum dei donum esse: non tamen propterea est affirmandum, omnia quæ in ipso conscripta sunt Dei uerba esse, qui uerax est, & stabilis, & sibi nequaquàm contrarius. Vnde cum multa in Alchoran de ijs quæ in testamento & euangelio habentur, adeò uarientur, quod simul cum prædictis uera esse non possint, utiq; deo ignorantiam & inconstantiã atq; mendaciũ ascribi oporteret, quod tamen etiã in Alchoran pro maximo peccato habetur. Quod autem dulcis sermonum compositio non concludat dicta uera, patet ex tertio cap. Alchoran, ubi sic dicitur: Plures eloquij melliflui, quorum uox cordi non consonat, deum sui cordis testem inuocant, cum ipsi tamen perniciem, gentiq; flagitium, fructibusq; pestem inducere nitantur. hi tales gehennæ puteo, pœnis undiq; uexati sepelientur. Sed si, ut sequaces Alchoran aiunt, admitteremus, libro Alchoran finem et intentionẽ esse, non solum non detrahere, nec deo creatori, nec CHRISTO, nec prophetis ac legatis dei, nec libris diuinis testamenti, psalterij, & euangelij: sed gloriam dare deo creatori, laudem & testimonium CHRISTO Mariæ uirginis filio super omnes prophetas perhiberi, testamentum & euangelium confirmare & approbare (cuius contrarium omnes sapientes & zelosi credunt, ut suprà patuit) utiq; tunc cũ hoc intellectu Alchoran legens, licet uaria occurrant quæ offendant legentem, quasi ille liber ob suam contrarietatem, quam tam in se habet quàm cum euangelio & testamento, non possit dei esse, ac quod Machumet uir muliebris, lubricus, totus huius mundi & sensibilium amator, de peruersa idololatria & ignorantia ad legationem dei & propheticũ spiritum sine potestate miraculorum à deo assumptus non debeat credi, nec ipsius simplici relationi stari, qui inconstans & uarius reperitur, & Dei arcana se ignorare confitetur, & multa fortia argumenta quæ in Alchoran contra Machumet in uarijs obijciuntur, & non soluuntur: tamen quando hæc omnia sic considerantur quod prædictæ intentioni seruiant,

Nõ quia elegãti oratione aliqd compositum, ideò uerum.

tunc

tunc aliquis elici poteſt fructus. Puta, cum quis legit uitam Machumet quæ in Alchoran ſcribitur, ſtatim intelligat, ideò illam deo permittente inſertam, ut ſcia tur ipſum nõ eſſe, nec CHRISTO, nec Moyſi, nec alijs prophetis comparandum, & multo minus præferendum. Quando enim comparatur uita & ſcientia aliorum prophetarum ad uitam & ſcientiam ipſius, ſtatim uidetur, nullũ debere po tius ſequi Machumet q̃ CHRISTVM, quod etiã Alchoran manifeſte confitetur.

Lectionis Alcorani fructus.

QVOD CHRISTVM SEQVENTES, omnibus præferuntur. Cap. VIII.

ADmittit Alchoran, CHRISTVM ſequentes præferri omnibus, cum CHRISTVS ſit omnibus ſanctiſsimis prophetis ſuprapoſitus. Ait enim ſic fictus Deus in Alchoran, Cap. 4. Omnium prophetarum alio ſuper alium per me « ſublimato, & eorum quibuſdam cum Deo locutis, CHRISTO Mariæ filio animam noſtram propriè conferentes, uim atq; uirtutem præ cæteris præbuimus. « Ecce ait, præ cæteris præbuimus. Si igitur prophetas nobis à Deo miſſos audire « & ſequi tenemur, præ cæteris utiq; CHRISTVM ſequi tenemur. Hoc clariſsime « Alchoran ex intentione intendit, CHRISTO ſcilicet potius adhærendum. Dicit « enim alibi Alchoran, CHRISTVM dixiſſe: Timentes Deum, me ſequamini. « Deus enim meus ueſterq; dominus eſt, quem adorantes, recto proceditis tramite. Et ſubiungit: Quomodo uiri albis ueſtibus induti ipſum ſecuti, alijs omnibus « per Deum ſuprapoſiti ſunt. Et alibi ſcribitur, ut ſupra allegauimus: euangelium « eſſe lumen & confirmationem teſtamenti, & caſtigamen, & rectam uiam deum timentibus, & legis complementum. Ecce CHRISTVM & eius euangelium ſequi, eſt ſequi lumen, & ire per rectam uiam deum timentium. Et iterum alibi: « Iam diuina ueritas nobis data, rectam uiam proficiſcentibus oſtendit. cuius ob- « ſeruatio, ſalutem obſeruantibus generat, error quidem detrimentũ. Ecce diuina ueritas utiq; per CHRISTVM in euangelio eſt patefacta. Alibi de eodem ſic « ait: Tandem CHRISTO Mariæ filio miſſo, cuius ſequaces ipſi penitus obedientes corda conſtantia, & humilia atq; fidelia geſſerunt, nos euangelium dedimus, « non ob aliud niſi ut per ipſum Dei dilectionem atq; gratiam aſſequerentur. ſed « non, ut dignum erat, obſeruauerunt, & licet plures eorum ſint increduli, eorum « tamen credentibus meritum debitum & maximum tribuimus. Iterum alibi: Omnes boni Deo ſeruiant, ut CHRISTVS IESVS Mariæ filius perſuaſit, interrogans uiros albis indutos ueſtibus, quis mihi ſubueniat ex parte dei me ſequendo? reſponderunt illi: Nos. Quidam autem filiorum Iſraël crediderunt, quos cæteris incredulis manentibus, longè ſuper illos extollimus. Iam ſatis oſtendimus ex Alchoran, CHRISTVM potius quàm Machumet, & euangelium potius quàm Alchoran ſequi oportere. Nunc deſcendentes inquiramus, an omnia quæ in Alchoran ſcribuntur, tendant ad gloriam dei. Omnes enim homines creatos eſſe ad glorificandum Deum, Alchoran atteſtatur. Videtur autem qui plures deos ponit, uelle Deo ſuam claritatem & gloriam obfuſcare. Ideò ponere Deo ſocios, participes, filios, alios deos, eſt gloriæ magni Dei detrahere, & confundere atque diuidere uniuerſum, & cuncta in ſchiſmate & in confuſione & malo ponere, ut Alchoran declarat, ſecundum intellectum quem Arabes libro attribuunt.

Chriſtus prophetis omnibus præſtantior, Alcorani quoque teſtimonio.

Euangelium.

Omnes homines ad glorificandũ Deum creati.

QVOD ALCHORAN MALE DICAT Chriſtianos incredulos. Cap. IX.

CVm tu auctor libri Alchoran, ſolum deorum pluralitatẽ damnes, cur Chriſtianos, qui CHRISTVM filiũ Dei credunt, incredulos dicis? Nónne poſtq; Alchoran

Alchoran pluries negauit deum filium sumpsisse, se in XXXII. Cap. sic resoluit
» dicens: Deus nequaquàm filium seu participem sumpsit alium deum, tunc enim
» quisq; cum suis facturis ueniens, in alium insurgeret. Dicit alium deum: in quo
Christus Dei filius, non alius Deus. declarat, Christianos non esse incredulos, si dicunt CHRISTVM dei filium non esse alium Deum. In quantum enim gloriæ dei non detrahit societas, participatio & filiatio: Alchoran secundum uos non intendit illa de Deo tollere, cui nihil perfectionis deesse potest. Sed inquantum illa dicunt aliũ deum, & illi uel illis gloriam illam soli creatori debitam tribuunt: tunc detrahunt à Deo creatore suam gloriam, & alteri diuidunt, nec manet deus creator, deus, quando non habet omnem gloriam, & maior in gloria esse posset. Ideo nulla ratione hoc dici potest, implicat enim contradictionem, plures esse deos: quando sequitur nullum esse Deum, cum quisq; careat summa gloria, quæ soli Deo conuenit. Alchoran huic sententiæ secundum uos consentit, & ait omnes prophetas in hoc concordare: nec in hoc Christiani & Iudæi contradicunt. Et Alchoran dicit, Mahumet missum ad Arabes idololatras, ut eos ad cultum unius Dei creatoris ducat. Si igitur Mahumet est ad hunc finem tantũ missus ad idololatras suæ nationis, cur Christiani persecutionem patiuntur, qui nec sunt Arabes, nec plures deos colunt? Patet satis Alchoran, secundum etiam intellectum quem ipsi Arabes tribuunt, non negare quin Deus habeat filium seu filios, dummodo non sit alius Deus, aut alij dij. Christiani enim & Iudæi non sunt repræhensibiles in eo, quod in oratione ad Deum creatorem & originem omnium, nominent ipsum patrem: & quemadmodum hoc tam in ueteri testamento quàm euangelio legitur, liber Alchoran
Deo filios attribuere, quomodo absurdũ dicat Alcoran. non intendit negare, nisi quod sibi absurdum uidetur, homines se dei filios appellare. Sic enim ait cap. XII. Vos Iudei atq; Christiani, si dei filij eiusq; dilecti estis, prout uos dicitis: cur uobis culpas atq; peccata gerentibus, pœnas & malum ingerit? Certe uos nihil aliud quàm homines estis, à deo ueniæ mercedisq; maximæ datore, ad quem omnium erit reditus, creati. Videtur ex hoc, ipsum arguere præsumptionem & modum dicendi, quasi filiatio dicat consubstantialitatem. Sed ubi nõ intenditur, non negat: et quia in testamento ueteri ac euangelio nusquàm legitur, CHRISTVM, aut alium quemcunq; sic filium dei appellari, quod sit alius deus à patre creatore: nec probationem Alchoran refellit quisquàm Christianorum, scilicet deum non posse sumere filium, neq; ab uxore, cum non habeat, neq; si sumeret nobilissimam creaturam in filium. Non enim esse potest creatura eiusdem naturæ cum creatore, sicut necessario filius existit. Etsi assumere deus filium, utiq; cum in tempore fieret talis assumptio, filius creatura esset. Concludit igitur Alchoran, impossibile esse deum habere temporalem filium, quam conclusionem Christiani nequaquàm impugnant. Negat autem Al
Christũ esse filium Dei, negat Alcoran. choran, CHRISTVM filium dei, licet ipsum exaltet supra omnem prophetam. Interrogo autem te subditum libro Alchoran, cur negatur Messias filius dei, cum in euangelio per te approbato, sæpius legatur CHRISTVS dei filius. Forte dicis ex Alchoran, CHRISTVM coram deo ad rationem positum, quod se deum nominauerit, hoc constanter negasse, ideò huius contrarium in euangelio reperiri, nequaquàm admittit. Non tam admiramur, quando CHRISTVS coram deo de hoc inculpatus sit quod se Deum nominauerit, & quomodo præsens fuerit Mahumet, qui deum inuisibilẽ (ut ipsemet fatetur) nunquàm uidit, quàm planè irridemus. Ignorabat nẽ deus ueritatem, & CHRISTO falsum imposuit? aut si ueritatem, tunc primò sciuit, postquàm CHRISTVS se excusauit: nonnè secundũ Alchoran CHRISTVS est in carne mortali uiuus, in quodã loco amœno aquis irriguo: & ait ipsum uenturum denuo in hunc mundũ, demũ moriturũ, & surrecturum

surrecturum, & in iudicio futuro rationem operum suorum redditurum? quo modo hæc concordant, hæc esse facta, quæ in futuro iudicio secundum Alchorã fieri expectantur? Nónne dicit Alchoran, nullum uiuum hominem deum accedere, & cum eo colloqui posse? Ecce quod huic dicto Alchoran non est fides adhibenda. & ut hoc ex textu Alchoran uerum uideatur, aduerte sic in textu dici ex Cap. 14. fictitio deo dicente: O IESV Mariæ fili, tu persuades hominibus, ut deí loco te matremq; tuam deos habeant & uenerentur. Respondit IESVS: Nolit deus, ut quid præter uerum dicam. & si protuli, tu nosti, quia tu omnium secreta cordium noscens, mei cordis arcanum penetras, ego uerò nequaquàm tui. Tu scis itaq; nil hominibus nisi mandata tua dixisse: scilicet, quod te deum meũ & suum inuocent & adorent, quorum quàmdiu tibi placuit, testis affui. Nunc autem tu, qui es testis omnium, postquàm ab illis ad te me sublimasti, eorum cognitor existas. quibus si malũ feceris, gens tua sunt: si condonaueris, tu es incomprehensibilis & sapiens. Dicit deus: Nunc instat dies, quo sua uindicis ueritas perficiet. eis etenim ueniam, quoniam me secuti sunt, quod ipsis præ cæteris lucrum est maximum, & paradisum aquarum fluxu dulcissimam, ubi perseuerẽt, tribuam. Ego nanq; omnipotens deus, cœlo & terræ & uniuersis quæ eorum capacitas continet, impero. Ecce textum, qui nihil facit contra diuinam CHRISTI filiationem. Sed quod CHRISTVS nunquàm persuaserit se & matrem loco dei uenerari, nec id euangelium habet, nec Christiani credunt. Non enim uenit IESVS, nisi ut daret gloriam deo patri suo, & suam nequaquàm quæsiuit.

Christus solius patris gloriam quæsiuit.

QVOD CLARE OSTENDITVR, CHRISTVM ESSE DEI FILIVM. Cap. X.

Dlceret Arabs: Si CHRISTVS deus fuisset, utiq; cum Iudæi dicerent, quia tu homò cum sis facis teipsum deum, nõ excusasset se, allegando in lege deos dici, ad quos sermo dei factus fuit, sed clare respondisset. Dicimus eum clare respondisse, aiebat enim: Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit et misit in mundum, uos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, filius dei sum. Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si mihi non uultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia in me est pater, & ego in patre. Ecce quàm clare locutus est: scilicet, non esse blasphemiam, si se filium dei dixit, & ideò se tacite deum confessus sit. Nam si sermonum dei capaces, dij dicuntur, non est dubium, quin is quẽ pater ut pater ab æterno sanctificauit, & in tempore in mundum misit, non blasphemat, si se dei filium appellat. Pater enim, ut pater, non generat nec sanctificat nisi filium, qui autem sanctificatus est à patre ante mundum, & deinde in mundum missus, utiq; coæternus patri est. Quod autem hoc cognosci possit, quantũ ad credulitatem sufficit, opera ostendunt, quæ nullus hominum ante ipsum fecit ita quod humanæ naturæ illa ascribi non possunt, aut creaturæ, sed creatori. Nisi igitur pater creator esset in CHRISTO, quomodo eius opera CHRISTVS faciebat? Essentia igitur patris, quæ operatur omnia in CHRISTO erat. Etsi deus pater essentialiter est in CHRISTO, erit CHRISTVS eius filius, quia eiusdem essentiæ. Erit igitur CHRISTI, quia filius, in patre, cum extra essentiam patris filius esse non possit. Sicut si autoritatem mittentis uideo mittentem, & æqualem autoritatem in misso uideo missum: utiq; mittens est in misso, & missus in mittente ob æqualitatem. De quo infrà latius.

Sermonum Dei capaces, dij appellati.

Christus Dei filius.

Quod

QVOD CHRISTVS NON SE NOMINAT DEVM, *sed Dei filium.* Cap. XI.

ADhuc attente considera fidem Christianam esse, patrem omnipotẽtem esse Deũ creatorem, & CHRISTVM, illum Deum nominare suum patrem. Ait enim in euangelio ad Iudæos: Est pater meus, qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus uester est. Ille bene intellígit CHRISTVM non se Deũ nominasse, quia se patrem suum nominasset. Ostendit autem se satis filium Dei, quando illum semper patrem nominauit, quem Iudæi Deum dixerunt. Vnde Dei filium se nominauit, & non deum: cum nominatio Dei, sit nominatio patris CHRISTI. Est igitur CHRISTVS filius Dei patris, & non Deus pater. & est uerus filius dei patris, ideò & consubstantialis patri: licet non alius Deus, quàm pater. Vnde CHRISTVS non est Deus pater creans omnia, sed est Dei patris uerissimus filius, eiusdem naturæ cum patre, per quem Deus pater creat omnia. CHRISTVS igitur non est nisi Dei filius unigenitus, & hinc eiusdem essentiæ & naturæ cum deo patre: cum hoc sit de natura filij patris, ut sit cum eo eiusdem essentiæ & naturæ, uti filius hominis est eiusdẽ essentiæ et naturæ cuius est pater eius, eiusdem scilicet humanæ naturæ: sed essentia humana non est idem cum homine, ut tamen essentia diuina est idem cum deo, ob simplicitatem maximam diuinitatis. Ideò filius hominis licet sit eiusdem naturæ humanæ cum patre, non tamen idem homo, sed alius. Filius autem dei est idem deus cum patre, & non alius. Hæc clarissime sacrum euangelium reuelat, quod Alchoran approbat in genere, & ei in specie non contradicit, ut ex sequentibus ostenditur.

Cur Christus se non Deum, sed Dei filium appellet.

Filius Dei idem Deus cũ patre.

LAVDES CHRISTI EX ALCHORAN, *& ostensio diuinitatis eius.* Cap. XII.

SCribitur enim in Alchoran, Mariæ uirginis filiũ IESVM CHRISTVM esse, per hæc uerba: O Maria, omnibus mulieribus et uiris splendidior, mundior, atq; iocundior, tibi summi nuncij gaudium cum uerbo dei, cui nomen est IESVS CHRISTVS, qui est facies omnium gentium in hoc sæculo atq; futuro, sapiens uir, optimus ab uniuersitatis creatore mittitur. Illa respondit: O Deus, cũ uirum non tetigi, filium quomodo habebo? Inquiunt angeli: Deo nihil occurrit impossibile, omnia ut uult operanti. ipse filium tuum cum diuina uirtute uenientem, librum legiferum, omnisq; magisterij peritiam, & testamentum & euangelium edocebit. Ille cæcos & mutos curabit, morpheaticos et leprosos mundabit, mortuos creatore cooperante uiuificabit: quæ cuncta à credentibus in deum miracula censentur. uetus testamentum confirmabit. seq; cum diuina uirtute uenisse patefaciens, inquiet: Timentes Deum, me sequamini. Deus enim mei uestriq; dominus est, quem adorantes, recto procedunt tramite. Iterum alibi sic: IESVS Mariæ filius, Dei nuncius, suusq; spiritus, & uerbum Mariæ cœlitus missum existit. Ecce IESVM, ecce Messiam seu CHRISTVM, & uerbum Mariæ cœlitus missum, hoc est à deo cœli missum: quare eiusdem naturæ, cuius deus mittens. Non enim dici potest, quod diuinum uerbum, cum sit dei uerbum, sit aliud quàm deus simplicissimus. Deus enim, & suum uerbum, non sunt duo dij, sed idem Deus simplicissimus. Sic igitur patet: Deum mittentem, & suum uerbum missum, esse eiusdem naturæ diuinæ: sed cum mittens Deus non seipsum mittat, nec alium deum mittat, non erit mittens missus, nec alius deus, deus mittens, & alius missus.

Verbum Dei idẽ quod deus.

FA-

FACILIS OSTENSIO, CHRISTVM, QVI EST uerbum Dei patris, esse eius filium, Cap. XIII.

ADHVC sic. Certum est ex Alchoran, uerbo Dei omnia esse creata, uerbum igitur Dei, increatum est, quoniam per ipsum omnia creata sunt. Est igitur uerbum, æternum, increatum. Non est igitur uerbum sensibile, sed plus quàm intellectuale. Intellectuale uerò uerbum, per quod intellectus omnia operatur, intellectualis est conceptus. nam nisi intellectus intueatur in conceptum suum, quem intellectualiter generat, non facit quicquam intellectualiter. Sicut ædificator domus in uerbum seu conceptum intuetur, per quem ædificat. Dicitur autem uerbum. nam sicut uerbum extrinsecum sensibile, generatur à uerbo intrinseco intellectuali: sic conceptus generatur ab intellectu, & dicitur eius uerbum. Intellectualis igitur natura, omnia per uerbum suum format, & per uerbum reformat. Aedificator enim per uerbum format domum: & si ruit, per idem uerbum reformat. Deus sic per uerbum format, & reformat. Hoc uerbum uocatur etiam sapientia. omnia enim deus per sapientiam facit. Et dicit Alchoran: CHRISTVS cum diuinis uirtutibus adueniens inquit, En assum cum sapientia uestras dissensiones discussurus, meq; sequendo, timete deum. Nominat igitur Alchoran, id quod prius uerbum aiebat, nunc diuinam uirtutem & sapientiam. Sic uerbum ratio dicitur. Omnia enim cum ratione facta sunt. Nihil enim est, cuius legitima ratio non præcessit. Sic uerbum sermo dicitur, ars, seu magisterium, per quod Deus omnia facit. Euangelium uerò illud nominat uerbum, sine quo factum est nihil, & idem uerbum nominat Dei unigenitum, per quem fecit & secula. Sed cur potius Alchoran nominat uerbum, quàm filium illum per quem omnia facta sunt? Fortassis ex eo, quia cum uellet omnem modum pluralitatis deorum eliminare à rudibus idololatris, noluit occasionem dare errandi illis qui capere non poterant filiationem intellectualem, aliter quàm in sensibili mundo uidetur. Intellectuali uerò fœcunditati propinquius uerbum quàm filius accedit. Neq; apta locutio est, Deum habere filium. nam cum Deus sit pater omnipotens, omnium creator, qui omne id est quod habet, cum nihil sibi deesse possit: non est apta locutio, ipsum habere filium, quia idem uidetur, ac si diceretur, Deum patrem esse filium: cum habere in ipso sit esse. Propter hoc tamen non intendebat euangelio contradicere, nec testimonio Ioannis Zachariæ, quem approbat, & ait esse confirmatorem uerbi, qui in euangelio confirmat CHRISTVM esse filium Dei unigenitum. Vnde cum illum quem Christiani nominant CHRISTVM, nominet Dei uerbum, & Mariæ filium: tantum in hoc à Christianis uidetur discrepare.

Verbum Dei increatum, per ipsum uero reata omnia.

Verbum idem quod Sapiëtia.

Vnigenitus dei

Ioannes Zachariæ F.

OBIECTIO EX ALCHORAN, & eius solutio. Cap. XIIII.

DIceret aliquis: Nónne sic legitur in Alchoran? Pars plurima mentiendo dixit, Deum habere filium: quomodo hæc non contradicunt euangelio? Dico Alchoran se declarare. Addit enim: Cœpit ne deus filias plus diligere? quid iudicatis immemores? An uestri dicti rationem firmam habetis? librum quidem uestrum, si ueraces estis, in medium afferte. Ecce Deum non habere filium humano modo, euangelio non contradicit: cum Deus sit spiritus, qui carnem et ossa non habet. Sed quod CHRISTVS sit unigenitus Dei filius, librum euangeliorum in medium proferre poterimus, & ueraces reperiemur. Adhuc diceres: Nónne azora antepenultima sic habet? Constanter dic illis, Deum unum esse, necessarium omnibus & incorporeum, qui nec genuit, nec est generatus, nec habet quenquam similem. Respondemus, illam azoram intelligi debere taliter,

Deum non habere filium humano modo.

quod per ipsam intendit dare Deo gloriam, & non detrahere à CHRISTO laudem. Vnde cum incorporeus Deus & deitas sint idem, si Deus de quo loquitur azora deitas intelligitur, non contradicit euangelio. Deitas enim cum sit essentia diuina, nec est generans nec genita, nec habet aliam deitatem sibi æqualem: sed pater generat filium eiusdem essentiæ. Vnde considerare te oportet, quod licet idem sit Deus & deitas, cum Deus simplicissimus sit penitus incorporeus & incompositus, tamen quando respicis in deitatem, nullam uides generationem: cum respicis in Deum, uides ipsam. Nam Deum patrem nominari, in ueteri testamento, psalterio, & euangelio clare legitur: deitatem autem, non legitur, patrem uocari. Si igitur Deo conuenit quod pater nominetur, & in hoc non imponitur ei ullum mendacium: tunc cum uerum sit ipsum Deum esse patrem, nō inconuenit Deo quod Deus filius nominetur, cum pater non intelligatur pater sine filio. Etiam azora illa, licet ad exclusionem plurium deorum posita sit, cum ad hoc totus liber principaliter tendere uidetur, per eius sequaces, & ad hunc finem per eos irrepræhensibilis iudicetur: tamen etiam secundum ueritatem euangelicam azora tolerari potest, Deum uidelicet nec genuisse, nec generatum esse. generatio enim in diuinis cum sit in æternitate, nunquam transiuit in præteritū, ut deus dicatur genitus, uel generatus: sed Deus pater æternus, generat Deum filium æternum, eadem deitate Deum, eadem æternitate æternum.

Deus pater, nō autem deitas.

Deum nec genuisse, nec esse generatum.

QVOD IESVS QVIA MESSIAS, est Dei uerus filius. Cap. XV.

ADhuc dico, eo quod Alchoran dicit IESVM Mariæ filium Messiam seu CHRISTVM, omnia quæ prophetæ fatentur de Christo, ipse fatetur. Dicit
„ autem Micheas propheta: Et tu Bethleem effrata, paruula es in milibus Iuda, ex
„ te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël. & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Hic propheta de generatione Messiæ loquitur: & duplicem ponit generationem, unam temporalem in Bethleem, aliam æternam. Ab initio mundi prophetatum est, deum, Messiam saluatorem in mundum missurum Certum est, Messiam ante mundi constitutionem esse, ut CHRISTVS de se loquens in-
„ uangelio attestatur ad patrem, dicens: Clarifica me pater claritate, quam habui
„ ante mundi constitutionem. Ecce dicit, Clarifica me pater. Vnde si Deus Messiã missurus erat, illum qui ante mundi constitutionem clarificatus fuit: utique ille Messias, qui ut omnium supremus & maximus saluator expectabatur, Dei filius, fuit alius à patre ipsum missuro. Deus igitur erat, eiusdem scilicet naturæ cum patre ante omnem creaturam. si enim tunc fuit, quando non nisi natura diuina fuit utique illius naturæ fuit, & ideò Deus fuit. Hinc Esaias pro-
„ pheta dicebat: Deus ipse uenit, & saluabit nos. tunc aperientur oculi cæcorum,
„ & aures surdorum patebunt. Et sequitur ibi de semita & uia recta, quæ sancta uocabitur: euangelium sic appellans, uti Alchoran. Ita Baruch propheta uidit ipsum Messiam deum, & Dei sapientiam, uenturum, & cum hominibus conuersaturum. Sic cæteri. Nec difficile hoc uerum uideri. nam Messiam uenturum in hunc mundum, ante eius natiuitatem ex uirgine Maria, prophetæ uiderunt, & Iudæi crediderunt: sicut & hodie uenturum credunt. Non potest dici, quod dum Messiam uiderunt, & illum uenturum prænunciauerunt, creaturam aliquam uiderint, sed diuinam uirtutem & potentiam mente conspexerint, quam in hominem uenturam, & in mundo se manifestaturam expectarunt. Et sicut crediderunt & expectarunt, ita factum est. & non est alius Messias de Maria natus, & alius quem uidentes seu prophetæ uiderunt: sed iam ipse quem mente in æternitate contemplati sunt, in tempore apparuit. Neque opus est ad præsens, ut mul-

Meßiæ duplex generatio.

Meßiæ aduẽtus

ta

tu de Messia dicamus: cum IESVS sit ille CHRISTVS, de quo omnes scripturæ locutæ sunt, & attestantur ipsum esse, quemadmodum euangelium de CHRISTO loquitur, nec Alchoran minus de CHRISTO intendit affirmare, q̃ euangeliũ et prophetę. Vnde cum ait, ipsum summũ dei nunciũ uenisse cũ uirtute dei, ac quod se cum illa uirtute seu potestate uenisse patefecerit, maxima de CHRISTO affirmat. Quo modo legatus est capax potestatis Dei ipsum mittentis, si non est sic summus, quo maior esse nequeat: quo modo est pura creatura, quo purior & nobilior per Deum creari non possit: quomodo poterit creare, quæ non est simpliciter maxima, ita quod maior per Deum fieri nequeat, & ei communicari plenitudo diuinæ potestatis? *Iesum Christum esse Messiam.*

QVOD CHRISTVS, QVIA VERBVM ET LEgatus summi Dei, est Dei filius. Cap. XVI.

VErbũ igitur, quod in uirgine Maria humanã recepit naturã, nõ fuit uerbũ nisi omnipotens omnipotentis dei patris, cuius incapax est omnis creatura Recte igitur ait Alchoran, Illi sapientiã & omne magisteriũ ascribens. et in hoc optime ait, quod affirmat CHRISTVM patefecisse mundo, se cum diuina potestate uenisse, ut scilicet ipse legatus Dei cum omnia dedit in manu potestatis eius, omne id posset quod homines à Deo petere possunt: miracula enim quæ CHRISTVS operatus est, patefecerunt in ipso esse eandem potestatem quæ est in Deo patre, qui eum misit. Et ut hanc patefactam Alchoran rudibus melius declararet, enumerat in summa curationes incurabilium morborum per homines, & resuscitationem mortuorum: etiam addens, quomodo factis de luto auibus insufflando eis uitam tribuit, quasi diceret, nihil defuisse ei quæ deo ascribimus. Sic in doctrinis suis Machumet asserit, CHRISTVM ex terra in nomine patris sui, Iaphet filium Noë excitasse, ut referret gesta patris sui Noë in archa. Per quæ uerba etiam patet, ipsum CHRISTVM filium Dei, quem patrem eius asseruit: & ad quem finem hæc facta sit patefactio, Alchoran concludere uidetur, scilicet ut fidem haberent. Nam cum nullus nuncius, qui est purus homo, sit talis quod necesse sit ipsi credi, cum omni rationali creaturæ, quantumcunq; ueraci, deus uerociorem creare possit: manet hæsitatio, an illi quis talem fidem dare debeat, quod ipsum sequatur. Non est autem apud quemcunq; dubium, deum esse ueracem, & eius filium cum sit eiusdem naturæ, nequaquam minus ueracem quàm deum creatorem. Patefecit igitur IESVS, se CHRISTVM & legatum cum omni uirtute & potestate dei ad salutem hominum, ad quos missus fuit: quia IESVS. Ideò adiecit, ut ait Alchoran: Timentes deum, me sequamini. Deus enim meus uesterq; dominus est. Filio enim regis unigenito & hærede uniuersorum ad regnum misso, & patefacto quod ipse sit filius & legatus patris sui, sciunt cuncti ipsum esse summum legatum, quo pater nullum potuit maiorem mittere: quodq; ipse cum sit unigenitus, dilectissimus regis patris sui filius, cũ omni uirtute et potestate uenit, & ei sit penitus credendũ & obediendũ. Ille filius cõuenienter utiq; diceret: Timentes regẽ patrẽ meũ, me eidẽ obediendo sequamini. rex enim ipse meus uesterq; dñs est. Vnde illi qui Machumet illa uerba in Alchoran sæpe repetisse aiunt, scilicet CHRISTVM dixisse Deum suum & aliorum dominum, ad ostendendum CHRISTVM non se confessum deum fuisse, cum dicat deum suum dominum, Alchoran male interpretantur. Approbare enim IESVM esse CHRISTVM, & euangelium esse uerum, & negare CHRISTVM esse filium Dei, implicat contradictionem. Sed optime conuenit CHRISTO filio dei, nominare patrem suum, suum dominum: quando fatebatur, se filium & legatum ad ipsius

Christus Dei legatus.

Ex libro de Infantia Christi.

Christus Deum patrem cur dominum suum uocet.

honorem & gloriam augendam aduenisse, & nequaquàm suam quærere, ut Euangelium attestatur.

QVOD TESTIMONIA ALCHORAN continent, CHRISTVM Dei filium esse.

Cap. XVII.

DIceret aliquis: Quid sibi uult Alchoran, ubi fatetur, quod CHRISTO Mariæ filio spiritus diuinus auxilium atq; testimonium extitit? Spiritum diuinum testimonium dedisse CHRISTO, Ioannes Zachariæ attestatur: ut in euangelio scribitur. Aitenim: Quia uidi spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & manentem super IESVM: & ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ipse mihi dixit: super quem uideris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto, & ego uidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius dei. Spiritus igitur diuinus in columbæ specie super CHRISTVM in Iordane descendens, dedit testimonium, quod & Ioannes perhibuit, CHRISTVM esse filium dei. Dedit etiam in omnibus apostolis ille spiritus, & alijs sanctis testimonium, usq; ad mortem inclusiue, quoniam IESVS est CHRISTVS filius dei. Quale autem auxilium dederit CHRISTO in uirgine Maria concepto de spiritu sancto, & in omnibus qui spiritum sanctum receperunt pro arra promissionum CHRISTI, & quomodo ille suggesserit fidelibus ut intelligerent ueritatem eorum, quæ CHRISTVS locutus fuit, quoniam est spiritus ueritatis, sciunt, qui euangelium attente, atq; sanctorum scripta studuerunt. Hoc meo arbitratu notandum, quomodo Alchoran extollit Ioannem Zachariæ, tanquàm illum cui omnino credendum: quem dicit uirum bonum, uirginem perseuerantem, magnumq; prophetam, uerbum dei confirmantem, & similiter testimonium sancti spiritus allegat. Hæc omnia misericors deus inseri uoluit, ut sic sapientes remittat ad ueritatis testimonia, ne CHRISTO detrahat, si rudi populo hoc palàm non publicat, ob causam supra positam, CHRISTVM filium Dei. Nam etsi dixerit Deum inuisibilem, incorporalem & quem nemo unquàm aperta facie uidit, ita quod quisq; bene intelligere poterit uisibilem CHRISTVM sensibilibus oculis non fuisse, secundum conditionem illam uisibilem & corporalem, deum: tamen quia timuit, spiritualem diuinam uerbi Dei naturam incredulos attingere non posse, ideò illis idiotis & ignaris, quibus loqui oportebat ut talibus sensibilibus, de intellectualibus nihil sentientibus, cautius considerabat negatiue prædicandum, CHRISTVM Mariæ filium non esse filium Dei, cum filius Mariæ homo corporalis & uisibilis esset, quæ naturæ diuinæ non conueniunt. Eum tamen habere uirtutem & potestatem diuinam, quæ sola fide uideri potuit, attestantibus operibus illis miraculosis, quæ nemo hominum ante eum fecit: negare non potuit.

Christo datũ à spiritu diuino testimoniũ, quod sit filius dei.

Ioannis Baptistæ laus ex Alcorani testimonio.

QVOMODO ALCHORAN INTELLIGI debet, CHRISTVM esse spiritum & animam Dei.

Cap. XVIII.

DIceres, Cur fatetur Alchoran CHRISTVM spiritum Dei: & alibi, quod Deus ipsi animam suam propriè contulit. Dicimus, Alchoran animam & spiritum sæpe pro eodem capere: & nos intelligimus per illa, uitam illam intellectualem, quæ sapientia est. Contulit enim ei Deus piam & misericordem animam suam, hoc est uitam, non appropriatè, sed propriè. ita ipse CHRISTVS ait in euangelio: Sicut pater habet uitam in semetipso, ita dedit filio uitam habere in semetipso. Ecce quomodo Deus pater animam seu uitam suam propriè dedit

Christus quomodo spiritus & anima Dei.

dit CHRISTO: ut pater animalis, suam uitam animalem propriè dat filio suo, ut in semetipso uiuat, sicut pater uiuit, à quo uitam recipit. Vna est igitur uitalis natura Dei patris, & eius filij CHRISTI: quod Alchoran per unam utriusque animam expressit. Et quia in patre est uita omnipotens, ita ut quem uoluerit uiuificet: ita & dedit filio, ut ita quem uoluerit uiuificet, & ideò illa uita spiritus Dei dicitur, propter uitalem motum. Omnis enim motus à causa occulta, spiritus dicitur, etiam uentus. In uita enim, nisi uitalis & delectabilissimus motus esset, non esset uita uiua. Quare sicut somnolentia est figura mortis, ita uigilantia ob spiritualem motum figura uitæ. Recte igitur id Alchoran dicere potuit, quod CHRISTVS de se in euangelio loquitur: Ego sum uita & resurrectio, scilicet à morte. " Et alibi: Verba quæ locutus sum, spiritus & uita sunt. Spiritus enim CHRISTI, " est spiritus bonus, qui ad bonam uitam & immortalem, quæ Deus est, mouet. Sed spiritus diaboli, est spiritus malus, qui mouet ad mortem perpetuam.

Spiritus.

QVOMODO INTELLIGI DEBET ALCHORAN CHRISTVM *esse uirum bonum, & optimum, & faciem omnium Gentium.* Cap. XIX.

QVæreret aliquis, quid hoc significat quod Alchoran ait, CHRISTVM uirum bonum & optimum, & faciem omnium gentium in hoc, futuroq; seculo? Dicimus, Alchoran uirginem Mariam super omnes uiros & mulieres exaltare, & bene: quia mater est CHRISTI filij dei. Certum est autem, CHRISTVM supra Mariam eius matrem exaltatum. Erit igitur uir bonus, & optimus, quoniam melior esse nequit. Omnis uir quantũcunq; bonus, q̃diu nõ est adeò bonus quod melior esse nequit, non est simpliciter optimus in posse & esse. & cum solus deus sit simpliciter bonus, imò optimus, ac bonitas ipsa, certum erit, uirũ qui sic est bonus, participando bonitatem quod etiam est optimus, inter illum et deũ non posse mediare quenquam. Sed sic erit ille uir bonus, quod etiam ipsa bonitas. Vnde CHRISTVS est bonus, bonitate creata: quæ non est ipsa bonitas secundum eam naturam, qua uir seu homo. & cum hoc bonus bonitate increata, quæ est ipsa bonitas, cum sit adeò bonus, quod optimus, qui melior esse nequit. Patet, quomodo idem CHRISTVS, ut est filius Mariæ, matris suæ humanã habens naturam, est bonus bonitate creata: & ut est filius Dei, patris sui diuinam habens naturam, est optimus, hoc est bonus bonitate increata. Quæ ideò optima, quia nec melior, nec aliter esse potest, cum sit actu omne id quod esse potest. Quod autem IESVM faciem ait omnium gentium, tam huius quàm futuri seculi, maxime CHRISTVM extollit. Nam per hoc exprimit, illum esse de quo propheta Dauid dicebat: Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te deus in æternũ. Vbi est resplendentia pulchritudinis uitæ, nisi in facie? Quid pulchrius facie omnium uirtutum? Quid aliud CHRISTVS secundum prophetam Dauid, nisi dominus uirtutum, & rex omnis gloriæ, claritatis, & formositatis? Quare ipse est filius Dei, in quo habet pater summam complacentiam: & est CHRISTVS, unctus præ consortibus suis. Vnde dicit Machumet in doctrinis: Perfectos in statura Adæ, & forma IESV CHRISTI, resurgere in die iudicij. Nam hæc forma, quæ est facies omnium gentium, est perfectio perfectorum. CHRISTVS igitur est, per quem perfecti iudicantur. & eius forma est illa, quæ solum immortali uitæ apta est. Qui igitur similes ei erunt, intrant in gaudium domini. Ob hoc Alchoran alibi pluries repetit, quorundam facies in die iudicij albescere, & claras fieri, scilicet perfectorum &

Christus suprá matrem suam exaltatus.

Christus quomodo bonus, & optimus.

Quomodo Iesus omniũ gentium facies.

" "

Facies aliorum uiescere in die aucij, aliorum bigrescere, quid.

beatorum: quorundam nigrescere, scilicet incredulorum & malorum. Et ut per-breuiter dicam: CHRISTVS est omne id, quod in omnibus gentibus præsentis & futuri seculi uerè & iustè laudatur. Hinc ipse est omnium facies decora, in quo omnes gentes quiescunt & benedicuntur.

DIGRESSIO AD MANVDVCTIONEM *diuinorum.* Cap. XX.

Ruhella.

QVomodo Alchoran CHRISTVM dicit ruhella, cuius interpretationē alij dicunt esse flatū dei, alij spiritū dei, alij uerbū dei, alij animā dei: licet hæ interpretationes nō uarient ueritatē. Qualitercunq; enim interpretetur, siue sit flatus, siue spiritus, siue anima, siue uerbum Dei, necessariò deus est, ut satis patet in præmissis. Nobis tamen uidetur, quod hæc interpretatio, quod sit uerbum Dei, scilicet intellectuale, quod conceptum appellamus, quia cum sacratissimo euangelio concordat, sit merito acceptanda. Et ut simplicium res exemplo sensibili ducantur, per quod patrem, uerbum, & spiritum aliqualiter à remotis uideant, pro intellectu præcedentium & sequentium est considerandum, quomodo magister

Vitrarij miranda ars.

qui uitra facit operatur. Vitrificatura enim est opus intelligentiæ. Carentes intellectu, eam artem non capiunt. Applicat autem cannam ferream, & ei adhære re facit aptam materiam, & insufflat in ipsam, & efficit uas uitreum prout uoluerit. In eo flatu est considerandum, quomodo intra materiam operatur, & formateam. Opus enim illud, similitudinem habet operis naturæ. Ars enim ab extrinse co operatur. Natura enim intrinsece, ut quisq; scit & uidet. In eo igitur flatu, con sidero duo. unum est extrinsecum eius, & est sensibile: ut est uentus, seu aër, qui expiratur per artificem. in intrinseco illius cōsidero intellectum, quia artifex ad finem faciendi uas uitreum, operatur. Intelligit enim id quod facit. Hic intellectus non intelligeret nec se, nec id quod operatur, nisi de se generaret conceptum uasis quod efficit. & hunc conceptum intellectualem, uerbum dicimus. Loquitur enim intellectus suam intentionem, & conceptum quem intra se uidet, & sensui uisibilem facit. hoc uerbum generatur ab intellectu, se in ipso explicante: sicut sermo generatur à conceptu se explicante. & quia sermo sine flatu non explicatur, potest sermo flatus appellari humani conceptus, & conceptus pariformiter dici potest flatus intellectus. Ab intellectu igitur, & eius uerbo, procedit intellectualis motus, qui cōplet operationem. Vtiq; ista sic esse intellectualiter, quisq; conspicere potest. In efflatione igitur uitrificatoris, uideo intellectualem scilicet intellectum eius uerbum, & utriusq; spiritum seu motum, quæ si ibi non essent, nunquàm ipsa efflatio formam uasis introduceret. Neq; tamen intellectus, uerbum eius, & utriusq; spiritus, propterea recedunt à uitrificatore, quia

Operationum intellectualium ratio.

in efflatione uidentur. Conformiter fiunt omnes operationes intellectuales, licet non corporali efflatione, sed intellectu, uerbo eius & motu seu spiritu utriusque: in sensibilibus per sensibilia in sensibili materia, mediante medio & organo siue instrumento sensibili. A creatore uerò omnia mediante uerbo, diuino motu seu spiritu in esse procedunt. Sicut enim ipse est absolutus ab omni contractione, ita absolute sine medio extrinseco creat intellectualem naturam, & cuncta ut uult. Sed est considerandum, quomodo deus instruxit Eliam tertio Regum decimonono, quod ipse non esset in forti spiritu seu uento subuertente montes, nec in commotione eum sequente, nec in igne commotionem subsequente,

Deus spiritus, quomodo intelligatur.

sed in sibilo auræ tenuis, ignem subsequente. Dominum igitur in subtili sibilo tenuis aëris esse, ipsum spiritum esse omni spiritu quantumcunque tenuissimo subtiliorem ostendit. Non est autem Deus spiritus in sibilo tenui,

aliter

aliter quàm ſpiritualiter ſine loci occupatione, ſicut intellectus in ſermone. Neque ſpiritus ille, qui Deus, eſt alicuius alterius ſpiritus aut accidens, ſicut accidit ſubſtantiæ: ſed eſt ſpiritus ſeu motus ſubſtantialis, omnem ſubſtantiam & cuncta creans. In quo eſt omnium ſcientia, ſiue ars: & intellectus, ſcientiæ & artis pater: prout infrà de hoc ſuo loco latius dicetur. Subſtantiam igitur ſpiritum eſſe, & Deo ſimiliorem, qui ſpiritus eſt, patet. Et quidem philoſophus attendens, quomodo granum poſt euaporationem ſpiritus, in qua, natura perdit fœcunditatem, ſeminatum fructum nequit producere: dicebat, ſubſtantiam ſpiritum eſſe. Hæc ſic dicta ſint, ut rudiores Alchoran ſubditi, eleuent mentem ad ſpiritualia, conſiderando ſpiritum imitari Deum per omnem ſubſtantiam. Quodque ſubſtantialia, quæ ſolo intellectu conſpici poſſunt, utique accidentalibus ſenſibilibus ſint longe præferenda. Cum accidentis non ſit eſſe, ſed adeſſe. Ac quod in ſcholis diuinis ſtudere debemus, nequaquàm comparantes generationem in diuinis & intellectualibus generationi ſenſibili: nec gaudia uitæ diuinæ, ad quam aſpiramus, gaudijs uitæ mundanæ: cum improportionaliter intellectualia excedant ſenſibilia. Vt ſic de Alchoran recedant ad euangelium Chriſti, tutum, intellectuale, & diuinum.

LIBRI PRIMI DE CRIBRATIONE ALCHORAN FINIS.

CRIBRATIONIS ALCHORAN, D. NICOLAI DE CVSA Cardinalis, Liber Secundus.

DE THEOLOGIA MYSTICA, SECUNDUM QUAM DEUS EST INEFFABILIS.

CAP. I.

NVnc accedamus ad elucidationem trinitatis, quam in diuinitate colimus, & oſtendamus Alchoran, pia interpretatione non contradicere trinitati, modo quo nos de ipſa loquimur, qui euangelio inhæremus. Dicit fortaſſis aliquis Arabs, Quãuis negari nequeant hæc quæ de laude euangelij dicta ſunt, per nos, qui Alchoran uti Dei uerbum colimus: tamen cum ſana fides ſit unius, ſolius & ſingularis Dei omnium creatoris, ſine omni participe, ſine ſocijs, ſine pluralitate, ſine filio ſeu filijs et æqualitate quacunq;, & Chriſtiani dicant pluralitatem Dei patris creatoris, & Dei filij eius, & Dei ſpirituſſancti utriuſq;, non contradicere euangelio: ideò Alchoran Muſſelmanni præferunt euangelio. Et Califæ in Baldach, ubi ſtudium eius ſectę eſt, inhibent euangelium & philoſophiam publice legi. Experti enim ſunt, ante prohibitionem, eos qui euangelio operam dederunt, Chriſtianos factos, & quendam Califam Chriſtianum crucem in ſecreto pectoris continue portaſſe, ac philoſophos Alchoran deridere. Ideò 11. Cap. Alchoran, dicitur: CHRISTVS IESVS Mariæ filius, Deiqúe nuncius, ſuuſqúe ſpiritus, & uerbum Mariæ cœlitus miſſum exiſtit. In Deum itaque illiqúe ſuo legato credentes, ne dicatis Deos tres eſſe, cum non ſit niſi unus Deus, qui filio caret: eiqúe omnipotenti, uniuerſa cœli

Trinitati an contradicat Alcoran.

Muſſelmanni. Califæ.

sa cœli, terræq; subiecta sunt. CHRISTVS quidem ipse minime negare poterit, sicut nec angeli deo propinqui, quin dei subsit imperio. Ad hoc respondemus:

Deorum pluralitatem damnari etiã euangelio.

Euangelium omnem deorum pluralitatem non solum damnare, sed impossibilem affirmare. Deum enim principium & unde omnia oriuntur, nemo dubitat. Pluralitas quomodo esset principium, cum ante pluralitatem sit unitas seu singularitas, quæ necessariò est æterna, cum sit purum principium? quod ideò æternum esse necesse est, quia principium, & non principiatum. Illud autem principium potest considerari sine respectu ad principiata, ut non plus sit principium quàm non principium. ea consideratione, est penitus infinitum & interminum, incomprehensibile, & ineffabile. Tunc certe cum excedat omnem sensum, & omnem intellectum, & omne nomen, & omne nominabile, nec dicitur unus, nec trinus, nec bonus, nec sapiens, nec pater, nec filius, nec spiritussanctus, & ita de omnibus quę dici aut cogitari possunt, ut Dionysius Ariopagita hoc astruit, quoniam omnia talia nomina excellit & antecedit in infinitum. Sic manet absconditus ab oculis omnium sapientum, & nulli creaturæ, sed sibi tantum cognitus. Et hoc tantum de ipso cognoscimus, quod ipse est ipsa infinitas, excedens omnem creatum intellectum infinite. Eo modo, cum de ipso nihil propriè dici & affirmari possit, quod non excedat: in silentio tantum admiramur & contemplamur, & colimus. De illo interminо & infinito Deo loquitur Alchoran 29. Cap. dicens:

Dionysius Areopagita.

„ Sicq; terminum scilicet mundi huius, seu diem iudicij nullatenus mendacem ex-
„ pectans, illum solum Deum consideret, cuius nullus est terminus, præter quem
„ non est alius Deus. Et in Capite 64: Omnis quidem res mundana terminabi-
„ tur, sola uero Dei maximi largissimiqüe facies est interminabilis. An negat hoc aliquis? uniuersis creaturis cœlorum & terræ noua contingunt.

DE THEOLOGIA AFFIRMATIVA,

secundum quam Deus est trinus & unus.

Cap. II.

ALio modo aduertimus mundum istum uisibilem, cum aliter esse posset quàm nunc est, non esse à seipso: nam fuisset antequàm esset. & cum aliter posset esse, puta aut maior aut minor, uel alio modo: cum magnitudo sua sit terminata & finita, cui non repugnat quod maior sit aut minor, utiq; ab aliquo principio seniori ipso id est quod est, quod ipsum sic fecit, & non aliter. Illud autem principium cum non necessitaretur ab alio, quia principium ante quod non est aliud principium, liberum fuit & est creare & non creare, quemadmodum intellectualis natura libera in suis operationibus. Sicut autem intellectus quando operatur, necessariò in mente seu in comprehensione habet id quod operatur, aliter nesciret quid operaretur, & non esset intellectus: sic habet etiam necessariò in scientia seu arte, id quod operatur. Si enim arte operandi careret, quomodo operaretur? habet denuò necessariò id quod operatur in uoluntate, cum nolens nihil faciat nobilis intellectus. Experimur in nobis qui intellectualiter operamur, illa sic esse necessaria. Quomodo enim pictor per intellectum pingeret, nisi in mente haberet quod pingeret? Et quomodo posset pingere id quod in mente habet, si scientia pingendi careret? Et quomodo perficeret, quando nollet? Vnde uidemus uoluntatem non esse artem, nec mentem, nec artẽ mentẽ. Non eñ eius quod uolo, semper artẽ habeo: nec eius quod in mente habeo, scientiam seu artem habeo. Et licet sciẽtiam pingendi habeam, tamen Mahumet depingere nequeo, cum ipsum mente non teneam. Vnde si

Mundi creati principium.

Intellectus operatio qualis.

mens

mens, scientia, & uoluntas sint eiusdem intellectualis substantiæ & naturæ, ac etiam ex mente generetur ars & scientia (carens enim mente caret arte, & carens mente & arte, caret libera uoluntate & electione) procedit igitur libera uoluntas à mente & scientia seu arte, & hoc primo notabis. Consequenter aduerte, quomodo id quod est in mente operantis intellectus, est etiam in arte & in uoluntate: & non est aliud in mente, aliud in arte, & aliud in uoluntate: aliter non esset una perfecta operatio. Id uero quod in mente, est mens (ibi enim comprehensum & comprehensio, seu mentionatum & mens, idem sunt) sic id quod in scientia est, scientia est. Scitum enim, ibi scientia est, atque id quod in uoluntate est, uoluntas est. Ibi enim uolitum, uoluntas est. Patet igitur non aliud esse mentem, & aliud scientiam, & aliud uoluntatem, sed idem essentialiter, licet non conuertibiliter, sic scilicet, quod mens licet non sit scientia seu uoluntas, non tamen est aliud mens quàm ars & uoluntas. Exigit igitur nobilitas intellectualis naturæ, quæ libera est, mentem non esse scientiam de se genitam. Quia cum sit ab ipsa mente genita, non est mens seu pater generans. Sic exigit mentem & scientiam à mente genitam non esse uoluntatem ab ipsa & arte procedentem. Procedens enim, non est illa à quibus procedit. Hæc ideò, ut libere & perfecte posset intellectuales producere operationes. Hæc agricola seminator grani, bene capit. Oportet enim ipsum in sua comprehensione habere semen grani, & in sua scientia artem seminandi granum, & in uoluntate uoluntatem granũ seminandi. Seminare enim, est opus intellectus, & hæc sic se habent.

Voluntas libera à mente & scientia procedit.

Mens.
Scientia.
Voluntas.

QVOMODO EX OPERATIONE INTELLectualis naturæ, uidemus diuinam. Cap. III.

AT quoniam intellectualis natura hoc, & hanc nobilitatem non habet nisi à creatore suo (nam operatur in similitudine creatoris sui) sicut creando ueras res producit, ita intellectus imago eius, operando producit similitudines uerarum rerum. Creare enim, est essentiare: & intelligere, est assimilare. Quare creator omnium cum intelligat id quod creat, & sciat seu artem habeat, & uelit: tunc unus creator omnium ad hoc quod nobilissimus & perfectissimus atq; liberrimus sit, creator ueraciter trinus est. Cuius similitudo, in nostro intellectu uno in essentia, & trino in operatione, præmittitur. Diuinam igitur mentem, in qua omnia quæ creari possunt, æternaliter consistunt, Christiani patrem & creatorem appellant. Artem uero eius omnipotentiæ, seu sapientiam, siue scientiam, eius filiũ uocant, per quem omnia facit. Voluntatem uero sine qua nihil esse potest, cum à patre & filio scilicet mente & arte procedat, spiritum sanctum confitentur, qui omnia ad effectum producit. Sunt autem indiuisa trinitatis illius opera, quia est una omnium operatio & creatio. In creatione igitur ex similitudine operationis intellectualis unius creatoris uidemus trinitatem, ob quam trinitatem Moyses Deum creatorem pluraliter in principio Geneseos per Elohim, & uerbũ (Faciamus hominem) expressit, licet alibi diceret, Ego Deus zelotes. Sic & in Alchoran ait Deus: Nos, homines ex humore fragili creauimus. Et alibi: Cœlum quidem, & omnia cœlestia pro uelle nostro creauimus. Licet alibi dicat: Dic meæ genti, ego sum Deus misericors. Et quemadmodum Moyses & Machumet per expressionem pluralitatis in creatione seu operatione Dei noluerunt plures deos fateri, sic Christiani propter trinitatem recedere nolunt ab unitate Dei creatoris.

Creare.
Intelligere.
Pater, creator.
Filius.
Spiritussanctus
Elohim.
"
"

Quomo-

QVOMODO DE FOECVNDITATE INTELLE-
ctualis, ad fœcunditatem diuinæ naturæ eleuemur.

Cap. IIII.

ET ut per ſenſibilia in fœcunditatem intellectus, & de illa in diuinam te eleues fœcunditatem: attende, dum uides tot pulchras & uarias ſtructuras ciuitatum, templorum, caſtrorum, & ædificiorum, tot uarios pannos, tot picturas & ornatus, tot linguas, tot ſcientias & artes, atq; libros, tot dulciſſimas harmonias, tot delectabiles dictiones, tot ordinatas politias, & alia innumera eſſe opus ſimplicis atq; * rini intellectus, inuiſibilis & nullo ſenſu perceptibilis, à quo hæc omnia exiuerunt, & non exiuiſſent, niſi in eo intellectualiter multo altiori gradu præexiſterent: & mirabilem ualde uides intellectum. tunc aſcende ab intellectu ad creatorem ipſius, & omnium, ut uideas eius diuinam fœcunditatem, quomodo intelligentiæ, cœli, ſtellæ, ſol, luna, elementa, et omnia quę ſunt, uiuunt, & intelligunt, ſunt opus ſimpliciſſimi atq; fœcundiſſimi creatoris: & quod creatio, eſt oſtenſio eorum quæ ſemper & æternaliter in mente ipſius fuerunt ipſe, & in arte ſeu ſapientia ſemper & æternaliter fuerunt idem ipſe, & in bene placito uoluntatis ſuæ æternaliter fuerunt idem ipſe deus benedictus. qui diuitias gloriæ ſuæ ex mera bonitate ſua oſtendit, ſicut diues intellectus ad oſtenſionem gloriæ ſuæ ſe in operibus ſuis oſtendit & communicat. & ea quæ intra ſe habet intellectualiter, quanto præciſius poteſt, ſenſibiliter nititur explicare, ut ſic iuxta naturam boni ſe diffundat, & participabilem faciat. & uidebis deum ſimpliciſſimũ, ineffabiliter diuitem & pulchrum, atq; plenum omni fœlicitate uitæ glorioſæ. de cuius diuitijs, ipſe tot lucidas intelligentias formis plenas, tot ſplendidas ſtellas, tot uiua animalia, tot dulciſſimos odores, & ſapores, atq; pulcherrimos flores, & cætera innumerabilia produxit & oſtendit.

Dei creatoris ſimplicitas.

MANDVCTIO EX IIS QS VAE IN MVNDO
ſunt, ut uideatur Deus trinus.

CAP. V.

ET quia Mahumet in eo quod deum credit creatorem omnium, etiam de illo aſſerit neceſſario quæ de eius trinitate Chriſtiani confitentur: ideò ut ad diuinam fœcunditatem partum, & amorem omnis Arabs poſſit quantum ſufficit fidei, pertingere: iterum dicimus, mundum iſtum ſine fœcunditate, prole, & amore non poſſe perſeuerare & ſubſiſtere, certiſſimum eſſe. Nam his ſublatis, mundum deficere oportet, & fœcunditate, partu, & amore unus eſt mundus: unius igitur mundi ſunt fœcunditas, partus, & amor. Nec fœcunditas eſt alius mundus, & partus alius, & amor alius: ſed ſunt unus & idem mundus. & ſic hæc ſunt unius mundi, ut nihil mundi ſit ſine illis. Participatur enim fœcunditas mundi, & partus, & amor, in angelis angelice, in hominibus humanè, in brutis brutaliter, in uegetatiuis uegetaliter, in mineris mineraliter, in cœlis cœlice, in ſole ſolariter, in luna lunariter, in ſtellis ſtellariter, in entibus entice, in elementis elementariter, in uiuis uitaliter, in intellectualibus intellectualiter, & ita de ſingulis ſuo modo. Et unde habet mundus illa ut ſit neceſſariò ita trinus, ſicut unus, niſi à creatore? Si igitur ſine hac trinitate mundus naturam non haberet, nec naturalem perfectionem, nec benedictionem à Deo poſſideret, quæ in unitate eſſentiæ ſic triniter lucet, quomodo dicemus creatorem, iſta perfectione naturali carere, quam omnibus tribuit, ut ſint meliori modo quo eſſe poſſunt? Sicut igitur creatum eſt, unitrinum: ita & creator, cum creatum à ſe nihil ſit, & omne id quod eſt in hoc ſubſiſtat

Mundum ſine fœcunditate, prole, & amore non ſubſiſtere.

Mundus unus & trinus.

sistat, quod est imago & similitudo creatoris. Trinitas igitur quæ in creatura uidetur, est à trinitate increata tanquàm imago ab exemplari, & causatum à causa. Est igitur unitrinus Deus, qui creauit unitrinum mundum ad sui imaginem & similitudinem. In diuina igitur natura, est fœcunditas, proles, & amor. Fœcunditas, Deus est, qui & origo & pater: proles autem ipsius fœcunditatis, filius: amor, nexus utriusq;

Deus unitrinus, quemadmodum & mundus ab eo creatus.

MANVDVCTIO DE INTELLECTVALI Trinitate ad diuinam. Cap. VI.

ET ut in creatura magis deo simili, imaginẽ illius uideamus, ad naturam intellectualem inspiciamus. In ipsa enim natura intellectuali speculatiua, quæcunq; sit fœcunditas, proles, & amor, ostendunt nobis libri innumerabiles contemplatiuorum. Quot theoremata circa ueritatem generauit intellectualis fœcunditas? quot delectationes processerunt ab illis, & suauitates spirituales: quæ fecerunt illos pro nihilo habere gaudia huius mundi. Sic de intellectu practico dicendum, ut suprà tetigimus. In illa enim natura intellectuali est fœcunditas, quæ de se generat uerbum, seu conceptum intellectualem: & ab ipsis procedit amplexus, seu uoluntas. Quando enim mens, uerbum, seu noticiam generat, statim procedit amplexus, seu uoluntas. sicut enim id quod non scitur, non amatur: ita non potest non procedere à mente & noticia uoluntas. Scientia enim est de numero bonorum honorabilium: bonum autem est quod appetitur. omnia enim bonum appetunt. Ita patet, quo exemplo duci poterimus ad diuinam trinitatem. Deus enim non potest dici ignorans seipsum: si autem se intelligit, de se conceptũ seu uerbum sui ipsius generat. nec est idem, generans uerbum & genitum, seu concipiens & conceptum. nec aliud in essentia diuina, cum Deus sui ipsius conceptum talem generet, quod non possit esse perfectior. Erit igitur æqualis æqualitate substantiali, quæ est perfectior accidentali: quare nequaquàm alterius naturæ seu essentiæ. sic nec amor ab ipsis procedens, potest dici ea à quibus procedit: nec potest dici aliud, cum sit perfectissimus ante omnem alteritatem: quare consubstantialis illis, à quibus procedit. & hoc intenditur.

Naturæ fœcunditas, proles, amor.

Voluntas à mẽte & noticia.

MANVDVCTIO EIVSDEM PER AMOREM. Cap. VII.

ADhuc ut ratione utentes, uideant nos qui trinitatem credimus, rationabiliter moueri, alio exemplo ad idem procedamus. Nemo est qui non uideat, amorem omnino necessarium ad hoc quod mundus subsistat: quoniam eo subla to, penitus nihil subsistere potest. In naturis intellectualibus & uitalibus amorẽ reperiri, sicut & in omni quod subsistit, suo modo certum est. Priuabimusne deũ amore, qui est creator & dator omnis amoris? Si igitur Deũ dicimus amorem habere, utiq; id est quod habet. Deus igitur, essentialis charitas, seu amor est. Quoniam autem amor unit, amor perfectissimus qui maior esse nequit, neq; minor, cum sit substantialis, maxime unit. Video igitur in essentia ipsius amoris unientis, unitatem. quomodo enim esset unus uniens amor, sine unitate? Video etiã æqualitatẽ in ipso. Nam amor gignit sui ipsius æqualitatem, scilicet amorem. uti dicitur: Si uis amari, ama. Vnitas igitur generat æqualitatẽ. Video deinde procedere ex unitate amoris & eius æqualitate, utriusq; connexionẽ, scilicet amorem connectentẽ unitatem amoris generantis, & æqualitatẽ amoris geniti. Amor igitur est cõnexio patris, & eius filij, à quibus procedit. Certum est aũt, unitatem esse ante omnem multitudinem: quare æterna est. Aequalitatẽ ante omnẽ pluralitatẽ, quia plura eo ipso quod plura sunt inæqualia. Cadit igitur ab æqualitate inæquali

Amor ad mundi subsistentiam necessarius.

Vnitas, Aequalitas.

æqualitas: est igitur æqualitas æterna. Sic & nexus æternus, quia ante pluralitatem. Plura enim necessariò sunt ab inuicem diuisa. Diuisio uero cadit à connexione, ante igitur omnem diuisionem est connexio procedens ab unitate & æqualitate eius. Sic patet unitatẽ, æqualitatẽ, & connexionẽ, ante omnẽ multitudinẽ inæqualitatem & diuisionẽ, æterna esse. & cũ non possint esse tria æterna, cum ante omnẽ multitudinẽ sit unitas, quã multitudo præsupponit, sicut inæqualitas præsupponit æqualitatẽ, & diuisio præsupponit connexionẽ: ideò unitas, æqualitas, & cõnexio nõ sunt tria æterna, sed una æternitas. sic non sunt tria: quia si essent tria, essent tria æterna. Non est igitur aliud unitas, aliud æqualitas, aliud utriusq; nexus. quia tunc essent tria: & tria æterna. nec tamen propterea unitas, est æqualitas, aut connexio, cum æqualitas sit genita ab unitate. genitum autem, non est generans: nec nexus, est unitas, aut æqualitas, quia ab ipsis procedit. procedens autem, non est illa à quibus procedit. Patet igitur, quomodo in essentia diuini amoris, unitas amoris, æqualitas amoris, & nexus amoris, non sunt tres amores: quia unus amor, non est aliud ab alio. licet unitas amoris generantis, nõ sit æqualitas amoris geniti, aut nexus amoris utriusq; ab ipsis procedens.

Connexio.

Amoris diuini tas, æqualitas, nexus, idem.

DECLARATIO SANCTAE TRINITATIS.

Cap. VIII.

NVnc patet, quod qui non attingunt, non aliud non esse idem, & non idem non esse aliud, non possunt capere unitatem, æqualitatem, & nexum esse idem in essentia, & non inter se idem. ideò trinitatem in deitate non capiunt, nisi in tribus diis. CHRISTVS autem nos docuit, Deum patrem uiuificare, & filium eius uiuificare, & etiam spiritum procedentem ab utroq; uiuificare: ut in euangelio eius per Ioannem apostolum descripto legitur. Non sunt tamen propterea nec tres uiuificatores, nec tres dij uiuificantes: licet pater non sit filius, nec spiritus sanctus ab illo & filio procedens. Palàm est, illos qui hęc nõ capiunt, nõ habere conceptum perfectiorem de Deo perfectissimo: sed sibi fingere Deum quendam nequaquàm ultima felicitate felicem, innaturalem, sterilem & infœcundũ, carentem dulcedine paternalis & filialis atq; utriusque amoris & gaudij, atque perfectione fœcunditatis. non attendentes Deum per Esaiam dixisse: Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? dicit dominus. Si ego, qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero? dicit dominus Deus tuus. Neq; possunt Arabes hunc Esaiam prophetam respuere, cum in Alchoran nullus prophetarum respuitur, sed omnes acceptantur.

Dei perfectio.

AENIGMA, LICET REMOTVM,

benedictæ Trinitatis. Cap. IX.

OPortet in istis ad ænigma recurrere, quousq; habeamus intellectum exercitatum. Vidi aquam magnam inter rotundas ripas sine alterius aquæ influxu & effluxu semper eiusdem quantitatis, habentem in circuitu fœcundas arbores, segetes, & prata: & rustici propè habitantes non sufficiebant laudare aquam qua nullam putabant dari meliorem. Admirabar quomodo non dimínueretur & exiccaretur, cum non uiderem riuulum in ipsam fluentem, & cur non putresceret, quia stagnalis apparuit. Accessi propius, & subtiliori consideratione diu habita, comperi in medio fontem apparere. & hoc, ex flumine, qui effluí de centro uidebatur, sic esse iudicaui, & dixi: Hæc forte est ratio, cur hæc aqua nunquàm minuitur, quamuis arboribus & seminibus atq; herbis præstet, unde uegetentur: quia uiuus fons non sinit ipsam imminui, & quamuis sit stagnalis inter ripas, tamen continue innouat seipsam, quia procedit ex fonte & fluuio fontis.

Nõ

sistat, quod est imago & similitudo creatoris. Trinitas igitur quæ in creatura uidetur, est à trinitate increata tanquàm imago ab exemplari, & causatum à causa. Est igitur unitrinus Deus, qui creauit unitrinum mundum ad sui imaginem & similitudinem. In diuina igitur natura, est fœcunditas, proles, & amor. Fœcunditas, Deus est, qui & origo & pater: proles autem ipsius fœcunditatis, filius: amor, nexus utriusq;

Deus unitrinus, quemadmodum & mundus ab eo creatus.

MANVDVCTIO DE INTELLECTVALI Trinitate ad diuinam. Cap. VI.

ET ut in creatura magis deo simili, imaginẽ illius uideamus, ad naturam intellectualem inspiciamus. In ipsa enim natura intellectuali speculatiua, quæcunq; sit fœcunditas, proles, & amor, ostendunt nobis libri innumerabiles contemplatiuorum. Quot theoremata circa ueritatem generauit intellectualis fœcunditas? quot delectationes processerunt ab illis, & suauitates spirituales: quæ fecerunt illos pro nihilo habere gaudia huius mundi. Sic de intellectu practico dicendum, ut suprà tetigimus. In illa enim natura intellectuali est fœcunditas, quæ de se generat uerbum, seu conceptum intellectualem: & ab ipsis procedit amplexus, seu uoluntas. Quando enim mens, uerbum, seu noticiam generat, statim procedit amplexus, seu uoluntas. sicut enim id quod non scitur, non amatur: ita non potest non procedere à mente & noticia uoluntas. Scientia enim est de numero bonorum honorabilium: bonum autem est quod appetitur. omnia enim bonum appetunt. Ita patet, quo exemplo duci poterimus ad diuinam trinitatem. Deus enim non potest dici ignorans seipsum: si autem se intelligit, de se conceptũ seu uerbum sui ipsius generat. nec est idem, generans uerbum & genitum, seu concipiens & conceptum. nec aliud in essentia diuina, cum Deus sui ipsius conceptum talem generet, quod non possit esse perfectior. Erit igitur æqualis æqualitate substantiali, quæ est perfectior accidentali: quare nequaquàm alterius naturæ seu essentiæ. sic nec amor ab ipsis procedens, potest dici ea à quibus procedit: nec potest dici aliud, cum sit perfectissimus ante omnem alteritatem: quare consubstantialis illis, à quibus procedit. & hoc intenditur.

Naturæ fœcunditas, proles, amor.

Voluntas à mẽte & noticia.

MANVDVCTIO EIVSDEM PER AMOREM. Cap. VII.

ADhuc ut ratione utentes, uideant nos qui trinitatem credimus, rationabiliter moueri, alio exemplo ad idem procedamus. Nemo est qui non uideat, amorem omnino necessarium ad hoc quod mundus subsistat: quoniam eo subla to, penitus nihil subsistere potest. In naturis intellectualibus & uitalibus amorẽ reperiri, sicut & in omni quod subsistit, suo modo certum est. Priuabimusne deũ amore, qui est creator & dator omnis amoris? Si igitur Deũ dicimus amorem habere, utiq; id est quod habet. Deus igitur, essentialis charitas, seu amor est. Quoniam autem amor unit, amor perfectissimus qui maior esse nequit, neq; minor, cum sit substantialis, maxime unit. Video igitur in essentia ipsius amoris unientis, unitatem. quomodo enim esset unus uniens amor, sine unitate? Video etiã æqualitatẽ in ipso. Nam amor gignit sui ipsius æqualitatem, scilicet amorem. uti dicitur: Si uis amari, ama. Vnitas igitur generat æqualitatẽ. Video deinde procedere ex unitate amoris & eius æqualitate, utriusq; connexionẽ, scilicet amorem connectentẽ unitatem amoris generantis, & æqualitatẽ amoris geniti. Amor igitur est cõnexio patris, & eius filij, à quibus procedit. Certum est aũt, unitatem esse ante omnem multitudinem: quare æterna est. Aequalitatẽ ante omnẽ pluralitatẽ, quia plura eo ipso quod plura sunt inæqualia. Cadit igitur ab æqualitate inæquali

Amor ad mundi subsistentiam necessarius.

Vnitas, Aequalitas.

æqualitas: est igitur æqualitas æterna. Sic & nexus æternus, quia ante pluralitatem. Plura enim necessariò sunt ab inuicem diuisa. Diuisio uero cadit à connexione, ante igitur omnem diuisionem est connexio procedens ab unitate & æqualitate eius. Sic patet unitatẽ, æqualitatẽ, & connexionẽ, ante omnẽ multitudinẽ inæqualitatem & diuisionẽ, æterna esse. & cũ non possint esse tria æterna, cum ante omnẽ multitudinẽ sit unitas, quã multitudo præsupponit, sicut inæqualitas præsupponit æqualitatẽ, & diuisio præsupponit connexionẽ: ideò unitas, æqualitas, & cõnexio nõ sunt tria æterna, sed una æternitas. sic non sunt tria: quia si essent tria, essent tria æterna. Non est igitur aliud unitas, aliud æqualitas, aliud utriusq; nexus. quia tunc essent tria: & tria æterna. nec tamen propterea unitas, est æqualitas, aut connexio, cum æqualitas sit genita ab unitate. genitum autem, non est generans: nec nexus, est unitas, aut æqualitas, quia ab ipsis procedit. procedens autem, non est illa à quibus procedit. Patet igitur, quomodo in essentia diuini amoris, unitas amoris, æqualitas amoris, & nexus amoris, non sunt tres amores: quia unus amor, non est aliud ab alio. licet unitas amoris generantis, nõ sit æqualitas amoris geniti, aut nexus amoris utriusq; ab ipsis procedens.

Connexio.

Amoris diuini tas, æqualitas, nexus, idem.

DECLARATIO SANCTAE TRINITATIS.

Cap. VIII.

NVnc patet, quod qui non attingunt, non aliud non esse idem, & non idem non esse aliud, non possunt capere unitatem, æqualitatem, & nexum esse idem in essentia, & non inter se idem. ideò trinitatem in deitate non capiunt, nisi in tribus diis. CHRISTVS autem nos docuit, Deum patrem uiuificare, & filium eius uiuificare, & etiam spiritum procedentem ab utroq; uiuificare: ut in euangelio eius per Ioannem apostolum descripto legitur. Non sunt tamen propterea nec tres uiuificatores, nec tres dij uiuificantes: licet pater non sit filius, nec spiritus sanctus ab illo & filio procedens. Palàm est, illos qui hęc nõ capiunt, nõ habere conceptum perfectiorem de Deo perfectissimo: sed sibi fingere Deum quendam nequaquàm ultima felicitate felicem, innaturalem, sterilem & infœcundũ, carentem dulcedine paternalis & filialis atq; utriusque amoris & gaudij, atque perfectione fœcunditatis. non attendentes Deum per Esaiam dixisse: Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? dicit dominus. Si ego, qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero? dicit dominus Deus tuus. Neq; possunt Arabes hunc Esaiam prophetam respuere, cum in Alchoran nullus prophetarum respuitur, sed omnes acceptantur.

Dei perfectio.

AENIGMA, LICET REMOTVM,

benedictæ Trinitatis. Cap. IX.

OPortet in istis ad ænigma recurrere, quousq; habeamus intellectum exercitatum. Vidi aquam magnam inter rotundas ripas sine alterius aquæ influxu & effluxu semper eiusdem quantitatis, habentem in circuitu fœcundas arbores, segetes, & prata: & rustici propè habitantes non sufficiebant laudare aquam qua nullam putabant dari meliorem. Admirabar quomodo non dimínueretur & exiccaretur, cum non uiderem riuulum in ipsam fluentem, & cur non putresceret, quia stagnalis apparuit. Accessi propius, & subtiliori consideratione diu habita, comperi in medio fontem apparere. & hoc, ex flumine, qui effluí de centro uidebatur, sic esse iudicaui, & dixi: Hæc forte est ratio, cur hæc aqua nunquàm minuitur, quamuis arboribus & seminibus atq; herbis præstet, unde uegetentur: quia uiuus fons non sinit ipsam imminui, & quamuis sit stagnalis inter ripas, tamen continue innouat seipsam, quia procedit ex fonte & fluuio fontis.

Nõ

Non igitur putrescit, nec corrumpitur, quia non antiquatur, sed semper ex fœcunditate fontali innouatur. Vnde uidi ipsam aquam, esse fontem, fluuium & stagnum, & hoc æqualiter: quia non magis fuit fons, quàm fluuius, & stagnum. & in stagno fluuium & fontem, nec tamen fons fuit fluuius uel stagnũ, nec fluuius fons uel stagnum, nec stagnum fons uel fluuius. Nec hæc uidi, nisi intellectualiter considerans fontem de se generare fluuium. Ideò fons & fluuius, differunt ut generans & genitum, siue ut pater & filius. Nec stagnum, potest esse fluuius, uel fons, à quibus procedit. & dixi: fons, unitas: fluuius, æqualitas: nexus utriusq; stagnum. Concluſi igitur: quoniam si ad æternitatem dimisso ænigmate ascendero, ipsam ueriori modo comperio trinam & unam, quàm hanc uisibilem aquã, & facilius, superius dicta, de generatione & processione æterna, indubia fide credidi. Dixi etiam in Alchoran scribi: ex aqua omnia uiuentia esse. Igitur si aqua ista dat uitam uegetatiuam omnibus circumstantibus arboribus & seminibus & herbis, sine sui diminutione: quanto magis creator aquæ huius, omnibus creaturis dat omnia sine sui diminutione? aquam in aqua uidi fontem, fluuium, & stagnum: transsumo ad absolutam essentiam, de qua omnia quæ sunt, id quod sunt, recipiunt, tam illa quæ sunt, quàm quæ sunt & uiuunt, & quæ sunt uiuunt, & intelligunt.

Aqua eadem fons, fluuius, et stagnum.

Aeternitas trina & una.

ITERVM EX TRIBVS PERSONIS MANVductio. Cap. X.

ADhuc attende. Non ita dicimus esse plures humanitates, sicut plures homines: sic non est idem humanitas, et homo, sed idem est deitas et deus, propter simplicissimã essentiã diuinã. Vnde sicut nõ sunt plures deitates, ita nec plures dij. & non sunt nisi tres personæ in humanitate, scilicet ego, tu, ille. Vnde ueraciter dico, Ego sum homo, tu es homo, ille est homo. & sunt tres illæ personæ eiusdem humanitatis. Vnde igitur haberent hoc illæ personæ, nisi creator Deus esset similiter trinus in personis, & unus in essentia? Potest igitur Deus ueraciter dicere: Ego sum Deus, tu es Deus, ille est Deus eiusdem deitatis. & non sunt tres personæ, tres dij: quia non sunt tres deitates, sed sunt unus Deus, quia una deitas, quæ Deus. Certum est etiam, tres personas in unitate, non esse unitatem seu singularitatem: & tres personas in numero, non esse nisi numerum & pluralitatem. nos autem dicimus tres esse diuinas personas in unitate, non in numero: & tres humanas personas in numero dicimus, ideò plures homines.

Deus & deitas idem.

Deitas una, ut Deus unus.

NECESSE EST ARABES FATERI TRINItatem. Cap. XI.

QVod autem Arabes oporteat hanc Trinitatem in diuinis fateri, patet. Nam nisi fateantur, cum credant Alchoran esse librum ueritatis, conuincuntur deo dare participem. Scribitur enim in Alchoran, quomodo Deus dixit Mahumet: Tibi quidem, qui legem & librum ignorabas, nostrum spiritum mittentes lucem præbuimus. Et alibi: Cum hoc tibi diuinitus misso, spiritus benedictus penitus iustus cor tuum penetrauit, ut cum eo castiges Arabice. Iterum alibi de CHRISTO dicit: IESVS Mariæ filius, Deiq; nuncius, suusq; spiritus & uerbum Mariæ cœlitus missum existit. Iterum alibi: Ipse namq; Deus, & suus spiritus benedictus, hunc Alchoran librum ueracissimum composuerunt. Consimilia in multis alijs locis Alchoran habet. Vnde cum spiritus Dei benedictus non possit dici creatura, & missus spiritus nõ sit à seipso missus, ideò nisi dicas ipsum esse tertiam personã in diuinis, & à patre & filio missam (quia dicit in plurali mittentes) necesse erit quod ponas plures deos, scilicet mittentes & missum. Iterũ uerbũ dei cœlitus missum, est IESVS Mariæ filius, & non potest uerbũ dei

Trinitatis asserti o etiam in Alcorano.

esse creatura, quia uerbo domini omnia sunt creata. Verbum igitur Dei, Deus est. Si igitur est Deus, & non est secunda persona quæ filius dicitur, scilicet uerbū patris, erit necesse, quod ponas plures deos, & uerbum Dei particeps Deo. Vide quando uis hoc negare, quod uerbum Dei non sit filius dei eiusdem naturæ cum patre, ne uidearis deo dare participem, tunc tu das deo participem. Et hoc
» etiam probatur ex illa autoritate: Deus & spiritus eius librum composuerunt. Si Deus & spiritus non sunt duo dij, sequitur quod spiritus sit persona in diuinis. Oportet igitur Arabes de necessitate fateri trinitatem: alias sunt increduli, dantes Deo participem. Adhuc sic: Euangelium fatemini librum lucidissimum & ueracissimum, in illo continetur unum esse Deum patrem & filium & spiritumsanctum, nihil igitur in contrarium allegari potest per uos, quando hoc uobis ex euangelio ostenditur, cum non sit minoris autoritatis euangelium quàm Alchoran, ut Alchoran tradit. Quod autem in euangelio reperiatur, certum est. Legitur enim in ipso, CHRISTVM dixisse: Vnus est bonus Deus. Item: Sic deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Item: Paracletus autem spi-
» ritussanctus, quem mittet pater. Alibi: Spiritum ueritatis, qui à patre procedit.
» Et iterum CHRISTVS mandat: Baptizantes in nomine patris, & filij, & spiritussancti. Ex quibus & alijs euangelij locis clare colligitur, unum esse Deum patrem, & filium, & spiritumsanctum. Et hæc de sancta trinitate dicta sint.

Euangelij autoritas, Alcorani testimonio.

CHRISTVM VERACITER FVISSE *mortuum & crucifixum.* Cap. XII.

REstant non paruæ discordantiæ Alchoran ab euangelio elucidandæ. Scribitur enim in Alchoran, Cap. XI. CHRISTVM non fuisse mortuum, sed alium quendam CHRISTO similem Iudæos suspendisse, sed CHRISTVM nullatenus interfecisse, quia Deus incomprehensibilis & sapiens eum ad se transmigrare fecit, in quem uirilegum ueraciter ante mortem credent, & eorum seculo futuro testis astabit ille. Hæc ibi. Sed euangelium & cunctæ scripturæ alborum seu discipulorum atque historiæ temporum, concorditer affirmant, non solum CHRISTVM mortuum, sed etiam secundum scripturas prophetarum de Messia taliter, ut prædictum, reperitur mortuum esse. Et quia secundum libri sequaces, Alchoran non debet intelligi quasi sibi contradicat: & cum euangelium & prophetas approbet, ideò intellectus quærendus, quid in his prędictis intelligi ue lit. Et primo eliciamus conformia euangelio, in quo scribitur demum CHRISTVM unum pastorem, et uniuersum hunc mundum unum eius ouile futurum. Conformiter asserit Alchoran, omnes uiros legum tam ueteris testamēti quàm noui, atq; legis Arabum, in ipsum ante diem iudicij ueraciter credituros. Totum autem studium Alchoran, est persuadere, in solum Deum credendum. Et quia hic asserit, quod omnes uiri legum ueraciter in CHRISTVM credent: utique
» CHRISTVM à diuinitate non separat, nec alienum facit, sed diuinæ naturæ ipsum esse tacite affirmat. Sic aiebat CHRISTVS in euangelio: Qui in eum crede-
» rent, in deum patrem crederent qui eum misit. Secundo asserit euangelium & Alchoran, extremi iudicij eundem iudicem & testem. Hunc autem iudicem euangelium dicit CHRISTVM esse. Hoc & Alchoran hic tacite approbat, cum dicat CHRISTVM testem illorum sibi fidelium in futuro seculo. Per consequens fatetur CHRISTVM etiam, & iudicem, sicut & euangelium. Non erit autem iudex secundum Alchoran, nisi Deus creator. Erit igitur CHRISTVS homo, quia
» iudex etiam deus. Dicit autem Alchoran Cap. 48. Tu Deus omnium conditor,
» cum prophetis interfectis accedens, omnia cum ueritate iudicabis. Attende, si
» deus iudicabit cum interfectis prophetis, & CHRISTVS est super omnes, qui nō

Alcorani scopus.

Christus iudex & testis in extremo iudicio futurus.

deerit

deerit in iudicio: etiam ſecundum Alchoran (ut patet ex præmiſsis) erit & ipſe de interfectis prophetis primus, & ſupremus, & ipſa ueritas, et demum uerbum uerax, per quod omnia iudicabuntur ſecundum allegatum locum Alchoran. Vnde recte ait euangelium: Deum patrem omne iudicium dediſſe filio ſuo, quia & filius hominis eſt. Per formam enim humanam iudicat homines ſibi ſimiles filios dei eſſe, ſicut ipſe eſt, & ita erunt filij immortalis uitæ, & diſsimiles, filios æternæ mortis exiſtere. Vnde patet ſecundum pia interpretationē Alchoran, hæc ſecreta non niſi ſapientibus uoluiſſe reuelare. Ideò ait, illū nihil ſecretorum ſubtice re, & ſolis ſapientibus facilem eſſe Alchoran, aliis autem difficilem. Non erant enim rudes Arabes, quos ait Alchoran omniū incredulorū peſſimos, aperte de ſecretis in illo principio informandi. Quod ſi Machumet ipſis ſimpliciter euangeliū prædicaſſet, & non dediſſet propriam legem, acceſſiſſent ad legē Chriſtianā, quā penè ſexcentis annis refutarunt. Prædicauit igitur ipſis, quomodo eſſent Iſmaëlitæ, & ab Abraham ortum habuiſſent: quodq; tam Iudæi q̄ Chriſtiani illū uirū ut prophetā laudarent, & eius fidem approbarent, per quam à deo maxima eſſet hic & in alio ſeculo aſſecutus. & cum hoc facerent gentiles, qui ſequendo Abrahā eiectis idolis, aliquam aut Moyſi aut CHRISTI legem fouerent: à fortiori ipſi, qui ex Abrahā nati eſſent, facere deberēt. Quodq; deus ipſum Mahumet in ſuū nuncium ad eos elegiſſet, & præciperet eis, Abrahæ fidem & legem acceptare, uiri ſcilicet optimi & fidelis, nec Iudæi, nec Chriſtiani, quos anteceſſiſſet, qui eiectis idolis, ſe ad uniuerſorum creatorem conuertit, ipſumq; adorauit, eiq; obediuit, ſimiliter & poſteri eius Iſaac, Iacob, & duodecim tribus Iſraël. Hoc modo perſuaſit multipliciter idolorum culturam abijci, quam prius ob euangelium nunquam abijcere curarūt, maxime quia euangelica perfectio eis grauis uiſa eſt, & talis, quod eorum parentes eam acceptare timebant, edocti (ut & Alchoran continet) eos qui Chriſtianitatē acceptant, & non ſeruant mandata, plus omnibus deū offendere, & grauiſsime in inferno cruciari. Quare Machumet ipſis ſecreta euangelij occultabat, credens quod ſapientibus in futurū pateſcere poſſent, ſicut etiam ſanctum euangelium multis manſit in principio obſcurum & incognitum, et ſucceſsiue eſt magis & magis apertum. & niſi hoc expediuiſſet, CHRISTVS uulgò non fuiſſet parabolice locutus.

Alcoran, ſolis ſapientibus facilis.

Arabes.

Machumeti prædicatio qualis.

Abraham.

Euāgelica perfectio grauior uiſa Arabibus.

QVOD CRVCIFIXIO SIT CHRISTI *exaltatio & glorificatio.* Cap. XIII.

NVnc aduertamus, ut myſterium eliciamus mortis CHRISTI: quomodo intelligendum ſit, CHRISTVM non fuiſſe in cruce mortuū. Primo certum eſt ipſum concordare cum euangelio, quod CHRISTVS uiuat. Si igitur uiuit, & expectatur ut redeat in mundum, ad conuertendos omnes uiros legum, utique ex hoc conſtat, Chriſtianos qui eius euangelium acceperunt, non accepturos aliud euangelium ab ipſo, cum iſtud ſit perfectum etiam ſecundum Alchoran. Alij igitur ſi libros ſequuntur euangelij contrarios, aut diſcordantes, utiq; neceſſe erit illos proijcere, & euangelium amplecti. Non ſunt igitur illi in uia recta, ſed tunc primum erunt. Abſurdum eſt igitur ualde, Arabes perſequi euangelij obſeruatores: ex eo capite, quia eorum Alchoran, ſecundum ipſorum intellectum non concordat. Faciunt enim contra Alchoran, in eo quod perſequuntur credentes, & in ipſis euangelium, in Alchoran approbatum. Dicunt fortè: Chriſtiani in eo non ſunt Chriſtiani, ſed blaſphemi, quod credunt CHRISTVM dei uerbum, per perfidiſſimos Iudæos in cruce ſuſpenſum. Reſpondent Chriſtiani: Alchoran poſt mortem CHRISTI quaſi ſexcentis annis compoſitus, approbat euangelium tempore mortis CHRISTI ſcriptum, & prophetas qui ante mor-

Euangelium ab Alcorano approbatum.

tem CHRISTI prophetarunt, CHRISTVM tunc uenturum quando uenit, ita fa-
Christi mors ctum sicut fecit, ita moriturum sicut mortuus est. Et attendendum, quomodo
Danieli prædi- Gabriel angelus Danieli reuelauit, post 62. hebdomadas CHRISTVM occidi de-
cta. bere, ut legitur Danielis 9. Cap. quemadmodū & factum fuit. Ille enim Gabriel
angelus hæc reuelauit prophetæ, quem ponit Mahumet, sibi Alchoran intimas-
se. Quomodo igitur hoc stabit, quod Gabriel iussu Dei mortem CHRISTI pro-
Idem phetæ prædixerit, & + eidem lapso tempore illo prius per ipsum prædicto, dicat,
ipsum non fuisse mortuum, deum & se mendaces faciens? Adhuc cōsidera, quo-
modo CHRISTVS ante mortem sic se in cruce moriturum suis discipulis prædi-
xit. Ita concorditer dicunt historiæ illius temporis: & sic tenuerunt omnes tam
Christiani, quàm Iudæi & gentiles, ante Mahumet quasi sexcentis annis. Vnde
debet argumentum sumi, quod si Alchoran hoc negat, utiq; euangelio est potius
standum, cum nullam rationem assignet. Dicunt autem quidam compositori
Alchoran usum fuisse, hoc esse blasphemum, & de tanto propheta credi non de-
bere, quasi non dicat ad eius honorem. Sed si hoc sic putauit, utiq; mysteria cru-
cis CHRISTI ignorauit. Crucifixio enim CHRISTI, est ipsius CHRISTI exalta-
tio, & glorificatio, Christianorū iustificatio et uita, et omniū hominū resurrectio.
Multi fuerūt reges & principes, qui Christianos deridebant & persequebant, eò
quod crucifixum colerent, uti Egeas in Achaia Andream primum CHRISTI
discipulum: cui apostolus respondebat, hanc derisionem euenire ob ignorantiā
Mysterium cru mysteriorum mortis CHRISTI in cruce, quæ per gentiles capi non poterant. Et
cis Christi. Paulus apostolus, dum de cruce CHRISTI prædicaret, licet Iudæis esset scanda-
lum, & sapientes mundi Græci hoc stulticiam reputarent: tamen nō tacuit, quo-
usq; redemptionis mysteria Christianis aperiret. Certum est igitur, quod Alcho-
ran illis Arabibus, si sine mysteriorum apertione CHRISTVM crucifixum aper
te asseruisset, CHRISTVM in eorum mentibus non magnificasset. Voluit igitur
secundum piam interpretationem, occultare ipsis uilem mortem, & quod adhuc
uiueret & uenturus esset affirmare. Quoniam eius resurrectionem à morte, per
potestatem quam habuit animam suam ponendi & iterum assumendi (ut in e-
uangelio fatetur) non potuisset persuadere, nisi ipsum non solum hominem, sed
& Deum ostendisset: quod unitati Dei, quam prædicabat, aduersari putabat.
Nec conueniebat fidei suæ asserere, ipsum, iam à morte resurrexisse, ut statim di-
cetur. Ideò sic fortè locutus est. Dicit tamē hæc taliter, quod sapientes elicere pos-
sunt, euangelium uerissimum esse ut putabat.

QVOMODO DEVS ANIMAM CHRISTI AD se reduxit, ipsum transmigrare fecit & assumpsit.

Cap. XIIII.

ALchoran recitat, quod cum increduli fraudulenter cū CHRISTO agerent,
scilicet studentes ipsum per mortem extinguere, delusi sunt. Quem crea-
» tor taliter affatus est: Ego tuam ad me reducens animam, & exaltans, ab incre-
Christus Alco- dulis te liberaui. Post hoc alibi dicit, quomodo Deus ipsum CHRISTVM ad se
rani testimonio transmigrare fecit. Iterum alibi dicit, CHRISTVM per Deum ad se assumptum.
ad Deum rece- Hæc omnia ordinate Christiani sic esse affirmant. Nam euangelio teste, dum cla-
ptus. maret uoce magna in cruce ad patrem, ut quid eum dereliquisset, & subiunge-
ret, quod in manus suas commendaret spiritum suum, quem sic clamādo emisit,
tunc hoc uerificatum est, quod deus animam eius ad se reduxit. Idem enim est a-
nima & spiritus. Sed per resurrectionem, uerificata est transmigratio. Iuit enim
per mortem ad uitam immortalem. Sic eum deus ad ipsum, qui solum habitat
Pascha. immortalitatem, transmigrare fecit: & hanc transmigrationē Christiani pascha
nominā,

nominant. De quo etiam Alchorã meminit. Vltimò in ascensione CHRISTI ad patrem assumptio uerificata exístit. Negat autem Mahumet, Iudæos eum peremisse: sed dicit, alium illi símilem ipsos suspendisse, nullam faciens unquàm de cruce mentionem. Aduerte Mahumet sic forte argumentari uelle: CHRISTVS uiuit, ergo per Iudæos non est peremptus. Si enim peremptus fuisset, quomodo uiueret, nisi resurrexisset? Resurrectio autem mortuorum nondum aduenit, sed uentura est dies in qua omnes resurgent & redibunt. Ante illum diem omnia quæ uitam habent, siue angeli, siue homines, siue alia animalia, extingui necesse est: ut omnium resurrectio & reditio fiat. CHRISTVS igitur qui uiuit, quod certum est, nunquàm fuit peremptus. morietur tamen tandem, et in die resurrectionis resurget. Hæc est Mahumet persuasio, quæ in Alcoran licet sparsim, continetur. Tamen Cap. 48. dicit: Primo quidem buccinæ sonitu morti succumbunt omnia, nisi quæ Dei dextera protexerit. Secundo sonante, reuiuiscunt. Et hæc nota propter sequentia. Et aduerte, quod Mahumet tenet solum Deum resuscitatorem mortuorum, & quod resuscitati & resuscitandi non debent censeri resurrexisse à mortuis. Ideò oportet illos denuò mori ante diem resurrectionis. Deinde considera, inter diem mortis & diem resurrectionis secundum ipsum nullum sensibile tempus currere. Ita quod Abel filius Adæ primus mortuus, quando resurget, non iudicabit se diutius fuisse mortuum, quàm ille qui statim ante diem resurrectionis morietur. Dicit enim Cap. 55. in fine: Die namq; iudicij, qua patebit singulis mandatum nostrum, accedent singuli quasi non morati, nisi per diei horam unam. Sic dicit etiam Cap. 29. & in alijs locis sæpissime. Ob hoc de illo medio tempore post mortem, & ante resurrectionem non facit æstimationem, licet dicat, illos qui propter deum mori uidentur, non mori. Sic etiam in Alcoran scribitur. Obsequio dei peremptos nemo mortuos existimet, sed illos potissimũ uiuos & sanos. & alibi: Obsequio diuino, deiq; dilectione mortem subeuntibus, diuina pietas gaudia præbens, superuenit. Et iterum: In uijs dei morientes, nequaquàm mortui dicendi sunt. Illi nanq; de bono dei dilectioneq; gaudentes, apud Deum uiuunt; expectantes post se relictos, nihilq; timentes. Vnde licet dicat, omnis anima mortem gustabit, tamen cum euangelium dicat, non debere timeri eos qui cum corpus occiderint, non habeant quid amplius faciant, quia animam occidere non possunt, sed eum qui etiam ultra hoc potest animam mittere in gehennam. Ideò secutus est euangelium & libros sapientiæ, quomodo iusti, licet oculis insipientium uideantur mortui, sunt tamen uiui & in pace. Et nihilominus animas talium demum mortem gustaturas affirmat, ut resurgant in generali resurrectione, quam appellat diem ueritatis. Dicit enim sic in Alchoran: Die ueritatis, qua resurgent animæ & angeli. Et in doctrinis ad Abdalla: In die illo mandabit Deus angelo mortis, ut omnem creaturam spiritum habentem interimat, tam angelos omnes, quàm diabolos omnes, quàm homines, aues, pisces, beluas & pecora. Sic enim ait in Alcoran: omnia mortua præter deum. Et subiungit: Quomodo Adriel angelus mortis, demum seipsum interimet. Post sequitur resurrectio, sic dicens: Tunc Raphaël accepta tuba, cuius longitudo quingentorum annorum, stans in Hierusalem, insufflabit tubam, & efflabit omnes animas interim sibi seruatas, quæ euolabunt ad corpora sua. Secundum hanc opinionem certum est, CHRISTVM non esse peremptum à Iudeis, quo ad animam, propter deum enim, ipsum interfecissent; & tales non debent censeri mortui. Vnde id quod Iudæi CHRISTVM suspenderũt, falsum est omnino. Sed id quod sequitur in Alcoran, Profitentes etiam se suæ cædis auctores, cordibus suis non minimam ambiguitatem inde gerunt, sed eum nullatenus interfecerunt: est be-

Christum à Iudæis crucifixum quomodo neget Alcoran

Interuallum inter diem mortis & resurrectionis.

Dies ueritatis.

ne considerandum. Videtur enim, quod ex his uerbis non negetur, quin Iudæi cædis CHRISTI auctores esse possint: licet ipsum non interfecerint. Non negatur igitur, CHRISTVM crucifixum in toto, Alchoran: quam crucifixionem non Iudæi, sed Pilatus facere poterat, modo quo dicit euangelium.

DE RESVRRECTIONE IESV CHRISTI, Cap. XV.

Christi resurrectio asserta in Alcoran.

QVod autem CHRISTVS expers malorum, mortuus, & sua uirtute iterum uiuus accessit, ex Capite uicesimo octauo, medio scilicet, Alchoran uidetur manifeste haberi, ubi CHRISTVS post multa sic scribitur locutus: Deus me uirum non difficilem, sed malorum expertem creauit: & super „ me est diuina salus in die meæ natiuitatis & mortis, à qua uiuus iterum accedam. „ hoc est de CHRISTO Mariæ filio uerbum uerax, in quo tamen plurimi dissentiunt. Ecce dicit de die mortis, & non de die generalis resurrectionis, sicut dicit alibi de Ioanne Zachariæ. Vbi dicit, quod diuina salus super ipsum Ioannem die natiuitatis, mortis & resurrectionis. Et ideò intelligo, CHRISTVM ante illum diem mortuum, & iterum uiuum accessisse, modo quo euangelium hoc recitat. Vnde non est uerum, CHRISTVM & omne uiuum mori

Adriel.

sonante buccina, aut per Adrielem mortis angelum, ut in doctrinis Mahumet legitur. Ideò pro correctione illius assertionis Capite quadragesimosecundo adijcitur: Omnia morti succumbere, nisi quæ dextera Dei protexerit, „ etsi aliquis sit illa protectione dignus, utique CHRISTVS erit, quo nullus dignior. imò ipse est illa Dei manus dextera, seu potentia: per quam Deus fecit, & facit, atque faciet omnia. Facit ad hoc id quod legitur in Chronica Machumet & ipsius successorum regum, Mariam matrem IESV post ipsum quinque annis superstitem fuisse, & quinquaginta quatuor annos uixisse. Sed dicite nobis magistri legis Arabum: Si propter Deum interempti non sunt mortui, quia apud Deum uiuunt: utique anima illorum à corpore separata uiuet. debetne anima illorum post hoc die occisionis omnium uiuentium mori? & si dicitis quod sic: Nonne ille Dei amator, in uia Dei ambulans, qui ea die interficitur per angelum mortis, etiam non moritur in anima, sicut si dudum ante fuisset interfectus? Si sic: Non erit igitur ille secundum animam Dei generalis resurrectionis mortuus, quare nec prius interempti propter Deum. Non enim erunt peioris conditionis. Anima igitur omnium talium nunquàm morietur, neque surget: licet homo totus ex anima & corpore, qui mortuus fuit, resurget. Et quia non est conueniens, dicere animam peccatoris mortuam, & extinctam, à deo resuscitari ad finem, ut ardeat æternaliter in gehenna: ideò CHRI-

Anima immortalis.

STI doctrina, animam non posse occidi, utique uerissima est. Oportet ergo, quod id Alchoran, Omnia mortua præter Deum, intelligatur in comparatione ad Deum: qui solus habitat immortalitatem. A quo omne uiuens in tantum uiuit, inquantum ipse Deus id illi tribuit. Sed Deus tribuit animæ intellectiuæ ut libere uiuat, & iudicetur si errorem ueritati præfert. Non deficiet igitur, cum sit subiectum diuini iudicij. Animalia uero ratione carentia cum non possint iudicari, & ad iudicium ipsa resurgere non sit necesse, in uanum resurgerent. Et quomodo eadem animalia resuscitarentur, anima priore non redeunte in corpus, quæ penitus per mortem fuit extincta, & in nihilum redacta? Sic anima intellectiua cum creetur ex nulla præiacenti materia, si ipsa per mortem in nihilum redigeretur, quomodo eadem resurgeret? Ita nec angeli, nec dæmones resurrectione opus habent: cum sint intellectualis naturæ

naturæ,& iam iudicati. Neq; opus est ut cuncta non iudicanda ad Deum, à quo sunt, redeant: cum apud ipsum nihil transeat in obliuionem, seu præteritum. Oportet igitur Arabes intelligere talia euangelio dissona, modo quo Christiani euangelio inhærentes. Ideò non sine optima causa Alchoran euangelium sæpe lucidissimum asserens, rectam uiam esse dicebat. Non est igitur asserendum, CHRISTVM iterum moriturum, & demum cum alijs resurrecturum, sed uere à mortuis resurrexisse.

Euangeliũ esse lucidissimum, uiam rectã, & asserit Alcorã.

MYSTERIVM NATIVITATIS ET mortis CHRISTI. Cap. XVI.

AT ut causam mortis CHRISTI in cruce uideamus, præmittendum, Deum omnia in ostensione gloriæ suæ creasse. Nam cum rex incognitus in gloria sua nõ possit censeri magis rex quàm non rex, & careat honore & beneficentia, ideò ut uideatur uirtus & gloria sua, ac per hoc magnus cognoscatur, honoretur, & glorificetur, omne suum studium applicat & conuertit. Non autem ostendit gloriam, nisi intelligentibus. Sic Deus creaturas intellectuales, capaces iudicij gloriæ & ueritatis creauit, ut cognoscatur. & propter illas, cuncta inferiora, quoniam propter semetipsum omnia operatus est, ut in Cap. XCIIII. Alchoran dicitur, ipsum esse rerum principium & finem. Homo autem inter illas intellectuales infimum locum tenens, intellectum habet in potentia, indigens alio actu, qui ipsum de potentia in actum ducat. Positus est igitur in paradiso, dotatus innocentia: ut innocens sub obedientia dei uiuens, demum gratia dei ad uisionem gloriæ dei sui transferretur, & ea frueretur. Sed quia homo liber suasu diaboli elegit potius per scientiam ascendere, quàm per innocentiam & obedientiam: recusauit Deo obedire, ut secundum promissa diaboli esset per se sciens bonum & malum. De paradiso perdita innocentia eiectus existit: & qui prius, si stetisset, semper uiuere potuisset, factus est mortalis & ignorans. & propter hoc non fuit possibile, ullo unquàm tẽpore ex omni studio suo ipsum ad immortalitatẽ & uisionem gloriæ dei pertingere, quę ab omni mortali uideri nequit. Nec erat remedium, nisi ille qui ipsum ad hoc creauit, etiam denuò gratiose reformaret. Ad hanc igitur reformationem aptandam, probatus est homo, an lege naturæ, quæ ipsi concreata est, proficere posset. cui postea lex scripta superaddita, hominem erexit ad speranda promissa dei: primo in sensibilibus, deinde in intellectualibus. Et inter omnes prophetas, omnium saluator Messias à deo mittendus, prænunciatus est aliquando uenturus, qui uirtutem dei habens, complete ipsum dei populum reformaret & saluaret. hic tandem diu expectatus, de cœlo summus legatus & dei filius, in forma hominis humilis & pauper & pauperis filius uirginis Mariæ, in hunc mundum ueniens, IESVS CHRISTVS nominatus, cum diuina potestate apparuit, se opere hanc potestatem & dei uirtutem palàm doctrina cœlesti & miraculis diuinis habere ostendens, ut uiderent in ipso deum patrẽ qui ipsum misit operari: & uerba quæ loquebatur, ueracis Dei esse. Cui Ioannes Zachariæ, testimonium certissimum dedit: & illa quæ apud patrem suum cœlestem uidit, enarrauit. & qui eius uerba receperunt, compererunt ipsum esse Dei uerbum ueracissimum. Dedit igitur ipse Dei filius dilectus, omnibus qui crediderunt eum Dei filium, potestatem filios Dei fieri. Nam in hoc fuit omnis diligentia eius, ut crederetur filius & uerbum dei. tunc enim, firma fide cuncta quæ annunciaret reciperentur, & promissis eius de regno futuro cœli, resurrectione à morte, & æterna uita indubia fides adhiberetur, & eius præcepta seruarentur. Quis enim peccaret, quando ex uerbo dei indubitato sciret, peccatum inferre mortem perpetuã: & quis nõ obediret usq; ad mortẽ, quando nõ hæ

Omnia à Deo ad gloriæ suæ declarationem creata.

Hominis lapsus & restitutio.

Christi incarnatio.

sitaret in uerbo dei, sibi pro temporali morte uitam perpetuam à deo optimo remuneratore tribuendam? Quomodo enim homo dubitare poterit in promissis, qui certissima fide ea dei promissa esse credit? Intrauit igitur IESVS in hunc mundum, sine quacunq; carnis concupiscentia & uoluntate uiri; morti nequaquàm obnoxius, quæ ob actuale peccatum primorum parentum & originale eorum, eorundem filiorum ex carnis concupiscentia genitorum cunctos quos permisit deus inuasit. Erat igitur innocens IESVS, liber à morte: qui nec in peccatis natus est, nec ullum unquàm peccatum fecit. Reuelauit ea de patre cœlesti & eius regno & gloria, quæ sibi soli nota erant, & nulli alteri: cum nemo patrem unquàm uidisset in hoc sensibili mundo, ubi non uideri potest, & se uiam, uitam, & ueritatem propalauit. Scripturas aperuit, quoniam de ipso erāt; & quod ipse medicus, contra omnes infirmitates corporis & animæ, etiam contra mortem esset, facto & doctrina patefecit. Quodq; ipse rex & Messias esset: licet regnum suum de hoc mundo non esset, atq; hunc mundum, & hanc sensibilem uitam pro nihilo habendam, comparatione futuri sæculi & uitæ, uerbo & facto manifestauit. Et post multa signa & miracula, ut ostenderet hanc uitam propter ueritatem & regnum immortalis uitæ contemnendam, & deo usq; ad mortem etiam crucis turpissimam obediendum: ipse qui esse potuit immortalis, si uoluisset, mortuus est. Sic Deum patrem suum, qui ita uoluit, clarificando: & morte sua innocentissima omnibus hominibus ipsum per fidem recipientibus & induentibus, æternā secum uitam promerendo. Meruit enim consummata mors innocentissimi unigeniti filij Dei, quam in humana natura passus est, redemptionem omnium captiuorum per satanam, mortis auctorem, in qua CHRISTI morte, quisq; fidelis eidem incorporatus, mortuus est, & uitam meruit. In morte igitur crucifixi Messiæ commortui omnes fideles, meruerunt uitam sibi perpetuam in CHRISTO retribui. Resurrexit autem die tertia propria uirtute, qui habuit potestatem ponendi animam in morte, & iterum sumendi eam in resurrectione. Vnde eius resurrectio est, per quam omnes homines resurgunt, qui cum eo eiusdem sunt humanæ naturæ, quæ in ipso est uitæ immortali unita. Resurrexit autem tertia die, ut facto probaret resurrectionem mortuorum credendam, quam docuit die iudicij expectandam. Ipse est igitur, in cuius morte morimur, & in cuius resurrectione uiuificamur: & per quem accessum habemus ad Deum patrem creatorem, ad uidendum ipsum in gloria sua, & cum eo ipsum CHRISTVM IESVM eius filium semper benedictum. Ex his perquàm breuiter tactis, cōstat mortem CHRISTI in cruce ignominiosam, maxima habere mysteria, & fuisse tam fidelibus necessariam, quàm CHRISTO glorioſam, qui mortuus est, ut clarificaret patrem: & ostenderet, quantus ille est cui Messias in suo corpore, & turpissima & dolorosissima morte usq; ad omnium terribilium terribilissimum ostendit obediendum: & quanta est illius Dei pietas & remuneratio fidelium, qui omnibus Christiformibus ob filij sui mortem eis communicatam, cum eodem suo dilectissimo filio regnum uitæ retribuit possidendum. Hæc mors CHRISTI crucis fixi, IESVM clarificauit esse diuinæ bonitatis filium. Quoniam non fuisset adeò pius, misericors, & uoluntarius ad obediendum usq; ad mortem inclusiue, nisi perfectissimus fuisset & deiformis, sic reuelans patrem per testimonium in sanguine suo, Deum esse supra omnia amandum, & sic ei seruiendum, & eius præcepta implenda, & uitam futuram magnificandam usque ad huius miseræ uitæ contemptum. Ostendit etiam promissa patris sui, & quæ de seipso prædixit impleta: & ueracem esse patrem, seq; eius ueritatem: omnemq; scientiam & scripturarum mysteria, atq; quantum sit pater de cœlis ab omnibus diligendus,

Christus per se morti nō obnoxius.

Christi mors.

Resurrectio.

Christus morte sua uel maximè Dei filius declaratus.

dus,patefecit. Hæc sciunt filij lucis,qui CHRISTVM sequuntur: & filij tenebrarum,huius mundi amatores,spiritu CHRISTI carentes,ignorant.

DE FRVCTV MORTIS CHRISTI. Cap. XVII.

Dlceret aliquis zelosus Arabs: Si mors CHRISTI clarificat patrem omnium creatorem,utiq; potens & laudabilis est, & de hac re iocundum esset plenius informari. Zelo illius uiri,conabimur pro nostra paruitate aliqua adhuc aperire,ut quisq; sic esse non hæsitet. Nam cum non sit dubium, peccata diuidere inter deum & hominem,ut ait propheta,dicens: Peccata uestra diuiserunt inter uos & deum uestrum. & hinc Dauid propheta imitator dei ait,iniquos odio habui; hoc quidem peccatum potest esse ab ortu,ut sic in peccatis concæptus à matre existat ex immunditia & uoluptate carnis, ut idem propheta se conceptum asserit. Et quoniam omnes sic ex Adam à matre ex uoluntate uiri concepti sunt, & nemo mundus illa munditia quæ est deo grata,Iob dicente: Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo,aut apparere mundus natus de muliere? Na scimur enim filij iræ cum spiritu concupiscentiæ carnis,qui non est de regno intellectuali cœlorum Dei nostri incorporei, & experimur ex pronitate ad malũ, quam ab adolescentia habemus,nos non moueri spiritu dei bono, & hoc in nobis dei dono experimur. Deus enim sic hominem composuit,ut malo uiso expauescat: ut ait Cap. 79. Alchoran. Quapropter nullus est ex Adam uia concupiscentiæ natus,qui non sit à Deo,uel uitio originis,uel peccati actualis separatus: solo CHRISTO excepto. Qui,attestãte etiam Alchoran,à matre uirgine Maria, quæ nunquàm mala operata est,sine uirili semine seu carnis uoluptate,mundissime natus existit. Et non est natus filius iræ & odij aut abominationis,sed mundissimus: quare Deo inter omnes qui fuerunt & erunt homines,dilectissimus. Hic utiq; nullum unquàm fecit peccatum actuale. Ipse enim est de quo scriptum est: Qui peccatum nõ fecit,nec inuentus est dolus in ore eius. Et ita à Deo nunquàm diuisus,seu separatus. Hunc diuina sapientia,in sui unionem assumpsit. Nam sicut sapientia maliuolam animam & corpus subditum peccatis abominatur, sic diligit sanctam animam,& corpus ab omni peccato mundissimum,& sibi perpetuo fœdere desponsat. Ipse est igitur primogenitus similiter, & unigenitus filius regis uirtutum,qui est rex gloriæ. Nam si (Moyse teste) Deus dixit, filius meus primogenitus est Israël: negari non potest, CHRISTVM in Israël, omnium primum qui Messias,atq; ipsum primogenitum Dei in orbem terrarũ missum,qui & simul est unigenitus dei filius. ut ipse CHRISTVS ait: Qui nõ credit in me,iam iudicatus est,quia non credit in nomine unigeniti filij dei. Si igitur hunc suũ dilectissimũ primogenitũ et unigenitũ filiũ Deus dedit p salute mũdi,utiq; maximè mundũ dilexit. Quod autẽ hoc fecit,attestatur euangeliũ quod dicit: Sic eñ deus dilexit mundum,ut filium suum unigenitum daret. Nonne empti sumus precio magno? puta pretiosissimo sanguine unigeniti filij eius,ut simus Dei, qui fuimus sub principe tenebrarum. Ait enim Alchoran,quod Adam à Deo præceptum minime operatus,ius mortale subiuit. Vnde totum genus humanũ ob peccatum primi parentis spoliatum innocentia, quæ sola in regno cœlorum locum habet,subditum principi huius mundi æternaliter damnatum, ad priuationem uisionis gloriæ dei,quæ mors est intellectualis naturæ,soluit debitum in morte unigeniti filij dei,qui pro omnibus ipsum ut Messiam & regem intellectualis uitæ recipientibus,mortuus est. Sic omnes in eius morte mortui satisfecerunt,& liberati sunt à seruitute principis mortis. Mors enim unigeniti, qui plus omnibus diligebatur à Deo, pretiosissima: abunde ideò satisfecit, quia fuit mors præci-

Peccata diuidere inter Deũ et homines.

Christi natiuitas.

Christus primogenitus pariter & unigenitus Dei filius.

Christi mors pro nobis, eiusq; meritum.

præcidentis dolorem mortis, ut ait propheta, quem omnes morientes ignorant.
„ Quare dicit idem: Vere languores nostros ipse portauit. Et dum ad fidelem, fi-
d.i patrem Abrahã respicimus, quantũ ipse meruit, quia filiũ suum unigenitum
Isaac ut deo placeret in mortẽ tradere uoluit, statim uidemus quid meruit Mes-
sias, seipsum in mortem tradens, ut deo placeret, in redemptione generis huma-
ni. Vide ineffabilem laudem dei patris, in eo quod filio suo non pepercit, sed pro
nobis omnibus tradidit illum. Nonne meruit habere innumerabilem multitudi
nem filiorum & hæredum regni sui cœlestis, quemadmodum Abraam? Et quid
meruit IESVS realiter turpissima & dolorosissima morte mortuus, quæ omnes
dolores morientium excedit? Certe quia uitam dedit, resurrectionem à mortuis
meruit pro se & fratribus suis patri acquisitis: inter quos ipse est ut primogeni-
Regnum cœlo- tus, in multis fratribus principatum tenens. Nec est regnum intellectualium cœ
rum ut æstiman lorum æstimandum, ut est regnum huius mundi: quod dum plures habent, qui-
dum. libet minus habet, sed dum idem sine defectu ab innumeris potest uideri & intel
ligi, ipsum regnum intellectuale ab innumeris intellectibus potest à quolibet in
solidũ possideri. Intellectualis est uita resurgentium, ut sciant & delectentur se ui
uere. Quæ esset remuneratio fidelis pro deo morientis, si maneret in morte, aut
si nesciret se uiuere? potius homo optat non esse, quàm sine omni intellectu esse.
Sapientia. Quare non resurgit homo ad uitam intellectualem, nisi in sapientia, quæ est sapi
da scientia, ut se sapiat & sciat uiuere. Sapientia autem quæ participatur in omni
bus intellectum habentibus, in Messia magisterium habet. Participatione igitur
illius magisterij, uiuit omnis in CHRISTO resurgens, quia ipse est resurrectio
& uita, quæ appetitur. Iam uidet quisq; zelosus, quantum opus reformationis
humanæ naturæ excedit opus creationis, & quàm sapienter omnia sunt ordina-
ta. Sapientia autem quæ omnia sapientissime disposuit, tam circa mortem quàm
resurrectionem CHRISTI, licet nunquàm CHRISTVM dereliquerit, non tamen
mortua est, CHRISTO secundum humanitatem per separationem animæ et cor
poris mortuo, nec est alia sapientia quæ assumpsit IESVM hominem, quàm illa
Anima Dei. sapientia patris dei creatoris per quam cuncta creauit, quam Alchoran, animã
Dei nominare uidetur, cum dicat animas hominum participare tantum de ani-
ma dei, quantum ipsa sapientia relucet. sed anima CHRISTI plenitudini sapien-
Fabulæ ex A- tiæ dei est unita. Ob hoc ait Alchoran, deum propriè animam suam CHRISTO
pocryphis. dedisse: & ipsum illam ab utero matris habuisse, certis miraculis exemplificat.
Loquebatur enim, ut ait, matri suæ in puncto natiuitatis, ipsam confortando. Re
spondit tunc pro ipsa, illa die cum consanguineis malum de matre suspicanti-
bus. Loquebatur quando uoluit infantibus, sicut senibus: & luto formato, ut ho
mo aut auis fieret. Et ita factum, Mahumet in doctrina sua & in Alchoran asse-
rit. Sic locutus est cæco nato, ut uideret: leprosis, & alijs infirmis, ut sani essent:
mortuis, ut uiuerent. Hæc & plura ex euangelio & Alchoran elici possunt: qui
liber eum etiam sapientem asserit, dans ei idem nomen quod Deo, quem incom-
prehensibilem & sapientem sæpissime affirmat. Si igitur fatetur CHRISTVM
absolute sapientem, sicut & deum patrem, non erit alia sapientia patris creato-
Patris & Chri ris, & alia CHRISTI. Sed pater creator per suam sapientiam, quæ CHRISTVS
sti eadem sapi- est, omnia operatur. Hæc est sapientia immarcessibilis, uitam dans omni intelle-
entia. ctuali naturæ, quæ sine sapientia mortua est. Ideò ad illius apprehensionem, fi-
nis tendit creationis intellectualis naturæ: quam homo, nisi mediatore CHRI-
STO, in quo humana omnibus hominibus communis natura, sapientiæ sup-
premæ indissolubiliter unita est, attingere potest in sua propria natura hu-
mana, CHRISTO & sibi communi. Quare CHRISTVS est magister,

habens

habens doctrinam & uerbum uitæ intellectus noſtri, reuelator omnium quæ in theſauro Dei continentur, oſtenſor patris, fontis ſapientiæ & gloriæ eius. quæ oſtenſio, eſt receptio ſapientiæ in ſe intellectualiter, uiuificans æternaliter ipſum, & faciens ipſum ſimilem CHRISTO filio Dei, qui eſt in gloria Dei patris. Et hoc eſt eſſe fœlicem, & regnare perpetue in cœleſtibus ſummo gaudio beatitudinis, & hæc ſunt promiſſa CHRISTI, omnibus ipſum recipientibus firmiſſima. *Chriſti præſtantia.*

DE PARADISO Cap. XVIII.

Dlceret Arabs aliquis: Remota ſunt & multum diſtantia illa quæ de paradiſo in Alchoran leguntur, & ea quæ euangelium promittit. Alchoran enim deſideriorum omnium complementum credulis et legem ſeruantibus promittit, deſcribitq; illa deſideria quæ cõmuniter appetuntur per uoluptuoſos: ſed euangelium ſolum promittit intellectualem fœlicitatem, quę eſt in uiſione intellectuali, & ſcientia, ſapientia, & cognitione. Reſpondemus, ſemper nobis apparuiſſe, tantum inter paradiſum Mahumet & CHRISTI intereſſe, quantum inter ſenſibilia & intellectualia: aut inter uiſibilia, quæ ſunt temporalia, & inuiſibilia, quæ ſunt æterna. Sic & de Alchoran & euangelio pariformiter. *Inter Mahumeti paradiſum & Chriſtum quanta diſtantia: item inter euangelium & Alcoran.*

Sunt tamen qui allegant pro excuſatione compoſitoris Alchoran, quomodo ipſe rudes Arabes trahere uolebat, ut in unum creatorem crederent, qui dedit eis uiuere in hoc ſæculo temporali, quod ille etiam eis eſſet daturus, in ſæculo futuro perpetuo uitam ſine defectu, multo iſta uita meliorem.

Quodq; ad hunc finem, ut in Alchoran legitur, plures ſimilitudines introduxit, quas tamen nõ expoſuit, ſed ſapientibus illas notas reliquit. & niſi exempla ſum pſiſſet ab hac uita ſenſibili prædicendo futuræ uitæ iocunditatem, neque intelleciſſent, neq; moti fuiſſent propter promiſſa eis incognita. Ait enim Cap. 51. Credentes & benefacientes pulcherrima loca paradiſi poſſeſſuri, omne ſuum uelle perficient. Hocq; lucrum eſt maximum. Huiuſmodi pollicitum, illis ſummam lætitiam denunciat. Vnde uidetur unam concluſionem uelle prædicare, ſcilicet quod Deus eſt remunerator fidelium ſibi ſeruientium, ſecundum ſpem & deſideria ſeruientis: pro ſeruitute temporali temporalia aſſequetur, pro perpetuis perpetua, pro uoluptuoſis uoluptuoſa, pro intellectualibus ſeruiens intellectualia habebit. Sic enim dicit cap. 6. Deus omnium uota dinoſcens, omniumq; diues, mundana quærentibus temporale, cœleſtia petentibus atque cœleſtibus ſummũ bonum tribuit. Et Cap. lib. dicit: Studioſo bonorũ huius ſeculi dabimus illa, ſed nullã in alio portionem habebit. Ideò ubi in primo cap. dicit bonos paradiſum introire, ubi dulciſſimas aquas, pomaq; multimoda, fructus uarios, et decẽtiſſimas ac mundiſſimas mulieres omneq; bonum in æternum poſſidebunt: aduertendum ad id quod dicit, omneq; bonum in æternum poſsidebunt: utiq; illud non eſt aliud quàm Deus. tamen ſenſibilium promiſſiones ſæpiſsime repetit. & demum in Cap. 64. dicit: Omnes itaq; ſapientes timeant Deum, dantem omnibus credentibus ſapientiam, ſuiq; noticiam. Et cap. 107. dicit, Paradiſum apud Deum ſortientur. Et ſæpe ponit ſimilia, ſcilicet quod æterna uita, æternum gaudium, & beatitudo, ſit remuneratio. Dicit etiam in doctrinis, quod nulla futuri ſeculi tradi poſsit ſimilitudo. Ideò non uidetur finaliter, quod poſsit euangelio contradicere, quod paradiſum intellectualium & ſapientũ, uiſionem dei & eius ſapientiæ ſeu CHRISTI aſſerit. Ideò Alchoran alibi, eos qui in inferno ſunt, priuatos ait diſcretione & ſapientia. Etiam alibi, enumeratis omnibus quæ in hoc mundo uidentur, & quæ ſæpe promittit paradiſum intrantibus: addit, quod bona futuri ſeculi his omnibus ſunt meliora, quoniam iſtud ſeculum in comparatione ad illud futurum nihil ſit. Vnde ſicut per ſimilitudinem cruciatus ignis ſenſibilis

Alcorani ſcopus.

Futuri ſeculi nullã tradi ſimilitudinem poſſe.

pœnã

pœnam eorum qui damnati sunt describit, ita per aquam & fontes uitam salua-
torum. Non tamen complete intellectualem fœlicitatem describit, secundũ A-
Auicennæ de Machumet testimonium. uicennam in metaphysica sua. Nam licet esset de lege Arabum, affirmat Machu
met corporalem fœlicitatem describere, & quod intellectualis, illa multo excel-
lentior, per sapientes melius describatur. Sed Alchoran licet minus extense, per-
fectam fœlicitatem sapientum ponat in notícia Dei & sapientiæ, quæ est filius
Dei secundum præmissa: quemadmodum & euangelium ex CHRISTI perfe-
ctissima doctrina. Præterit enim iste mundus cum concupiscentijs suis. Illa uerò
quæ futuri & perpetui mundi sunt, habent se ad ista huius mundi sicut perpe-
tuum ad corruptibile. Vnde notícia seu uisio Dei patris & sapientiæ eius, pa-
scit immortaliter intellectum, quia sapientia est immarcessibilis, ut liber sa-
pientiæ docet.

INVECTIO CONTRA ALCHORAN.
Cap. XIX.

ADuerti dum legerem Alchoran, quomodo sæpissime fit mentio de die tre-
mendi iudicij, paradiso, & inferno, & semper uarie & per similitudines.
Sensibilia intelligibilium imagines. Cum aliter id quod nunquàm in conceptum hominis intrauit, describi non pos-
sit: nisi coniecturaliter ad sensibilia, quæ intelligibilium imagines existunt. &
quia ita uidi per uarias similitudines regnum cœlorum signari in euangelio &
ueteri testamento, intra me admittebam, posse illa, pia sequacium libri interpre-
tatione, excusari. Verum postquàm legi ibidem, castitatem in uirgine Maria, &
in Ioanne Zachariæ, & generaliter in omnibus laudari, & quod concubitus in
templis prohibetur, & lotio post ipsum præcipitur ante orationem ob eius fœdi-
tatem, quodq; mundicies Deo grata sit, ac quod Deum uident boni, & cum ipso
sunt in paradiso, & quod Deus ipsos maxime amet, & eis id quod maximum est
retribuet, ac quod ipsum maximum, simpliciter non sit nisi gaudium sempiternũ
Alcoran turpitudine plenus. & incorporeum: stupebam de eo quod sæpe de puellis, & earum papillis, & he-
stiali concubitu in paradiso totiens replicauit, dicens Cap. 88. illam esse optimam
Dei remunerationem credentium: & uerecundabar illa turpia legere, intra me
dicens: Si Mahumet adscribit Deo hunc librum plenum turpitudine, aut si ipse
scribit & Deo auctoritatem tribuit, miror quomodo sapientes & casti uirtuteq;
præditi, Arabes, Mauri, Aegyptij, Persæ, Afri, & Turci, qui illius legis esse di-
cuntur, Mahumet pro propheta habeant, cuius uitam nemo sequi potest, qui ad
regnũ cœlorum anhelat, ubi non nubent, & similes angelis sunt, ut CHRISTVS
docuit. Nam tam turpia ita turpiter nemo loquitur, nisi plenus omni tali turpi-
tudine. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Et hoc uerũ esse, patet ex Cap.
42. ubi dicit Deum uoluptates etiam illicitas alijs, iuxta prohibitionem quæ po-
Periurium cum adulterio. nitur 7. Cap. Alchoran in fine, & uoluntarias quascunq;, ei permisisse. & quod
iuramentum licitum factum per ipsum, ne adulteraretur cum Maria Christiana
Iacobina, præcepisset deleri. De quo loquitur Cap. 75. in principio, cõtra illa quæ
alibi de damnatione adulterorum & periurorum dicit. Ipse enim in Cap. 77. per
iuros, qui ob sui saluationem iurarunt, esse damnatos affirmat. Quomodo igi-
tur non ueretur Deum blasphemare, cui ascribit periurium præcepisse, ut adul-
teriũ continuaretur per ipsum? Probant & hoc plura quæ circa mulieres permi-
„ sit. Vt illud Cap. 3. Mulieres uobis subiectas penitus, pro modo uestro ubicun-
„ que uolueritis parate. Et Cap. 8. tot permittit uxores, quot quiuerit quisq; subiu-
„ gare, seu castigare. Et cap. 9. sic dicit: Liber hic uobis cœlitus missus, licitum atq;
„ tenendum hoc uobis statuit, ut pecunijs uestris castas mulieres eis præbendo du-
„ catis. Itaq; taliter uestris factis, quod deinceps placuerit, ruboris atq; timoris ex-

pertes

pertes agite. Etsi reperiatur Dauid excessisse in numero uxorum, aut alios posteà sanctos, hoc non excusat Mahumet, qui uia legis indulsit, quasi deo sic uolente, quod prius apud omnes prophetas & legislatores fuit inauditũ. & est blasphemia, deo hoc imponere quod perfecte legi aduersatur. Et considerauí, quomodo legi in Alchoran Cap. LXXVI. sic præcepisse deum Mahumet: Vt te uerácem comprobes, non dic te nisi nuncium tantum esse. Idem in Cap. LXXVII. in principio per iuramentum deus affirmat, nuncium scilicet ad Arabes idololatras. Et Cap. XXVII. Tuæ quidẽ linguæ nullam facultatem indulsimus, nisi ut deum timentibus, nuncium gaudio plenum & castigamen incredulis nunciet. Et Cap. XXXII. Dicito, mihi nihil iniunctum est nisi solum Deũ adorare, nec illi participem æstimare: cui me commendo, & ad ipsum redibo. Si hæc uera sunt, cur non seruauit: cur alijs sibi non iniunctum iniunxit: Cur cap. LXXVII. se doctorem gentium nominauit, qui secundum præmissa nuncius ad Arabes idololatras fuit: Etsi de his sibi non commissis intromittere nullatenus præsumpsit, dic Mahumet, cur loqueris contra euangelium & uetus testamentum, & nouam legem & librũ docere tentasti, quasi hæc tibi commissa fuerint? Quando fateris tuæ linguę non esse facultatem concessam, nisi ut nuncies deum timentibus nuncium gaudio plenum, & castigamen incredulis: in his facile tibi et cuicp creditur. Hoc enim quisp dicere & nunciare potest, cum sit uerum. & à deo uero, omne est uerum, à deo te potestatem hæc dicendi habere, tibi & omnibus dicentibus facile credi potest. In alijs uerò quomodo loqui præsumis, cum tibi non sit à deo nec iniunctum nec indultum? Et si dicis, cur tibi credam, quando deo nõ obedis? Vtiq excusabilis es: nisi uarietatem immutabili deo, ut soles, tribuas, ut sic blasphemando euadas. omnipotens tamen deus inter omnia illa spurca & uana, & sapientibus etiam Arabum abominabilia, talia etiam inseri uoluit: in quibus euangelicus splendor sic lateret occultatus, quod sapientibus diligenti studio quęsitus seipsum manifestaret. Tanta etenim est lux euangelica, quod sine ipsa nihil apparere potest uerum & clarum. Sed omne dictum & scriptum illa luce carens, quæ dicit: Ego sum lux mundi, illuminans omnem hominem uenientẽ in hunc mundum, ut qui sequitur me non ambulet in tenebris: est obscurum, inordinatum, tenebrosum, mortiferum, & intellectuali naturæ abominabile, licet bestialitati & animalitati quæ est de hoc sensibili mundo sapida uideatur.

Machumet tantum nuncius.

Euangelij lux.

DE CRIBRATIONE ALCHORAN LIBRI SECVNDI FINIS.

CRIBRATIONIS ALCHORAN, D. NICOLAI DE CVSA Cardinalis, Liber Tertius.

QVOD ALCHORAN FIDE VNIVS DEI SALVA *omnibus blanditur*, CHRISTVM *tamen præferendo.*

CAP. I.

OPortet ut qui Alchoran legit, aduertat, quomodo salua fide quæ est, non est deus nisi deus, nulli intendit contradicere. Ideò ita uariat ea, ubi dissensiones esse sciuit, ut quisp aliquid gratí reperiat, cuiuscunq hæresis aut sectæ fuerit. puta sæpe dicit, qp inter mortem & resurrectionem cuiusp, uix hora intersit, ne de statu animarũ ante iudiciũ opus sit dubitare. Tamen etiam

Alcoran ad omnium hæreses & sectas accõmodatum.

interserit aliquas in amœno loco fontibus referto, medio tempore locari, ut de CHRISTO & uirgine Maria cap. XXXII. scribit. & iustis ob deũ interemptis, quos uiuere in deo asserit. Sic etiam dicit, aliquas usq; in diem iudicij igne cruciari, eodem cap. XXXII. licet nullas dicit in paradiso uel inferno ante sententiam iudicis in die finali reperiri. Hæc ita ambiguè scribit, quod contrarias doctrinas hæreticorum & recte sentientiũ de animabus defunctorum ante iudicium fouere uideatur: sic nititur in omnibus facere opinionibus. Nam de regno cœlorum non dicit quicquàm, sed de paradiso sæpissime loquit, ac si de paradiso terrestri intenderet. & quod ad locum unde eiectus fuit Adam, homo post diem iudicij fidelis & meritus restituetur, ibi perpetuo mansurus. Tamen ne Christianorũ paradisum, scilicet regnum cœlorum negligere uideatur, duas ponit in certo loco paradisos, & gradus in ea plures. & in paradiso aliquando illa reperiri affirmat, quæ Christiani credunt in regno cœlorũ haberi, scilicet uitam æternam. Sic dicit cap. XXV. Res mundana cito, diuina nunquàm peribit. secundum optimum modum suorũ operum quemq; deus remunerabit, uitam tribuens æternam, siue uir fuerit, siue mulier. Ecce æterna uita est diuina, quæ in regno dei cœli habetur, & per Christianos expectatur. Sic etiam dicit cap. XVIII. Tandem omnes obseruatores diuinorum præceptorum, plenum gaudium atq; perpetuũ sortientur. Hoc autem non potest esse, nisi apud deũ qui habitat in cœlis. Dicit etiam cap. XXVI. bonos assequi paradisum, ubi de diuina substantia eis tribuetur. ita facit de cunctis. Vnde allegat deum eodem cap. XXV. sibi sic dixisse: Hunc librum non alia de causa tibi commisi, nisi ut hominibus suas contrarietates exponas. Iterũ in eodem Cap. loquitur: Te misimus, ut ipsius Abrahæ legem sequaris, nusq; digrediens, ne sis incredulus. Sabbati quidem custodiam non iniunximus, quia inerat contrarietas atq; dissensio, quas deus futurus iudex discutiet. Et alibi illum alijs præfert, qui credit prophetis, & inter eos non discutit. ut Cap. IIII. circa finem: et Cap. XI. sic dicẽs: Deo suisq; legatis inobedientibus, & inter eos discutere uolentibus, secq; parti, non toti, sicq; rectam uiã assequi putando credere confitentibus, uelut ipsius ueritatis incredulis, malum atq; contemptum ingeremus: credentibus autem prædictis, nec inter eos discutientibus, mercedem innumerã pius uoniæ largitor deus tribuet. Ecce quomodo in contrarietate & discordia cuilibet legato dei dicit credendum. ita quod nullius opinio particulariter sit sumenda, imò discussio ad Deum in iudicio remittenda. Hoc modo sæpissimè loquitur, dubia legũ et prophetarum ad illum diem ueritatis esse remittenda. Sed quia dicit successiue & pedetentim Alchoran uenisse, ut cap. XXVI. ait, Ideo est considerandum ante hoc cap. XI. scilicet cap. III. discussionem inter prophetas factam, & CHRISTVS ibi legitur omnibus suprapositus, quare in dubijs CHRISTO standum: qui dicebat se non uenisse soluere legem, sed adimplere: ac quod omnia quæ scripta erant in lege & prophetis, de eo fuerunt. Vnde cum CHRISTVS sit finis & conclusio legis & prophetarum omnium, qui prophetarunt aut prophetabunt, quando eius de terminationi statur, omnium prophetarum discussioni statur.

Tur subinde de Paradiso loquatur Alcoran, de regno uero cœlorum nihil.

Christo credendum in dubijs.

QVOD MACHVMET IGNORAVIT QVID *agendum & sentiendum, & nil firmiter assertum reliquit.* Cap. II.

QVOD ipse autem Mahumet non sit primus, fatetur cap. LV. dicens: Ego non sum primus nuncius, nec scio quid mihi seu uobis gerendum sit, diuina mandata tamen explanabo: quæ licet ibi sint, hocq; testificent, plures filiorum Israël credentes illis, uos minime creditis. Ecce qualis est Machumet propheta, ignorans quid sibi gerendum, & alijs: nisi ea quæ prius præcepta fuerunt allegans

allegans pro se Iudæos in testes, scilicet ipsum diuina priora præcepta testamenti explanare. Dicit etiam, eos qui præcepta Moysi sequuntur, assequi beatitudinẽ. Aliquando autem Iudæos omnes damnat: quia resurrectionem non credunt, CHRISTVM non accipiunt. Sic Christianos, CHRISTVM sequentes, saluos dicit. Alibi uerò tam Iudæos quàm Christianos, quia utriq; Deo filium tribuunt, incredulos ait. Licet de Iudæis hoc non sit uerum, quod deo filium tribuant. Omnes autem incredulos sæpissime damnatos affirmat. Sic Cap. XLIX. dicit: Firmatum est Dei uerbum super incredulos, quoniam perpetuum ignem inibunt. Sed Cap. LI. dicit: Incredulos forsan deus omnes confundet, forsan multis uenìam dabit. Sæpissime etiam dicit, omnes animas redire ad corpora in resurrectione. In Cap. XVIII. dicit sic: Morientibus, mortis hora, cæteris hora sopitionis Deus animas extrahit: quibusdam reddens eis ad horam scitam, quibusdam nunquàm: omnia pro suo uelle faciens, quod mirandum est sapientibus. Alibi angelos dicit animas è corporibus extrahere. Sic resurrectionem generalem, quã penè in omni Capite repetit, in dubio dimittit, quando ait: quibusdã animas extractas nunquàm reddere. Ob hoc nihil certi apud ipsum manet, nisi quod unus est deus creator uniuersi. Ideò solum fidem unius Dei sæpissime asserit, de necessitate salutis. Et demum etiam de hoc dubitans, resoluit omnem necessitatem ad hæc uerba: Non est Deus nisi Deus, & Mahumet est nuncius eius. Et addunt sui, magnus. Deũ nemo dicit paruum, quia magnitudinis eius non est finis. Nec quisquàm dicit hoc falsum, scilicet quod Deus sit Deus. Etiã idololatra plures deos colens, hoc uerum fatetur, Deum scilicet esse Deum, quia per se notum. Nullus igitur incredulus nec fuit, nec erit. Sed quod addit, & Mahumet est nuncius eius: si intelligitur quod sit nuncius ueritatis, scilicet illius propositionis per se notæ, non est magnum. Semper enim uerum fuit de eo & quocunq; alio, uerum nuncium esse, qui hoc nunciaret. Aliter autem hoc credere, scilicet q; Mahumet sit nuncius dei, non potest esse necessitatis. Nam fuit tempus in quo hoc fuit uerissimum, scilicet non est deus nisi deus: & falsum fuit, quod Mahumet fuit nuncius eius, quia nondum natus erat. Si igitur tunc per fidem illam, Non est Deus nisi Deus, saluabantur hoc credentes: ita necessariò omnes omni tempore, hoc tantum credentes. nec tempore eius erat necessarium, quod omnes saluandi crederent Machumet nuncium dei, cum ipse fateatur se nuncium ad Arabes & suam nationem missum. Neq; Arabes tenebantur ei credere quod esset nuncius Dei ad eos, quando non uenit cum miraculis & uirtutibus talibus, quæ in ipso dei uerbum esse testificarentur. Sed cum sine potestate miraculorum compareret, & communem peccatorum uitam ageret, fuissetq; idololatra, ut alij Venerem colens: non mirum si ei opposuerunt, quomodo per aliquem deorum offensus, ut se uindicaret, se nuncium dei finxisset, ut Cap. XX. Alchoran. Alibi Cap. XXX. opponebant ei, quomodo ipse homo eis similis esset, cum arte magica eos accessisset. Cuius uolumen, uel somnium uel fictitium esset. Et talia multa per ipsum allegantes, quæ non potuit aliter soluere, nisi quod Cap. XXIX. dixit: Inquiunt, si diuinis cum uirtutibus aduenisset, nónne testimonium de prioribus libris attulimus? Ecce adducit in testimonium priores libros, scilicet euangelium & testamentum. Dicit enim Cap. XVII. Quod mentio de eo fiat, & nominetur in testamento & euangelio. Et Cap. LXX. dicit CHRISTVM prædixisse: Nuncium post me uenturum Machumet nomine denuncio, quem mendaciter magum dicent. Ecce omne testimonium, quod Mahumet sit nuncius dei. Sed cum penitus sit falsum, constat nihil uerum manere, nisi hoc solum, non est deus nisi deus.

Machumet qualis propheta.

Alcoran sæpe sibi contraria dicere.

De deo solum certa Alcorani assertio.

Machumet, quomodo Dei nuncius.

Mahumeti nulla miracula.

CVR DICVNTVR SALVATI CREdentes Alchoran, & quod gladius est magister.

Cap. III.

POstquàm Mahumet uidit se deficere in ueritate, & mendacia quæ ex testamento & euangelio allegabat, rudi ignoranti populo non posse diu occultari, Christianis & Iudæis hoc uerum negantibus, cum nec in ambobus nec in altero librorum allegatorum mentio fiat aut nominetur Machumet, ad arma se transtulit, & populo dixit: Iussit deus gentes me gladio expugnare, donec testificentur, quod non est Deus nisi deus, & quod ego sum nuncius eius. Quod si hoc fecerint, confestim saluabunt sanguinem & pecuniam suam. Terrore igitur percussi multi mandato paruerunt, & saluí facti sunt à sanguinis effusione, & rapina, & nominabantur saluati seu Musselmanni. Et attende, quomodo sæpe se solum nationum Arabum nuncium, qui prius prophetam non habuerunt, asserit. Deinde generaliter dicit in cap. Prophetarũ, deum dicere: Non misimus te nisi ad uniuersitatem gentium: in hoc, ut in alijs, contradictionem Deo suo tribuens. Et demũ postquàm multi accesserunt, dimisso quod esset nuncius Dei, fecit præconisari. Quicunq; dixerit, non est deus nisi Deus, intrabit paradisum. Et ut Arabes seruare dicuntur, tunc intentio Machumet erat, confessionem faciens paradisum intrare, etiam si fornicatus, latrocinatus, & alia peccata fecisset, quia fides saluaret. Deposuit igitur mandato Dei sui Capite LXXII. de titulo legationis nomen Dei. Sic enim ibi scribitur: Vt uerax comproberis, non te nisi nuncium tantum dicas. Sic Machumet, qui se dei nuncium nominauit, reprehensus à Deo suo, se solum nuncium dicere debet. Et quia non est illi usum quod conueniret intentioni præconisare, non est Deus nisi deus, & Machumet nuncius: ideò dimisit totum de nuncio. Sic ad eos uenientes, per eleuationem unius digiti professionem unius dei faciũt, quod dicunt sufficere. Est igitur ultima resolutio probationis omnium quæ in Alchoran leguntur, gladius. Sic enim in Cap. prophetarum, in Alchoran scribitur de Machumet: Dixisti somnia, & blasphemias cõcinnasti, uel forte poëtizas. Venias saltem cum miraculo uno, quemadmodum nuncij priores. Respondit: Destruximus, inquit deus, ciuitates ante eos quæ nõ crediderunt. Nec etiam uos miraculis crederetis, nisi per gladium. More suo Deum iussisse dicens, uiolentiam hominibus inferri. Faciens Deum, quem sæpissime scribit coactionem & uiolentiam talem sibi inhibuisse, mutabilem, uarium, & mendacem. De quo post hoc subiungetur.

Saluati, qui & Musselmanni.

Gladius, ultima omnium Alcorani probationum resolutio.

QVOD DEVS ALCHORAN, VIDEATVR DEVS absolutus: & Deus alius, de quo loquitur, rebus sit immersus.

Cap. IIII.

NVnc inquiramus quis sit deus Alchoran. Nam ait sic Deus Mahumet cap. XXIIII. Nos item hominem de terra & luto (diabolo prius ex igne pestifero creato) plasmauimus: cũ me plasmaturũ hominem de luto, & eidem animæ meæ portionem insufflaturũ, angelis intimaui. Et Cap. XXVI. Perquirentibus cuius sit anima, dic, dei, qui tibi nõ nisi paucã inde sapientiã tribuit. Et XXX. cap. ubi de Ioanne Zachariæ loquitur, dicit deus, quod animã suã uentri matris insufflauit, & illã filiũq; suũ manifestũ miraculũ fecit. Cap. XXXI. ait: Deus hominem de luto plasmauit, posterosq; suos ex humore fragili, eidemq; de suo spiritu insufflans. Et Cap. XLVII. Deus dixit angelis, se facturum hominem de luto. Illi itaq; q̃ optime cõposito, de nostro spiritu insufflauimus, eidemq; iusso nostro præter Beelzebub recedentem & incredulũ omnes angeli se humiliabant. Qui quæsitus cur in deum insurgeret, nolens se humiliare, respondit: Ego quidẽ igneus,

neus, illo luto melior sum. Et Cap. XXVI. dicit Deus: Credentibus, hócque promerentibus, cũ eorũ facta mihi grata, paradisum tribuã, his & illis de diuina substantia, quæ minime parua est, largiturus. Ex his patet, quomodo deus qui in Alcoran loquitur, nominat aliũ deũ. Dicit em̃: Dic quod sit dei, non nostri, uel mei. Si igitur deus qui loquitur in Alcoran, est deus deorũ, & deus de quo loquitur est alius deus, cuius dicit esse animã, & qui animã suã distribuit hominibus, & dividit suã diuinã substantiã sibi gratis, & suũ spiritũ insufflat in uentres prægnantium, utiq; deus Alchoran est absolutus & impartícipabilis. Et Deus de quo ille deus loquitur, est immersus rebus & diuisibilis: igitur & corporalis. Et ita cum omnis anima mortẽ gustabit, ut dicitur in Alchoran Cap. XXXVIII. Et anima sit ipsius quæ est, & omnium, ipse mortalis est. Sic angeli & dæmones corporeæ & igneæ naturæ erunt. Et si deus habet animam, & homines, igitur & angeli: ut fatetur Cap. XLV. Et ita anima angelorum est anima dei, ipsis communicata: & deus ille, erit naturæ creaturarum: & omnes creaturæ rationales, erunt naturæ illius dei, cũ in ipsis natura illa dei sit contracta: & ita erit forma cuiusq; & pars compositi, dans esse cuilibet. & nõ est ille deus creator qui ex nihilo creat, sed ex seipso omnia format: ita est hyle, seu materia. Sicut enim ex sua anima animas, & suo spiritu spiritus: ita ex suo corpore corpora, & suo esse omnia quæ sunt, & ex suis alis alas angelorum, uni duas, alteri quatuor, ut quodam loco Alcoran de illis alis dicit. Verum si dicis animam esse dei summi & creatoris unici, & quod deus ille in Alcoran loquens, dicens quod anima sit dei, loquatur de se deo, scilicet unico omniũ creatore, tunc anima eius erit etiam deus, cum nihil sit Dei nisi deus. Igitur omnis creatura formæ intellectiuæ, erit deus & creatura: deus secundum spiritũ seu formam, & creatura secundum corpus in unitate hypostatica. Et cum CHRISTVS habeat animam dei non secundum portionem aliquam, nec appropriatè, sed propriè: utiq; ipse erit propriè deus & creatura: hoc est, plenus & perfectus deus, sicut plenus & perfectus homo. Non sic aliæ creaturæ rationales, quoniam in illis anima Dei est partialiter, imperfectè, & impropriè. Ideò nõ dicũtur propriè deus & creatura, sed impropriè sic dici possent, solus uero CHRISTVS propriè. Hoc quidem necesse est fateri, qui Alchorã acceptat. Vnde patet, quod CHRISTVS est perfectio absoluta intellectualium creaturarũ, de cuius plenitudine omnes participant. In CHRISTO igitur capite, omnis creaturæ est perfectio, quæ nec potest esse maior nec minor. Quia est omne id quod esse potest. In alijs autem creaturis, est perfectio, quæ potest esse maior & minor. Est enim CHRISTVS, ut ualor auri in auro puro: & aliæ creaturæ intellectuales, ut ualor auri in alijs metallis, quorum unum plus habet de ualore auri, & aliud minus.

cc
cc
cc

Deus Alcorani alius à Deo rebus immerso.

Alcorani deus instar materiæ

In Christo omnis creaturæ perfectio.

QVOD DEVS ALCHORAN VIDEATVR MINOR omnibus rebus, & seruus Mahumet, atq; eius conceptus.

Cap. V.

SEd quomodo hoc stabit, quando Deus Alcoran iurat per dominum orientis & occidentis? Per hoc enim apparet, quod Deus qui loquitur in Alchoran, recognoscat alium deum superiorem se, & dominũ orientis & occidentis se maiorem. Non erit igitur deus supremus & absolutus. Imò iurat per calamum, ficum, culicem, & multa similia quæ sunt creaturæ. Deus enim testamenti & euangelij non reperitur sic iurasse, sed solum, per semetipsum, cum maiorem non habeat: nec mutauit modum iurandi, cũ sit deus constans absq; mutatione. Iste autẽ deus Alchoran, cum per uiles iuret creaturas, & nũc per illas, postea per alias, inconstans & uarians, erit minor omni creatura. Fit enim confirmatio dicti per ue-

Deum Alcorani iurare etiam per uiles creaturas.

raciorem et maiorem, per quem iuratur, & qui in testem adducitur, ut dicto fides detur. Item adhuc si aduertitur ad Cap. XLII. Deus Alchoran seruus est Machumet, Ipse enim & angeli pro Machumet orant. Loquitur deus, quæcunq; ipse Mahumet loqui uerecundatur. Mediator est inter mulieres Mahumet et ipsum, seruiendo ardori immundissimæ concupiscentiæ eius, dispensando ob hoc contra iuramentum licitum, & leges atq; promissa, ut suæ uoluntati complaceret: assumens in se uerecundiam & culpam atq; peccata, ut Mahumet ipse nec famam nec reputationem perdat. Ecce quomodo Mahumet fecit deum seruum suum: & hoc undiq; constat. Nam cum Cap. XLVIII. de se Machumet dicat: Dei mandatum est, quod ipsum inuocem corde puro, legem missam imitando credentium primus existam. Aliter graue malum subibo. Deum itaque, legemque suam constanter imitor. Et LV. Cap. de se dicit: Ego uero credentium & deuotorum primus. Quomodo ista compatiuntur se cum eo quod tu dicis, te non seruare nec legem nec licitum iuramentum, quia Deus inhibuit tibi ne seruares, quando immundum cor tuum uoluptatē carnis legi & sacramento prætulit, tu introducis deum tibi sic mandasse: quomodo es tu credentium & deuotorū primus, qui alibi Moysen primum affirmas: fuisti ab initio peccator, & peccare nō cessasti, & mortuus es in domo unius mulieris tuæ, post innumeras sanguinis effusiones, prædas, stupra, & pauperum oppressiones. Si deus tibi iniunxit, ut uirū iustum Abraham sequaris, si es ultimus prophetarū ut asseris, quomodo es primus credētium & deuotorum? Non est igitur deus Alchoran ille deus magnus, cui omnis rationalis creatura credere debet, quia omnium creator, sed est Deus tuus, qui per te loquitur ea quæ tu concipis. Omne igitur quod in Alchoran reperitur deum dixisse, si est uerum aut falsum, non nisi conceptui Mahumet ascribi debet. Et quia multa scripsit aut scribi fecit, quæ à Sergio & Baheira atq; suis socijs Iudæis audiuit, & non intellexit, sicut forte nec illi qui ei retulerūt, ideo ipse non omnia intellexit, & soli deo ascribit intelligentiam Alchoran. Qui ut Cap. LXXXII. legitur illi iniunxit, ut iugiter & deuote etiam de nocte Alchoran legeret: quod tamen contradicit illi dicto, quod legendi scribendiq; sit inscius, alibi in Alchoran posito.

Alcorani deus seruus Machumet.i.

Machumet de seipso loqui dissidentia.

Alcorani oracula nihil aliud quam cōceptus Machumeti.

QVOD MAHVMET TEMERE CONtra Dei præcepta CHRISTVM in Christianis persequitur. Cap. VI.

ADhuc dicito: Postquàm deus toties tibi dixit, uim nequaquàm propter leges inferas, in Cap. IIII. & Cap. XV. Ab incredulis quidem, nil mali seu contumeliarum illis inferens, licet illi per iram & inscitiam de Deo male loquantur (cuique namque gentium sua sibi placita, formosaq; uideri fecimus) recede: ad Deum autem cum redierint, opera sua Deo pandente cognoscent. Et Capite decimonono dicitur: quod non sunt gentes cogendæ ad fidem. Quia nisi Deo uolente nemo credere poterit, qui malos & indiscretos in sua sordicie dimittit. Ibi de hoc plura. Et Capite quinquagesimonono: Nullam illis castigando uim inferas, sed tantum illis Alchoran explana. Et in alijs pluribus locis. Quomodo, inquam, contra Deum tuum qui tibi hæc suasit, præsumis dicere, Deum præcepisse ut incredulos capias, interficias, & spolies, cogas credere, aut tributum, soluere? Deo magnam facis iniuriam & contumeliam, apud quem coacta seruitia, uitia sunt. Idcò uult seruitores ex sua libera electione, sibi fideles & credulos. Tu dicis Capite decimonono, Deum tibi dixisse: Contradicentibus dicito, ut sibi

Ad fidem nemo cogendus, etiam iuxta præceptū Alcorani.

ut sibi sua sint negocia, tibi tua. Non dicit, quod uiolentiam eis inferas. Alibi ais, tales contradictiones Judæorum, Christianorum, & aliorum in die ultima diffiniri. alibi introducis Deum, te laudantem de pietate & mansuetudine. Quomodo te alium facto manifestas, & Dei testimonium falsificas? quid est hoc quod deum tuum toties sibiipsi facis aduersari, quoties tu sententiam mutasti? In cap. XXV. ais: Post fidem habitam, incredulus ui coactionecp factus, fidem legemcp corde suo retinens, non damnabitur, sed hæc sponte faciens. Scis enim Christianos fidem unius Dei habere sine participe seu alio Deo, & ideò secundum te credituli sunt. Ideò & si coacti tibi uideantur consentire, corde tamen Christiani manent, & tecum non damnabuntur. Cur CHRISTO in Christianis intantum aduersaris, quod eos persequeris, quos non negas in sua lege saluari? Fuerunt Christiani ante te, & CHRISTVS possedit in suis fidelibus huius mundi magnam partem, constantissima obedientia usq; ad mortem infinitorum Dei martyrum. Cur persequuntur tui sequaces CHRISTVM, ut auferant acquisitum populum? Confortamur autem per euangelium, cui post tot approbationes iniuriaris. Vbi ait CHRISTVS: Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati estis, cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis. Sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Ecce hæc est consolatio nostra, in omni tribulatione & angustia nostra. Quoniam de morte transferimur ad uitam æternam.

Martyrum cõstantia, & eorundem per Christum confirmatio.

QVOD MAHVMET CREDIT, DEI *præsentiam necessitare ad omnia quæ aguntur.* Cap. VII.

ADhuc dic Machumet, Cur Christianos persequeris? Si ais, propter peccatum: Responde, si tu credis coactione quem uiolentari posse ut fiat bonus, cur tunc nono Capite dicis, Deum criminalia peccata nequaquàm condonare, sed minora? Et Capite duodecimo habetur: Homines prauos ad uiam rectam Deus minime diriget. Et cur ais decimonono Capite, Deum dixisse: Dei uerax est uerbum, quod incredulos nunquàm conuertendos affirmat. Et Cap. quadragesimonono: A Deo deductus in errorem nunquàm dirigetur. Et Cap. LXVI. Nullum animabus uestris nocumentum in terra perpetrabitis, nisi ꝺd ante uestri creationem in libro prænotatum fuit à Deo cuncta complectente. Nonne ista clare ostendunt, non posse malos per te in uiam rectam dirigi, cum nec deus illos dirigat? Dicis tamen sæpe contrarium istis, ut in omnibus facis. Qui enim sunt tui sequaces, intelligunt te uelle, quod omnia quæ homo facit, ideò facit, quia sic Deus faciendum prænotauit, non solum quod Deus omnia futura præuiderit, sed quod præuisio necessitet. Quod est penitus erroneum, & tollere omnes leges & iudicia, præmia & pœnas. Sed quia deus in æternitate omnia uidet simul, quæ sunt in tempore successiua, tunc simul uidet natiuitatem & mortem, & omnem hominis intermedium cursum. Et hæc uisio non necessitat. Sicut cum te uideo cadere, non cadis, ideò quia te uideo cadentem, sed quia tu cadis, te uideo cadentem. Videt igitur Deus omnia, & quæcunque agit homo, in æternitate sciens cuncta, iudicium iustum faciens secundum opera bona & mala, quæ homo in tempore facit, & apud ipsum æternaliter præsentia

Increduli non conuerti à Deo iuxta Alcoran.

sunt. Adhuc dicito: Quid uis ut faciat credulus, quem ad Alchoran remittis, cum nemo (ut dicis) ipsum intelligat nisi solus deus, & sapientes diuinam scientiam habentes? Et huius contrarium etiam asseris, scilicet Alchorã, clarum & facilem. Quis ista capiet? Et ita omnia inuoluis per contradictiones & uarietates, quod argumentum illud quod pro Alchoran facis Cap. IX. concludit. Ais enim: Nisi dei esset, contrarietates multas contineret. Ideò cum sibiipsi toties contradicat, utiq; ex Deo esse non potest.

Alcorani difficultas & contradictiones.

QVOD FINIS OPERIS MAHVMET *fuit sui exaltatio.* Cap. VIII.

SEd uisus es mihi ô Mahumet, prætextu religionis, dominandi potẽtatũ quæsisse: omnia enim in gladium resoluis, & gladio saltem ad tributum peruenire. Persuasisti quemlibet in sua lege saluari posse, ac quod deus fidelium constantiam diligat, uariantes uerò nequaquàm. Deinde accipis gladium, quasi illos uelis ad ueritatem compellere, quos animasti constantes manere. Sed das optionẽ ipsis, ut uel uarient, uel tributum soluant. Quis non intelligit finem tuæ religionis, zelum & ritum tuæ legis tantum ad hoc tendere, ut domineris? Tributo enim, quis deo & tibi satisfacit. Non erat alia intentio tua, quàm quod Deo & religione medijs magnus esses. Nunquàm credidisti ea uera, quæ fingis Dei præcepta: quia non seruasti ea. Nonne deum facis asserere in Alcoran, Christianos tuos meliores amicos quàm Iudæos? Et alibi persecutionem, quam quidam in Christianos exercuerunt, detestaris: dicens, quomodo Deus confortauit eos. Capite XXXIX. In principio à gentibus in terra propinqua pessimaq; Christiani superati, post nouem annos earum uictores per deum, cuius sunt prima postremaq; mandata, facti sunt. Ex illis non uidetur, te aliquibus inimicitijs seu legis tuæ ratione Christianos illos persequi, sed solo dominandi appetitu uim ipsis intulisti, & tuis successoribus tale exemplum reliquisti, utique pessimum ualde. Eundem enim dominandi animum habentes, ubiq; Christianos persequuntur. Sed Christiani dei dono, demum suos uictores superabunt.

Machumeti scopus in Alcoran.

Christianos Iudæis præferri in Alcoran.

QVOD MAHVMET NVNC SCRIBAT CHRIstum Deum & hominem, nunc hominem tantum, sic nunc singularem Deum, nunc pluralem. Cap. IX.

DE CHRISTO etiam sæpe Alchoran talia dicit, quæ ipsum diuinæ naturæ consortem concludunt. Nam fundamentum ponit, miracula diuina esse: CHRISTVM autem miracula super omnes fecisse approbat. Et non solum illa quæ in euangelio continentur affirmat, sed etiam quæ in alijs libris (qui quoniã occulti sunt ob auctoris innoticiam, Apocryphi nominantur) allegat, ut est de creatione auium uiuarum ex luto, & pleraq; alia, quæ CHRISTVM diuinæ naturæ fuisse concludunt. Habere enim generalem omnium miraculorum potestatem diuinum est. Sic enim IESVS se Messiam probauit, quando Ioannes Zachariæ ex uinculis duos ad ipsum misit, interrogando: Tu es qui uenturus es, scilicet Messias? an alium expectamus? respondit IESVS: Euntes renunciate Ioanni, quæ auditis & uiditis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Ecce quomodo IESVS respondit, per opera, seipsum esse illum Messiam expectatum, quem Ioannes his auditis non hæsitaret Dei filium esse, cui spiritussanctus in Iordane testimonium perhibuit. Sic etiam Alchoran ipsum ad consortium diuinæ naturæ nititur eleuare, quando dicit, omnibus prophetis quantumcunque Deo familiaribus & proximis,

Miraculorum diuinitas.

Apocryphi libri.

Christi miracula.

CHRI-

CHRISTVM supraponi. Vtiq; qui etiam altissimis prophetis supraponitur, inter illum & diuinam naturam nihil mediat, cum nullus eo proximior Deo dari possit. Dicit etiam Alchoran, deum bonos homines inhabitare, & CHRISTVM maxime bonum, seu optimum omnium asserit. Ipsum igitur deus maxime inhabitat, ita quod perfectissime cum omni plenitudine, adeò quod natura humana est diuinæ naturæ ipsum inhabitantis summo gradu unionis unita, quam hypostaticam siue personalem uocamus: uti in homine corpus unitur animæ, seu animalis natura unitur intellectuali naturæ. Quapropter inter naturam humanam & diuinam, ipse CHRISTVS est mediator, & talis, quod sicut inter ipsum & homines nihil mediare potest propter identitatem naturæ humanæ ipsius & omnium hominum, ita etiam inter ipsum & deum nihil mediare potest, propter identitatem naturæ diuinæ dei & ipsius. Et quamuis Alchoran talia de CHRISTO dicat, per quæ sapientes ista facile elicere possunt: tamen alibi uariat, & illa de CHRISTO dicit, quæ uidentur in CHRISTO consortium diuinę naturę negare. Quando ait, Mariam uirginem eius ueram matrem, & ipsum cum matre usum fuisse humanis cibis & comestilibus: cum tamen alibi ponat, quod deus nihil comedat, & dicat etiam, quod deus sit CHRISTI dominus & superior, qui eum & matrem posset si uellet annihilare, sicut alias creaturas: & quod non sit nec Deus, nec filius dei, nec concurrens aut particeps. Et talia dicit, quæ prioribus dissona uidentur: quæ tamen si sibiipsis non contradicunt, necesse est ut intelligantur modo quo præmisimus, scilicet CHRISTVM non esse alium deum, licet eiusdem diuinæ naturæ cum omnium creatore. Sic & de unitate Dei sæpissime repetit, unum solum deum creatorem esse: & tamen pluries in opere creationis, & alijs in Alchoran loquitur diuinitas pluraliter, scilicet, Nos creauimus hominem. Quæ tamen singularitas & pluralitas si sibi etiam non contradicunt, intelligere oportet ut prædiximus, scilicet quod trinitas seu pluralitas quæ exprimitur per Nos creauimus, non sit in numero seu in plurali numero affirmanda, sed in singulari quæ est unitas. Pluralitas enim, etiam apud Grammaticos nõ est pluralis numeri, quia singularis unitas. Ita etiam apud theologum, pluralitas est in unitate simplicissimæ diuinæ naturæ. Et ideò non est nisi ipsa singularis & una deitas, quæ Deus: quemadmodum breuiter in præcedentibus tetigimus. Et hoc uidetur dici in Alchoran XXXII. Cap. in fine. Inhibet enim ibi inuocationẽ alterius dei, dicens: Quia apud Deum solum, totus est illius numerus.

Alcorani de Christo testimonia.

Christus eiusdẽ naturæ cum Deo, non Deus ai

QVOD MACHVMET CONTINVE uariat, ut in exemplis. Cap. X.

DIcit in Cap. septem dormientium, quo modo quisq; in secretis & occultis dicere potest quid sibi uidebitur, quasi in hoc non sit repræhensibilis. Ideò in recitatione opinionum diuersarũ, etiam contrariarũ, modo unam, postea aliam amplecti uidetur. Omnia autem reputat occulta, in quibus prophetæ & eorum libri eis (ut asseritur) dati non concordant: præceptis à deo datis cuilibet seperatim exceptis. Nam illa obseruari debere per eos quibus facta sunt, fatetur. In eo autem in quo concordant omnes prophetæ secundum ipsum, à propheta Abraham incipiendo usq; ad ipsum, est fides unius dei creatoris, iudicis in die resurrectionis, quam resoluit in uerba ista: Non est deus nisi deus. Sine qua fide, ut asserit, nemo saluatur. Quod si quis simpliciter sic crediderit, & legem sibi datã per prophetam seruauerit, paradisum possidebit, si non crediderit, nisi deus ueniæ largitor indulserit, condemnabitur æternaliter: si uero crediderit, & præceptа legis non seruauerit, impœnitensq́ue fuerit, condemnabitur. pœnitens uero

Occultorum esse libera iudicia.

Machumeticæ fidei summa.

uero ante mortis articulum, à datore ueniæ misericordiam consequetur. Hæc
Transeuntes de lege una in aliã esse uidetur intentio, ut suprà dictum est. Videtur tamen uarie loqui de transeuntibus de una lege in aliam. Dicitur enim sic in primo cap. Sciendum autem generaliter, quoniam omnis recte uiuens, Iudæus seu Christianus, seu lege sua relicta in aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans, bonicp gestor, indubitanter diuinum amorem consequetur, & infrà: Omnis uero peccator, culpæ culpam accumulans, igne perenniter comburetur. Dicit omnis, generaliter, etiam sua lege relicta in aliam tendens. Cap. uerò III. dicit: A tua lege desides, absq; intermissione tuæ genti bellũ inferent, usquequò eam ad suam legem si possibile sit conuertãt, tuam autem propter aliam mutans, & in ea manens, hic & in alio seculo reus igne indeficiente peribit. Ecce contrà hoc quod primo generaliter dixit, nunc excipit homines suæ legis, scilicet quod illi in alia lege non saluentur. Et contra illud IIII. cap. sic dicit: Vim nequaquam propter legem inferas, cũ recta prauaq; uia patefactę sint. Non credens in idola, sed in creatorem: mandatis dei sapientis & audientis, & omnibus eum adorantibus propitij, è tenebris ad lucem perducitur. Incredulus autem contrario, distrahitur igne perpetuo cruciandus. Hoc dictum cũ primo concordat, sine exceptione generaliter loquens. Sic V. cap. dicit: Credentes quidem in deum, peccatorũq; suorum ueniam postulantes, et ab ignis feruore liberationem, abstinentes & ueraces, orationibus insistentes, & eleemosynarij, deo teste & angelis atq; scientibus, qui unum solũ deum incomprehensibilem & sapientem creatorem esse fatentur, coram quo nulla lex probabitur, nisi tantum hominum sese totos suaq; negotia deo uouentium, paradisi gaudio perfruentur. Ecce quomodo generaliter loquitur, sicut in primo cap. Similiter dicit XII. cap. Omnes qui in deum crediderint, & iudicij diem expectantes benefecerint, nihil timeant. Cap. XXXVII. aliter dicit: Scilicet tu librum, uidelicet Alchoran, ex insperato tibi missum habens, ab illius mandatis nequaquam ulterius digrediaris: ne sis incredulus, aut incredulorũ adiutor. Et cap. XLI. Quis deterior, quàm post nostrorum præceptorũ perceptionem delinquens, uel recedens? Iam per Moysen librum filijs Israël tradidimus, quem sequentes penitus indubitanter deo coniungentur. Ecce introducit deum illa dixisse: quasi quisq; legem dei quam recepit tenere debeat: alioqui malus reputabitur. Et quia Christiani plus
Christiani legẽ uariãtes, iuxta Alcoran. aljs legem secundũ ipsum uariant, eos legẽ uariantes, sæpe ignominiosè appellat. Secundum igitur hoc dictum, non solum de lege eius existens, sed nec Iudęus nec Christianus, sine transgressione & peccato legem semel acceptã mutare potest. Ait enim alibi, deum fideles & constantes in sua lege plus aljs diligere. Iterum dicit cap. XLVIII. Omnis quidem deum timens, & credens, ac faciens in hoc mundo, diuinam misericordiam assequitur. Et apertius cap. LI. sic dicit: Pręcepta quoq; legum & mores, sicut Noë & tibi ac Abrahæ & Moysi ac CHRISTO patefecimus, nunc docemus. illis ergo adhærete, sicut lex præcipit, nec illis controuersantes, nec ab illis discedentes. Ecce apertè fatetur, non uelle præceptis legum & morum præteritis prophetis patefactis contradicere, sed illa docere: & ideò illis præcipit adhærere, & nequaquam ab illis (ut lex præcipit) discedere. Alibi ait, Christianos & Iudęos incredulos, & omnes tales damnatos. Quis potest ex his solidi aliquid elicere?

CONTRA ID QVOD LEX ALCHORAN sit lex Abrahæ. Cap. XI.

SEd dicito Mahumet, credulitas est necessitatis? tibi autem ais à Deo reuelatum, ut legem Abrahæ sequaris, non declinando ad dexteram uel ad si-

ad sinistram, ne reperiaris incredulus. Quomodo præsumis dicere, legem quam Alchoran continet, Dei esse, cum nulli ostendas Abraham talem legem dedisse? Nonne si tibi deus reuelauit legem Abrahæ sequendam? si lex Moysi data, & lex CHRISTO data, sunt in diuinis libris testamenti et euangelij, ut asseris necessario à lege Abrahæ nec ad dexteram nec ad sinistram declinant. Quomodo igitur præsumis dicere, tuam legem eminere præ alijs? Non sunt duæ leges testamenti & euangelij, sed una diuina lex, quam CHRISTVS non soluit, sed compleuit, ostendendo spiritum intelligentiæ legis, qui sub litera continetur, & non cognoscebatur. neq; uetus, neq; nouum testamentum deuiat à lege Abrahæ, sed explicat ea quæ Abrahæ præcepta erant: scilicet quod coram domino ambularet, ut esset perfectus. Hoc præceptum Moyses explicat, quomodo coram Domino esset ambulandum, Christus uero explicat quomodo ambulans coram Domino iuxta explicationem legis Mosaicæ, peruenire possit ad perfectionem Abrahæ præceptam. Nihil igitur de lege Abrahæ restat explicandum. Quomodo igitur lex tua quæ Arabum dicitur, dici potest lex Abrahæ, quando ab euangelio declinat? Vtiq; nō debes præsumere, deum tibi maiorem peritiam dedisse quàm CHRISTO, quem & tibi & cunctis prophetis præfers. Oportet igitur ut fatearis, non esse nisi unam legem & Abrahæ & Moysi & CHRISTI: quę seruantibus summam remunerationem æternæ uitæ promittit. Neque possunt esse plura perfectissima, cum quodlibet posset esse perfectius. Sola igitur una est perfectissima uia seu lex, ad unum perfectissimum finem perducēs: quæ alia esse non potest, quàm illa per quam CHRISTVS qui omnium perfectissimus, iuit & docuit eundum. Quid facit te adeò uariantem & uacillantem in omnibus, nisi ignorantia CHRISTI? Dicis IESVM Mariæ uirginis filium esse CHRISTVM, & in hoc non erras: sed quid CHRISTVS sit, penitus ignoras. Si uero scires firmissima fide, CHRISTVM uerum filium Dei patris & Mariæ matris: tu uideres uitam æternam, quæ est summa & desideratissima fœlicitas, non esse per hominem attingibilem, nisi in ipso. Et deus in te maneret, & tu in deo: & non fluctuares in opinionibus eorum qui CHRISTVM ignorant. Vtinam tu literas scisses, & studuisses saltem illius discipuli CHRISTI dilectissimi Ioannis euangelistæ paruam Canonicam epistolam: uacasses utiq; à labore Alchoran, & acquiesisses illi luci ueritatis. Cur uoluit deus, ut illi in albis uestiti CHRISTVM sequētes, toties in Alhoran summis laudibus extollerentur (de quorū numero fuit ille euāgelista Ioannes CHRISTO dilectissimus, & permanēs uirgo) nisi ut uos illius libri Alchoran cultores, & illorum uitam & doctrinam perquirentes imitaremini. Quærite igitur lucem in allegata epistola, ut ad CHRISTVM, qui lux uera est omnem hominem illuminantem pertingatis: & inuenietis thesaurum sapientiæ & intelligentiæ omnium scripturarum.

Testamenti & euangelij lex una.

Machumet literarum imperitus.

D. Ioannis epistola canonica.

QVOD ALCHORAN MALE DICAT,

Abraham fuisse idololatram, & uera historia ponitur.

Cap. XII.

QVod autem euangelium perfectissime nobis legem Abrahæ tradiderit, nunc ostendere conabimur. Et primo, Euangelium & euangelij obseruatores non detrahunt laudi Abrahę, quemadmodum Alchoran, & eius sequaces, qui aiunt Abraham primo idololatram, & post conuersionem suam Tharæ suum genitorem de idololatria reprehendisse. De quo multa Alchoran narrat. Hoc autem Abrahæ in ignominiam cædit, ut in doctrina Machumet legitur: quomodo ipse ob idololatriam illam, indignum se fatetur intercessorem apud Deum. Hoc Machumet non habuit ex textu ueteris testamenti, sed ex quadam

Abraham non fuisse idololatram.

quadam glosa, quam quidam Iudæus pro euasione obiectionis quæ fit de annis Tharæ & Abrahæ cogitauit, quam Christiani non acceptant, neq; Iudæus Iosephus, historiographus maximus. Vnde nequaquam est credendũ, Abraham de ciuitate Vr Chaldæorum eductũ, idololatram fuisse, aut eius patrem, aut auum Nachor, uel Heber (à quo ipse & Iudæi hebræi dicti sunt) aut Noë, siue aliquem alium prædecessorem eius. Ad mandatũ dei Abraham subito egressus est, de terra & cognatione sua in terrã Chanaan, & deus ob hanc obedientiã dixit: Faciã te in gentem magnã, & benedicã tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus. Benedicã benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atq; in te benedicentur uniuersæ cognationes terræ. Et iterũ: Omnem terrã quam conspicis, dabo tibi & semini tuo usq; in sempiternum, faciamq; semen tuum ut puluerem. si potest quis hominũ numerare puluerẽ terræ, semen etiam tuũ numerare poterit. Et iterũ: Noli timere, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Et iterum: Non erit uernaculus tuus hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem. Suspice cœlum, & numera stellas si potes, sic erit semen tuum. Credidit Abraham deo, & reputatũ est illi ad iusticiam. Et iterum: Ego deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus, ponamq; fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te uehementer nimis. Cecidit Abrahã pronus in terram, dixitq; ei deus: Ego sum, & pactum meum tecum, erisq; pater multarum gentium, nec ultra uocaberis Abram, sed Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te. Faciamq; te crescere uehementissime, & ponam in gentibus, regesq; ex te egredientur. Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus tuis fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, & seminis tui post te. Sarrai uxorem tuam non uocabis Sarrai, sed Sarra. & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritq; in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cecidit Abraham in faciẽ suã, & risit in corde suo, dicens: Putasnè centenario nascetur filius, & Sarra nonagenaria pariet? dixitq; ad dominum: Vtinam Ismaël uiuat coram te, quem ex Agar ancilla habui, Sarra hoc desiderante & deprecante. Et ait dominus ad Abraham: Sarra uxor tua pariet tibi filium, & uocabis nomen suum Isaac, et constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum. Super Ismaël quoq; exaudiui te. Ecce benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum ualde. XII. duces generabit, faciamq; illum in gentem magnam. pactum uerò meum statuam ad Isaac. Postea ut deus mandauit, circuncidit se Abraham & Ismaëlem XIII. annorum, & omnes uiros domus suæ. Deinde apparuit ei dominus in ualle Mambræ, sedenti ad ostium tabernaculi sui in ipso feruore diei. Cui cum aperuisset oculos, apparuerunt ei tres uiri stantes prope eum, quos cum uidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adorauit in terra, & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, non transeas seruum tuum, sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes uestri, & requiescite sub arbore: ponamq; buccillam panis, & confortetur cor uestrum, postea transibitis. Qui dixerunt, fac ut locutus es. Sarra concepit, & peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei deus: uocauitq; Abraham nomen filij sui, quem genuerat ei Sarra, Isaac: & circumcidit eum die octauo, sicut præceperat ei Deus, cum centum esset annorum. Cúmque uidisset Sarra filium Agar Aegyptiæ, ludentem cum filio suo Isaac, dixit ad Abraham: Eijce ancillam hanc, & filium eius, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac. Et dixit Deus ad Abraham: Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi uocem eius: quoniam in Isaac uocabitur tibi semen. Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam,

Iosephus historiographus.

Hæbræi.

Vera de Abrahamo historia, ex sacris literis, non Iudæorum fabulis.

Abram, Abraham.

Sarrai, Sarra.

Ismaël.

Isaac.

magnam, quia ſemen tuum eſt. Deinde tentauit Deus Abraham, dicens: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Iſaac: & uade in terram uiſionis, & offeres eum ibi in holocauſtum, ſuper unum montium quem monſtrauero tibi. Tulit Abraham ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium, ipſeq; portabat in ſuis manibus ignem & gladiũ. dixit Iſaac: Vbi eſt uictima? dixit Abrahã: Deus prouidebit de uictima, fili mi. Cumq; colligaſſet Iſaac filium ſuum, & poſuiſſet in altare ſuper ſtruem li[illegible] manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium ſuum. Et [illegible] cœlo clamauit, dicens: Abraham Abraham, ne extendas manum tuam ſuper puerum, neq; facias ei quicquàm. Nunc cognoui quod timeas dominum, & non pepercerís filio tuo unigenito propter me. Abraham uidens arietem inter uepres cornibus hærentem, ipſum obtulit pro filio. Per memetipſum iurauí, dicit Dominus: quia feciſti rem hanc, & non pepercíſti filio tuo unigenito, propter me, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & arenam quæ eſt in litore maris. Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti uoci meæ. Moritur Sarra. Abraham aliam capit uxorem, ex qua habuit filios. Deditq; Abraham cuncta quæ poſſidebat, Iſaac, filijs autem concubinarum, largitus eſt munera: & ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo, & deficiens, centum LXXV. annorum mortuus eſt. Dixitq; Deus Iſaac: Ero tecum, & benedicam tibi. Tibi enim & ſemini tuo dabo uniuerſas regiones has, complens iuramentum quod ſpopondi Abraham patri tuo. Et multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, daboq; poſteris tuis uniuerſas regiones has, & benedicam in ſemine tuo omnes gentes terræ, eò quod obedierit Abrabam uoci meæ, & cuſtodierit præcepta & mandata mea, & cerimonias leges q; ſeruauerit. Ecce quæ de Abraham, uera leguntur.

Abrahæ mors.

DE PROMISSIONE FACTA ABRAHAE fideli. Cap. XIII.

ABraham uero pater multarum gentium, quia pater fidei: Credidit eñ deo, & reputatum eſt ei ad iuſticiam. Ideò omnes deo credentes, modo quo Abraham, iuſtificantur per fidem. Et quia Iſaac filium Deus illi dedit propter fidẽ, quia aliter ſecundum naturæ curſum ab Abraham CIX. annorum, ex Sarra nonagenaria, & inſuper ſterili, cui muliebria deficiebant, generari non potuit: ſcimus, per fidem nos deſideria conſequi æternæ uitæ, ſupra mortalem noſtram naturam. Optamus ſiquidem filios habere, ut in ipſis noſter mortalis defectus inſtauretur, & in ipſis uiuamus. Per fidem uero uidemus Abrahæ deſiderium iuſtificatum. Meruit igitur conſequi deſiderium ſuum ab eo, cui credidit nihil impoſsibile. Per fidem conſecutus eſt uitam in filio ſibi à Deo dato, & conſequenter in poſteris uſq; in ſempiternum. Dicit enim Deus: Terram hanc ſemini tuo dabo uſq; in ſempiternum. Viuit igitur in ſempiterno ſemine ſuo Abraham. Et quomodo uiuit? non ſecundum carnem, modo quo in Iſmaële filio ſuo pater Abraham uixit, qui fuit filius ſecundum carnem: non ſecundum repromiſſionem, ſed ſecundum ſpiritum, modo quo uiuit ſpiritus credentis in promiſsis Dei. Pactum igitur Abrahæ cum deo quod eſſe debet ſempiternum, continuatur per Iſaac, non per Iſmahelem: ſcilicet in ſemine fidei, non in ſemine carnis. Hinc omnes fideles, in Iſaac uocati ſunt ſemen Abrahæ. Filij igitur Abrahæ, ſunt credentes Deo in tantum, quod fide iuſtificentur. Ideò aiebat propheta: Lætare ſterilis
" quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: quia multi filij deſertæ, ma-
" gis quàm eius quæ habet uirum. Quare ex Sarra libera, licet ſterili, Iſaac promiſſus: oſtendit omnes gentiles fideles in patre Abraham benedictos, filios promiſ

Fidei uis.

Abrahæ uita quomodo ſempiterna.

Abrahæ emen benedictum, Christus.

sionis esse. Sic itaq; dum deus Abrahæ promitteret semen eius uehementissime augendum, in quo omnes gentes benedicerentur, & omnes tribus terræ, utique de CHRISTO locutus est pactum dei & Abrahæ, scilicet quia unus ipse creator esset Deus eorum. Seruatum est per omnes filios Abrahæ prophetas, qui circa illius pacti obseruantiam summe uigilarunt. Et deinde deueniendum erat ad omnium prophetarum maximũ, ubi semen illud uehemẽtissime creuit, in quo esset plenitudo promissæ benedictionis. Et hic est CHRISTVS, in quo Abraham & omnes fideles æternaliter uiuunt. Ideò dum uirgo Maria fœcundata CHRISTO

„ exultaret in spiritu, & anima eius deum magnificaret, aiebat: Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius in secula. Ex cuius cantico scimus, CHRISTVM puerum

Christus, uerus Israël.

esse Israël, uirum uidentem deum, secundum promissionem factam Abrahæ & semini eius. Et Zacharias propheta, pater Ioannis baptistæ, de IESV dicebat: Ipsum esse cornu salutis, erectum in domo Dauid, scilicet Messiam saluatorem. Sicut locutus est per os sanctorum qui à seculo sunt, & secundum iusiurandũ quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis. CHRISTVS igitur, filius Abrahæ, est illud promissum semen, filius scilicet immortalis, in quo omnes fideles uiuunt æternaliter, cum omnes tribus terræ fideles in patre Abrahã sint benedictæ, & ipse uiuat in filio suo IESV, semine benedicto, uiuunt sic omnes benedicti in patre & in filio benedicto. Quapropter CHRISTVS dicebat ad Iudæos, quomodo sciret eos esse filios Abrahę, scilicet secundũ carnẽ. Sed quia hoc nõ sufficiebat ad uerã filiationẽ spiritus, ideò dicebat: Si filij Abrahæ estis, opera Abrahę facite. Instruens illos, eos ueros esse Abrahæ filios, qui eius opera faciũt, qui scilicet sunt creduli, & deo obedientes. Dicit etiã, quod Abrahã exultauit ut uideret diem suũ: & quod uidit, & gauisus est. Vidit igitur ante se CHRISTVM, & illum sibi promitti, & ex sua progenie, & hunc aduentus diem dum uideret, gauisus est, & in hac uisione certificatus est, omnia sibi promissa compleri, nec hæc promissa sibi facta fuisse propter legem aut circuncisionem solum, sed propter fidem. Hæc mysteria à sæculis abscondita, nobis per CHRISTVM & discipulos eius manifestata sunt.

Abrahæ filij uere qui.

QVOD PACTVM DEI ET ABRAHAE EXcludit Ismaëlitas, & in CHRISTO mediatore concluditur. Cap. XIIII.

NVnc attendite uos Arabes, quomodo uos ex Ismaële secundum carnem geniti, non estis in fœdere & pacto Abrahæ cum deo, sicut filij promissionis ex Isaac, & nullam habetis partem hæreditatis Abrahæ, quia ex ancilla Agar geniti, & aduersarij spiritus, sicut caro semper est contra spiritum. Et non potestis esse benedicti in semine Abrahæ, nisi sitis filij Abrahę in spiritu per fidem, & tunc assequi poteritis repromissionem benedictionis in CHRISTO, qui est finis & complementum promissionis. Intelligite igitur fidem spiritu capi, & terminari in CHRISTO uiuo, uita immortali & sempiterna, cum sic sit filius hominis, quod & filius dei, qui solus est immortalis. Legitur autem in primo cap. Alchoran, Abraham sic orasse: O deus, nostræ prolis filium mediatorem prophetã

Christus finis & complementum promissionis Abrahæ factæ.

„ excita, cæteris gerenda, uirtutesq; tuas scripto notificantem, eisq; benedicentem cum tu sis doctor excelsus, omnia sciens & audiẽs. Ecce quomodo de CHRISTO mediatore inter deum & hominem Abraham loquens, sic orat. Nec potest de alio intelligi, cum loquatur de propheta filio prolis, eius scilicet Isaac, quem Deus nominat unigenitum eius. Et hic mediator est inter deum & hominem, quia ipse solus est inter quem & Deum nullus mediat, cum sit altissimus propheta

CHRI-

CHRISTVS, qui solus est deum patrem notificans, quia filius eius, & fideles in semetipso ut maximus sacerdos benedicens. Videte Arabes quomodo sequimini Abraham, qui hanc fidem non tenetis? quomodo corã deo ambulatis ut perfecti sitis, ut quando non estis filij repromissionis in CHRISTO IESV? quærite, & non reperietis deum unquàm legatum, aut doctorem, prophetam, uel nuncium misisse, qui non fuerit de obseruantibus pacta & fœdera quæ Deus pepigit cum Abraham, Isaac, & Iacob. De eorum enim genealogia omnes fuerunt, quibus deus spiritum prophetiæ dedit: non de genealogia Ismaëlis, cũ quo deus pacta non iniit, sed ipsum excludens, Isaac elegit. Licet ei ob Abraham benedíceret, & eius semen multiplicaret, & XII principes ex ipso nati sint. Ita quod in benedictionibus tam huius seculi, quàm futuri perpetui, sempiternam benedictionem est assecutus. Nec uos moueat, in Cap. XI Alchorã, Ismaëlem inter prophetas post Abraham antẽ Isaac poni, & in Cap. XXVIII. nuncium & prophetam appellari. Nam huius dicti non habet testimonium scripturæ, nec testamenti, nec euangelij. Sed de eo legitur, angelum Agar de eo grauidæ prædixisse, ipsum ferum hominem, qui tentoria sua contra fratres figeret, futurum. Posuit autem Machumet hæc in Alchoran, ut se, qui erat Ismaëlita, de genere prophetæ probando, facilius prophetam & nunciũ esse Arabibus persuaderet. Sed deficiens in hoc, qualis sit habendus ostendit. Dicit autem in Cap. XLVI, Abrahã ad Isaac dixisse: O fili, mihi quidem per uisionem nunciatum est, quod te decollarem. Quid tibi inde placeat, dicito. Qui respondit: Nunciatum tibi perpetra. me nanq; fortiter passurum omnia, reperies. Si sic est ut ibi scribitur, utiq; Isaac deo & patri suo usq; ad mortem obediens, meruit ille esse in quo deus uocauit semen benedictionis omnium fidelium. Nam utiq; maxima fuit Abrahę fides, qui cum credidisset Deo semen suum in Isaac uehementissime multiplicandum, adhuc dum iuberetur illum filium in holocaustum deo offerre, non replicuit hoc fore contra dei promissa. Quia non dubitauit de illis, etiam si in holocaustum offerretur. Sed sperabat, Deum potius promissa adimpleturum, si eidem in occisione filij obediret: sciens, apud ipsum nihil difficile, uel impossibile, qui mortuos facillime resuscitat.

Christus solus mediator inter deum & homines.

Prophetarum omnium genus ex Abraham.

Ismaëlem falsò præponi Isaac, in Alcoran.

"
"
"

Abrahæ fides maxima.

QVOD NON NISI CHRISTIANVS TRInitatem in unitate adorans, Abrahæ filius esse possit.

Cap. XV.

PErfectissima igitur Abrahæ fides, cuius Isaac uerus fuit successor & hæres, typum seminis illius perfectissimi Messiæ gerens, obedientis deo patri suo usq; ad mortem, etiam turpissimam. Sed quid amplius notandum? Certe quod aries pro Isaac oblatus est. Aries ille qui repertus est per Abraham, quem pro filio obtulit, oblationem & uictimam significauit CHRISTI, qui uerè oblatus & mortuus est, ut Isaac fidelis & omnis fidelium generatio uiuat. Isaac igitur significauit CHRISTVM, ob pronitatem obedientiæ usq; ad mortem, quæ inesse debet omnibus uerè fidelibus. Sed aries significat CHRISTVM, ut est holocaustum, morte sua omnes dei filios per consummatam fidem saluans, & à morte perpetua liberans. In doctrinis Machumet dicitur, arietem sine commixtione, sicut CHRISTVM, natum. Abraham autem, si recte capis ô Arabs, non fuit (ut Alchoran quodam loco dicit) ante CHRISTVM, & ideò ipsum Christianum negat, sed ante ipsum fuit CHRISTVS Dei filius, Deo patri suo coæternus. Ita enim legitur, CHRISTVM in euangelio dixisse: Antequàm fieret Abraham, ego sum. Vidit igitur prophetico spiritu, ipsum Messiam mediatorem & saluatorem aliquando in mundum uenturum, sine quo nec se nec quenquàm ad Deum

Isaac Christi typus.

Cur aries pro Isaac oblatus.

Christus ante Abraham.

Abraham Christianus. patrem accessum habiturum credidit. Ideò Abraham Christianus fuit, sperando medio CHRISTI se immortalem uitam indubie assecuturum. Hæc est sola & perfecta fides Abrahæ, quæ & esse debet omnium qui sanam fidem habere uolunt, & per ipsam fœliciter saluari expectant. Vidit Abraham tres in ualle mambrę, & pronus in terra adorauit, dicens: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, non transeas seruum tuum. Vnum dominum, in trinis personis adorauit. Vtiq; *Christianorum adoratio.* hæc est Christianorum adoratio, quam nisi uos Arabes faciatis, non estis Abrahæ successores. Quomodo putatis uos Abrahæ uiri iusti uestigia insequi, qui Abrahæ filios persequimini? Vnus est Abrahæ filius, uniuersorum hæres, IESVS CHRISTVS Mariæ uirginis, filiæ Abrahæ filius. Hic, cuius typum Isaac gessit, uerus hæres uniuersorum. Quia idem & dei filius, est CHRISTVS, deus uerus, qui est merces magna nimis Abrahę. Deus dedit Abrahæ filium Isaac, quia credidit deũ in promissis ueracem: sed propter obedientiam quam in filio offerendo ostendit, dedit ei filium CHRISTVM, uniuersorum regem & dominum. Vos uero, ô Arabes, non creditis Abraham talem mercedẽ pro sua iusticia & obedien- *Christiani ueri Abrahæ filij.* tia assecutum. Minus igitur de Abraham creditis, quàm Christiani, ueri Abrahę filij. Non eritis igitur cohæredes CHRISTI filij Abrahæ, qui fideles Abrahæ filij esse recusatis.

QVOD ARABES LEGEM ABRAHAE PE*nitus ignorent, & eius sint persecutores.* Cap. XVI.

Circumcisione non fieri Abrahæ filios: curq; illa à Deo instituta. EST né hoc satis quod circumcidimini, quasi in hoc legem ipsius impleatis? Circũcisio non arguit uos Abrahæ filios, qui credidit Deo, & reputatũ est ei ad iusticiã, sed fides Abrahę iustificat. Iustus erat Abraam nondum circumcisus. Sed deus qui elegit Abraam, Isaac, & Iacob, & eorum posteros in populum suũ peculiarem, pactum firmari uoluit, quod ipse esset deus eorũ, in obedientia circũcisionis, ita quod fœdus tale cum quolibet in illa sanguinis effusione ad obediendum deo facta, amplius negari non posset: quodq; à cultu accepti dei recedens, præuaricationis suæ testimonium in corpore suo circũferret. Christiani uero in CHRISTO circumcisi, cum sint corpus CHRISTI mysticum per fidem & baptisma facti, iam circũcisi in CHRISTO, nomine suo se fideles dei omnibus manifestant. Si circũcisio, signum est uoluptatũ carnis abscisionis, utiq; legem uestrã illas abundantius indulgentem, non esse Abrahæ ostendit. Mandatur circumcisio, & octauo die natiuitatis fieri, modo quo Isaac fuit circũcisus: uos autem non *Ismaẽlitarum circumcisio nõ 8. die, sed 13. anno fieri solita.* mandatum dei exequentes, in XIII. anno (quia tunc Ismaël fuit circũcisus) eam, ut sitis Ismaẽlitæ, facitis. Scitis Abrahã, ut fratrem suũ liberaret, iuste arma sumpsisse, & tamen de spolijs & rapinis & aliorum bonis noluisse ditari. Vos autem in iniustis aggressionibus, rapinis quæritis impinguari, & ex lege uestra uobis licere asseritis, quæ tamen à lege Abrahæ in nullo debet declinare. Blasphematis deum Abraham in Abraham, quando hæc legi Abrahæ conformia mentimini. Lex uestra dat deo quintam partem spoliorum, cuius sunt uniuersa. Quid ridicu- *Spoliorũ quinta pars Deo data.* losius? Dicitis: Hæc fiunt contra incredulos. Nónne hoc est occultum secundũ uestrã legẽ, quis melius ambulet, licet quisq; se putet rectius ambulare? Deus emẽ, ut Alchoran dicit, dedit cuilibet genti qua sua sunt ei placita. Ideò hoc occultum, spectat ad iudicem occultorũ extremi iudicij. Ostendite ubi hoc Abraham autfecerit, aut fieri præceperit. Et quia non reperietis, male dicitis uos Abrahę legem sequi. Quoties dicit liber uester: Si deus uellet, omnes eiusdẽ legis & ritus essent. sed sic, uti uidemus, permittit. Cur uos præsumitis de mundo aliter disponere q̃ deus? nisi quia deo ad corrupta uestra desideria plus omnibus blasphemando abutimini? Dicitis fortassis, Nos decimamus sicut Abraham. Nónne Abraham,

Melchi-

Melchisedec sacerdoti dedit decimas? Quid figurabat rex salem, sacerdos summi dei, aliud quàm Messiam? hoc Dauid propheta de ipso dicit Deum dixisse, Psalmo CIX. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec. IESV CHRISTO sic illum psalmum in euangelio exponente. Si datis decimas CHRISTO æterno sacerdoti, decimas Abraham sequimini. Si non datis ei, etiã si detis, non estis sequaces Abrahæ. Vos autem persequimini CHRISTVM, & ipsum spoliatis & opprimitis in suis membris, ideò iniuriam facitis Abrahæ, cuius gloriamini successores. Vtinam intelligeretis, mysteria huius panis & uini, oblationis æterni sacerdotij & cœlestis mensæ, æternaliter pascere. De qua in Alcho-
ran tunc perfecte uideretis, quod sicut substantia panis & uini, quæ non est uiua, opere naturæ depuratur & assumitur per substantiã humanam in sui unionem uiuam, quoniam substantia nutrimenti transit in unionem substantiæ alitæ: sic substantia uiua hominis depuratur opere uerbi dei, & demum assumitur in eius unione, ut uiuat uita altiori quàm prius, scilicet diuina & æterna. Et in hoc uidetur, quomodo uerbum dei CHRISTVS, & eius corpus mysticum, uiuunt una uita per unionem antedictam, immortali & perpetua. Sed hæc mysteria occultissima, per uos capi non possunt, qui non creditis personalem unionem humanæ naturæ & diuinæ in CHRISTO. Nec fructum suprà dictum gustare unquàm poteritis, qui estis increduli, & sine spe.

Melchisedec decimæ ab Abraham datæ.

Ismaëlitæ Abrahæ successores.

SVASIO, QVOD SOLTANVS MANDET *Mariam uirginem theotocon credi, & lumen Euangelij amplecti.*

Cap. XVII.

NVnc post hoc, O tu Solthane Babyloniæ princeps gentis magnæ, considera cur tibi ascribis custodiam legis Arabum commissam. Fuisti aliquando Christianus, & abnegasti (ut aptus esses ad principatum) fidem Christianam. nõ fateris te CHRISTVM abnegasse, sed minus credere de eo quàm prius. Credebas enim eum filium Dei uerum, modo secundum legem Arabum non credis. Non abnegasti fidem unitatis dei, quam habuisti, & tenes modò. Credebas Mariam matrem IESV CHRISTI esse theotocon genitricem scilicet Dei: modo dicis, uirginem Mariã esse matrem CHRISTI, sed non dei. Credebas CHRISTVM in Hierusalem per Pontium Pilatum crucifixum pro nostra salute, uisitasti locum sepulturæ in Hierusalem, uidisti signa quæ acciderant mortis hora, scilicet scissuram petræ ex terræ motu, modò negas eum mortuum, & astruis eũ adhuc uiuum. Vidisti deuote & sæpe locum natiuitatis circa præsepe in Bethleem: modò negas hoc uerum, dicens, sub palma quadam in loco solitario CHRISTVM natum. Mira res est, factus es Solthanus, non ut imminuas laudes & exaltationẽ CHRISTI, & matris eius Mariæ uirginis. Loca illa quæ ad laudem constructa sunt in perpetuã memoriam crucifixionis & natiuitatis IESV, quę perhibẽt testimonium continuum mille annorum & plurium (ne detrahas laudi) esse finis, & te per illa conuinci nõ erubescis. Credidisti aliquando Gabrielem missum à deo ad uirginem Mariam in Nazareth, & ei annunciasse quomodo ipsa paritura esset IESVM filium dei, modò credis Amrã patrem Mariæ, & per consequens ipsam non esse illam de qua euangelium dicit, quæ secuta est illam primam Mariã plus quàm mille annis. Et si dicis Alchoran in hoc errasse, consequens est quod Gabriel euangelicus sit uerus, & Gabriel Alchoranicus sit mendax. Considera si Mahumet per Iudæos sibi assistentes deceptus fuit, qui illi persuadebant, Mariam matrem CHRISTI sororem Aaron fuisse, in multis eum decipere potuisse tanquàm penitus ignarum historiarum temporũ. Expetit à te uirgo gloriosissima Maria, ut restituas ei honorem à deo datum, & in tertia synodo sub Theodo-

Solthanus aliquando Christianus, regni gratia apostata factus.

Amram.

Machumet per Iudæos deceptus.

sio, atq; quarta sub Martiano imperatoribus declaratum. Respice in illos glorio sos imperatores, Theodosium, Martianum, Constantinum, & cæteros, qui gloriam uirgini & matri CHRISTI summo studio augere procurarunt. Si princeps es, aduerte hæc esse honoris tui, ut similiter facias, cum ad idipsum obligeris ex euangelio prius per te professo, & nunc in acceptatione Alchoran de nouo firmato & approbato. Diceres fortasis: Absit absit, quod ego debitum honorem Mariæ uirgini dare recusem. Neq; enim sic intelligo Alchoran. Ideò blasphemantes ipsam, mando mortis supplicio tradi. Sed deest intelligentia circa modum ge

Incarnationis uerbi modus, supra captum humanum.

neration is IESV CHRISTI de uirgine. Respondeo: Modus incarnationis uerbi excedit humanum intellectum, sed cum euãgelium dicat, uerbum caro factũ, hoc utiq; à te credi oportet, si euangelio credis. Et istud sufficit, si credis matrem CHRISTI, qui CHRISTVS est uerbum dei in uirgine incarnatum, modo quo deus hoc operatus est. Si itaq; præceperis in omni imperio tuo omnes credere euangelio, modo, tali quo Aegyptij, Afri, Romani, Asianiq; crediderunt, & glorificauerunt uirginem Mariam tempore Mahumet, & antè & pòst omnes Christiani, aut maior eorũ pars, iustum erit mandatum tuum, Deo & CHRISTO & uirgini intemeratæ fore acceptum, & infinitarum animarum tribues salutem & quietem, tibiq; laudem immortalem & uitã perpetuã. Euenire debet tempus (ut

Futurum tempus quo nulla sit fides nisi in Christum.

suprà dictum est ex Alchoran) quo non erit nisi fides CHRISTI. Incipe tu accedere, & sequentur te omnes orbis & sectæ illius principes. Tunc dicetur: Ecce deus permisit fieri mala, ut euenirent bona. Fides euangelij ubiq; ab idololatris orientalibus spreta fuit, uenit lex Arabum, quasi nolens consentire in ipsam, & ad cultum eos unius dei, approbato tamen occulte euangelio, conduxit. Nunc placuit deo, quod approbatum euangelium, coopertum multis ineptijs in Alchorã (quemadmodum approbatur sæpe in eodem libro) in lucem ueniat. Ita ducentur de lege Arabum ad euangelium prius fortissime resistentes, ad gloriam magni dei, regis regum, creatoris & dominatoris uniuersi.

AD CALIPHAM DE BALDACH, QVOD *Iudæi de Abraham apposuerunt in Alchoran. Cap. XVIII.*

PRimum à tua prudentia, qui præes legi Alchoran, deposco, utrũ credis deũ esse auctorem Alchoran, an non? Si non, cur mandas tantam diligentiam li-

An Deus Alcorani autor credendus.

bro illi in studio Baldach adhiberi, qui de seipso perhibet falsum testimonium, cum dicat se à deo compositum, quod tu non credis? Si uero credis librum illum dei uerba continere, quomodo potest liber dicere, quod per Gabrielem deus ipsum Machumet intimauit, per hæc uerba: Gabrielis hunc librum tuo cordi per creatorem intimantis? Quomodo possunt hæc uerba deo loquenti adaptari, qui est creator? Tu nosti per discursum libri talia sæpissime reperiri, quæ per se ostendunt, non esse uerba dei qui loquitur. Esto igitur, quod istis et alijs obiectionibus non obstantibus, tu omnino credas deum libri illius collectorem. Credere igitur te oportet omnia esse uerissima, quę in ipso continentur. Dicito igitur, quando le-

„ gitur Cap. XVI. Ego quidem, cui deus uiam rectam atq; directam, illam scilicet
„ Abrahæ non increduli patefecit, & immisit. Quid per Ego intelligis? si dicis, Machumet, utiq; non sunt illa uerba dei, nec eis credendum. De se igitur Machumet testimonium perhibens, nihil probat; & illa uerba cum in Alchoran sint scripta,
„ dei esse prædixisti, quæ simul stare nequeunt. Adhuc nónne Cap. VI. ponitur: Tu,
„ uerò cæteris intima, deũ ueraciter iniunxisse, quod Abrahę sectã imitentur, qui ne increduli nec idololatra. Si hæc deus ei præcepit, & post hoc Cap. XVI. eidem primo immisit & patefecit uiam Abrahæ (Alchoran enim successiue descendit,

Alcoran pedetentim collectus

& pedetentim, ut Cap. XXVI.) quomodo hæc simul stabunt, & quomodo com-

patium-

patiuntur se illa quæ in VI. cap. dicit, Abraham nec incredulum nec idololatram fuisse, & in doctrinis idem affirmat. Dicito, cum Mahumet XL. annorũ, de idolo latria conuersus sit per Sergium monachũ Christianũ & Nestorianum, cuius etiam habitum religiosum acceptasse dicitur, & in ea fide mortuus asseritur: quo modo est hoc uerũ, quod Abrahæ legem tenuerit? Vbi legisti in Alchoran præceptũ de circuncisione, aut Mahumet circuncisum: utiq; non in octauo die natiuitatis suæ, ut Isaac & filijs Abrahæ fuit præceptum, nec in XIII. anno, ut Ismaël (tunc enim idololatra fuit) nec postea legitur circuncisus. Sed quia Christianus, licet Nestorianus, utiq; baptizatus fuit. Nestoriani em̃ Euangeliũ amplectũtur, & baptizantur. Neq; est uerisimile, Machumet ista in Alchoran scripsisse. Nam ut patet ex Alchoran, euangelij laudes ponuntur in XII. cap., & ante capita illa quæ legem Abrahæ immissam Mahumet dicunt. Similiter & laudes CHRISTI cap. IIII. quæ credi possunt? Mahumet positæ, cũ esset Christianus, ut prefertur. Certũ est aũt ipsum, CHRISTVM omnibus prophetis preferre, & legẽ euangelicã omnibus alijs legibus, ideò quod derelicto CHRISTO & euangelio ad Abrahã fuerit per deũ remissus, nequaquàm est consonũ rationi nec uerisimile, cũ Christiani in obseruantia euangelij nõ dubitent omnẽ perfectionẽ fidei & legis Abrahæ contineri. Ista igitur de lege & uia ipsius Abrahæ. Verisimiliter Iudæi post mortem eius apposuerunt ad Alchoran, quoniam in eorum manibus erat collectio Machumet, ut præmittitur. Nunc uides Califa, uos, per astutos, peruersos, deiblasphemos Iudæos esse sedactos, qui Alchoran nunquàm in uita Mahumet publicatum (neq; eius unquàm continentia plene cuiquam reperitur communicata) post mortem Machumet, antequàm Iudæi illi qui Machumet adhæserant, & collectionem præceptorum eius in sua potestate habuerant, ipsam Hali (cui Machumet tradi mandauit) assignarent, illa inseruerunt de Abraham, cuius se Iudæi filios iactant, atq; alia multa quæ in Alchoran remanserunt. Hæc cũ optime scias, sume uirilẽ animũ in dei timore, & ueritatẽ mendacio præferas.

Machumet idolatra à Sergio monacho conuersus.

Nestoriani.

Alcoran à Iudæis compositus.

OSTENSIO, SINE CHRISTO NON POSSE quenquam felicitari. Cap. XIX.

SEcundo considera, quomodo CHRISTO IESV & eius euangelio ãbsq; omni hæsitatione etiam secundum Machumet subijci debeas, si ad æternam uitam peruenire speras: quoniam sine CHRISTO hoc omni homini impossibile est. Et ad hoc ostendendum, præmitto etiam secundũ Alchoran, hominem mortalem nullo modo posse quocunq; studio aut exercitio uirtutis immortalem fieri. Mortalis enim natura si seipsam efficere posset immortalẽ, faceret & seipsam deum, qui solus per naturam est immortalis, etiã secundũ Alchoran. Non potest igitur aliquis homo talia studiosa facere opera, propter quæ merito & de iure fiat immortalis. Et cum immortalitatem omnes desideremus, nemo erit felix ultima felicitate, nisi ipsam assequatur. Nec sufficeret, illã sine merito habere. Qui etenim non assequitur regnum immortalitatis ut hæres & dominus per iusticiã, nõdum est felix. Non enim uassallus, qui de gratia id habet quod habet, felix est, quia seruus: sed dominus, & hæres. Quomodo igitur erit possibile, quod homo ad regnum cœlorum & immortalitatis perueniat, ut sit rex & dominus & hæres regni illius, si mortalis immortalitatem sic mereri non potest, quod ei debeatur? Sicut enim sensibilis uita cuiuscunq; bruti animalis nullo unquàm exercitio ad hoc ascendere poterit, quod fiat intellectualis & intelligens, licet unum animal brutũ plus uideatur per doctrinã hominis ad conformitatem intelligentiæ ascendere, quàm aliud: nunquàm tamen erit possibile, bestiã fieri intelligentẽ. Sed si aliquod reperiretur animal speciei bestialis capax doctrinæ, taliter q; exerci

Sine Christo seruari, nulli possibile.

Cœlum nullius hominis merito parari posse.

dio cõtinuato appræhenderet intelligẽtiã eorũ quę homo intelligit, & hoc opere ostenderet, nequaq; uerum esset illud animal fuisse puram bestiã, sed habuisse intellectum, cui animalitas illa brutalis speciei fuisset ut suæ hypostasi unita: ideò id quod in radice illa quam hypostasim dico habuit naturaliter, potuit etiam in assumpta specie brutali congruo mereri exercitio. Et quemadmodum hæc de bruto & intelligentia uera sunt, sic de homine & diuinitate, quæ & immortalitas nominatur, dici oportet. Nullus enim homo, quantumcunq; uideatur immortalitati seu Deo similior quàm alius, nunquàm tamen per quodcunq; exercitium studiosum licet sanctior continue fieret, ad diuinitatem seu immortalitatẽ peruenire. Et si quis peruenisse creditur, necesse fuit quod illius hominis radix seu hypostasis fuerit diuina, ut in assumpta humanitate exercitio uirtutis apto immortalitatem mereri posset, quam habuit in radice seu in hypostasi. Vos autem secundũ Alchoran, non dubitatis hominem fide & operibus mereri posse, quod per sententiam dei iudicis æterna uita in die extremi iudicij ei adiudicetur. De CHRISTO igitur minime hoc uerum dubitatis, quod eo nemo dignior. Oportet igitur fateri, quoniam CHRISTVS homo mortalis meruit immortalitatem in humana natura, quod illa humana natura in ipso radicata, & (ut sic dicam) hypostatizata fuit in diuina, ut prę feretur: et in nullo alio homine natura humana ita eleuata fuit, ut eius hypostasis esset diuina. Ipse enim solus altissimus. Nullus igitur homo alius immortalitatem mereri potuit, neque potest, naturæ suæ humanæ: solus autem CHRISTVS potuit. Meruit igitur immortalitatem, omnibus eiusdem naturæ humanæ sibi conformibus. Ideò intelligimus per angelicam Gabrielis annunciationem Mariæ uirgini factam, in euangelio scriptam, ipsum IESVM à deo nominatum, quia saluator est, saluum faciens populum suũ: & Messiam siue CHRISTVM regem esse, de cuius regno sunt omnes qui æternam & immortalem uitam assequentur.

Immortalitas homini per solum Christum parta.

OSTENSIO, CHRISTVM MERVISSE *Christianis immortalitatem.* Cap. XX.

Christi meritũ.

INtellige Calipha, quod CHRISTVS meruit hoc regnum immortalitatis in humana natura assumpta de uirgine, quia in radice seu hypostasi fuit immortalis per naturam. Vnde sicut ipse secundum hypostasim diuinam fuit naturaliter immortalis, ita in assumpta humana natura meruit, ut esset immortalis. Natura igitur humana in ipso non est facta immortalis solum ex gratia unionis eius cum diuina hypostasi, sed etiam ex exercitio uirtutis. Meruit enim deposita mortalitate per mortem, quã ob obedientiã dei passus est, fieri amplius immortalis. Messias igitur, seu CHRISTVS rex, præ consortibus unctus, natura & merito rex est æternæ seu immortalis uitæ. Hoc quidem regnum suum est, qui est rex uirtutum & gloriæ, & in ipsum ipsius regnum, omnes creduli & fideles per ipsum, ut sint conregnantes, uocati sunt: & qui audiunt uocem eius, & sequuntur ipsum, possident immortalitatem. Iam clare conspicis, CHRISTVM esse mediatorem dei & hominum, & nullum hominem fide & operibus, nisi per ipsum, mereri uitam æternam. Ipse est hæres regni dei immortalis, quod solus deus inhabitat, ad quod omnes homines aspirant. Hæres quidem omni dicendi modo, secundum naturam, & constitutionem. Et quia secundum naturam est hæres, tunc dicitur uerus filius Dei: filius enim hæres est naturalis. Et secundum constitutionem hæres est, & dicitur filius hominis, unctus præ consortibus suis. Duplex est aũt cõstitutio: una, quæ simpliciter dependet ab electione cõstituentis, alia, quæ non solũ ab electione cõstituentis dependet, sed ex merito cõstituti. ac si rex habens filiũ & fortẽ aduersariũ, faceret proclamare, q; illũ militẽ in heredẽ cõstitueret qui aduersariũ uinceret, & naturalis filius seruilem militarem induens formã uictor fie-

Christus Dei & hominum mediator.

Constitutio duplex.

ret,ille omni modo hæres esset,natura,& constitutione. Ita CHRISTVS, hæres uniuersorum natura & constitutione existit. Induit enim hominis seruilem formam,& principem huius mundi uicit,dei aduersarium,de cuius manu liberauit humanam captiuam naturam,ad dei imaginem & contemplationem eius creatam. Vides CHRISTVM perfectissimum dei hæredem,natura & merito filium dei & filium hominis,& omnes homines Christiformes,per ipsum dei hæredes & filios,& ipsius CHRISTI cohæredes. Hæreditas autem est regnum uitæ æternæ,in quo uidetur deus pater in gloria sua,& CHRISTVS uictor in gloria dei patris. Neq; alius potest esse uerus Alchoran intellectus,uti tuipse pura mente cõspicis. Hæc si recte aduertis,uides in CHRISTO non esse nisi unam diuinam hypostasim,in qua radicatur humana natura. Hypostasis uerò diuinæ & immortalis naturæ,humanam in se colligit naturam,ob quam hypostasim CHRISTVS est una diuina persona,licet sit diuinæ pariter & humanæ naturæ. Et de ipso dicuntur cõmunicatione idiomatũ,quæ diuinæ naturæ pariter & humanæ tribuimus. De quo poteris,si uelis,à multis doctis Christianis sufficienter informari.

Christiani omnes Christi cohæredes per ipsum.

DECLARATIO SIMILITVDINIS ADAE ET CHRISTI. Cap. XXI.

ET quia circa modum,quo humana natura diuinæ hypostasi uniatur, plerique non recte imaginati sunt, quoniam illud quod omnem intellectum exuperat,imaginatio non attingit,ideò pauca circa hoc, ne erres sequendo aut Nestorium aut Euticen,aut alium aliquem non sanè intelligentem,scire debes,quod sicut v. Cap. Alchoran scribitur,IESVM, Adæ quodammodo similitudinem gerere,ad bonum intellectum. Hoc sic uerum concipe. Adam à deo creatus ut præesset animalibus,rex & Messias animaliũ fuit. In eo enim altior hypostasis quàm in brutis,scilicet naturæ intellectualis fuit,in se brutalem animalitatem colligens & uniens. Ob quam etiam hypostasim naturæ intellectualis,una fuit persona licet intellectualis pariter & brutalis naturæ. Et quoniam omne perfectionis ordine,natura est prius,deus omnia antecedit non tempore,cum non sit in tempore, sed natura,quia perfectior. Ita Deus, antiquior intelligentia. Intelligentia,antiquior sensibilitate seu brutalitate. Sensibilitas antiquior uegetabilitate. Dico antiquior, non tempore,sed ordine & dignitate atq; perfectione. Eo dicendi modo intellectualis natura in Adam antiquior sensibili,in se uniuit sensibilem naturã. Et factus est rex omnium uita sensibili uiuentiũ,quia ipsam sensibilem uitam in unionem antiquioris intellectualis uitæ assumpsit,& mouit corpus uiuens uita sensibili,ad actus uitæ intellectualis. Sic CHRISTVS quodammodo in similitudine tali concipi potest,esse Messias & rex omnium uiuentium uita intellectuali. Quia diuina uita antiquior intellectuali, in se uniuit uitam intellectualem hominis, & mouit illam humanam intellectualem naturam ad operationes diuinas. Dicitur autem, quodammodo esse similem CHRISTVM Adæ, non totaliter. Nam uita intellectiua in Adam, non solum in se uniuit uitam sensibilem, sed quia inter ipsam intellectiuam & sensibilem quædam potuit esse proportio, cum quælibet sit finita & creata, hinc uita intellectiua in unione prædicta facta est forma,formans sibi unitam sensibilem uitam. Diuina autẽ uita in CHRISTO,licet in se hypostatice uniret uitam intellectiuam humanam, non tamen formaliter: cum inter diuinam uitam,cuius magnitudinis non est finis,& intellectiuam finitam non possit cadere proportio, quæ est necessaria inter formam & id quod format. Cum tamen hypostasis sit infinitæ uirtutis,naturam in se attractam nunquàm deserit,sicut uirtus magnetis in suam hypostasim ferrum attractum nunquàm deserit,& per medium attracti ferri aliud ferrum attrahit:

Christi & Adæ similitudo.

Christus quatenus Adæ similis.

trahit: & hoc faceret in infinitum, si uirtus esset infinita. Non tamen fit uirtus illa magnetis forma ferri, neq; transit in ferrum ut fiat ferrum. Neq; componitur cũ ferro ut fiat unum tertium ex ipsis compositum, sed remanentibus naturis incõfusis, ita ferrum hypostasi uirtutis magnetis adhæret, quod ipsam non deserit, siue sursum, siue deorsum, siue lateraliter moueatur. His ænigmatibus quamuis remotis, CHRISTVM aliquantulum appræhende. Adhuc sicut Adam terrenus in se complicuit omnem hominem qui uenturus erat in hoc regnũ & hunc mundum sensibilem, ita quod complicite omnes homines in ipso erant, & ab ipso receperunt ut huius mundi homines esse possent, ita in CHRISTO, secundo scilicet Adam cœlesti, complicite sunt omnes prædestinati ad uitam immortalem alterius mundi & regni cœlorum, à quo necessariò omnia recipiunt, ut illius incorruptibilis cœlestis regni ciues & domestici esse possint. Quæ clarissime & apertissime sic esse reperies, si deus dignabitur tibi oculos aperire, ut legas & intelligas sacratissimum euangelium. Quod tibi cõcedat Deus pius & misericors, semper benedictus: Amen. FINIS.

Christus secundus Adam.

BARTHOLOMAEVS PICENVS DE MONTEARDVO, Ferdinando Regi Aragoniæ & utriusq; Siciliæ S. P. D.

CVm Demetrius Cydonius, uir utriusq; linguæ peritissimus, è latino in græcum, opus Richardi fratris ordinis Prædicatorum transtulisset, non ab re mihi uisum est Sereniß. atque catholice rex, illud rursus è græco in latinum conuertere. Non quod apud Latinos huiusmodi opus extare non existimem, sed cum uidissem Demetrium Cydonium opusculum illud è Latino in Græcum elegantiori stilo transtulisse, idcirco pro uiribus conatus sum libellum illum iterum ea dicendi elegantia quoquo modo in nostram linguam transferre, & eum in nitidiorem cultum, candidioremq; stylũ pro uiribus redigere, & tibi serenissime atq; catholice rex, illum dedicare debere. Qui solus inter Christianorum reges hac nostra tempestate Mahometanam sectam maximis cladibus affecisti. Nam non minimam laudẽ tibi comparasti, cum Beticam prouinciam, quæ per octingentos annos Mahometanam fidem coluerat, in Christianorum potestatem redegisti, & nunc uniuersam Aphricam capere intendas: quam facile assequi poteris, cum gentes illæ hoc tempore imbelles sint, quoniam cum Christianis diu pugnare non consueuere. Difficilius enim tibi fuit Beticam prouinciam expugnare, quàm totam Aphricam in potestatem tuã asserere. Erant enim in Betica milites illi strenuissimi, cum Hispano milite bellari semper assueti. At hi contrà homines ignaui, uentri & ocio dediti, cum Christiano nomine iamdiu præliari desueti. Nec sunt in bello exercitati, quales olim duce Hannibale Hispaniam & Italiam occuparunt. Nec eam copiam armorum habent, quam Hispanus miles, in bello strenuissimus & exercitatissimus, habere dicitur. Nec ibi magnæ desunt opes, quibus militum animi spe prædæ maximæ accenduntur. Omnia tibi prospere succedent, si reliquias incœpti belli prosequaris. Nec est quod uereare, bellum in Hispania tibi ab aliquibus moueri, præsertim hoc tempore, nouo tibi ob affinitatem cum Christianissimo Francorum rege fœdere inito. Prosequere igitur inchoatum bellum, & omnes uires tuas in Aphricam transfer. Quam facile Deo duce subiugabis, & ea quidem subacta, & in Christianorum potestatem redacta, facile deinde Hierosolymam recuperabis, quæ tam ampla, tam fertilis, tam sancta terra Sultano Babylonis hoc tempore paret. Qui autem nunc eam patriam tutantur, serui sunt uenales, ex diuersis prouincijs empti, & hi quidem ad summam uiginti milium non ascendunt. Qui cum coacti essent à Christiana religione discedere, Mahometanam nunc sectam sequuntur. Reliqui uero Sarraceni qui eis subijciuntur, quàm molles sint & effœminati, ex hoc coniectare possumus, quod his nunquàm licet arma tractare, nec equum ascendere, nec uirile quicquàm facere, sed uel agriculturam, uel mercaturam, uel alia huiusmodi uilia exercent. Quod cum ita sit, nemini dubium est quin facillime ex ea expeditione uictoriam cum maximo triumpho sis reportaturus, & ciuitatem sanctam Hierosolymam, in qua Saluator noster dominus IESVS CHRISTVS euangelium prædicauit, et nouum testamentum nobis constituit, ab immanissima Mahometanorum superstitione liberabis. Quæ quàm uana sit, quàm friuola, quàm nullius momenti, in præsentiarum nihil attinet dicere: quoniam eam tunc primum intelliges, cum hanc Richardi fratris Confutationem diligenter lectitaueris. Vale.

RICHAR-

ΡΙΚΑΡΔΟΥ ΤΟΥ ΤΩΝ ΓΑΡΑ ΤΩ ΤΑΓΜΑΤΙ ΤΩΝ ΓΑΡΑ

RICHARDI EX ORDINE FRATRVM, QVI apud latinos Prædicatores appellantur, Confutatio legis latæ Saracenis à maledicto Mahometo, translata ex Romana lingua in Græcam, per Demetrium Cydonium: deinde per Bartholomæum Picenum de Monte arduo rursus è Græco in Latinum conuersa.

Nicol. à Cusa Ricoldum nominat. Meminit illius et Volaterranus.

λατίνοις καλουμένων ἀδελφῶν προδικατόρων κατηλειμμένη, ἀνασκευὴ τῆς παρὰ τοῦ κατάρατου μαχαμέθ τοῖς σαρακηνοῖς τεθείσης νομοθεσίας, μετενεχθεῖσα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἑλληνίδα, διὰ τινος λατίνου.

Ὅσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδιωκόντων με κρίσιν; διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου κύριε. πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια. ἀδίκως κατεδιώξάν με. ὅτι οἱ λόγοι τῆς στρατευομένης εἰσὶν ἐκκλησίας, πληθύσης τε τῇ σφύσει, τῷ διαφόρῳ βάρει θλῖψαι πολυποικίλαις, ὧν ῥυσθῆναι τῇ θείᾳ πρόνοιᾳ πεποιθυῖα συμμαχίᾳ. ἀλλ' εἰ καὶ ἀναρίθμητα πέπονθεν ἡ ἐκκλησία πάθη τῇ λύπῃ, πάσας μέντοι καθόλου τὰς εἰς βάθος ἔσεται ἀναγαγεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ φανερῶς ὑπέστη τῶν λύσαι τοῦ διωγμοῦ, τὸν ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν τυράννων ἐπενεχθέντα αὐτῇ. ὅσῳ δὲ μᾶλλον ταύτῃ συμβέβηκεν, ἀφ' οὗ πρόνοθεν ὁ χρισός, μέχρι τῶν τοῦ Κωνσταντίνου καιρῶν, ἐνέτεσι διακοσίοις καὶ δέκα, ὅτε οἱ κατέχοντες τὸ κόσμον μοναρχίαν ῥωμαῖοι, καὶ τῶν ἄλλων ἀσεβῶν ὁ καταλογος πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀναρίθμητος τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ μαρτύρων ἀπέκλεισαν. ὅθεν οὖν χρόνου συμπάσχων ὁ Δαβὶδ τῇ ἐκκλησίᾳ, φησί· πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδιωκόντων με κρίσιν; ἀλλὰ πρὸς τὸν θεὸν τὸ τῶν ἁγίων αἷμα τοῦ κραζόντος, καὶ τῶν θαυμάτων λαμπόντων, ἄφνω γέγονεν ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου. καὶ οἱ περὶ τὸν χρισιανὸν ὄντες διῶκται, τὰς ἐκκλησίας ἐδῄουντο, ἀγεμόνες τε τοῦ κατὰ τῶν ἀσεβῶν πολέμου μετὰ θριάμβων γεγόνασιν. ἀλλ' αὐτίκα ὁ δεύτερος διωγμὸς τῶν αἱρετικῶν ἐπανέστη. αὐτίκα γὰρ ἀνεφάνη ὁ ἀμοβόρος δράκων, φρυαττόμενος ἐκ τοῦ φωλεοῦ, καὶ συρίττων διαφόρους αἱρέσεις, ἀρείου λιβυόστι, καὶ σαβελλίου, μακεδονίου τε, καὶ τῶν ἄλλων αἱρετικῶν. διὸ δὴ μᾶλλον καιρὸν ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ· διηγήσαντό μοι

QVOT sunt dies serui tui? Quãdo facies mihi de persequentibus me iudicium? Narrauerũt mihi iniqui fabulationes: sed non sic lex tua Domine. Omnia mandata tua ueritas: Iniustè persequuti sunt me. Hęc uerba militantis sunt ecclesiæ, flentis & gementis, diuersis se grauatã esse miseriis: quib. liberari diuino confisa est auxilio. Sed etsi innumerabiles passa est ecclesia passiones & tristicias, omnes tamẽ uniuersaliter has in tres referendum est. Primum quidem manifeste sustinuit rabiẽ persecutionis, illatam ei ab impijs tyrannis. Hoc autẽ maxime sic accidit, à quo passus est Christus, usq; ad tẽpora Constantini, in annis uidelicet trecentis & decem: quando Romani, qui monarchiam tenebant, & aliorum infinitus catalogus, ubiq; in uniuerso orbe terrarũ innumerabiles sanctos dei martyres interemerũt. Pro quo tempore compatiẽs Dauid ecclesiæ, dicit: Quot sunt dies serui tui? Quando facies mihi de persequentibus me iudicium? Sed ad deum sanctorum sanguis cum clamaret, & miraculis ipsi splenderent, repẽte facta est mutatio dexteræ altissimi: & qui prius Christianorum persecutores erãt, ecclesias ædificauerunt, ducesq; belli contra impios facti sunt. Sed statim secunda persecutio hæreticorũ insurrexit. Repẽte enim apparuit cruẽtus draco, fremẽs ex squama, & sibilans diuersas hereses, Arrij uidelicet, & Sabellij, Macedonijq; & aliorum hereticorum. Propter quod maxime tempus dixit Dauid: Narrauerunt

Pſal. 118.

Tres persecutiones ecclesiæ.

I. Per tyrannos,

Pſal. 26.

II. Per hæreticos.

Psal.118. rũt mihi iniqui fabulationes, sed nõ sic lex tua domine. Sed data est & apposita tũc lux doctrinę ecclesiæ, cũ multi magistri tũc apparerẽt, et diuinã scripturã aperirent: Hilarius hic fuit, Augustinus, Hieronymus, & Gregorius. insurrexeritq; et multitudo sanctorũ patrũ, qui in eremis pfectæ & sinceríssimæ uitæ erãt: adeò, ut & per eos draconis os debili uulgari lino ligatũ sit: & sic diuinarum scripturarũ efficacia os loquentium iniqua obturatũ est. Sed statim posthæc inualuit ecclesijs tertia corruptio, ex falsis fratribus uidelicet periculũ. Vnde & post Gregorij tempora statim tribulatio per corruptos homines intellectum roborauit, in hypocrisi mendaciũ loquentium, & tot mendacia & figmenta renata sunt uitæ, doctrinæ & iustitiæ: ut multi essent, qui descenderent, & adiuuarẽt iniquos & tyrannos (in tantam enim hi fatuitatem & prauitatem prolapsi sunt) è conuerso perfectíssimos homines oblactarent, eisq; detraherent. Hæc contra ecclesiam corruptio usq; ad senium & senectutem permanebit: ut nequaquam spes aliqua relicta sit, nisi diuini auxilij, & pro ueritate instantiæ. Vnde & pro temporibus his dicit Dauid: Omnia mandata tua ueritas: Iniuste persecuti sunt me, adiuua me. Quasi dicens: Etsi prostrata est ad tempus ueritas, oportet tamen hanc uelocíssime exurgere, & efficaciter cognosci, maximè diuino cooperante auxilio. In hoc igitur tertio conditionis statu, post tẽpora uidelicet beati Gregorij, in temporibus Heraclij, insurrexit ueritati & dei ecclesię homo qdã diabolicus, primogenitus satanæ, in libidinẽ procliuis, & ex fraude machinamentis deditus, nomine Mahometus. Qui consilio & auxilio illius qui mẽdax & mendacij pater est, iniquã & mẽdacij plenã, tanquã ex diuino ore prolatã legem cõposuit: quã quidem legem Alcoranum nominauit, uidelicet diuinorum mãdatorũ collectionẽ. Hic Mahometus supra

III. Per falsos fratres.

A temporibus Gregorij magni ultima persecutio Machumeti & Papæ.

Fides & patientia sanctorum uincet.

Apoc.

Machumet.

Alcoranum.

τό μοι πρᾴνομοι ἀπολεχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ἀνόμος σου λύειε. ἀλλ' ἐδόθη καὶ πρωτεύθη τε τὸ φῶς τῆς ἀληθιναλιάς τῇ ἐκκλησία, πολλῶν ἀληθιναλλων ἀναφανέντων, καὶ τῶν θείαν ἁγιογράφων γραφὴν. ἱλαρεος οὗτος ἦν, αὐγουστῖνους, ἱερώνυμος, καὶ γρηγόριος. ἀνε-

καὶ δι' αὐτῶν τὸ τοῦ δράκοντος στόμα ἀδυνατεῖ καὶ ἰδιωτικῷ λίνῳ δεσμοῦται. καὶ οὕτω τῶν θείων γραφῶν δρασκρίσις τὸ στόμα τῶν τὰ ἄνομα λαλούντων περίμωται. ἀλλ' αὖθις μετὰ ταῦτα ἐπιφύη ταῖς ἐκκλησίαις ἡ τρίτη φθορὰ, ὁ ἐκ τῶν ψευδαδέλφων ἀγαθὰ λίνθινος. ὅθεν καὶ μετὰ τοὺς τοῦ μακαρίου γρηγορίου χρόνους, αὖθις ἡ θλῖψις κατίσχυσε δι' ἀνθρώπων διαστεφθαρμένων τὸν νοῦν, οἳ τὸ συμφέρει λαλούντων ψεῦδος. καὶ τοσαῦτα ψεύδη καὶ πλάσματα ἀνεφύη βίου, διαστολιάς τε καὶ διλιαοσωίας, ὥστε πολλοὺς εἶναι τοὺς σωαγορεύοντας καὶ σωαγονιζομένους τοῖς πονηροῖς ἐν τυράννοις, κἂν εἰς ὅσον οὖν δι σκαιότητος ἐν πονηρίας ἐλάσωσι· ἐν τέναντίοις, καὶ τῶν τελειοτάτων τοὺς καθαιρετοῦντας ἐν σκασύρουσας. αὕτη δὲ ἡ τῆς ἐκκλησίας φθορὰ, ἕως γῆς ἐν πρωτεύειν σκαμνᾶ, ὥστε μηδαμόθεν ἐπάρχειν ἐλπίδα, πλὴν θείας βοηθείας, ἐν τῆς ἐπὲρ τῆς ἀληθείας ἐπισάσεως. ὅθεν καὶ ἐπὲρ τῶν λαιρῶν τούτων φησί, πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια. ἀδίκως διωξάν με. Βοήθησόν μοι. μονονουχὶ λέγων, ἐν καὶ πρὸς καιρὸν τετραπείνωται ἡ ἀλήθεια, διὰ μὴν τοι ταύτῃ τάχιστα ἀναστῆναι, ἐν πρησία γνωσθῆναι, μᾶλλσαι τῆς θείας σωεργούσης χάριτος. ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ τρίτῃ διατάσσει, μετὰ τοὺς χρόνους δικαίου τοῦ μακαρίου γρηγορίου, ὧδι τῶν λαιρῶν Ἡρακλείου, ἐπανέστη τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἄνθρωπός τις διάβολος, πρωτότοκος μὲν ὢν σατανᾶ, ἀσελγὴς δὲ, καὶ ταῖς ἐκ τῆς σκηνῆς τέχναις ἐνδιεσπομένος, ὀνόματι μαχούμετ, ὃς τῇ βουλῇ καὶ τῇ συμμαχίᾳ ἐκείνου, ὃς ψεύστης τέλεσι, ἐν τοῦ ψεύδους πατρὸς, ἀνόσιον ἐν ψεῦδος γέμοντα, ὡς ἂν ἐκ τοῦ θείου στόματος ὑπαγορευθέντα σωέθηκε νόμον. ὃν δὴ καὶ κόρανον, ἀλκορᾶνον ὠνόμασεν, δι' ἀλλοφάνου θεσπισμάτων ἀναγωγῶν. οὗτος ὁ μωαμεθ, ἐπὲρ

ὑπὲρ πάντας οὓς γεγονότας ἢ ἐσομένους, τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ἐδίωξεν. ὁ γὰρ ἕνι γε μόνον τρόπῳ προσέβαλεν, ἀλλὰ τρισὶ τοῖς γένεσι τοῖς γενικωτάτοις. νῦν μὲν ἁπλοῦς τυραννεῖ τυραννίδι, νῦν δὲ διὰ τῆς ἐν τοῖς νόμοις ἀπάτης. νῦν δὲ διὰ τοῦ κρείττονος, ἀναπεπταμένου οὐκ ἁπλοῦστέρους. ὡς τ' ἤδη τὸ ἥμισυ τῆς οἰκουμένης ὑποπεσεῖν τῇ ἀπάτῃ, συγχωρήσει θεοῦ, ὃς ὅδε φοβερὸς ἐν πᾶσι βουλαῖς ὑπὲρ οὓς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ὁ ἐν τῇ τάξει τῶν προδιδασκάλων ἐλάχιστος, τοσαύτης συμφορᾶς συναλγῶν τοῖς ἀπατημένοις, διελογισάμην τὰς ὁδούς μου, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύρια τοῦ θεοῦ. ὅθεν πολλάκις διαπορήσας πολλὰ, καὶ ὁρίσας, καὶ τῷ πολυώνυμον τῶν σκοτεινῶν τούτων πόλιν τῷ Βαβυλῶνα καταλαβών, ἔνθα τὰ μέγιστα καὶ καθολικώτατα τῶν παρὰ τούτοις μισῶν εἰσιν, αὐτόθι τε τὰ γράμματα καὶ τῶν ἀβραβικῶν διάλεκτον ὁμοίως μαθών, ἀκριβέστατά τε τοῦ τούτων νόμου ἀναλεξάμενος, ὡσανεὶ αὐτόπτατά τε καὶ συνεχῶς μετὰ τῶν παρ' αὐτοῖς διδασκάλων διαλεγόμενος, μᾶλλον καὶ μᾶλλον διὰ τῆς πείρας κατέληφα τὸ τοῦ προφητικοῦ νόμου διάφορον. καὶ δὴ καὶ ἔδοξεν εἰς τὴν τῶν λατίνων διάλεκτον μεταφέρειν αὐτὰ, πολλοὺς εὗρον μύθους τε ἅμα καὶ ψευδῆ καὶ βλασφημίας, καὶ συνεχῆ διὰ πάντων φλυαρίαν τε καὶ παιλιλογίαν, ὡς τ' ἀκοὰς με πληρωθῆναι, καὶ θαυμάσαντα γράψαι τινὰς ὠδὰς πρὸς τὴν τοσούτων βλασφημιῶν, πρὸς τὴν θεομαχοῦσαν ἐκκλησίαν, ὡς πρὸ ἐκείνης μεμφόμενον ἐν πικρίᾳ ψυχῆς. νῦν δ' ἔστι μοι σκοπὸς, τὴν ἄκραν ἀλήθειαν θαρρήσαντι, τὰ κεφαλαιῶδες τε καὶ ἀρχικώτατα ψεύδη τοῦ παρανόμου νόμου τούτου διελέγξαι, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ἀδελφῶν παραδεῖξαι ἀφορμὴν, δι' ἧς αὖ ῥᾴδιον ἀναπαλαίσασθαι πρὸς τὸν θεὸν δυνηθῆναι, οὓς τῆς ἀσεβείας ταύτης αἱρετιστὰς. ὡσαὐτως δὲ δοκεῖ μετὰ τάξεως γενέσθαι, εἰς διορισμένα κεφάλαια δεῖν ἔγνων τὸν ὅλον διαλεῖν πραγματείαν.

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον περιέχει τὰς ἀρχικωτάτας τοῦ νόμου τούτου αἱρέσεις.

Δεύτερον, τίνι τρόπῳ δεῖ τούτοις συγγενέσθαι.

Τέταρτον,

suprà omnes qui fuerũt, uel futuri sunt, ecclesiã Dei persecutus est. Non enim uno solum modo ecclesiã percussit, sed tribus generalissimis: nunc quidem sæua tyrannide, nunc autem per decepti onem in legibus, nunc uero per hypocrisim simpliciores subuertens: ut iam magnam partem orbis terrarum deceptioni suæ subiecerit, ex Dei permissio ne, qui est terribilis in consilijs supra filios hominũ. Ego igitur in ordine Prędicatorum minimus, tantam calamitatem deceptis compatiens, consideraui uias meas, & pedes meos in testimonia Dei conuerti. Vnde cum transiuissem multa maria, & loca deserta, & inclytã Saracenorum urbem Babylona deprę hendẽs, ubi maxima & uniuersalia stu dia apud eos existunt: illicq; literas & Arabicam linguam similiter discens, diligentissimeq; & continue cum magistris apud eos disputans, magis magisq; depræhendi prædictæ legis peruersionem. Etiam hanc in Latinam lin guam transferre incipiens, tot inueni fabulas, simul & mendacia, & blasphemias, & continuam per omnia fabulationem, ut tristicia plenus essem. Decreuiq; idcirco scribere quasdam epistolas de tantis blasphemijs, ad triumphantem ecclesiam: conquestusq; sum tanquam illa in amaritudine animæ. Nũc autem est mihi intentio, summa uerita te confidenti, capita & principalia mẽdacia iniquæ legis huius ostendere, & alijs fratribus causam exhibere, propter quam facilius ad Deum reuocare possent huius impietatis hæreticos. Vt autem hoc cum ordine fiat, in determinata capita oportere cognoui totum tractatum diuidere.

Babylon Aegi. quæ Baldach.

Richardus Alcoranum cœperat Latinum fa cere.

Finis huius scripti, sanè pius.

OPERIS DIGESTIO IN CAPITA XVII.

Primum caput continet principales huius legis errores.

Secundum, quis modus cum eis seruandus est.

Tertium, quod lex hæc non est lex Dei, propterea quod neq; uetus, neque nouum testamentum hanc testantur: et quod necesse est Saracenis, parêre dictis ueteris testamenti & euangelij.

Quartum, quod neq; in stylo, neq; in modo cum alijs conuenit.

Quintum, quod non conuenit secũdum sententias cum aliquo altero.

Sextum, quod in multis sibijpsi contradicit.

Septimum, quod nullo miraculo cõfirmatur.

Octauum, quod non est secundum rationem.

Nonum, quod manifesta continet mendacia.

Decimum, quod uiolenta.

Vndecimum, quod inordinata.

Duodecimum, quod iniqua.

Tertiumdecimum, de Alcorani institutione, & quis fuit huius legis opifex & inuentor.

Quartumdecimum, de fictione improbatissimæ uisionis.

Quintumdecimum, de quibusdam sex quæstis in Alcorano communibus, & de Christi ad Mahometum excellentia.

Sextumdecimum, de euangelijad Alcoranum excellentia.

Decimumseptimum, de Saracenorũ responsione ad prædicta.

DE PRINCIPALIBVS HVius legis erroribus. Caput I.

PRimum igitur decet scire principales errores, quos Saracenorum lex ponit, secundum quos maxime diuinæ legi aduersatur. Notandum igitur, quod omne antiquorum cœnum, quod diabolus in alijs sparsim dissemināuit, in Mahometum comprehensim euanuit. Hic enim cum Sabellio negat omnino trinitatem: Dualitatem autem quandam ponit in diuinis, quæ nihil honestum & diuinis simile in se ipsa

Hac ratione utitur & Cluniacensis Abbas.

Τρίτον, ὅτι ὁ νόμος οὗτος, οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ· διὸ τὸ μήτε τῶν παλαιῶν, μήτε τῶν νέων διαθηκῶν, τοῦτο συμμαρτυρεῖν, καὶ ὅτι τοῖς σαρκικοῖς πᾶσα ἀνάγκη πείθεσθαι τοῖς τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ τοῖς τοῦ εὐαγγελίου ῥητοῖς.

Τέταρτον, ὅτι μὴ ἔχει φράσιν καὶ ἦθος τοῖς ἄλλοις συμβαίνοντα.

Πέμπτον, ὅτι μὴ συμφωνεῖ κατὰ διάνοιαν ἑτέρῳ τινί.

Ἕκτον, ὅτι ἐν πολλοῖς ἑαυτῷ ἀντιλέγει.

Ἕβδομον, ὅτι μηδενὶ θαύματι βεβαιοῦται.

Ὄγδοον, ὅτι μὴ ἔστι κατὰ λόγον.

Ἔνατον, ὅτι ὁμολογούμενα παρέλκει ψεύδη.

Δέκατον, ὅτι βίαιος καὶ παρὰ τὴν εἰς αὐτὴν ἐρχομένην.

Ἑνδέκατον, ὅτι ἄτακτος.

Δωδέκατον, ὅτι πονηρός.

Τεσσαρεσκαιδέκατον, περὶ τῆς ἀληθοῦς συγγραφῆς. καὶ τίς ὅτι τοῦ νόμου τούτου δημιουργὸς καὶ εὑρετής.

Τεσσαρεσκαιδέκατον, περὶ τοῦ πεπλασμένου τῶν ἀποστόλων θεωρείου.

Πεντεκαιδέκατον, περί τινων ἐκζητημάτων ἐν τῇ τοῦ ἀληθοῦς κοινῶν. καὶ περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν μαχούμετ ὑπεροχῆς.

Ἑκκαιδέκατον, περὶ τῶν παρέκκλιτων ἀπολογίας, πρὸς τὰ προειρημένα.

Πρῶτον τοίνυν προσήκει μαθεῖν τὰς ἀρχαιοτέρας αἱρέσεις, ἃς ὁ νῦν παρεισακτὸς τοῦ θεοῦ νόμος, καθὰς μάλιστα τοῦ θεοῦ νόμῳ ἐναντιοῦται. Ἰστέον τοίνυν, ὅτι πάντα τὸν τῶν ἀρχαίων αἱρετικῶν βόρβορον, ἐν ὁ διάβολος ἐν τοῖς ἄλλοις διηρημένως κατέσπειρεν, εἰς τὸν μαχούμετ ἀθρόον κατήμεσεν. οὗτος γὰρ μετὰ μὲν τοῦ σαβέλλιου, ἀρνεῖται παντελῶς τὴν τριάδα· διὰδα δέ τινα τίθησιν ἐν τοῖς θείοις, μηδενὶ μὲν σεμνὸν καὶ τοῖς θείοις ἀναλογοῦν ἐκφαίνειν ἐν

ἐν ἑαυτῇ διαμεμύλω, πάσης δὲ ἐπιβάσεως
οὖσαν ἀρχικώ. ὑποτίθησι γὰρ αὐτὸν καὶ τὴν
θείαν οὐσίαν, καὶ τὴν ταύτης ψυχικήν. ὅθεν
ὡς ἀληθεύων πληθωτικῶς εἰσάγει διαλεγόμενον τῷ θεῷ, ὡς δίκαιον αὐτὸν τῇ τοῦ
θεοῦ ψυχῇ, καὶ αὐτὸν τὸν χριστὸν ἄλλης παρὰ τὸν θεὸν ὑπαρχούσης οὐσίας, καὶ ἐλάττονα
τοῦ θεοῦ καὶ ὑποτεταγμένης αὐτῷ· συμφερόμενον γὰρ τούτοις ἀρείῳ καὶ δυνομίῳ, ὑποτίθεται τὸν χριστὸν, ψιλὸν εἶναι κτίσμα, πάντων μὲν τοι τῶν ἄλλων ὑποδέχον. αὕτη
δὲ ἡ δόξα ἐκ τῶν πλατωνικῶν ὁρμᾶται δογμάτων, ὑποτιθεμένων τὸν ἄκρον θεὸν, πατέρα
πάντων, καὶ δημιουργόν, ἀφ' οὗ πινὰς νοῦς ἐλέγον πρῶτον ἀκρόνουσαι, ἐν ᾧ πάντας εἶναι
τοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ ὑπλότερον πάντων, ὃν καὶ πατρικὸν νοῦν προσηγόρευον·
καὶ μετὰ τοῦτον εἶναι τὴν τοῦ κόσμου ψυχήν.
ἐφεξῆς δὲ, τὰ λοιπὰ κτίσματα. τὰ τοίνυν ἐν
ταῖς γραφαῖς περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ λεγόμενα, πάντ' ἐπ' ἐκεῖνον τὸν νοῦν ἀνῆγον ἐκεῖνοι.
μᾶλιστα, ὅταν καὶ τὴν θείαν γραφὴν τὸν υἱὸν
τοῦ θεοῦ, θεοῦ σοφίαν, καὶ θεοῦ λόγον καλεῖν. ἥ δόξα καὶ ἡ τοῦ ἀβινσήνα σωφρόνει, ὃς
ὑπὲρ τὴν τοῦ πρώτου οὐρανοῦ ψυχὴν, τὴν
πρώτην νόησιν ὑποτίθησι, κινοῦσαν τὸν πρῶτον οὐρανὸν, ἧς ἐπέκεινα ἐν ὅλῳ ἄκρον τὸν
θεὸν καθιδρύει. οὕτω τοίνυν οἱ ἀριανοὶ ἐνόμισαν περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς εἴη κτίσμα ὑπέρτερον πάντων τῶν ἄλλων κτισμάτων· οὗ
μὴ πτοηθέντος, πάντα τὸν θεὸν δεδημιουργηκέναι. ὅθεν καὶ ὁ μωάμεθ ὑποτίθησι τὸν χριστὸν,
ἁγιώτατον καὶ ἐναρετώτατον ἀνθρώπων, ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. διαῤῥήδην
δὲ περὶ αὐτοῦ φησίν εἶναι καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον.
ὀνομάζει γὰρ αὐτὸν λόγον θεοῦ, καὶ πνεῦμα θεοῦ,
καὶ ψυχὴν τοῦ θεοῦ. τὸ δὲ θεὸν κατ' ἀλήθειαν λέγεσθαι, πάντα πάσῃ γλώσσῃ ἡγεῖται. καὶ πρὸς
τοῦτο ἀποδείξιν τούτου, διυσὶ μάλιστα χρῆται.
ἑνὶ μὲν, ὅτι μὴ δ' αὐτὸν τὸν χριστὸν, μηδ' ἑαυτὸν ποτὲ περὶ ἑαυτοῦ τοῦτο διϊσχυρίσασθαι ἢ εἰπεῖν.
ἑτέρῳ δὲ, καὶ τοὐναντίον εἰπεῖν. ὅθεν φησίν,
ὡς οἱ χριστιανοὶ φασὶ τὸν χριστὸν εἶναι θεόν. καὶ
τοῖς ἰδιάζουσι ἑαυτοῦ τοῦ χριστοῦ,
προσκυνεῖτε τὸν θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν, τὸν κύριόν μου καὶ κύριον ὑμῶν. ταῦτα ἢ μακρότερον
ἐξεθέμην, ἵνα πάντες γνοῖεν, ὡς ὁ πνος τῆς ἀρχῆς

ipsa potest demõstrare, cum totius alterítatis principiũ sit. Supponit, enim diuinã essentiã, & huius animã. Vnde in Alcorano inducit Deũ pluraliter loquẽtem: ut uideatur ipsa anima Dei, et ipse Christus alterius præter Deũ esse essentiæ, & minoris Deo, & ei subditæ: cõueniens in his cũ Arrio & Eunomio, supponit Christũ excelsam esse creaturã, omnes tamẽ alias creaturas excedentẽ.

Opinio Platonicorum de Deo.

Hęc aũt opinio ex Platonicis mota esse uidetur: qui supponunt summũ Deũ patrẽ omnium & creatorẽ, ex quo quãdã mentẽ dicebãt primũ defluxísse, in qua quidẽ sunt oẽs rationes entiũ, & omnibus excelsior est: quẽ & paternam mentẽ appellabãt. post hunc esse mũdi animã dicebant: deinceps aũt relíquæ sunt creaturæ. Quæ igitur de filio Dei in scripturis dicũtur, hæc ad illã mentẽ illi referebãt: maxime aũt, quod & diuina scriptura filiũ Dei sapientiã & Dei uerbũ appellat. Cũ qua opinione & ea quæ est Auicẽnę cõuenit, qui supra primũ cœlũ primã intelligentiã supponit, quæ primũ cœlũ mouet, ultra quam in summo Deũ firmari dicit. Sic igitur Arriani existímauerũt de filio Dei, quod esset creatura, quę oẽs alias creaturas excedit: q̃ mediante omnia Deus creauit. Vnde & Mahometus supponit Christũ sanctíssimũ, & hominẽ uirtute prędítũ supra oẽs alios. Palàm aũt qd in eo dicit esse supra hominẽ, appellat eũ eũ uerbũ Dei, et spíritũ Dei, et animã Dei: Deũ aũt secundũ ueritatẽ dici, omnino rídiculũ putat. Et ad demonstrationem huius, duobus maxime utítur: uno quidẽ, quod nunc̃ ipse Christus de seipso hoc asseruit, uel dixit: altero autẽ, quía ipse contrariũ dixísse uidetur. Vnde dicit Mahometus, quod Christiani dicũt Christũ esse Deum, etenim Iudæis ipse Christus dixit: Adorate Deũ meum, et Deũ uestrũ, dominũ meũ, et dominum uestrũ. Hæc aũt longius exposui, ut oẽs cognoscãt, quod illud quod in princi-

Opinio Auicennæ de Deo.

Opinio Arrianorum.

1. Corin. 1.
Ioan. 1.

Ioh. 20.

pio in mundo per Arrium seductor diabolus nõ potuit perficere, hoc post hæc marcescẽte quidem in ecclesia zelo, malicia aũt crescẽte per Mahometum adimpleuit, & tandem per antichristi nequitiã roborabit. Qui persuadebit mundo, quod neq; uerus Deus, neq; Dei filius est Christus, & neq; homo bonus.

Antichristi dogma de Christo.

Principalis igitur intentio Mahometi, est, persuadere, Christũ neq; deum, neq; filium esse Dei, sed sanctum quendã & sapientem hominẽ, et prophetam maximum, absq; patre ex uirgine genitum.

Scopus doctrinæ Machumeticæ.

In quibus cum Carpocrate hæretico cõuenit. Itẽ affirmat, impossibile esse Deũ habere filium, propterea quod uxorem nõ habet. Cum eodem rursus hæretico etiam in hoc cõuenit. Additque, quod si Deus haberet filium, in periculo iam omnis res esset, tanquam futurum schisma esset inter eos ex necessitate. In quibus cum Iudæis & Cerdonio hæretico conuenit. Subiungitq;, neque à Iudæis Christum fuisse interemptum, neq; crucifixum, sed alium quendam illi similem. In quibus cum Manichæis, † conuenit. Additq;, & Deum ad se ipsum accersisse, & rursus eum in fine mundi apparituru, & interempturum Antichristum. Post hæc autem faciet Deus Christum mori. Qui autem passionem Christi negat, negat omnia ecclesiæ mysteria, quæ à diuina passione efficaciam habent. In quibus cum Donatistis

† & Iacobitis, &c.

hæreticis conuenit. Dicit autem & dæmones posse saluari. per Alcoranum & quod multi eorum cum hoc audiuissent, facti sunt Saraceni, sequens in his aliquo modo † Origenem, qui dicit saluandos fore dæmones. Dicitque & ad Deum ascendisse, quando pro eo Gabrielẽ misit Deus, et manũ huic Deũ imposuisse, & tantũ Deo tãgente rigiditatis sensum cepisse in corpore, ut & is usq; ad medullã spinæ dorsi pertrãsiret. In quibus manifestũ est, q̃d cũ Antropomorphitis cõmunicat, q̃ corporalẽ Deũ asseue-

Diaboli seruandi secundũ Machumetem.

Non Origenẽ, sed perfidos hæreticos, abutentes nomine sanctissimi uiri.

χλῶ ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τὸ ἀρείου πνεύματος ὅλον πολεμῆσαι ὁ διάβολος, οὐχοῖός τε ἐγένετο πλεῖόσαι· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα μαραινόντος μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ζῆλον, φλεγούσης δὲ πονηρίας αὐξανομένης, ἀνεπλήρωσε διὰ τὸ μωάμεθ. ἀλλ' ὅμως διὰ τοῦ ἀντιχείσου, καὶ εἰς τέλος βεβαίσει τὴν πονηρίαν. ὃς ἀναπείσει τὸν κόσμον, ὡς οὔτ' ἀληθὴς θεὸς, οὔτε θεοῦ υἱὸς ἐστὶν ὁ χριστὸς, ἀλλ' οὐδ' ἄνθρωπος ἀγαθός. ὁπερ γοῦμενος πίνυ σκοπὸς τοῦ μωάμεθ ἐστὶ, τὸν πείθειν τὸν χριστὸν μήτε θεὸν, μήτε υἱὸν εἶναι θεοῦ· ἀλλ' ἅγιον τινὰ καὶ σοφὸν ἄνθρωπον, καὶ προφήτην μέγιστον, οὐδὲ πατρὸς ἐκ παρθένου γεγενημένον· ἐν οἷς καρποκράτει ὁμοῦ αἱρετικῷ συμφωνεῖ. ἔτι δ' ἰσχυρίζεται, ἀδύνατον εἶναι τὸν θεὸν ἔχειν υἱόν, διὰ τὸ μηδὲ γυναῖκαν ἔχειν. ὁμοῦ αὖ ὁμοῦ δὲ πάλιν αἱρετικῷ καὶ τούτῳ σωφρόνως· προστίθησι δὲ, ὡς εἴπερ ὁ θεὸς εἶχεν υἱόν, ἐν κινδύνῳ ἂν εἶναι πρὸ παῦ, ὡς ἐσομένου καὶ σχίσματος ἐν αὐτοῖς διὰ ἀνάγκης. ἐν οἷς ἰουδαίοις καὶ κερδωνι συμφωνεῖ ὁμοῦ αἱρετικῷ. διατείνεται δὲ, μὴ σταυρωθῆναι τὸν ἰησοῦν χριστὸν ἀνηρῆσθαι, μή τε σωρωθῆναι, ἀλλά τινα ἄλλον ἐκείνῳ ὅμοιον· ἐν οἷς συμφέρεται μανιχαίοις. προστίθησί τε καὶ τὸ, τὸν θεὸν εἰς ἑαυτὸν μετακαλέσασθαι τὸν χριστὸν. καὶ πάλιν αὖτον πρὸς τέλει τοῦ κόσμου φανήσεσθαι, καὶ θανατώσειν τὸν ἀντίχειστον. μετὰ δὲ ταῦτα ποιήσειν τὸν θεὸν, ἀποθανεῖν τὸν χριστὸν. ὁ δὲ τὸ παθος ἀρνούμενος τοῦ χριστοῦ, ἀρνεῖται πάντα τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια, ἐκ τοῦ θείου πάθους τὸ ὠφελήσιμον ἔχοντα. ἐν οἷς τοῖς αἱρετικοῖς δυνατισᾶς συμφρονεῖ. φησί δὲ, καὶ τοὺς δαίμονας δύνασθαι σωθῆναι, διὰ τοῦ ἀληθοῦς· ὥς τε καὶ πολλοὺς αὐτῶν τοῦτο ἀκούσαντας, γενέσθαι σαρρακηνούς. ἑπόμενος γὰρ τούτοις ἀμηχέτῳ ὁμοῦ ἀσεγθεῖ, λέγων σωθήσεσθαι τοὺς δαίμονας. πλανᾶται δὲ, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἀνελθεῖν, ὅτι ὑπὲρ τοῦτον τὸν γαβριὴλ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, καὶ τὴν χεῖρα οὕτω τὸν θεὸν ἐπιθεῖναι, καὶ τοσαύτης ἀψαμένου τοῦ θεοῦ ψύξεως ἅπασαν λαβεῖν γοῦν τοῦ σώματος, ὡς τ' αὐτὴν διελθεῖν μέχρι τοῦ ῥάχεως μυελοῦ. ἐν οἷς δῆλός ἐστι κοινωνῶν τοῖς ἀνθρωπομορφίταις, σωματικὴν φάσκουσι τὴν

τὸν θεόν, λέγει δὲ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, κτίσμα· μακεδονίῳ συμφέρων. ἐν οἷς δὲ φάσκει καὶ ἀγγέλους δαίμονας γεγονέναι, μὴ βληθέντας προστάξαντος τοῦ θεοῦ, τὸν ἀδὰμ προσκυνῆσαι, οὐδένα μιμούμενος φαίνεται. λοιπὸν δὲ καὶ τὴν ἐσχάτην τοῦ ἀνθρώπου μακαριότητα, ἐν ἀκολασίᾳ καὶ τρυφῇ λέγων εἶναι, καὶ ἱματίοις πολυτελέσι, καὶ παραθέσεσι· ὁμολογῶν ἐν τούτοις κυλίνδεσθαι τοὺς ἀρειτικούς, καὶ τισιν ἀρχαίοις ἀπίστοις. καὶ τὴν περιτομὴν δὲ δεῖν ἔχεσθαι λέγει, τὰ τοῦ αἱρετικοῦ βιβίωνος ἐπαινῶν. συγχωρεῖ δὲ καὶ πλήθος γυναικῶν ἐν τοῖς γάμοις, παλλακῶν τε καὶ θεραπαινῶν ὁπόσας ἄν τις ἐν πολέμῳ λαβὼν διώκῃ τρέφειν. καὶ τὰς τῶν ἄλλων δὲ γυναῖκας, ἀδιαφόρως λαμβάνειν· τοῖς αἱρετικοῖς νικολαΐταις, ἐν τούτοις ἑπόμενος. πάντας δὲ δεῖν φησὶν ἀναιρεῖσθαι, τοὺς μὴ τοῖς τύποις πειθομένους νόμων, πλὴν εἰ μὴ φόρους πλείων. δοκεῖ δὲ συγχωρεῖν καὶ τὰς σοδομιτικὰς ἐν τε ἀνδράσι καὶ γυναιξίν, ἐν τοῖς πρὸ βραχέος κεφαλαίῳ· εἰ καὶ οἱ τούτων διάδοχοι ἐξαφανίσωσι, ταῦτα σεμνοτέρας τισὶν ἐξηγήσεσι συγκαλύπτουσιν. ὁ δὲ πᾶς τύπος σκοπὸς ὅδε, ἀποκόψαι μὲν πᾶν ὅτιπερ ἂν μέγα καὶ σεμνὸν ἐν τῇ πίστει, καὶ δύσχρηστον ἔχον ἐν τοῖς κατορθωθῆναι· συγχωρῆσαι δὲ πᾶν, ἐφ' ὅτῳ ἂν ἐπιτρέπεις ὦσιν, οἱ τοῖς παροῦσι προσπλωμένοι· καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων οἱ ἄραβες, γαστριμαργίαν σκληρότητι, ἀγριότητι, καὶ ἀκολασίαν. περὶ δὲ τῶν ἀρετῶν, οἷον ταπεινοφροσύνης, μακροθυμίας, εἰρήνης, ἐγκρατείας, ἢ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης, ἢ τοῦ ἐσχάτου τέλους, σμικρὸν (ὡς εἰπεῖν) ἀξιόλογον εἶπεν. ὡς ἂν δὲ τὸ περὶ τούτων τῶν αὐτοῦ ψεύδεσθαι μὴ ῥᾳδίως ἐλέγχοιτο, διά τε τῆς παλαιᾶς ἢ καινῆς διαθήκης, ἢ καὶ δι' ὧν ἔγραψαν οἱ φιλοσοφήσαντες, ἐν οἷς καὶ αὐτοὶ περί τε ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ τοῦ ἐσχάτου τέλους διέλαβον, μηδὲν μηδαμῶς σοφὸν εἶναι προσέταξεν, ὅτιπερ ἂν ἐναντίον τῷ παρ' αὐτοῖς τεθέντι νόμῳ ἐναντίον ὑπάρχει. ἀναιρεῖσθαι δὲ καὶ τοὺς ἐναντίον τί τούτῳ λέγειν τολμῶντας. αὐτὸς δὲ τόν τε ψαλτήριον, καὶ τοὺς ἄλλους προφήτας, λίαν ἐγκωμιάζει, καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ φησὶ τὸν χριστὸν πεφητεῦσθαι ἐν τοῖς εὐαγγελίῳ, τοῖς

assẽuerant. Dicitq; & ſpiritumſanctum creaturam eſſe, cum Macedonio conueniens. In quibus autem dicit angelos dæmones factos eſſe, cum noluiſſent mandante Deo Adam adorare, neminem in hoc imitari uidetur. Nugatur autem, & ultimam hominis beatitudinem, in intemperantia & delicijs dicens eſſe, & ueſtibus ſumptuoſis, & hortis irriguis, conueniens in his cum Cerintho hæretico, & quibuſdam antiquis infidelibus. Et circumciſionem oportere tenere dicit, commendans, quæ hæretici Ebionis ſunt. Concedit & multitudinem uxorum in nuptijs, pellicũq; & ancillarum, & quotquot quis in bello capiens poſſet educare, & aliorum uxores indifferenter capere, hæreticos Nicolaitas in his ſequens. Omnes autem dicit oportere interimi, qui huic legi non obtemperant, niſi tributa ſoluãt. Videturq; concedere Sodomitica in uiris et mulieribus, in Capitulo de uacca, & ſi horum ſucceſſores hic honeſtioribus expoſitionibus cooperiant. Huius autem omnis intentio eſt, reſecare, quicquid erat arduum in credẽdo, & difficile in operando. concedere autem omne ad quod prodiui erant, quæ præſentibus capiuntur, & maxime aliorũ Arabes, gulã uidelicet, rapinã, & intemperantiã. De uirtutibus autem, ſicut humilitate, patientia, pace, continentia, aut in proximum charitate, uel de extremo fine nihil, ut ita dicam, precio dignũ dixit. Vt autem aliquod de his mendacium nõ facile argueretur per ueterus uel nouum teſtamentũ, uel & per ea quę philoſophãtes ſcripſerunt, in quibus & ipſi de uirtute & uitio & extremo fine tractauerunt, nihil quicquam fide dignum eſſe iuſſit, quod legi ab eo latæ contrarium eſſet. Interim quemdauit, qui contrarium aliquod huic dicere auderent, grauiori pœna plecti. Ipſe autem pſalterium & alios prophetas ualde laudauit, & multa de eo dicit Chriſtum uaticinatum eſſe in euãgelio;

Videntur uiolẽtius uerba Machumetis expoſita, zelo quidẽ pro fide Chriſtiana, ſed non ſecundum ſcientiam.

filijs Israël, cum dixit: Nuncio uobis apostolum Dei, qui uenturus est post me, & nomẽ eius Mahometus. Affirmatq; nomen hoc ab ęterno scriptum esse in throno Dei, in superiori parte, ad dexteram. Ad hæc autem credendum nullum miraculum ostendit, sed nudans ensem dixit, non in uirtute miraculorum, sed armorum à Deo se missum esse. Hi sunt principales errores quos continet Alcoranum, quod est lex Saracenorum. Quę autem in illo mendacia continentur, ferè infinita sunt, de quibus in nono capitulo tractabimus.

Item de iustificatione hominis per Christi fidu ciam, &c.

ἡοῖς ἰσραὴλ εἰρηκότα, ἀναγγελίζομαι ὑμῖν τὸν ἀπόστολον τοῦ θεοῦ, τὸν ἥξοντα μετ' ἐμὲ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μωάμεθ. ἰσχυρίζεται δὲ τοῦτο τὸ ὄνομα οὕτως, ἐξαίδιον γεγράφθαι ἐν τῷ τοῦ θεοῦ θρόνῳ, πρὸς τοῖς ἐξιοῖς, ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μέρει. πρὸς δὲ τοῦτο τοῖς ὡσάσθαι, οὐδὲν παρέδειξε θαῦμα, ἀλλ' ἀπογυμνώσας τὸ ξίφος, ἔφησεν· οὐκ ἐν δυνάμει θαυμάτων, ἀλλ' ἐν ὅπλοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀπεσταλθαι. ταῦτ' εἰσὶν αἱ ἀρχαιότεραι τῶν αἱρέσεων, ἃς παραδέχεται τὸ ἀλκοράνιον, ὅπερ ἐστὶ νόμος τῶν σαρακηνῶν. τὰ δὲ ἐν ἐκείνῳ περιεχόμενα ψεύδη, σχεδὸν ἄπειρα ἂν εἴη· περὶ ὧν ἐν τῷ ἐννάτῳ κεφαλαίῳ πραγματευσόμεθα.

QVOMODO OPORTET CVM his uersari. Cap. II.

Atqui cateche sis apostolorum hæc primo tradidit etiam pue ris.

SEcundo autem oportet scire, quod ualde curiosi sunt audire aliquid no strę fidei, & maxime de diuina trinitate & incarnatione, non tamen uolunt his credere, neque possunt hæc intelligere. Et quia superant rationem, et humanum excedunt intellectũ, illa nec credere uolũt, nec intelligere possunt. Dicitur enim in Esaia: Si non crediderit is, non intelligetis. Et quoniam contraria sunt Alcorano, quod ipsi constantissime supponunt esse uerbum Dei, & ideo illa non suscipiunt, sed ea deridẽt. Dicitur enim in prouerbijs: Vir insipiens non suscipit uerba sapientiæ, nisi dicas ei quæ sibi placẽt. Vnde nõ oportet his statim à principio diuina proponere, neq; ante porcos margarítas spargere: sed conandum in primis uanam legem eis ostẽdere. Non enim oportet uirtutes inserere, nisi prius passiones radicitus euellãtur. Oportetq; & in omnibus breuem uiam eligere. Facilius autem est illorum fidẽ falsam ostendere, quàm nostram ueram demonstrare. Fides enim cum eorum sit, quæ non aspicimus, donum est Dei. Vnde nostra quidẽ fides ualde secũdum mandata uera existens, non uidetur esse corporalibus. Illorum autem solum apparens, nõ à rebus,

Esa. 6.

Prius refellẽda Machumeti puersa dogmata, quàm Christiana eis proponã tur.

TINI ΤΡΟΠΩ ΔΕΙ ΤΟΥΤΟΙΣ ΣΥΓΚΙΝΕΣΘΑΙ.

ΔΕΙ δὲ εἰδέναι, ὡς λίαν εἰσὶ περίεργοι, ἀκούειν τι τῶν τῆς ἁγιότητος παθέων· καὶ μάλιστα περί τε θείας τριάδος, καὶ περὶ σαρκώσεως. οὐ βούλονται μὲν πιστεύειν τούτοις πιστεύειν, οὔτε δύανται ταῦτα νοεῖν, ὡς αὖ τὸν ἁγιότροπον ὑπερβαίνοντα λόγον, καὶ νικῶντα τὸν νοῦν. λέγεται γὰρ ἐν τῇ ποπίᾳ· ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐ μὴ συνῆτε. καὶ διὰ τὸ ἐναντία εἶναι τοῖς ἀληθεύουσι, ὅσαπερ ἀναπόδρητος οὗτοι θεῖα εἶναι λόγια ὑποτίθενται· διὸ τὰ θεῖα οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσιν αὐτῶν. λέγεται γὰρ ἐν ταῖς παροιμίαις, ἀνὴρ ἄφρων οὐ παραδέχεται λόγους σοφίας, πλὴν εἰ μὴ λέγεις αὐτοῖς τὰ ἀρέσκα. ὅθεν οὐ δεῖ τούτοις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ θεῖα προβαλλειν, μὴ δὲ ἔμπροσθεν τῶν χοίρων σπείρειν τοὺς μαργαρίτας. ἀλλ' ἐπιχειρητέον ἐν πρώτοις, τὸν νόμον αὐτοῖς μαθητὸν ὄντα δεικνῦσαι. οὐ γὰρ δεῖ τὰς ἀρετὰς ἐγκεντρίζειν, μὴ πρότερον τῶν παθῶν προρρίζων ἀναπαυομένων. δεῖ δὲ καὶ ἐν πᾶσι τὴν ἐπίτομον ὁδὸν αἱρεῖσθαι. χρὴ δὲ ὅτι τὴν ἐκείνων πίστιν φαύλην ἀποδεικνύναι, ἢ περ ἀληθῆ τὴν ἡμετέραν ἀποδεικνύναι. ἡ γὰρ πίστις τῶν μὴ βλεπομένων οὖσα, σπόρον ὄντα θεοῦ. ὅθεν ἡ μὲν ἡμετέρα πίστις, σφόδρα κατὰ τὰ πράγματα ἀληθὴς οὖσα, οὐ δοκεῖ τοῖς σωματικωτέροις. ἡ δ' ἐκείνων μόνον δοκοῦσα, οὐκ ἀπὸ

ἀπὸ τῶν πραγμάτων τοιούτων δυκεῖ. ἀλλ' εἰ μὴ πρόσεισιν ἀποδείξεις ἀποδεικνύσας τὰ τῆς πίστεως τριάδος (καὶ τ' ἄλλα ὅσα τῆς πίστεως, ὅτω γὰρ ὄντι πίστις ἐστίν, οὔτε μισθῶν ἀξία) ἔχομεν μὲν μήν γε τὴν εὐαγγελικὴν αὐθεντίαν, ἣν καὶ τὸ ἀληθράνον συμμαρτυρεῖ. ἔτι τε καὶ τὰ θαύματα ἐκείνων, μήτε ταῦτα, μήτε γραφικὴν μαρτυρίαν ἐχόντων. εἰ γὰρ καὶ τὸ ἀληθράνον φησὶ περὶ τοῦ θεοῦ, μὴ λέγετε τρεῖς θεούς, καὶ ἀποδίδωσι τὸν λόγον αὐτίκα λέγων, ὡς εἷς μόνος ἐστὶν ὁ θεός, ἀλλ' ἡμεῖς οὐ τοῦτο τοὐναντίον φαμὲν, ἀλλὰ συγκατατιθέμεθα τούτοις, ἐν οἷς φασὶν ἕνα εἶναι θεόν. οὐ φαμὲν οὐ μόνον ἕνα εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἁπλούστατον. οὔτ' αὖ κοινωνόν τινα διδόμεν καὶ συμμέτοχον, ὥσπερ αὐτοὶ τῇ ψυχῇ, ἢ τὸν λόγον, ἢ τὸ πνεῦμα, ἢ θεῖόν τινα νοῦν, ὡς δοῦλον, ἐκ τῶν ἡμῖν ἀνωτέρω ῥηθέντων. ὀφείλει δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ὑπερέχειν τὴν θέαν μεγαλειότητα. καὶ νομίζειν ἐκείνων μὴ εἶναι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τούτους νοεῖν τῶν τοσούτων διακρίσιν, χωρεῖς τοῦ διακρίνειν καὶ τὴν οὐσίαν. ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἰσχυροὺς ἔχουσι λόγους πρὸς τοῦτο, οὓς οὐκ ἂν διαλύσαιμεν λύειν ῥᾳδίως. τοῦτο μὲν οὖν ἀρκεῖ πρὸς ἀπολογίαν τῆς πίστεως. ἐκεῖνο δὲ δεῖ μᾶλλον αὐτοὺς ἀπαιτεῖν, τί βούλεται τὸ παρ' αὐτοῖς ἀληθράνον, ὅταν τοσαυτάκις εἰσαγωγὴν ποιῆται τοῦ θεοῦ διαλεγόμενον περὶ ἑαυτοῦ, διαφερόντως γε ἁπλοῦν ὄντα καὶ ἕνα. τοῦτο δ' ἀπαιτητέον αὐτούς, ἵνα ἀναγκασθῶσιν ἀριθμὸν ἐν τοῖς προσώποις ὁμολογεῖν. περὶ δὲ τοῦ τῆς σαρκώσεως μυστηρίου, ὅπερ αὐτοὶ μὲν ἀγνοοῦσι παντάπασιν, ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν ταῖς εὐαγγελικαῖς ἑπόμενοι ῥήσεσι, δεῖ ζητεῖν ἀπ' αὐτῶν, πόθεν ἴσασιν ὡς ἀδύνατον τὸν θεὸν σαρκωθῆναι. ἢ γάρ ὅτι μὴ δεδώκατε, καὶ τοῦτ' ἀδύνατον ψεῦδος· παντοδύναμος γὰρ ὤν, πάντα δύναται, ἐν ὅσοις οὐκ ἔστιν ἀντίφασις. ἢ ὅτι μὴ ἐπίστατο τοῦτο ποιῆσαι, καὶ οὕτως ὅπερ καὶ πρότερον. ἢ ὅτι μὴ βεβούληται· καὶ τίς αὐτοῦ σύμβουλος γέγονεν; ἢ διελύνηται μὲν, ὥσπερ καὶ ἥλιον ἔλαττονα τοῦ νῦν ὄντος ποιῆσαι, καὶ μείζονα, οὐ ποιῆκε δὲ. καὶ τότ' ἀπαιτητέον αὐτοῖς, ἀπόδει-

à rebus, talis apparet. Sed & si nobis non insint demonstrationes, ostẽdentes quæ sunt trinitatis, & alia quæ ad fidem pertinent (neq; enim tunc fides mercede digna esset) habemus tamen euangelicam auctoritatem, quam etiam Alcoranum testatur: item et miracula, cum illi nec auctoritates nec miracula habeant. Etsi enim Alcoranum de Deo dicit, Ne dicatis tres deos: & reddit rationem statim dicens, quod sit unus. Sed nos non huius contrarium dicimus: sed simul hæc affirmamus, in quibus dicit unum esse Deum, quem dicimus non solum unum esse, sed etiam simplicissimum. Neque ei consortem quendam damus, & simul participem, sicut ipsi, animam mundi, uel uerbum, uel spiritum, uel diuinum quendam intellectum tanquam seruum ex dictis nobis superius. Non oportet autem humano intellectui adequare diuinam maiestatem, & existimare illam non esse, propterea quod hi non possunt intelligere personarum discretionem, absq; quo & essentiã discernãt. Sed neq; sic fortes rationes habent ad hoc, quas nõ possimus soluere. Hoc igitur sufficit ad defensionem fidei. Illud autem oportet potius † eos petere: quid uult Alcoranũ apud eos, quando totiens inducit Deum de seipso pluraliter loquentem, cum sim plex sit & unus? Hoc autem eos petendum, ut cogantur numerum in personis confiteri. De mysterio autem incarnatio nis, quod ipsi quidem negant omnino, nos autem credimus, sequentes euangelica dicta, oportet quærere ab eis, unde sciant, quod impossibile est Deum incarnatum fuisse. Vel enim quod nõ potuit, & hoc est falsum. Omnipotẽs enim cum sit, omnia potest, in quibus non est contradictio. Vel quod nescíuit hoc facere, & sic quod & prius. Vel quod noluit: Et quis eius consultor fuit? Vel autem potuit quidẽ, sicut solem minorẽ quàm nũc est facere, et maiorem, tamen nõ fecit. Et tunc petendũ eos demonstrationẽ huius

† pro, ab eis interrogare.

Inquisitio super mysterio incarnationis.

dare, quod nõ fecerit. Hoc aũt eis demõ
strare est impossibile, quod neq; incarna
tus est uidelicet. De diuinitate autẽ Chri
Etiam ante Caiphã non negauit. Idq; fecit ex mãdato patris, Ps. 2. prædicans præceptũ, &c. sti utitur quidem demõstratione Maho
metus, quod neq; Christus seipsum dixit
esse Deum. Sed & si ante resurrectionẽ
non dixit de seipso hoc palàm, sufficien
ter tamen hoc aperuit dicens: Ego prin
cipium, qui & loquor uobis. Et Petrum
Ioh. 8. commendauit, quod palàm hoc dixit, di
cens: Beatus es Simon Bar Iona, quia
Matth. 16. caro & sanguis non reuelauit tibi, sed
pater meus, & reliqua. Ipse autem mani
feste hoc noluit dicere, propterea quod
occultè uenit, ut & prudentia & humi
litate, & non ui uinceret eum, qui homi
nẽ uicit astutia. Propter hanc igitur ratio
nẽ, ante resurrectionem non dixit Chri
stus palàm de seipso, Deus sum, secũdum
quam rationem neq; piscator prædicit pi
scibus reuelanter, sub cibo esse escam, sub
esca esse hamum. Post resurrectionẽ au
tem manifeste hoc ostendit, dicens, dans
spiritumsanctum et potestatemdimitten
Ioh. 20. di peccata: Accipite spiritumsanctum,
& quorumcunq; dimiseritis peccata, di
mittuntur eis: quorũcunq; retinueritis,
retẽta sunt, & reliqua. Et Thomas quoq;
palàm confessus est hoc, dicens: Domi
nus meus, & Deus meus. Dato autẽ, hoc
nequaquam à Christo dictum esse, pro
pterea quod humilia quidem uerba pro
fert, præclara autem opera ostendit: suffi
cit discipulos eius hoc palàm dicere, qui
hoc dicentes, similia Christo signa fece
runt. Sed quoniam Saraceni negant mi
racula et uerba Apostolorum, propterea
quod contraria sunt Alcorano, insistẽ
dum cõfutationi tam perfidæ legis, quod
non est lex Dei, & quod Saraceni debẽt
suscipere euãgelica testimonia, similiter
& quæ sunt Veteris testamenti. Hoc au
tem per ipsum Alcoranum possibile est
demonstrari, ut Ogolih suijpsius
Ita uocant Goliath, quem Dauid occidit suo gladio. enſe interimatur.

QVOD

ἀπόδειξιν τούτου. ὅθεν δ' αὐτοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ
ναι ἀδυνάτου, ὅτι μὴ σεσαρκωται δηλονό
τι. πρὸς δὲ τῆς θεότητος τοῦ χριστοῦ, χρή
του μὲν ἀποδείξει ὁ μωαμεθ, ὅτι μὴ δὲ ὁ χρι
στὸς ἑαυτὸν εἶπεν εἶναι θεόν. ἀλλ' εἰ καὶ πρὸ τῆς
ἀναστάσεως οὐκ ἔφησε θεὸν πρὸ ἑαυτοῦ διαῤῥή
δην, ἱκανῶς μὲν δι' ὅλου ἐνίξατο, λέγων, ἐγὼ
ἡ ἀρχὴ, ἅ τις καὶ λαλῶ ὑμῖν. καὶ τὸν πέτρον
ἀπεδέξατο διαῤῥήδην ὅθεν εἰπόντα, λέγων,
μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ
αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου, ὁ
τὰ λοιπὰ. αὐτὸς δὲ φανερῶς οὐκ ἠθέλησε θεὸν
εἰπεῖν, διὰ τὸ κεκρυμμένως ἐλθεῖν, ἵνα φρονή
σει καὶ ταπεινώσει, ἀλλ' οὐκ ἰσχύϊ νικήσῃ τὸν
ἄνθρωπον νικήσαντα πανουργίᾳ. διὰτοῦτο
τοίνυν τὸν λόγον, πρὸ τῆς ἀναστάσεως οὐκ
εἰρηκὼν ὁ χριστὸς πρὸ ἑαυτοῦ διαῤῥήδην, θεὸς
εἰμί· καθ' ὃν οὐδ' ἂν ἁλιεὺς πεθείπι τοῖς
ἰχθύσιν ἀνακεκαλυμμένως, ὕπνον τῶν προ
φήτην εἶναι τὸ δέλεαρ, ὕπνον δὲ τὸ δέλεαρ εἶναι
ἄγκιστρον. μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν, φανε
ρῶς ἐδείξε θεὸν, ὀνὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
καὶ ἐξουσίαν τῶν τοῦ ἀφίεναι ἁμαρτίας. ὁ
θεν εἶπε· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἂν τινων ἀ
φῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων
κρατῆτε, κεκράτηνται. καὶ τὰ λοιπά. καὶ ὁ
θωμᾶς ἡ διαῤῥήδην ὡμολόγησε θεὸν, εἰπὼν,
ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. δεδομένου ἢ μηδαμῶς
παρὰ τοῦ χριστοῦ θεὸν εἰρῆσθαι, διὰ τὸ ταπει
νοὺς μὲν λόγους προφέρειν, μεγαλοπρεπῆ
δὲ τὰ ἔργα δεικνύναι, ἀρκεῖ τοὺς μαθη
τὰς αὐτοῦ διαῤῥήδην θεὸν εἰπεῖν· οἱ τοῦτο
λέγοντες, τὰ αὐτὰ τοῖς χριστῷ σημεῖα ἐποίη
σαν. ἀλλ' ἐπεὶ οἱ σαῤῥακηνοὶ ἀρνοῦνται τὰ
τε θαύματα, καὶ τοὺς λόγους τῶν ἀποστόλων,
διὰ τὸ ἐναντία εἶναι τοῖς ἀληθεύω, πειρα
τέον, καταισχύνοντας τὸν οὕτω πεφρόνη
μον νόμον, δεικνύναι ὡς οὐκ ἔστι νόμος
θεοῦ, καὶ ὡς οἱ σαῤῥακηνοὶ ὀφείλουσι δέχε
σθαι τὰς ἀναγκαίας μαρτυρίας, ὁμοίως
δὲ καὶ τὰς τῆς παλαιᾶς διαθήκης. ὅθεν δὲ
δι' αὐτοῦ τοῦ ἀληθεύοντος δεικνυσθαι δυ
νατόν. ἵν' ὀγολιὰθ ἀναιρεῖται τοῖς
ξίφεσι τοῖς ἑαυτοῦ.

Οτι

ΟΤΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΟΥΤΟΣ, οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ, ὃν τὸ μήτε τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ, μήτε τῇ νέᾳ διαθήκῃ, τοῦτο συμμαρτυρεῖν. Καὶ τὸ τοῖς σαρακηνοῖς πᾶσα ἀνάγκη πείθεσθαι τοῖς τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ τοῖς τοῦ εὐαγγελίου ῥητοῖς.

QVOD LEX HAEC NON est lex Dei, propterea quod neque Vetus, neque Nouum testamentum hanc testantur: & quod Saracenis necesse est parere dictis Veteris testamenti & Euangelij. Caput III.

Τρίτον δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὸ ἀλκοράνου οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ. οὔτε γὰρ ἡ παλαιὰ διαθήκη, οὔτε τὸ εὐαγγέλιον, τοῦτο συμμαρτυρεῖ· οἷς ἀμφοτέροις τὸ ἀλκοράνου μαρτυρεῖ, ὅτι ἀληθῶς εἰσὶ νόμοι θεοῦ. μόνος δ' ὁ μαχούμετ σωίσηπ ἑαυτόν, καὶ περὶ ἑαυτοῦ μαρτυρεῖ. ὁρᾷ γὰρ τοῦ θεοῦ νόμος, ὥσπερ σειρά τις ἐστὶ σωεχής, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κεχαλκευμένη τεχνίτου, καὶ ἑκάστου τῶν κείκων ἔχεται τοῦ ἑτέρου. ὥς τε καὶ ἕκαστος τῶν προφητῶν, καὶ προφητεύει περὶ τοῦ ἄλλου, καὶ μέμνηται τοῦ τύπου. καὶ πάντες προεφήτευσαν περὶ τοῦ χριστοῦ. Εἰ τοίνυν καὶ ὁ τῶν σαρακηνῶν νόμος, νόμος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ εἰς αὐτὸν τὸν νόμον κλῆσις οὐ διαστροφή ἐστιν, ἀλλ' ἐπιστροφή, ὡς αὐτοί φασι, πῶς ὅτῳ διέλαθε σὺς ἄλλους προφήτας, ὡς τε μηδ' ἕνα εἰπεῖν τι περὶ ἑαυτοῦ; ἡμεῖς γὰρ οὐδ' ἕν εὑρομεν, ἢ τὸν μωϋσῆν, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν προφητῶν, ἢ αὐτὸν τὸν χριστὸν, εἰπόντας τι περὶ τοῦ μωάμεθ, ἢ περὶ τοῦ κατ' αὐτὸν νόμου. εἰ μὴ ὅτι εἴρηκε περὶ τοῦ, δεῖ φυλάττεσθαι σὺς ψευδοπροφήτας. εἴρηκε δὲ καὶ ὁ χριστὸς, μέχρις ἰωάννην τὸν νόμον εἶναι, καὶ σὺς προφήτας. ὥς τε γνῶναι τὸν κόσμον, μηδ' ἕνα τοῦ λοιποῦ προφήτην ἐλεύσεσθαι, πρὸ τινος ἤξοντος προφητεύοντα, ἐφ' ὃν δεῖ πάντας ἐλπίζειν. ὁ δὲ μωάμεθ, καθολικὸν ἑαυτὸν ἐφησε εἶναι προφήτην. ἡμεῖς δ' ἀγνοοῦμεν, εἰ καὶ προφήτης ὅλως ἐστίν. ἴσμεν μέντοι, ὡς οὐδεπώποτε τοιοῦτος τις ἐν τῷ κόσμῳ γέγονεν πλάνος, ἐν οὕτω βραχεῖ χρόνῳ τοσούτους ἀνθρώπους καὶ δήμους κτησάμενος ὁπαδούς. πῶς οὖν δ' ἀποκείνονται οἱ σαρακηνοὶ λέγοντες, τὸν μωϋσῆν καὶ σὺς ἄλλους προφήτας, προφητεύσαι περὶ τοῦ μαχόμετ· τὸν δὲ χριστὸν οὕτως καθαρώτερον περὶ αὐτοῦ προφητεῦσαι, ὥστε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ εἰπεῖν, ὅθεν εἰρηκέναι τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν τὸν ἀπόστολον τοῦ θεοῦ, ὃς ἥξει μετ'

TErtio oportet scire, quod Alcoranū non est lex Dei. neq; enim Vetus testamentum, neq; Euangeliū hanc testantur: quę utraq; Alcoranū testatur, quod uerè sunt leges Dei. Solus autem Mahometus constituit seipsum, & de se ipso testimoniū perhibet: Lex enim Dei tanquam cathena quædam est cōtinua ab eodē artifice fabricata, & quilibet anulorum alteri cohæret, & quilibet prophetarū de alio prophetizat, & meminit huius, et omnes prophetizauerūt de Christo. Si igitur & Saracenorū lex, lex esset Dei, & in hanc legē uocatio, non peruersio, sed conuersio esset, ut ipsi dicūt: quomodo sic latuisset alios prophetas, ut nullus aliquid de eo ipso diceret? Nos enim nihil inuenimus Moysen, uel alium quendam prophetarum, uel ipsum Christum, dicentes aliquid de Mahometo, uel de lege secūdum eum, nisi quando † dixit, Nos cauere à falsis prophetis. Dixit autem & Christus, usque ad Ioannem legem esse & prophetas, ut mundus cognoscat nullum posthac prophetam uenturū, qui de aliquo qui uenturus sit, sit uaticinaturus, ad quem oportet oēs sperare. Mahometus aūt uniuersalem seipsum dixit esse prophetam. Nos aūt ignoramus, si et propheta omnino est. Scimus tamē, quod nunquā talis quidam seductor fuit in mundo in sic breui tēpore, qui tot homines & populos sequaces sibi fecerit. Ad hoc aūt respondent Saraceni, dicentes Moysen & alios prophetas, uaticinatos fuisse de Mahometo: Christus aūt tā to clarius de eo uaticinatus est, ut & nomē eius diceret. Vnde dixit filijs Israël: Nuncio uobis apostolū Dei, qui ueniet post

Scriptura Dei seu cathena inter se cohæret.

† *iußit* Matth. 7. & 28.

post me, & nomen eius Mahometus. Sed Iudæi corruperũt Moysi legem & prophetas, Christiani autem euangelium, ut nihil ueritatis in lege & euãgelijs remaneret, nisi quantum est in Alcorano. Ostendam autem hoc esse inconueniens, et primum per Alcoranũ. Dicitur enim in capitulo de Iona: Si de quib. uobis reuelauimus dubitatis, quę rite ab his, qui priusquam uos librum legerunt. Qui autem ante Saracenos librum legerũt, Christiani sunt & Iudęi, qui pentateuchũ susceperunt & euãgelĳũ: ut ipse Mahometus exponit. Is igitĩ dicit Saracenis, quærere à Christianis & Iudæis de rebus ambiguis. Quomodo autem rursus remisit hos Mahometus ad falsa testimonia, si quidem uerus fuit propheta, ut dicunt? Non igitur tẽpore Mahometi Christianorum & iudæorum libri corrupti erant. Sed neq; possibile est hoc dicere, quod post hæc passi sunt corruptionem. Dicitur enim in capitulo Elagar, quod significat lapis: Nos (dicit ex persona Dei) monitiones Dei fecimus descendere: & nos easdem seruabimus. Monitiones autẽ dicunt apud eos, euangeliũ & lex Moysi. Deus igitur testimoniũ scripturæ sui ipsius seruauit inter fideles, & ante Mahometũ, & post hęc seruabit. Itẽ in capitulo Elmaida, quod significat mẽsam, dicitur, quod iudex Empazœne dixit Mahometo, quãdo Iudæi iustitiã & iudiciũ ab eo quærebãt: Si uenient ad te, iudica inter eos iuste. Deus enim amat eos qui faciũt iusticiã. Et quomodo hi quærunt iusticiã à te, cũ apud eos sit uerus testamentũ, in quo est iustitia Dei? Itẽ talem corruptionẽ & mutationem scripturarũ impossibile est uniuersalem esse et publicã. sic enim scire potuissent & aliæ gentes. Sed neq; particularis occulta. sic enim relicti esse potuissent qui dã libri integri & absq; corruptiõe: sed in omni lingua & prouincia lex & euãgeliũ similiter scripta inueniuntur. Itẽ

In Lat. transl. cap. 10.

Libri sacri non corrupti.

Lat. Cap. 12.

μετ' ἐμὲ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μαχούμετ. ἀλλὰ οὐκ ἰσδ' αὐτοὶ διαφθεῖραι τὸν τοῦ μωσέως νόμον, καὶ οὐ προφήτας· οὐδὲ χριστιανὸς, τὸ εὐαγγέλιον. ὥς τε μηδ' ἓν ἓν τῷ νόμῳ, καὶ τῆς ἓν τοῖς εὐαγγελίοις ἀληθείας ἓναπομεῖναι, εἰ μὴ τῶν ἐμφερομένων τοῦ ἀληθεύω. διείρεω δὲ ὧδε ἀσύστατον ὄν. καὶ πρῶτον, διὰ τοῦ ἀληθεύω. λέγει γὰρ ἓν τῷ περὶ τοῦ ἰωνᾶ κεφαλαίῳ, εἰ περὶ ὧν ὑμῖν ἀπεκαλύψαμεν ἀμφιβάλλετε, ζητήσατε παρὰ τῶν πρότερον ὑμῶν τὸ βιβλίον ἀναγνωκότων. εἰ δὲ πῶς τῶν σεραπνιῶν ἀναγνωκότων τὴν βίβλον, οἱ χριστιανοί εἰσι, καὶ οἱ ἰσδ' αἷοι, οἱ τὴν πεντάτευχον δεξάμενοι καὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὡς αὐτὸς ἐξηγεῖται ὁ μαχούμετ, αὐτὸς ἄρα φησὶ τοῖς σεβρακηνοῖς, ζητεῖν παρὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἰσδ' αἴων περὶ τῶν ἀμφιβόλων. πῶς δ' ἂν ἀνέπεμψε τούτους ὁ μαχούμετ, ὢν ψευδ' εἰς μαρτυρίας· εἴπερ ἀληθὴς ἦν προφήτης, ὡς λέγουσιν. οὐκ ἄρα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μωάμεθ τὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἰσδ' αἴων βιβλία διεφθαρμένα ὑπῆρχον· ἀλλ' οὐδὲ ὅσιον λέγειν, ὡς μετὰ ταῦτα πεπόνθασι τὴν φθοράν. λέγεται γὰρ ἓν τῷ ἐλαγὰρ μεφαλαίῳ, ὃ δικλεῖ λίθος, ἡμεῖς (φησὶν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ) τὰς ὑπομνήσεις τοῦ θεοῦ πεποιήκαμεν καταβῆναι, καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ φυλαξόμεν. ὑπομνήσεις δὲ λέγονται παρ' αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὁ τοῦ μωσέως νόμος. ὁ θεὸς ἄρα τὴν μαρτυρίαν τῆς ἑαυτοῦ γραφῆς τετήρηκεν ἓν τοῖς πιστοῖς καὶ πρὸ τοῦ μωάμεθ, καὶ μετὰ ταῦτα πρήσει. ἔτι ἓν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμαϊδᾶ, ὁ σημαίνει τράπεζαν, λέγεται ὅτι ὁ κριτὴς ἐμπαίζοντὲ εἶπε τῷ μαχούμετ, ὅτι οἱ ἰσδ' αἷοι δίκαιοσώλιν καὶ λείπειν ἐξήκοντα παρ' αὐτοῖς ἐὰν ἔλθωσι πρὸς σὲ, κρῖνον μεταξὺ αὐτῶν δικαίως· ὁ γὰρ θεὸς ἀγαπᾷ οὓς πιστεύοντας δικαιοσώλιν. Ἐπὶ πῶς ὅτι δικαιοσύνην ζητοῦσι παρὰ σοῦ, παρ' αὐτοῖς οὔσης τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἓν ᾗ ἔστι δικαιοσύνη θεοῦ; Ἐπὶ τῷ τοιούτῳ φθορὰν καὶ μεταβολὴν τῶν γραφῶν, ἀδύνατον καθολικὴν εἶναι καὶ δημοσίαν· οὕτω γὰρ ἂν πόδεσαν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη. ἀλλ' οὐδὲ μερικὴ καὶ λαθραία· οὕτω γὰρ ἂν κατελίποντο τινὰ τῶν βιβλίων ἀκέραια καὶ δίχα φθορᾶς. ἀλλ' ἓν πάσῃ γλώσσῃ καὶ ἐπαρχίᾳ, ὁ νόμος καὶ τὸ εὐαγγέλιον ὁμοίως εὑρίσκονται γεγραμμένα. Ἐπὶ τὸ-

quatuor

τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, οὔτε κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, οὔτε ἐν ταὐτῷ τόπῳ, οὔτε ἐν ταὐτῷ ἰδιώματι ἐξετέθησαν. ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ὁ μὲν ματθαῖος ἑβραϊκῶς ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἑλληνικῶς δὲ ὁ ἰωάννης ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λουκᾶς ἐν τῇ ἀχαΐᾳ, ὁ δὲ μάρκος λατινικῶς ἐν τῇ ἰταλίᾳ. ἡ δὲ τούτων εἰς τὸ λατινικὸν ἑρμηνεία, γέγονε διὰ τοῦ ἱερωνύμου, καὶ τὴν ἄλλων, πρὸ τῶν χρόνων τοῦ μωάμεθ. καὶ μεμενήκασι τὰ αὐτόγραφα ἐν πάσαις ταῖς βιβλιοθήκαις. οὐκ ἄρα δυνατὸν ὅλως διά τινων φθορέων οὕτως ἀχρειωθῆναι τὰς βίβλους, ὡς τινὰ καὶ ἀγνοηθῆναι. ἐπὶ οὐδὲν γὰρ ὅτιμ ἐν τῇ πίστει οὕτως ἀναγκαῖον καὶ μέγα, ὡσπερ ἡ σαρκωσις τοῦ θεοῦ λόγου, τουτέστι τὸ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον εἶναι θεόν. περὶ τούτου δὲ, καὶ δυσχερέστερον ἦν τὸν κόσμον πεισθῆναι. διὸ καὶ οἱ ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἀσεβεῖς ἐν τελείοις στοιχείοις ἔτεσι καὶ καθόλου ἐδίωξαν τοὺς χριστιανοὺς, καὶ παρητήσαντο δέξασθαι τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὴν πίστιν, διὰ τὸ λέγεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον εἶναι θεόν. οὐχ ὅτι μὴ πολλοὺς πρότερον καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας θεοὺς καὶ θεὰς εἶναι ἐδέξαντο, ἀλλ' ὅτι ὁ χριστὸς, μὴ γνωσθεὶς ὑπὸ τῶν ῥωμαίων, θεὸς εἶναι ἐλέγετο, ὅπερ ἐκεῖνοι ἐκώλυον, ὡς τὸ μηδένα λέγεσθαι θεὸν, τῶν τῆς συγκλήτου ψήφων χωρὶς· καὶ διὰ τὸ τὸν θεὸν τοῦτον μὴ δέχεσθαι κοινωνόν. εἰ γὰρ τοῦτον ἐδέξαντο, ἀναγκασθήσαν ἂν καταλιπεῖν τοὺς ἄλλους θεούς· ὅπερ καὶ αὐτὸ ἐναντίον ἦν τοῖς ἔθεσι τῶν τε ἐπαρχιῶν, καὶ τῶν ῥωμαϊκῶν νόμων. πῶς οὖν ποιῶσι οἱ χριστιανοὶ ἐν τῇ ἑαυτῶν βλάβῃ καὶ λύμῃ τῆς πίστεως καὶ ὁρισμοῦ κατ' αὐτῶν τῶν ῥωμαίων ἀρχόντων, εἵλοντο τοῖς εὐαγγελίοις προσθῆναι τοιοῦτον, οὕτω μέγα τε καὶ ἀπίθανον; πάντων γὰρ ἥδιστον τοῦτον τὸν νόμον ἀτιώτατόν τε καὶ εὐλογώτατον, ἄνευ τοῦ πάντα λόγον ἐπιβαίνοντος τούτου· λέγω δὴ, τὸ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον εἶναι θεόν. εἴ τι ἄρα τῶν τοῦ εὐαγγελίου ἔδει μεταβαλεῖν οἱ χριστιανοὺς, μετέβαλον ἂν ἐξαρχῆς καὶ ἀφεῖλον, εἴ τι ἦν ἀπίθανον. καὶ προσέθηκαν ἂν τὰ πιθανὰ μᾶλλον, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. ἐπὶ πῶς ἂν οἱ χριστιανοὶ τοῖς ἰουδαίοις συνελθεῖν ἠδυνήθησαν, ὧν ἀρχαίῳ μίσει διαχω-

quatuor euãgelia, neq; eodem tẽpore, neq; in eodẽ loco, neq; in eodẽ idioma te edita sunt, & ab eodem auctore: sed Matthæus quidem hebraice in Iudæa, Ioannes autem græce in Asia, similiter aũt Lucas in Achaia, Marcus uero latine in Italia scripsere. Horum aũt in latinum interpretatio facta est per Hieronymum & alios ante tẽpora Mahometi, & remanserunt exemplaria in omnibus linguis. Nõ igitur possibile est, per quasdam corruptiões sic inutiles libros fuisse, ut ignorarentur. Item nihil est in fide sic necessarium & maxime arduũ, sicut incarnatio uerbi: id est, hominem illum esse Deũ. De hoc difficillimũ fuit mundum persuasisse. Quare & Romani & alij impij in trecentis continue annis, & uniuersaliter persecuti sunt Christianos, et recusauerũt suscipere euangelium & fidẽ, propterea quod dicebant hominẽ illum esse Deũ. Non quod nullos iam prius & uiros & mulieres deos & deas esse susceperint, sed quod Christus non cõcedentibus Romanis Deus esse dicebatur. Quod et illi prohibebãt, ut nullus Deus diceretur, absq; sentẽtijs senatus: et propterea, quod Deus hic cõsortẽ non susciperet. Si enim hũc susciperent, coacti essent alios deos relinquere: quod & ipsum cõtrarium erat moribus prouinciarũ & legũ Romanorum. Quomodo igitur Christiani in eorũ ipsorum dãno, & pernicie fidei, & irritatione Romanorũ principũ, cõtra eos cœperint euãgelijs addere rẽ impersuasibilẽ? Oẽs em̃ scie bãt hãc legẽ sanctissimã et rationabilissimã esse, quippe quę omnẽ rationẽ nõ excedat: huius dico iã dicti, scilicet hominẽ illũ esse Deũ. Si igitur aliquid eorum quæ sunt in euãgelio oportebat Christianos mutare, mutauissent iam à principio, & abstulissent si quid fuisset impersuasibile, & addidissent iam persuasibilia magis q̃ ecõuerso. Item quomodo Christiani cũ Iudeis cõuenire potuissent, qui antiquo odio sepa-

Vide Eusebij historiam.

Verbi incarnatio præcipua euangelij pars.

Vide Tertull. in Apolog. de Tiber.

Euangeliũ per Christianos nõ fuisse corruptũ.

separabantur, corrumpẽtes scripturas, & maxime addẽtes illud in quo nequaquam conueniunt: Neque enim Iudei dicunt Christum, uel Deum esse, uel hominem bonum. unde quantum ad hoc, Christiani magis cõueniunt cum Saracenis: qui dicunt Christum ad minus sanctissimũ hominẽ esse. Item ante aduentum Mahometi, Christiani, & maxime in oriente, diuisi erãt in diuersas sectas: Nestorianorũ uidelicet, & Iacobitarum. Nestoriani aũt cum Saracenis maxime conueniunt: quare & Mahometus proprie eos uenerari iubet. Quomodo igitur Iacobitę cũ Nestorianis conuenire potuissent ad euangelij corruptionem, qui tãto odio inter se diuisi erant, ut & se mutuo interimerent? Sed tamen ipse inueni & legi euangelium apud utrũq; idem quod est apud nos. Itẽ cuius gratia excepissent Christiani nomen Mahometi ab euãgelijs, cum is tãtum laudet Christum, & illius matrem et euangelium? Quare dicit in Alcorano, quod in euãgelio Christi est rectitudo et perfectio. Sed nõ illinc magis abstulerũt nomen diaboli, & Pilati, qui Christum flagellauit: minimeq; & nomẽ Iudę, qui hũc tradidit. Item quomodo rationabile, Christianos addidisse in euangelio, Christum & crucifixũ esse, et mortuum: cum honorabilius hominibus uideatur, nequaquam crucifixũ esse: & omnino inconueniens hoc, & Deum esse: sicut in euãgelio dicitur. Quam autem consequentiam habere possunt duo hęc tantum inter se diuersa, in proprijs dogmatibus supposuisse: sicut uidelicet, eundem & uerum esse Deum, et uere mortuum? Item supposito, in omnib. libris Christianos hoc addidisse: quis enim omnibus hominibus persuaderet, et in illorũ cordibus id infigeret? & tamen uniuersus mundus persuasus est, intantũ quod hoc susceperũt principes, tyrãni, & philosophi ab indoctis et pauperib, hominib. Quare & Calyphas

Christianis cum Saracenis cõuenire magis, q̃ cũ Iudæis.

διαχωρίζοντο, διαφθειροντες τὰς γραφὰς καὶ μάλιστα πῶς πιθήνται ἐκεῖνο, ἐν ᾧ μηδαμῶς συμφωνοῦσι; οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἰουδαῖοι φασὶ τὸν χριστὸν, ἢ θεὸν εἶναι, ἢ ἄνθρωπον ἀγαθὸν. ὅθεν ὅσον κατὰ τοῦτο, τοῖς σαρακηνοῖς μᾶλλον συμβαίνουσιν οἱ χριστιανοί, λέγουσι τὸν χριστὸν πολλαχοῦ ἁγιώτατον ἄνθρωπον εἶναι. Επὶ πᾶσι δὲ τὸ μαχούμετ παρεσίας, οἱ χριστιανοὶ, καὶ μάλιστα οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ, διεκριθῆσαν εἰς διαφόρους αἱρέσεις, τὰς τῶν νεστοριανῶν δηλονότι, καὶ ἰακωβιτῶν. οἱ δὲ νεστοριανοὶ, μάλιστα τοῖς σαρακηνοῖς συμφωνοῦσιν. διὸ καὶ ὁ μωάμεθ, ἰδίως αὐτοὺς παῖδα παρακελεύεται. πῶς οὖν τοίνυν τοῖς νεστοριανοῖς οἱ ἰακωβῖται σωπῆλθον, πρὸς τὴν τοῦ εὐαγγελίου φθοράν, τοσοῦτῳ μίσει ἀλλήλων διεκριθέντες, ὡς τε καὶ ἀλλήλων ἀποκτιννύναι. ἀλλ' ὅμως αὐτὸς καὶ εὗρον, καὶ ἀνέγνων, παραμφοτέροις τὸ εὐαγγέλιον, ταὐτὸν τοῦ παρ' ἡμῖν ἐν ἅπασιν ὄν. Επὶ τοῦ χαλεπὸν ἀξιόλογον αὖ ἦν εὐαγγελίων οἱ χριστιανοὶ, τὸ ὄνομα τοῦ μωάμεθ, αὐτοῦ τοσοῦτον τὸν χριστὸν ἐπαινοῦντος, καὶ τὴν ἐκείνου μητέρα καὶ τὸ εὐαγγέλιον. ὡς τε καὶ λέγει ἐν τῷ ἀλκοράνῳ, ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ ἔστιν εὐθύτης καὶ τελειότης, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐκεῖθεν μᾶλλον ἀφεῖλον τὸ ὄνομα τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ πιλάτου, τὸν χριστὸν μαστιγώσαντος· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τοῦ παραδόντος τοῦτον ἰούδα. Επὶ πῶς ἄλογον πεφάνηναι τοὺς χριστιανοὺς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸν χριστὸν, καὶ σταυρωθῆναι καὶ ἀποθανεῖν ἀληθῶς ἐνδοξοτάτοις τοῖς ἀνθρώποις δοκοῦντος τιμιωτάτως ἐσταυρῶσθαι. καὶ παντὶ πάσῃ ἀσυμφωνεῖ τοῦ καὶ θεὸν τὸν αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγεται. πίαν δὲ ἂν ἔχει τὴν ἀκολουθίαν, δύο τοσοῦτον ἀλλήλων διάφορα ἐν τοῖς ἰδίοις δόγμασιν ὑποθέσθαι, ὡς τε δηλαδὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἀληθῆ γε εἶναι θεὸν, καὶ ἀληθῶς τεθνηκέναι. Επὶ ὑποτιθέντος ἐν πᾶσαις ταῖς βίβλοις τοὺς χριστιανοὺς τοῦτο προσθεῖναι, τίς ἂν οἵος τε ἐγένετο πεῖσαι πάντας ἀνθρώπους, καὶ ταῖς ἐκείνων ἐγγράψαι τοῦτο καρδίαις. καὶ ὅμως ὁ κόσμος πᾶς ἀναπέπεισται, καὶ ἐδέξαντο τοῦτο ἄρχοντες καὶ τύραννοι, καὶ φιλόσοφοι, παρὰ ἀδιδάκτων καὶ πτωχῶν ἀνθρώπων. ὡς τε καὶ τὸν ἐν τῇ βαβυλῶνι καλυφᾶν

λυφᾶν χριστιανὸν ἀπεθανεῖν, καὶ σαῦρον εὑρεθῆναι φέροντα ἀπικρεμάμενον αὐτοῦ τοῦ βραχήλιος τὸ γραφόμενον μαρτυρῆσαι, ὅτι αὐτὸν τῶν σαρρακηνῶν τὸν ἄρχοντα χριστιανὸν ἀπεθανεῖν. ὅθεν ὅτι ἀπεφήνανθο ὧδε ἰδίᾳ ταφῆναι, πέρᾳ τῆ χωρίᾳ, ἐν ᾧ θάπτειν ἔθος οὐ ἄλλως καλυφάς. καὶ ὧδε μὲν τάφον αὐτὸς εἶδον ἐν Βαβυλῶνι. Ἀρεσκόν δὲ πᾶσι τρόποις ὅτι μαρτυρίαις τοῦ ἀληθεύειν, καὶ ἰσχυραῖς ἀπ-
10 δείξεσι καὶ φανεροῖς σημείοις, τὸ εὐαγγέλιον ἀπαθὲς καὶ ἀμετακίνητον μεῖναι. ἐπεὶ τοίνυν ὁ μωάμεθ τὸ εὐαγγέλιον ὑπὲρ τὰς ἄλλας γραφὰς ἐπαινεῖ, καὶ μετ' ἐκεῖνο τοὺς παλαιοὺς ἀναθεμάτιζειν· οὐκοῦν εἰκότως οἱ σαρρακηνοὶ διέχεσθαι τὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ὅτι τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ ῥητά. Εἰ γὰρ δεῖ ἀληθεύειν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμαϊδᾶ, ὃ ἑρμηνεύεται τράπεζα, λέγειν ὅτι ἡ τοῦ βιβλίου ἑταιρία, ἐν ᾧ ὅλως δεῖν εἰ μὴ πληρῶσαι ἐν τῷ εὐαγγε-
20 λίῳ καὶ τὸν νόμον. ἑταιρίαν δὲ τὸ βιβλίου φησὶν εἶναι σαρρακηνούς, ὥσπερ αὐτόθι φησίν, ὅθεν λέγεσθαι μὴ πληρῶσαι τὸ εὐαγγέλιον ὅτι τὸν νόμον. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ σοὶ ἀπεκαλύφθη, ἤτοι τὸ ἀληθεύειν, ὃ μόνοις, ὡς αὐτοί φασιν, ἀπεκαλύπθη τοῖς σαρρακηνοῖς. ἀνάγκη οὖν ὅτι ἔχειν τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν νόμον, ὡς περ ὅτι τὸ ἀληθεύειν, ὅτι πρόσεστι σῴζειν. διὸ ἡ οἱ σαρρακηνοὶ ἑταιρία λέγονται τοῦ βιβλίου κατὰ τὸ μωάμεθ σκοπόν, ἐν πολλοῖς τοῦ ἀληθεύειν δείκνυται τόποις. λέγεται γὰρ τοῖς σαρρακηνοῖς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλνεσᾶ, ὃ ἑρμηνεύεται γυναῖκες, πρὸς τὸ τέλος, μὴ δεῖν ἐν τῷ ἑαυτῶν νόμῳ σχολάζειν. ὅθεν ἐκεῖ γέγραπται· ὦ ἑταιρία τοῦ βιβλίου, μὴ σχολάζετε ἐν τῷ ὑμετέρῳ νόμῳ, καὶ μὴ ἔπιστε πρὸς τοῦ θεοῦ πλὴν ἀληθείας. πάντα τὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ κεφαλαίῳ ὄντα δείκνυσιν, ἑταιρίαν τοῦ βιβλίου λέγοντα οὐ σαρρακηνούς. δείκνυται δὲ σαρρακηνοὶ καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦλεμ, πρὸς τὸ τοῦ βιβλίου τέλος. εἰ δὲ φιλονικοῦντες βούλονται λέγειν, τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν παλαιὸν νόμον πανταπασι διεφθάρθαι, δείξάτωσαν αὐτοὶ ἀκέραιον καὶ ἀμετακίνητον, καὶ δεξόμεθα. μάλιστα δ' ὅταν δείκνυτωσαν μονοφυᾶς ἐν πάσαις ταῖς διαλέκτοις, ὥσπερ ἡμεῖς αὐτοῖς ἠξιώσαμεν. φανερὸν δὲ ἔσται, ὅτι τὸ ἀληθεύειν ἐστὶν νόμος θεοῦ, ὄντα τὸ μὴ τὰ παλαιοῦ νόμου,

Iyphas apud Babylona Christianus mortuus est, & inuenta est crux in collo eius, ut testaretur, quod ipse Saracenorũ princeps Christianus mortuus est. Vnde & ostenditur, quod hic Calyphas propriè sepultus est, seorsum à loco in quo mos erat alios sepelire. Et hoc sepulchrũ ipse uidi apud Babylona. Congruit igitur omnibus modis, & testimonio Alcorani, & fortibus demonstrationibus, & manifestis signis, euangelium incorruptum et incommutatum esse. Quoniam igitur Mahometus euangelium supra alias scripturas laudat, & post illud uetus testamẽtum, cogi possent conuenienter utiq; Saraceni suscipere dicta in euangelijs et ueteri testamento. Item in Alcorano in capitulo Elmaida, quod interpretatur mensa, dicitur, quod libri societas nihil est, nisi adimpleant euangelium & legẽ. Societatem autem libri dicit Saracenos. Vnde dicit, nisi adimpleãt euangelium & legem: similiter aũt, & quod tibi reuelatum est, id est Alcoranum: quod solis, (ut ipsi dicunt) reuelatum est Saracenis. Necesse igitur & his habere euangeliũ & legem, sicut & Alcoranum, & adhuc seruare. Quia autem Saraceni societas libri dicuntur, secundum Mahometi intentionem, in multis Alcorani ostenditur locis. Dicitur enim in capitulo Elnasa, quod interpretatur mulieres, circa finem, quod Saraceni nõ uacillent in lege sua. Vnde scribitur: O societas libri nolite uacillare in lege uestra, & ne dicatis de Deo præter ueritatem. Hæc quæ sunt in illo capitulo, ostendũt societatem libri dici Saracenos. Ostẽditur autem palàm & in capitulo Tulem, circa finem libri. Si autem contendentes, uolunt dicere, euangelium & ueterem legem omnino corruptam esse, ostendant ipsi integram & immutatam, & suscipiemus: maxime autem ostendant unicum typum in omnibus linguis, sicut nos eis adduximus. Manifestum igitur, quod Alcoranũ non est lex Dei, propterea quod neq; uetus

Calyphas Saracenorum princeps Christianus mortuus.

Societas libri, pro Saracenis.

Alcoranum nõ esse legem Dei.

lex, neq; euangelium (quæ diuinæ leges sunt, ut & Mahometus confitetur) hanc testantur, sed potius aduersantur.

QVOD ALCORANVM NON est lex Dei, quoniam non habet stilum & modum cum alijs conuenientem. Cap. IIII.

QVarto oportet scire, quod Alcoranum non est lex Dei, propterea quod nõ habet stylum, nec modũ diuinæ legi similẽ. Est igitur stylo rhythmi cum uel metricũ, & assentatione plenum in sermonibus, et fabulosum. Quod autẽ stylo rhythmicũ sit, per totũ librũ manifestũ est legentibus. Exemplũ aũt huius nõ possum apponere, propterea quod non potest saluari rhythmus uel uersus uere et secundum omnia, cum in latinũ transfertur. Saraceni autem & Arabes in hoc maxime gloriãtur, quod locutio quæ est apud eos, legis celsitudinem habet et rhythmum, & in hoc maxime ostenditur librum à Deo cõpositum fuisse, & Mahometo secundum locutionem reuelatum esse. Mahometus idiota existens, ignorabat talem sententiam & locutionem. Cuius contrarium apparet. Videmus enim in diuina scriptura Deum loquentem cũ Moyse, & cum alijs prophetis, & nunq; rhythmis uel uersibus his loquentem. Moysi aũt legem, & euangeliũ, dicit Mahometus à Deo esse, Deum libros Moysi et Christo dedisse. Sed hi non sunt metrici uel rhythmici. Et nullus aliorum prophetarum qui diuinam uocem audierũt, dixit Deum metrice locutũ esse, quod & sapientes & philosophi homines dedignãtur. Vnde & intulerũt quidã hoc Mahometo, sicut dicitur in capitulo Elẽpij, quod interpretatur prophetæ, dicẽtes ei: Potius quidẽ igitur somnias, potius quidẽ igitur tripudias, & alia quæcũq; talia huic improperabãt, considerantes quod nõ solũ hęc locutio nõ est à deo, sed neq; omnino prophetica. Vlterius aũt lex hęc plena est assentatione in uerbis, & magis quàm quis posset credere uel dicere. Aliquando enim per totum capitulum

Alcoranum metrice scriptum.

Mahometus idiota.

Lex Saracenorum plena assentatione.

νόμου, μή τι τὸ ϑυαγγέλιον (ἃ ϑεός ἐστιν νόμος ὁ μωάμεϑ ὁμολογεῖ) οὕτω συμμαρτυρεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐναντιοῦσθαι.

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ ΟΥΚ ἔστι νόμος ϑεοῦ, ἐπεὶ μὴ φράσιν καὶ ἦθος τοῖς ἄλλοις συμβαίνοντα.

ΤΕΤΑΡΤΟΝ δεῖ γινώσκειν, ὅτι τὸ ἀλκοράνου οὐκ ἔστι νόμος ϑεοῦ, διὰ τὸ μὴ φράσιν ὁμοίαν ἔχειν τοῦ ϑείου νόμου. ἔστι γὰρ τῇ φράσει ῥυθμικὸν, ἢ μετρικὸν, κολακίας μεστὸν ἐν τοῖς λόγοις, καὶ μυθικὸν ἐν τῇ διανοίᾳ. ἐν δὲ τῇ φράσει ἔστι ῥυθμικὸν διόλου τὸ βιβλίον, φανερὸν τοῖς ἀναγινώσκουσι. παράδειγμα δὲ τούτου οὐ δύναμαι παραθέσθαι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι σώζεσθαι τὸν ῥυθμὸν ἢ τὸ ἔπος ἀληθῶς καὶ κατὰ πάντα μετενηνεγμένον εἰς τὸ λατινικόν. οἱ δὲ σαρρακηνοὶ καὶ οἱ ἀράβεσθον, ὧδε τούτῳ σεμνύνονται μᾶλλον, τοῦ τὸν φράσιν τοῦ παρ' αὐτοῖς νόμου ὑψηλὸν ἔχειν καὶ ῥυθμὸν. καὶ φασὶν, ἐν τούτῳ μάλιστα δείκνυσθαι, τὸ βιβλίον, ὅσον τοῦ ϑεοῦ σωτεθεῖσθαι, καὶ τοῦ μωάμεϑ κατὰ λέξιν ἀπεκαλύφθαι. ὁ γὰρ μωάμεϑ ἰδιώτης ὤν, οὐκ ἂν δύναιτο τοιαύτην διάνοιαν τε καὶ φράσιν, οὐ τοὐναντίον φαίνεται ἀρίδηλος. ὁρῶμεν γὰρ ἐν τῇ ϑείᾳ γραφῇ διαλεγόμενον τὸν ϑεὸν μωϋσεῖ καὶ ἰωὴλ καὶ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις προφήταις, καὶ οὐδέποτε ῥυθμοῖς ἢ ἔπεσι φύσεις λαλήσαντα. τὸν δὲ τοῦ μωϋσέως νόμον, καὶ τὸ ϑυαγγέλιον φησὶν ὁ μωάμεϑ παρὰ ϑεοῦ εἶναι, καὶ τὸν ϑεὸν τὰ βιβλία αὐτοῦ μωϋσεῖ καὶ τοῦ χριστῷ δεδωκέναι. ἀλλὰ τοῦτα οὐκ εἰσὶ μετρικὰ ἢ ῥυθμικά. καὶ τῶν ἄλλων δὲ προφητῶν τῶν τ' ϑείας ἀκηκοότων φωνῆς, οὐδεὶς ἔφησε τὸν ϑεὸν μετρικῶς λαλῆσαι. ὃ καὶ οἱ σοφοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν ἀνθρώπων ἀπαξιοῦσιν. ὅθεν προήνεγκαν τοῦτο καὶ τοῦ μωάμεϑ τινὲς, ὡς λέγεται γὰρ τοῦ κεφαλαίου ἐλεμπὶς, ὃ ἑρμηνεύεται προφῆτα· λέγοντος αὐτοῦ, μᾶλλον μὲν δὴ ῥαψῳδεῖς, μᾶλλον μὲν δὴ ὀνειροπολεῖς, μᾶλλον μὲν δὴ χερδύεις, καὶ ἄλλα ἄττα τοιαῦτα τούτῳ ὠνειδίζον, συνοδεύοντος ὡς ὁ μόνον ἡ τοιαύτη φράσις οὐκ δὴ παρὰ τοῦ ϑεοῦ, ἀλλ' ὅλως προφητικὴ, περαιτέρω δὲ κολακίας δεῖ μεσὸς ἐν τοῖς λόγοις ἔτος ὁ νόμος, καὶ πλέον ἢ καθ' ὅσον ἂν τις πεσεῖται, ἢ εἴποι, πατὴρ μὴ γὰρ διόλου τὸ κεφα-

κεφαλαίου ὑφαίνειν ἀξιόλογον δὲ οὐδέν, μόνον δὲ ὅτι ὁ θεὸς ἔστι μέγας καὶ ὕψηλος, καὶ σοφὸς, καὶ καλὸς, καὶ ὅτι αὐτοῦ εἰσι πάντα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ τὰ μεταξύ. καὶ ὅτι δικαίως κρίνει. καὶ καθ' ἑκαστον ῥῆμα ἐπαναδιπλάζει λέγων, αἰνέσω αὐτός. καὶ τοῦτο πανταχοῦ ἀνὰ πᾶσαν πρόσ ἐπαναλαμβάνει ἑκατονταπλασίως καὶ πλέον. καὶ μετὰ ταῦτα φησίν, οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ. καὶ, πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ· ἑαυτὸν ἀπόστολον θεοῦ ὀνομάζων. καὶ φησὶ ταῦτα πάντα ἀμέσως ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος εἰρῆσθαι τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἤδει ταῦτα λέγειν ὁ μαχούμενος, ἀλλὰ τοῦτο ἔστιν ἔθος ἀπὸ τοῦ θεοῦ, αὐτὸν περὶ ἑαυτοῦ ὡς περὶ ἑτέρου λέγειν, ὅτι ὁ θεὸς ἔστι μέγας καὶ ὕψηλος, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἅπερ ἐπανακυκλοῦ ἀκούεις αὖ ἔνθα. σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ἀσχήμοσι καὶ μᾶλιστα σαρκικοῖς ὁ νόμος οὗτος ὀνόμασι χρῆται· οἷον, τοῖς τῆς σωφροσύνης καὶ λαγνείας, ὥσπερ ἔθος ἀπὸ τῶν χαμαιτυπείων λέγεσθαι. τὰ δὲ περὶ τῆς φράσεως καὶ τῆς ἐννοίας, βέβαιον καὶ φανερὸν τοῖς ἀναγινώσκουσι πᾶσιν, ὡς εἴη μυθώδης. ἀλλ' ἐν καὶ σκόλου τοιοῦτος ὄγκος, ἐν οἷς περὶ μυίας ὀλίγα τινὰ ἀξιολογώτερα δοκοῦντα παραθήσω. λέγεται γὰρ ἐν τῇ κεφαλαίῳ τῷ νεμελεὶ, ὁ ἑρμηνευόμενος μῦα, ὡς ὁ σολομὼν μεγάλην ἀγέλαν σωμάτων στρατιὰν, καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἀλόγων ζώων. ἀποχρώντως δὲ εὗρον ὥσπερ τινὰ μεγάλην ποταμόν. καὶ τότε δὴ ἐπῆν ἡ μῦα· ὦ μῦαι, ὑμεῖς εἰσέλθετε εἰς τὰς κατοικίας ὑμῶν, ἵνα μὴ διαφθείρει ὑμᾶς ὁ σολομὼν, καὶ τὸ στράτευμα αὐτοῦ. καὶ ἡ μῦα ὑπεμειδίασε. καὶ μετ' ὀλίγα πάντα τὰ ὄρνεα ἐν τῷ στρατεύματι εὑρέθησαν. καὶ εἶπεν ὁ σολομὼν, τί ἔστιν ὅτι οὐχ ὁρῶ τὴν κολάσω ταύτην, καὶ ἀφελῶ ταύτης τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀποδώσει μοι τὸν λόγον, διὸ οὐ πεῖ καὶ ἔστι πόρρωθεν. καὶ εἶπεν, ἔμαθον ὃ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε. καὶ ἦλθον πρὸς ὑμεῖς ἐκ Σαβέας μετὰ ἀληθῶν ἀγγελιῶν. εὗρον γὰρ γυναῖκα βασιλεύσασαν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἠνάγκασα ταύτην καὶ τὸν λαὸν αὐτῆς σεβεσθαι τὸν ἥλιον ἀντὶ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ λοιπὰ ἐπὶ τῇ κεφαλαίῳ τῷ καραμὲλ ὁ ἑρμηνεύεται

pitulum subtexit precio dignum quidem nihil, solum autem quod Deus est magnus & excelsus & sapiens & bonus, & quod eius sunt omnia quae sunt in cœlo, & quae sunt in terra, & quę sunt in medio, & quod iuste iudicat. Et secundum quodlibet uerbum duplicat, dicens: Laudetur ipse. Et hoc omnino absq; necessite aliqua duplicat centies & plus, & post hæc dicit: Non est Deus præter Deum, & credite in Deũ, & in apostolum eius, seipsum apostolum Dei nominans. Et dicit hæc omnia absque medio ex ipso ore Dei dicta esse, & quod nesciebat hæc dicere Mahometus, sed hic est mos in Deo eum de seipso tanquam de altero dicere, quod Deus est magnus & excelsus, & alia huiusmodi: quæ duplicare desuetum est. Notandũ et hoc, quod etiã turpissimis & maxime carnalibus nominib. lex hæc utitur, sicut his, scilicet coitus & luxuriæ, sicut mos est his qui humi depressi sunt. De locutione iam & sentẽtia, firmũ & manifestũ est omnibus legẽtibus, quod sit fabulosa. Sed & si per totũ talis est, in quibusdã tamen pauca quædã quę precio digniora uidentur apponã. Dicitur enim in capitulo Emele, quod interpretatur musca, quod Salomon magnũ angelorũ congregauit exercitũ, & hominum, & irrationaliũ animaliũ. Receden tes aũt inuenerunt quasi fluuiũ quendã muscarũ, & tunc iam dixit muscæ, O musca, uos introite in habitationes uestras, ne corrumpat uos Salomon, et exercitus huius. Et musca subrisit. Et paulo pòst omnes aues in exercitu inuentæ sunt, musca autem absens. Et dixit Salomon: Quid est quod non uideo muscam: puniam eam, & amputabo caput eius: uel reddet mihi rationẽ propter quam abest, & lõge est. Et dixit: Didici quod uos ignoratis, & ueni ad uos ex Sabęa cum ueris nuncijs. inueni enim mulierem imperantem illis, & coẽgi eam & populum eius colere solem absque Deo. & reliqua. Item in capitulo Caramar, quod

Alcorani obscænitas.

Fabula de Musca.

Fabula de luna.

interpretatur luna, dicitur: Appropinquauit hora, & luna contrita est. Quod interpretantes horum magistri, dicunt Maohmetum cum socijs eius stetisse. Videntes autem lunam appropinquantem coniunctioni, dixerunt ad eum: Ostende nobis prodigium quod dam. Et tunc ille duobus digitis eius annuit lunæ, id est pollice & medio. Quo facto, in duas partes luna diuisa est, & altera quidem pars cecidit in montem Elices, qui imminet ab una parte Mechæ: reliqua autem pars ad alterum montem, qui appellatur Rubus, ad aliam partem urbis positum. Sic autem luna diuisa intrauit in tunicam Mahometi, & ipse rursus hanc instaurauit.

De uermę & morte Salomonis figmentum.

Item in capitulo Sæui, dicit uermem significasse mortem Salomonis dęmonibus. Vbi dicit expositio, quod Salomon innixus suiipsius baculo, tãto dolore repẽte correptus est, ut statim expirauerit, diuino autem miraculo non cecidit. Dæmones autem qui ei seruiebant, uidentes eum stare, credebant ipsum dormire. Et natus est quidem uermis è terra, et corrosit baculum cui innixus erat. Quo contrito, cecidit Salomon. Et tunc currentes dæmones, cognouerunt eum esse mortuum: & ex eo cœperunt hominibus iuxtà posse nocere. Item in capitulo Narrationum, ipse Mahometus reddit causam, propter quam uinũ prohibitum est. Dicit enim, Deum ad terram duos angelos misisse, ut bene imperarent, & iuste iudicarent. Erant autem hi angeli, Aroth & Maroth. Veniens autem quædam mulier iustitiam habens, ad prandium hos uocauit, & apposuit eis uinum: quod ne biberent, eis Deus mandauit. Inebriati autem, de coitu eam requisiuerunt. Quæ consensit, & pacta est super his tamen, quod alter quidem horum eam in cœlum ascendere faciat, alter uero descendere. Quæ & in cœlum ascendit. Deus aũt uidens hãc, & iustitiã quam habebat audiens,

Vini Saracenis interdicti causa.

μηνύοντα σελίνῳ, λέγοντα, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ σωτηρία ἡ σελίνου. ὁ δὲ ἡγούμενοι οἱ πύτων διὰ δὲ ἀσκαλοι, φασὶ τὴν μαχούμετ ἐσπουδακέναι μετὰ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ. ἰδόντος δὲ αὐτοῦ σελίνῳ ἐγχίζοσαν τῇ σωτηρίᾳ, εἶπεν πρὸς αὐτόν, δεῖξον ἡμῖν τέρας τι. καὶ τὸ τ' ἐκείνου τοῖς δακτύλοις αὐτοῦ διακτύλοις, γίνεται τῷ σελίνῳ, τοῦτέστι τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ μέσου. ὃ χρησάμενος, εἰς δύο μέρη ἡ σελίνη διῆρητο. καὶ θάτερον μὲν τῶν τεμαχίων, ἔπεσεν ὧν τὸ ὄρος τὸ ἑλικὲς, τὸ ἄνω κείμενον ἐφ' ἑνὸς μέρους τῆ πόλει μεσκᾶς· τὸ δὲ λοιπὸν ἐφ' ἕτερον ὄρος, καλούμενον ῥοῦβον, πρὸς τοῦ ἄλλῳ μέρει τῆς πόλεως κείμενον. οὕτω δὲ ἡ σελίνη διατμηθεῖσα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν χιτωνίσκον τοῦ μαχούμετ, καὶ αὖτος πάλιν ταύτῃ ἀπεκατέστησεν. Ἐπὶ τῷ τοῦ κεφαλαίῳ τοῦ σιβὶ, φησὶν ὁ σκώληκα συμβῆναι γὰρ θάνατον τῷ σολομῶντι τοῖς δαίμοσιν. ἐνθα φησὶν ἡ ἐξήγησις, ὅτι ὁ σολομῶν ἐστορεισόμενος τὴν ἑαυτοῦ βακτηρίαν, ὑπὸ τοσαύτης ἄφνω ὀδύνης συνεχέθη, ὥστε παραχρῆμα ἐκτανύσαι· θεῷ δὲ βάλματι, οὐ κατέπεσεν. οἱ δὲ τότε δουλεύοντες δαίμονες ὁρῶντες αὐτὸν ἑστῶτα, ἐνίσυνον ζῶν. ἀνεδύθη δέ τις ἐκ τῆς γῆς σκώληξ, διαφαγὼν τὴν βακτηρίαν, ἐφ' ᾗ ἐρείσατο. ἧς συντριβείσης, κατέπεσεν ὁ σολομῶν. καὶ τότε δραμόντες οἱ δαίμονες, ἔγνωσαν αὐτὸν τεθνηκότα. ἐξ ἐκείνου ἤρξαντο τοὺς ἀνθρώπους κατὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν δύναμιν βλάπτειν. Ἐπὶ δὲ τῷ τοῦ βιβλίῳ τῶν διηγήσεων, αὐτὸς ὁ μαχούμετ ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οἶνον κεκώλυται. φησὶ γάρ, τὸν θεὸν πέμψαι τὴν γῆν δύο ἀγγέλους ἀποστελλῆναι, ὡς τι καλῶς ἄρχειν, καὶ δικαίως κρίνειν. ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἀρὼτ, καὶ μαρὼτ. ἐλθοῦσα δέ τις γυνὴ δίκην ἔχουσα, ἐπὶ κρίσιν τούτους ἐκάλεσε· καὶ παρέθηκε τούτοις οἶνον, ὃν ὁ θεὸς μὴ πιεῖν αὐτοῖς ἐνετείλατο. μεθυσθέντος δὲ ἐζήτησαν ταύτῃ ἐφ' ὕβρει· οἷς καὶ συνέθετο ἐπὶ τούτοις μίαν, ὡς τε τὸν ἕτερον μὲν τούτων αὐτῇ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνειν διὰ ἄκρας, τὸν δὲ λοιπὸν καταβαίνειν. ἣ καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν. ὁ δὲ θεὸς ταῦτα ἰδὼν, καὶ τὴν δίκης ὧν ἐζήτησε

ἀκούσας,

ἀνθρώπους, ὡς ποιήσῃ αὐτῷ ἐωσφόρον· ὥστ' εἶναι τοῦτο ἐν τῷ οὐρανῷ μεταξὺ τῶν ἀστέρων, οὕτω καλόν, ὥσπερ καὶ τὴν γυναῖκα μεταξὺ τῶν γυναικῶν ἦν. ὁ δὲ θεὸς τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀγγέλοις αἰρέσεως, ὅπου βούλοιντο κολασθῆναι, ἐν ταύτῃ δ' ἴσως ἢ ἐν τῷ μέλλοντι· ἐλομένων αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι μᾶλλον τιμωρηθῆναι, ἐξήρτησεν τούτους ἐν τῷ Ταρτάρῳ Βαβυλῶνος φρέατι, τῶν ποδῶν εἰς ἀλύσεως σιδηρᾶς, μέχρι τοῦ ἐν τῇ κρίσει ἡμέρας. τοῦτο καὶ τοῖς ὁμοίοις, ἐν τῷ πρώτῳ νόμῳ. διὰ ὧν πᾶς σοφὸς διώκειν ἂν διαγινώσκειν τὸ πλάσμα, καὶ ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον νόμος θεοῦ. οὐδὲ γὰρ εἴωθεν τῷ θεῷ, ἀλλὰ τοιούτων μύθων ἀλαζόνα τοῖς ἀνθρώποις.

audiens, fecit eam Luciferum, ut esset hæc in cœlo inter astra ita pulchra, sicut & in terra fuit inter mulieres. Data autē peccantibus angelis electione ubi uelint puniri, tunc uidelicet, uel in futuro, eligentibus eis in præsenti potius puniri, pēdere fecit hos per pedes catena ferrea in Babylonis puteo, usq; in diē iudicij. Hęc & his similia in prædicta lege continentur, propter quæ quilibet sapiens potest utique rem cognoscere, & quod nullo modo lex est diuina. neque enim solitus est Deus per tales fabulas cum hominibus loqui. *Conclusio.*

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ ΟΥΚ ἔστι νόμος θεοῦ, ἐπεὶ μὴ συμφωνεῖ κατὰ διάνοιαν ἑτέρῳ τινί.

QVOD ALCORANVM NON est lex Dei, quoniam non conuenit secundum sententiam cum aliquo altero. Cap. V.

Δῆλον δὲ καὶ ἐντεῦθεν, μὴ εἶναι νόμον θεῖον τὸν ἀληθράνον, διατὸ μήτε τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις συμβαίνειν, μήτε τοῖς φιλοσόφοις τοῖς περὶ ἀρετῶν καὶ τοῦ ἐν ἀνθρώποις ἐσχάτου τέλους διαλαβοῦσιν. τοιοῦτον γὰρ οἱ φιλόσοφοι αὐτοῖς τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν, ἐν τῷ νοερῷ μορίῳ τῆς ψυχῆς εἶναι· καὶ τὸν νοῦν ἄκρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δύναμιν ὄντα, τοῦ ἄκρου εἶναι νοητοῦ· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀρετῆς ἄθλον εἶναι· καὶ τὴν ἀρετὴν ὠδὶ τὰ μεγάλα εἶναι, καὶ δυσχερῆ· καὶ ἄλλα τοιαῦτα, εἰ καὶ μὴ πλείως νοεῖν τὰ τοιαῦτα ἠδύναντο. ὁ δὲ χειστὸς αὐτὰ ταῦτα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ δείκνυσι, λέγων, στενὴ ἐστὶν ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν ὁδός, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες· πλατεῖα δὲ ἐστὶν τὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ τὰ λοιπά. ἐν τούτῳ δὲ τῇ τοῦ ἀριστοτέλους ἀποφάσει συμβαίνει, ὃς φησι, δυσχερὲς εἶναι κατ' ἀρετὴν ἐνεργεῖν, ὥσπερ ἐν κύκλῳ τὸ κέντρον τυγχάνειν, ὅπερ ὀλίγοι ποιοῦσιν. Επὶ δὲ ὁ χριστὸς ἐν τῷ τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλίαν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ θεωρίᾳ τίθησι, λέγων, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν. αὐτὰ δὲ ταῦτα γνωριμώτατά εἰσιν ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ. τοῦ

Manifestum & hinc est, non esse legem Dei Alcoranum, propterea quod neq; cum lege Dei conuenit, neq; cum philosophis, qui de uirtutibus & de extremo fine qui est in hominibus tractant. Supposuerunt enim philosophi ipsam humanam fœlicitatem in intellectuali parte animæ esse, & intellectum summam in homine potentiam existentem, extremi esse intelligibilis, & fœlicitatem uirtutis præmium esse, & uirtutem circa magna esse & difficilia, & alia huiusmodi, & si nō perfectè talia intelligere poterant. Christus autem hæc ipsa in euangelio ostendit, dicens angustam esse uiam quæ ducit in uitam æternam, & paucos esse qui per eam ueniūt: latam autem esse uiam quæ ducit in perditionem, & reliqua. In hoc autem cum Aristotelis sententia conuenit, qui dicit difficile esse secūdum uirtutem operari, sicut attingere centrum in circulo, quod pauci faciunt. Christus autem & hominis fœlicitatē in Dei speculatione ponit, dicens: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum uerū Deum. Hæc autem ipsa notissima sunt ex Veteri testamēto. *Fœlicitas hominis secundū philosophos.* *Matth. 7.*

Abrahæ enim factæ sunt promissiones, cui Deus proprie promisit eũ ipsum dare in terra promissionis, & seminis benedictionem. & Moyses autem, cui tot mirabiles gratias Deus prębuit, qui & Deũ in suppositio ædificio speculis digne seipsum considerans non hoc sufficere ei,

Exod. 33. constanter petijt uidere uultum Dei & gloriam eius. Mahometus autem de uirtutibus quasi nihil tractauit, sed de bellis & rapina latam uiam sibijpsi conuenienter elegit, & suijpsius sequacibus, filijs perditionis & mortis. Vnde nihil ad salutem eis prodest dicere: Non est Deus præter Deum, & Mahometus est apostolus Dei. De ultimo autem fine cum nullo conuenit: præterquam cum antiquis quibusdam, qui uitam irrationalium uixere, & non discretionem faciunt inter intellectum & sensum. Vnde & fœlicitatem in sensualibus quibusdam supponunt, in cibis uidelicet, & in intemperantia, & in hortis & uestibus sumptuosis. de quibus pòst in sexto capitulo speculabimur. Et non possibile est hæc secundum similitudinem quandam

Parabolæ Euangelij & Alcorani lõge diuersæ. dici ab eis, sicut & in euangelio mensę et cibi & talium est mentio in uita æterna. Ostenduntur autem hęc ex euangelio secundum similitudinem dici, quoniam multa etiam aperte illic dicuntur de æterna beatitudine. Sed in Alcorano nihil omnino de uera beatitudine dicitur manifeste, sed sicut conueniens est homini qui nihil de hac deprehendit, solum autẽ secundum literam talem pingit fœlicitatem, qualem conueniens est hominem carnalem & intemperantem appetere. Sed & si nihil de uera fœlicitate uel cõsiderauit, uel promisit hominibus, quædã tamen uera et insignia de ultimo fine Saracenorũ demonstrauit, quasi diuino spi-

Vaticiniũ Mahometi de Saracenis. ritu afflatus. Dicit eñ Saracenis ipse Mahometus: uos post me in septuagintatres partes diuidemini, quarũ una saluabit, reliqua uero ois igne destruet. Hæc sententia sic ualet apud eos, ut nullus neq; sapiens,

τοῦ γὰρ ἀβραὰμ ἐδόθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, ᾧ ἵνα ὁ θεὸς ἰδίως ὑπέσχετο ἑαυτὸν δοῦναι πᾶσι τῇ γῇ ἡ ἐπαγγελίας καὶ τῇ τοῦ σπέρματος εὐλογία. καὶ ὁ μωϋσῆς, ᾧ ὅσαῦτα θαυμασὰ χαρίσματα ἐχορήγησεν ὁ θεὸς, ὁ μὲν τὸν θεὸν ἐν ὑποκειμένῳ κτίσματι θεωρῶν, ἀξίως ἑαυτὸν κατανοῶν, μὴ τοῦτ' ἀρκεῖν αὐτῷ, ἀδιόνως ἤτησεν ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ τὴν δόξαν αὐτοῦ. ὁ δὲ μαχόμετ πρὸς μὲν ἀρετὴν ὡσπερ ἐν ἐπραγματεύσατο, ἀλλὰ πρὸς πολέμων καὶ ἁρπαγὴν τὴν, πλατεῖαν ὁδὸν ἑαυτῷ συμφώνως αἱρούμενος, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ ὁπαδοῖς, τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπωλείας καὶ τοῦ θανάτου. ὅθεν οὐδὲν πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς συντελεῖ τὸ λέγειν, οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μαχόμετ ἀπόστολος θεοῦ. πρὸς δὲ τοῦ ἐσχάτου τέλους, οὐδενὶ συμφωνεῖ πλὴν ἀρχαίοις τισί, βίον ἀλόγων βιωσάσι, καὶ μὴ διακεκινδυνευκόσι μεταξὺ νοῦ καὶ ἀνοίας. ὅθεν καὶ τὴν θυσαιμονίαν ἢ ἀνοησίαν ἢ ἀνοησίας τισὶν ὑποτίθενται, ἢν προφανῶς δηλονότι καὶ ἀνοησίαν καὶ ἄβασανίστους, καὶ ἀμαθεῖς πολυτελέσι, πρὸς ὧν μετὰ ταῦτα ἢ τοῦ ἐκτὸς λευκαλαίῳ θεωρηθήσεται. καὶ ὁ δυνατὸν ταῦτα καθ' ὁμοιότητά τινα λέγεσθαι παρ' αὐτῶν, ὡς καὶ τοῦ εὐαγγελίου παραίνεσις καὶ προφῆς καὶ τῶν τοιούτων ὅτι μνήμη, ἢν τῇ αἰωνίῳ ζωῇ. δείκνυ γὰρ ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, πάντα καθ' ὁμοιότητά τινα λέγεσθαι· ἐπεὶ πολλὰ καὶ ἀνακεκαλυμμένως ἐκεῖ λέγεται πρὸς ἡ αἰωνίς μακαριότητος. ἀλλ' ἢν τοῦ ἀληθεράνω, οὐδὲν ἀνταπόδοσις πρὸς ἡ ἀληθῆς μακαριότητος λέγεται φανερῶς, ἀλλ' οἷον εἰκὼς παρ' ἀνθρώπου μηδὲν πρὸς τούτης καταλαμβανόντος, μόνον δὲ τὴν γράμμα τισὶν τὸν ἀναζωγραφοῦντος ἑαυτῷ τὴν δυσαιμονίαν, οἵαν εἰκὸς ἐφίεσθαι ἄνθρωπον σαρκικὸν καὶ ἀκόλαστον. ἀλλ' εἰ μηδὲν πρὸς ἡ ἀληθῆς δυσαιμονίας ἢ ἐνόησεν, ἢ ἐπέχει τοῖς ἀνθρώποις, τινὰ μέν τοι ἀληθῆ καὶ ἐπίσημα πρὸς τὸ ἐσχάτου τέλους τῶν σαρκικῶν ἀπεφήνατο, ὥσπερ ἐκ θείας ἐπιγρόμενος πνεύματος. φησὶ γὰρ τοῖς σαρκικοῖς αὐτὸς ὁ μαχόμετ· ὑμεῖς μετ' ἐμὲ εἰς ἑβδομήκοντα τρεῖς διαιρεθήσεσθαι μοίρας, ὧν μία σωθήσεται, τὸ δὲ ὑπόλοιπον πᾶν καταλυθήσεται τοῦ πυρί. αὕτη ἡ ἀποφασις, οὕτω κατὰ παρ' αὐτοῖς, ὡς τι μηδ' ὁντα μήτε σοφὸν μήτε

μητε ἀνόητον, ταύτῃ φαυλίζειν. ἄλλη πρὸς τοῦ αὐτοῦ ὁμοίως ἀπόφασις ὅτι μὴ ἐν τῷ ἀληθεῖ, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ μαεμὴλ, ὃ ἑρμηνεύεται μανία, λέγουσα, πάντας εἰς τὸν ἅδην ἀπελεύσεσθαι τοὺς σαρρακηνούς. ταύτῃ τῇ ἀποφάσει ἀληθεστάτῃ ἔστιν πιστεύω, εἰ καὶ πρὸ τοῦ σώματος καθ' ὑπερβολὴν ψευδοῦς προφήτης ἐν τῇ πρώτῃ ἀληθείᾳ σωφρόνει, εἰπούσῃ πλατεῖα ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ἀσυλλόγιστος τοίνυν ἐκ τῶν προειρημένων συμβαίνει, τὸν τῶν σαρρακηνῶν νόμον εἶναι πλατύν, καὶ πολλοὺς εἶναι τῶν σαρρακηνῶν τοὺς δι' αὐτοῦ εἰσιόντας, καὶ εἰς τὸν ἅδην καταφερομένους, καὶ τοῦτο, οὐκ ἐκ τοῦ στόματος μόνον τῆς ἀληθείας δῆλον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ παρ' αὐτοῖς προφήτου. Ἔτι τὸ ἀληθοράνου τοῦ συμφωνεῖ τῷ τοῦ θεοῦ νόμῳ, ἔν τε τοῖς ἐνταῦθα λοιδοροῦσι, καὶ οἷς ἀπαγορεύει. ὁ μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ νόμος, μιαίνει φόνον, ἁρπαγὴν, ἐπιθυμίαν, ἃ πάντα τὸ ἀληθοράνου ἢ κελεύει γίνεσθαι, ἢ συγχωρεῖ. ὅτι δὲ ἐν τοῖς δίκαιος σωφρόνει. ὁ μὲν τοῦ μωσέως νόμος, ἐν τῷ δευτερονομίῳ φησὶ μὴ δύνασθαι καταδικάζεσθαι, μαρτυροῦντος ἑνὸς· ἀλλ' ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν. τὰ δ' ἐναντία τούτων, εὑρίσκονται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλνὲς, ὃ ἑρμηνεύεται φῶς. ὅπου τὸ μὴ ἀναγκάζειν αὐτὰς ἀρχαίως τῷ σοφρονιστῇ κωλύεται, συμφωνούσας δὲ ἀσφαλῶς συγκαθεύδειν φησί. τὸ δ' αὐτὸ δῆλον καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμεμνὶμ, ὅπου συγχωρεῖ μετά τε τῶν ἰδίων γυναικῶν, καὶ ὧν ἂν τις ἐν πολέμῳ λάβῃ μίγνυσθαι. φανερὸν τοίνυν, τὸν τοῦ ἀληθοράνου νόμον μὴ εἶναι νόμον θεοῦ, μήτε πρὸς θεοῦ εἶναι, εἰ μή πως ἐξ συγχώρησιν, ὥσπερ καὶ ἄλλα κακά. διαφέρει γὰρ ἐκεῖνος, καὶ ἐξ τὸν σκοπὸν τοῦ θεοῦ, ὃς τῶν τῶν ἀνθρώπων βούλεται σωτηρίαν.

piens, neq; insipiens uilipendat. Alia aũt similis de eo est sentẽtia in Alcorano, in capitulo Martij, quod interpretatur Maria, quæ dicit, omnes in infernum Saracenos ituros. Hanc sententiam uerissimã esse credo: & si ab ore secundũ excessum mendacij antè allata est. Et in hoc falsus propheta cum prima ueritate conuenit, quæ dicit: Lata est uia quæ ducit in perditionem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam, Manifeste igitur ex prædictis conuenit, Saracenorum legem latam esse, & multos esse Saracenorum qui per eam ingrediuntur, & in infernum transeunt. Et hoc non ex ore solum ueritatis manifestũ, sed ex ore prophetę qui apud eos est. Item Alcoranum nõ conuenit cum lege Moysi in mandatis, & in quib. nos auertit. Lex enim Dei prohibet cædem, rapinam, concupiscentiã omnem: Alcoranũ aũt uel iubet fieri, uel permittit. Item neq; in iudicijs cõuenit, Moysi enim lex & euangeliũ dicit, nullũ debere uno testante condẽnari, sed in ore triũ uel duorũ testiũ stat omne uerbũ. Cõtraria aũt horum inueniũtur in capitulo Elmir, quod interpretatur lux, ubi prohibetur ne cõpellant eas castitatẽ dimittere, cum consentientibus aũt secure similiter dormire dicit. Hoc autem ipsum manifestum est in capitulo Elminim, ubi permittit cum propriis uxoribus, & cũ quibus quis in bello capere posset misceri. Manifestum igitur, Alcorani legem nõ esse legẽ Dei, neq; à Deo esse, nisi forte p permissionem, sicut & alia. Differt enim ab illa & secundum intentionem Dei: qui salutem hominum desiderat.

Matth. 7.

Cum Mosi lege non conuenire Alcoranum.

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ ΟΥΚ ἔστι νόμος θεοῦ, ἐπεὶ ἐν πολλοῖς ἑαυτῷ ἀντιλέγει.

QVOD ALCORANVM NON est lex Dei, quoniam in multis sibijpsi contradicit. Cap. VI.

Ἐκτὸς δεῖ θεωρεῖν, ὡς ὁ τοῦ ἀληθοράνου νόμος, ὁ τοῦ θείου νόμου μόνον ἀποστατεῖ, ἀλλ' ὁδὲ ἑαυτῷ συμβαίνει. καὶ ὅτι ὅπερ κακὸν ὄντι, καὶ αὐτὸς ἀποφαίνεται ὁ μωάμεθ. φησὶ γὰρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλνεσᾶ,

Sexto oportet speculari, quod Alcoráni lex nõ solum à diuina lege elõgatur, sed neq; cum seipsa cõuenit. Et hoc, quoniam mala est, & ipse Mahometus ostendit. Dicit enim in capitulo Elnesa,

Contradicere sibi Alcoranũ in multis.

quod interpretatur mulieres: Nisi à Deo esset hoc Alcoranum, multæ in eo contrarietates & contradictiones inueniren tur. etenim ipse in multis locis dicit, quod Deus non deducit errantem: & tamen ipse in multis locis docet orare, ut deducantur à tenebris in lucem, et ex rectitudine in rectitudinẽ. Item dicit de seipso, quod factus est orphanus in errore, idola tra enim erat. Sed tamen ipse dicit, quod talem eum prophetam fecit Deus, quoniam quando Deus eum accersiuit, ascẽdit ad Deum usq; ad septimum cœlũ, & impetrauit ueniam ab angelo quodam, qui milies mundo maior erat, quem inuenit suijpsius peccata deplorantẽ. Itẽ dicit, eum prophetam esse uniuersalem:

Alcoranũ Arabice scriptum.

sed tamen dicit Alcoranum arabicis literis à Deo datum esse, neque ullam aliam linguam eum scire præter arabicam.

Item dicit in capitulo Inpacara, quod interpretatur iuuenca, quod Iudæi & Christiani & Sabæi saluabuntur, et in capitulo Abraam, dicit post hæc, quod nullus saluabitur, præter eos qui sunt in lege Saracenorum. Et ipse mandat his, ne disputent asperis uerbis cum hominibus alterius sectæ, sed suauibus. nõ enim ad hominem pertinet deducere, sed ad Deum solum. Et unusquisque pro seipso solo, non pro alio rationem reddet. Post hæc autem ipse in plurimis locis mandat interimi omnes, & spoliari, qui non credunt, quousque credant, uel tributa soluant. Item ipse dicit in capitulo * comem: Quod eorum qui suscipiunt alterum Deum præter Deum, horum tu non sis custos uel curator, sed sibi soli hoc seruauit Deus. Hæc autem est precio digna contradictio, hinc quidem, totiens mandare interimi infideles: illinc autem, rursus mandare, neminem tanti sceleris esse punitorem, sed soli Deo pro his punitionem seruari. Item ipse in capitulo Eltemínim, in fine, seipsum iactat, quod nõ est ex his qui cõpellunt credere.

Sed

ὁ ἐρμηνεύεται γυναῖκες, εἰ μὴ παρὰ θεοῦ ἦν τοῦτο τὸ ἀλκωράνον, πολλὰς ἂν ἐναντιότητας εὑρίσκοντο αὐ ἐν αὐτῷ. ἀλλὰ μὴν, πολλὰς ἐν αὐτῷ ἐναντιότητας καὶ ἀποφάσεις εὑρίσκουσι. καὶ γὰρ αὐτὸς ἐν πολλοῖς τόποις φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς οὐκ ὁδηγεῖ τὸν πλανώμενον· καὶ ὅμως αὐτὸς διδάσκει προσεύχεσθαι, ἵν' ὁδηγῶντο καὶ ἐξάγοιντο ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐκ τῆς ἀνοδίας εἰς τὴν ὁδοιπορίαν. Ἐπὶ τὰ φησὶ περὶ ἑαυτοῦ, ὡς γέγονε ὀρφανὸς ἐν πλάνῃ· εἰδωλολάτρης γὰρ ἦν. ἀλλ' ὅμως αὐτὸς φησιν, ὅτι ποιητὴν αὐτὸν προφήτην ἐποίησεν ὁ θεὸς, ὅτι ὅτε ὁ θεὸς αὐτὸν μετεκαλέσατο, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θεὸν, μίλιος ἑβδόμης ὀρανῶν. καὶ ἔπισε συγγνώμην ἀγγέλου τινί, χιλιάκις μείζονι ὄντι τοῦ κόσμου, ὃν εὗρε θρηνοῦντα τὰ ἑαυτοῦ ἁμαρτήματα. Ἐπὶ φησὶν ἑαυτὸν προφήτην εἶναι καθολικήν· ἀλλ' ὅμως φησὶ τὸ ἀλκωράνον ἀραβικοῖς γράμμασιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθῆναι· μὴ δὲ μίαν τε αὐτὸν ἄλλην γλῶσσαν εἰδέναι πλὴν τῆς ἀραβικῆς. Ἐπὶ φησὶν ὁ θεὸς κεφαλαίῳ τῷ ἱππαρᾶ, ὃ ἑρμηνεύεται δάμαλις, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ χριστιανοί, καὶ οἱ σαββαῖοι σωθήσονται, καὶ ὁ θεὸς κεφαλαίῳ τοῦ ἀμβὰμ φησὶ μετὰ ταῦτα, ὅτι οὐδεὶς σωθήσεται, πλὴν ὁ τοῦ νόμου τοῦ σαρρακηνῶν. καὶ αὐτὸς ἐντέλλεται τούτοις, μὴ διαλέγεσθαι λόγοις τραχέσιν ἑτέρας αἱρέσεως. ἀλλ' ἡπίοις λόγοις. οὐ γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ τὸ καταρτίζειν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ μόνου. καὶ ἕκαστον καθὼς ἑαυτοῦ μόνου, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ ἄλλου λόγον δώσει. μετὰ δὲ ταῦτα αὐτὸς ἐν πλείστοις τόποις ἐντέλλεται, ἀποκτείνεσθαι πάντας, καὶ λωποδυτεῖσθαι οὓς μὴ πεισθύσωσιν, μέχρις ἂν πεισθύσωσιν, ἢ πλέσωσι φόρους. Ἐπὶ αὐτὸς φησὶν ἐν τοῦ κεφαλαίῳ τῷ *εμ, ὅτι σὺ δεχομένῳ θεὸν ἕτερον πλὴν τοῦ θεοῦ, τούτων οὐκ εἶσι παραλογὸς ἢ ἀδιαλείπτης, ἀλλ' ἑαυτοῦ μόνου τοῦτο τετήρηκεν ὁ θεός. τοῦτο δὲ ὄντως ἀξιόλογον ἐναντιοφωνίας, τὸ ἐντεῦθεν μὲν τοσαυτάκις προστάττειν, οὓς ἀπίστους ἀρνεῖσθαι· ἐκεῖθεν δὲ πάλιν προστάττειν, μηδένα τοῦ τοσούτου μύσους εἶναι κολαστήν, ἀλλὰ μόνῳ θεῷ τῷ τοῦτο τετηρηκότι τιμωρίαν παρεῖσθαι. Ἐπὶ αὐτὸς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἐλτεμινὶμ, πρὸς τῷ τέλει ἑαυτὸν ἐξαίρει, ὡς οὐκ ὄντα τῶν ἀναγκαζόντων. πῶς

d

δ' οὖν ἔστιν ἐκ τούτων, ὁ πρόσταγμα ἀποκτένεσθαι καὶ λωποδυτεῖσθαι τοὺς μὴ πιστεύοντας; τίς γὰρ μείζων ἀνάγκη τοῦ φόνου; Ἐπὶ γὰρ τῆς κεφαλαίας τῆς βοὸς, συγχωρεῖ τὸ παρὰ φύσιν μίγνυσθαι ἀνδράσι καὶ γυναιξί. φησὶ γὰρ τοῖς σαρρακηνοῖς, μὴ μολύνειν ἑαυτοὺς μετὰ τῶν ἀπίστων, πείθει δὲ πιστεύσωσι καὶ πρὸς τὰς γυναικῶν φησίν· αἱ γυναῖκες ὑμῶν, ἀρούρα ὑμῶν. ἀρώτριάσατε γὰρ αὐτὰς, ὡς ἂν θέλετε. ἀλλ' ὅμως γὰρ τῆς αὐτῆς κεφαλαίας πρόσκειται, ὅτι οἱ ἀπὸ τοῦ λὼτ συνέμιξαν, ἀνόμου πάθους ἐργάσαντο, καὶ ταῖς πρόσθεν χρηταῖς ἄπιθυ. Ἔτι αὐτὸς φησὶ περὶ τοῦ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὅτι ἦσαν σαρρακηνοί. ἀλλ' ὅμως αὐτὸς φησιν εἰρῆσθαι αὐτῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, αὐτὸν εἶναι δηλαδὴ εἰς πλῆν πίστιν τούτων πρῶτον σαρρακηνόν. πῶς οὖν ἦσαν ἐκεῖνοι σαρρακηνοί, εἰ πάντων τῶν σαρρακηνῶν ὁ μαχούμετ πρῶτος ἦν; Ἔτι δὲ ἀνάγκη, πινὰς σαρρακηνοὺς πρὸ τοῦ τεθεῖναι τὸν νόμον τῶν σαρρακηνῶν. ὁ δὲ τῶν σαρρακηνῶν νόμος τὸ ἀληθεύον ἐστὶν, ὁ δὴ δέδοται μετὰ τὸν τοῦ μωϋσέως νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὥστε καὶ γὰρ αὐτὸ περιέχειν τὸ ἀληθεύειν. μᾶλλον μὲν οὖν, οὕτω ἐπανώσιε ἔτη δισχίλια μετὰ τὸν μωαμέθ. ὁ δὲ νῶε, καὶ ὁ ἀβραὰμ. καὶ ὁ ἰσαὰκ, καὶ ὁ ἰακὼβ, καὶ πρὸ τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ μωσέως γεγένασιν. εἰ δὲ λέγει σαρρακηνοὺς εἶναι τούτους, διὰ τὸ προειδέναι τὰ τοῦ κόσμου καὶ πάντα αὐτὸν ὅσα προεδέησαν προφήτου ὄντος· εἰ δὲ ὡς ἀρέσκοντος αὐτοῖς τοῦ ἀληθεύειν, καὶ τοῦτο ἀδύνατον. πολλοῖς γὰρ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀληθεύου νενομοθετημένων τὰ ἐναντία ἐπίσιον ἐκεῖνοι. Ἔτι αὐτὸς φησι, κωλύσαι τοὺς οἰωνοὺς· καὶ ὅμως αὐτὸς φησι μετὰ ταῦτα, ἐν τῇ κεφαλαίᾳ τῆς ἁλαφοῦ οἰωνίζεσθαι. εἰ ἑτέρως μὴ δύνασθε, ἐν τῷ σχήματι γοῦν τοῦ δακτύλου. καὶ ὁ μὲν ποιῶν, ἀνάθεμα. Ἔτι αὐτὸς φησιν, ἑαυτὸν ἀπεστάλθαι τοῖς ἄρραψι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἀπόστολον τινὰ πρὸ τοῦ θεοῦ. φησὶ δὲ, καὶ τὸ ἀληθεύον ἐν μόνῃ τῇ ἀρραβικῇ γλώσσῃ δέδοσθαι. φησὶ δὲ, καὶ ἑαυτὸν μὴ εἰδέναι ἄλλῃ διάλεκτον πλὴν τῆς ἀρραβικῆς.

ὅθεν

Sed quomodo hoc uerum est? cum ipse mandet interimi & spoliari eos qui non credũt. quæ enim maior cõpulsio quàm cædes? Item in capitulo Bouis, concedit quod est præter naturã, miscerí masculis & mulieribus. Dicit enim Saracenis, ne maculent seipsos cum infidelibus antequam credãt. Et de mulieribus dicit: Mulieres uestræ, terra est uestra: arate eas, sicut uultis. Sed tamen in eodem capitulo antè dixit, quod Sodomitæ tẽpore Loth abominabile peccatum commiserunt, et nationibus quę priùs fuerant desuetum. Item ipse dicit de Abraham, Isaac, & Iacob, et filijs eius, quod erãt Saracení. Sed tamen ipse dicit, quod est ei à Deo reuelatum, eũ esse uidelicet in fidem hãc primum Saracenum. Quomodo igitur erãt illí Saraceni, si omniũ Saracenorum Mahometus primus fuit? Item nõ necesse, esse quosdam Saracenos, antequam lex lata esset Saracenorũ: Saracenorũ aũt lex est Alcoranũ, quod iam est, & datum est post Moysi legẽ et euangeliũ, sicut in ipso Alcorano cõtinetur, immò modicum plus est cẽ septingentí anni quod fuit Mahometus. Incœpit enim anno à natiuitate Domini nostrí quingẽtesimo nonagesimooctauo: Noë aũt & Abrahã et Isaac & Iacob ante euangeliũ & Moysen fuerunt. Si aũt dicit Saracenos esse hos propterea, quod præsciebãt quæ erant legis: Etenim omnia esse potuissent quęcunq; præsciuerãt, cum prophetæ essent. Si aũt dicunt, quod placebat eis Alcoranũ: & hoc impossibile. In multis enim quæ ab Alcorano sancita sunt, cõtraria illí faciebãt. Item ipse dicit prohibere auguria, et tamẽ ipse dicit post hęc in capitulo Elaphar: Auguremini, si aliter non potestis, in scissura digiti: & qui hoc nõ facit, anathema sit. Item ipse dicit, seipsum missum esse Arabitis propterea, quod hi non habent apostolum quendam à Deo. Dicit autem & Alcoranum in sola lingua arabica datum esse, dicítque & seipsum nescire aliam linguam præter arabicam.

Nefanda libido.

Mahometus Saracenorum primus credens.

Mahometi tempora.

Auguria.

Vnde

Mahumet Arabs tantum idiota.

Vnde cum adhæsisset Mahometo quidã Iacobita Mapyra, & Salonus Persa, & Abdala ex Perside, et ipse Selam Iudeus, & quidam alij dicerent, quod instruebãt eum, & ipse cecidit in faciem suam, & cõtractæ sunt manus eius & pedes, & socij cooperuerunt eum uestibus suis. Et tandem ad se rediens, dixit: Deus misit me ad corripiendum uos de sermone quem dixistis, quod tales me doceant. Legitq; eis unam sententiam, quæ est in fine lectionis Elnael, quod interpretatur palma, quæ sic dicit: Scimus quod ipsi dicẽt, quod instruunt eum cum loquuntur sic ei in lingua persica, hæc autem arabica facilis est. Et ex hoc dicit: Quomodo possibile est illos me docere, quorum alter quidem Persa est, alter uero Hebræus? Qui dixerunt ei, possibile esse eorũ ipsorum lingua tecum loqui, & exponere tibi: te autem tuã ipsius lingua omnia construere. Non inuenit ad hoc responsionem. Sed si non poterat instrui ab Hebræo & Persa, qui propinqui sunt: quomodo ipse poterat remotiores ab eius lingua docere? Ipse tamen post hæc dicit, seipsum missum esse ad uniuersitatem gentium. Vnde in Capitulo prophetarum ait, dicere ei Deum: Nos misimus te ad uniuersitatem gentium.

Gentes 70. linguis diuisæ.

Sed quomodo uenire potuit ad omnes gentes, quæ diuisæ erant in septuaginta linguas, qui ignorabat aperire suã ipsius uerbũ in alia lingua præterquam arabica? Manifestum igitur, contrarietatem & mendacium manifestum esse, eundem solis Arabibus missum esse, & omnibus gentibus. Non igitur lex Dei est, in qua tot cõtrarietates est inuenire.

QVOD LEX SARACENORUM *rum nullo miraculo confirmatur.*

Caput VII.

SEptimo est considerandum, quod neq; Alcoranum est lex Dei, quę miraculis cõfirmetur, neq; Mahometus est apostolus Dei, nullum enim miraculum hoc testatur. Quando enim Deus misit Moysen

ὅθεν πῶς οἱ λεγόντες ὅτι μαχούμενός τινες ἰακωβῖται μιπταιρᾶ, καὶ σαλώνου πέρσου, οὐδὲ ἀλλαᾶ ἐκ τῆς περσίδος καὶ αὐτοῦ, καὶ σελὰμ ἰουδαίου, καὶ τινων λεγόντων ὡς ἐκ αὐτῶν ἐκεῖνος ἐδιδάσκετο, αὐτὸς πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, συνελκυσθεισῶν αὐτοῦ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τῶν ἑτέρων αὐτοῦ καλυψάντων αὐτὸν ἐν τοῖς ἱματίοις αὐτ, πῶς ἑαυτὸν ἐπιγραφεὶς εἶπεν· ὁ θεὸς ἀπέσταλκεν ἐλέγξαι ὑμᾶς περὶ τοῦ λόγου, ὃν εἰρήκατε, ὡς ἐμὲ ποιοῦσι διδάσκειν. ἀναγνὼς αὐτοῖς τὸ ψήφισμα, ὅπερ ἐστὶν ἐν τέλει τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ ἐλναὲλ, ὃ ἑρμηνεύεται φοίνιξ, οὕτω λέγων· ἴσμεν ὅτι ὀρθῶς αὐτοί, ὅτι ἀνθρωπος διδάσκει αὐτόν· ἡδὲ γλῶσσα ἢ αὐτοῖς λαλέγοντες, ὅτι πέρσικη αὕτη δὲ ἡ ἀράβικη, ῥᾴδιόν ἐστι. πάντα φησί, πῶς δυνατὸν ἐκείνους ἐμὲ διδάσκειν, ὧν ἕτερος μὲν πέρσης ἐστίν, ὁ δὲ λοιπὸς ἑβραῖος; εἰπόντων δὲ ἐκείνων, δυνατὸν εἶναι τῇ ἑαυτῶν λαλέκτῳ πρὸς σὲ λαλεῖσθαι, καὶ ἐκπίθεσθαί σοι, σὲ δὲ τῇ σαυτοῦ γλώσσῃ πάντα συντάξειν· οὐχ εὗρε πῶς ἔτι ἀποκρίσιν. ἀλλ' εἰ μὴ εἷς τις ἐν ὑμῖν ἑβραῖος καὶ πέρσου διδάσκειν, ὁμοιοτρόπων ὄντων αὐτ, πῶς ἐκεῖνος ἠδύνατ' ἂν ἂν πρεσβύτατος ἦν αὐτοῦ γλώσσης διδάσκειν; αὐτὸς μέν τι μετὰ τοῦτο φησίν, ἑαυτὸν ἀπεσταλθαι πρὸς τὴν ὁλότητα τῶν ἐθνῶν. ὅθεν γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῶν προφητῶν, φησὶν εἰπεῖν αὐτὸν τὸν θεόν· ἡμεῖς ἀπεστάλκαμέν σε πρὸς τὴν ὁλότητα τῶν ἐθνῶν. ἀλλὰ πῶς οὖν ἀπῆλθεν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, εἰς ἑβδομήκοντα γλώσσας διηρημένα, ὁ ἀγνοῶν ἀποσυματίζειν τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἐν ἑτέρᾳ γλώσσῃ, πλὴν τῆς ἀράβικης; δῆλον τοίνυν ὅτι, ἐναντιότητα καὶ ψεῦδος ἀπαρακάλυπτον ἔστι τὸ, τὸν αὐτὸν μόνοις τοῖς ἄραψιν ἀπεστάλθαι, καὶ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. οὐκ ἄρα νόμος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ τοσαύτας ἐναντιότητας ἔστιν εὑρεῖν.

ΟΤΙ ΟΥΔΕΝΙ ΘΑΥΜΑΤΙ Ο ΤΩΝ ΣΑΡΑΚΗΝΩΝ ΝΟΜΟΣ ΒΕΒΑΙΟΥΤΑΙ.

ΕΒΔΟΜΟΝ ὅτι θεωρεῖσαι, ὅπ οὔτε τὸ ἀληθρεάνον ἔστι νόμος θεοῦ θαύμασι βεβαιούμενος, οὔτε ὁ μωαμεθ ἀπόστολος ὅτι τοῦ θεοῦ· οὐ δὴ γὰρ θαῦμα πάντων σύμμαρτυρεῖ, ὅτε γὰρ ὁ θεὸς ἀπέστειλε τὴν

τὴν μωσῆν εἰς τὸν φαραὼ μεγάλα τέρατα
ἔδειξεν. ὁμοίως δὲ καὶ ἠλίας καὶ ἐλισσαῖος
καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται, μεγάλα καὶ ἀνή-
κουστα εἰργάσαντο θαύματα· καὶ μάλιστα
εἴ τινόν τι εἰς τὸν βίον εἰσφερηνύντων. ὁ
δὲ χριστὸς, ἰδίως ἐν θαύμασι καὶ σημείοις με-
γίστοις ἐλήλυθεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ὁ μαχού-
μετ ἐν τῷ ἀλκορὰνῳ φησίν. εἰ δὲ λέγοιεν
οἱ σαρρακηνοί, πολλὰ καὶ μεγάλα θαύμα-
τα πεποίηκε τὸν μαχούμετ, ὥσπερ τὸ ἀπο-
κατεστάναι τὴν σελήνην διαιρεθεῖσαν, καὶ
πηγὴν ὕδατος ἐκ τῶν αὐτοῦ δακτύλων
ἀποῤῥυῆναι, λέγουσι δέ τινες, καὶ ἐναντίον
τῷ αὐτῷ ἀλκορὰνῳ. κωλύει γὰρ ὁ μα-
χούμετ, περὶ αὐτοῦ τι τοιοῦτον πιστεύειν,
πλὴν τῶν ἐν τῷ ἀλκορὰνῳ γεγραμμένων.
περὶ πάντων φησὶ τῶν προφητῶν πολ-
λοὶ πολλὰ ἐψεύσαντο, ὅπερ ἵνα καὶ περὶ
ἐμοῦ λογίζωνται τινες, ἐκεῖνο μόνον περὶ ἐ-
μοῦ πιστεύεσθω, ὃ βοηθεῖται τῇ δυνάμει
τῶν λόγων τοῦ ἀλκορὰνου. ἐκεῖνο γὰρ θαύ-
ματα μὴ ποιήσας, καὶ τοῦτο δεῖξαι βουλόμε-
νος, εἰσάγει διαλεγόμενον τὸν θεόν, καὶ
φάσκοντα, ἐπεὶ κύριος πρός με, διὰ τοῦτο θαύ-
ματά σε ποιεῖν οὐ συγχωρῶ, ἵνα μὴ καὶ σοὶ
διὰ τὰ θαύματα, ὅπερ τοῖς ἄλλοις προ-
φήταις συμβῇ. τῇ ἑαυτοῦ τοίνυν ἐλέγχε-
ται μαρτυρίᾳ, οὐδὲ σημεῖον πεποιηκώς.
καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ μαχούμετ, συνεχῶς ἐν τῷ
ἀλκορὰνῳ φησίν, ὅτι τῶν ἀνθρώπων λεγόν-
των αὐτῷ, δεῖξον σημεῖον, ὥσπερ μωϋσῆς
καὶ χριστὸς καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται ἐποίη-
σαν, ἀπεκρίνατο· ὅτι ὁ μωϋσῆς ἦλθε με-
τὰ σημείων, καὶ οἱ ἄλλοι ἀπεσταλμένοι πα-
ρὰ θεοῦ, καὶ μάλιστα ὁ χριστὸς, ὁ ἐν μετίσοις
ἐληλυθὼς τέρασι, καὶ ὁ κόσμος οὐκ ἐπίστευ-
σε τούτοις· ἀλλ' ἔλεγε, φαρμακοὺς καὶ γόη-
τας εἶναι τούτους. διὰ τοῦτο ὁ θεὸς οὐ συ-
νεχώρησέ μοι θαύματά με ποιεῖν. οὐ γὰρ
ἂν ἐπίστευον· ἀλλ' ἦλθον ἐν δυνάμει ὅ-
πλων. τοῦτο δὲ ἐλέγχεται φανερώτατον
ψεῦδος ὄν. πῶς γὰρ οὐκ ἂν ἐπίστευσαν
τούτῳ, ποιήσαντι θαύματα· οἱ πιστεύ-
σαντες αὐτῷ θαυμάτων χωρὶς, μόνον ἐν-
τελαμένῳ ἀποκτεινύναι, καὶ ἁρπάζειν,
καὶ πλείστας διαφθείρειν γυναῖκας· καὶ ὀ-
δόντα ἀντὶ ὀδόντος, καὶ ὀφθαλμὸν ἀντὶ
ὀφθαλ-

Moyſen ad Pharonem, magna prodigia oſtendit: ſimiliter autem & Helias et Heliſæus, & alij prophetæ magna & inaudita miracula fecerunt: & maxime qui nouum quoddam in uitam inferebãt. Chriſtus autem proprie in miraculis & ſignis maximis uenit: ſicut & ipſe Mahometus in Alcorano dicit. Si autem dicant Saraceni, multa & magna miracula feciſſe Mahometum, ſicut reintegrare lunam diuiſam, & fontem aquæ ex eius digitis defluxiſſe: fabula eſt hoc, & contrarium eidem Alcorano. Prohibet enim Mahometus de eo aliquid tale credere, præterquam quæ ſcripta ſunt in Alcorano. De omnibus prophetis dicit: Multi multa mentiti ſunt: quod ne de me exiſtiment quidam, id ſolum de me uerum credatur, quod Alcorani auctoritate fulcitur. Ille enim cum miracula non feciſſet, & hoc oſtendere uolens, inducit Deum loquentem & dicentem: Dixit dominus ad me, Propter hoc miracula te facere nõ permitto, ne tibi propter miracula eueniat quod & alijs prophetis accidit. Suoipſius igitur teſtimonio conuincitur, nullum ſignum feciſſe. Ipſe enim Mahometus continue in Alcorano dicit, quod cum homines ei dicerent: Oſtende aliquod ſignum, ſicut Moyſes uenit cum ſignis, & alij ſcilicet, & Chriſtus, & alij prophetæ fecerunt. Reſpondit, quod Moyſes & prophetæ miſſi ſunt à Deo: & maxime Chriſtus, qui in maximis prodigijs uenit, & mundus non credidit his, ſed dixit hos ueneficos & incantatores eſſe. Propter hoc Deus non permiſit mihi facere miracula, non enim credidiſſent. Sed ueni in potentia armorum. Hoc autem manifeſtiſſime oſtenditur quod falſum ſit. Quomodo enim non credidiſſent huic facienti miracula, qui abſque miraculis crediderunt ſolum mandanti interimere & rapere, & plurimas mulieres corrumpere, & dẽtem pro dente, & oculum pro

oculo

Prophetæ miraculis declarati.

De Machumeto ſolum credenda quæ in Alcorano cõtinẽtur.

Machumet uenisse cum potentia armorũ, pro miraculis.

oculo effodere. Procliui enim sunt ad talia qui in mundo uersantur: quare uix à multis iudicibus & tortoribus et punitionibus coërceri possunt. In potentia autẽ armorum, quod pro miraculo inducit, manifestum est mendacium. Non enim semper victor fuit, sicut Moyses, & Iesus Naue, & Helias: quos angelus domini semper protexit, & uincentes fecit. Mahometus autem aliquãdo uincebat, aliquando uincebatur: sicut & alij tyranni.

Mahometus nõ semper victor.

Dentes enim eius cõtriti sunt in bello, & facies collisa. Ex quo manifestum, quod nõ est miraculum quod ab eis pro signo asseritur, magnam uidelicet mundi partem ei repẽte adhæsisse. Talem enim cõstituit legem, & talia dedit mandata, ad quæ homines sine legibus procliui sunt: ut in superioribus manifestũ est. Mandauit enim mihi dominus, dixit, ense gentes expugnare, quousq; confiteanť, quod nõ est Deus præter Deum, & quod ego sum apostolus Dei. Quod qui confessi sunt, eorum argentũ eo conseruauerũt, & sanguinem. Hinc & Saraceni, saluati dicuntur. Qui enim Mahometi mãdata suscipiebant, seruabantur, & ab eo, & ab eis q̃ sub illo erãt: neq; interimebant eos, neq; spoliabãt. Vnde & Saraceni nõ uocantur saraceni, sed Meselamin: quod interpretatur, saluati. Et deridẽt Christianos, qui dicunt seipsos saluatos: multis autem talem salutem à Mahometo suscipientibus propter prædictã causam. Iussit post hæc predicari, quod quicunque dixerit, non est Deus præter Deum, intrabit in paradisum: & si mœchus sit, uel latro.

Saraceni, qui et Saluati.

Meselamin.

Venit autem ad eum quidã qui Euordi dicebatur: quærens ab eo, si hoc est uerum? Respondit autem, Etiam. Et addit ad prædicta: Si bibat etiam uinum, uel & interficiat. Et addit, Etiam si torserit† abidode nares. Ad confirmandum autem hæc omnia, nullum signum ostendit, sed nudauit ensem. Item clarius continetur, in Capitulo prophetarum. Legitur enim sic illic: Dixi de Mahome

Al. ebidonda

ὀφθαλμοῦ ἐξορύξειν. ἀληθέστατος γὰρ πᾶς τὰ τοιαῦτα, οἱ ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενοι, ὥστε μόλις ὑπὸ πολλῶν δικαστῶν καὶ βασανιστῶν καὶ κολάσεων κωλύεσθαι δύνασθαι. τὸ δὲ ἐν δυνάμει ὅπλων ἀφίχθαι, ὅπερ ἀντὶ θαύματος εἰσάγει, φανερόν ἐστι ψεῦδος. οὐ γὰρ ἀεὶ νικητὴς ἦν, ὥσπερ ὁ Μωσῆς, καὶ ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, καὶ Ἠλίας· ὧν ἄγγελος κυρίου ἀεὶ ὑπερήσπιζε, καὶ νικῶντας ἐποίει. ὁ δὲ μαχούμενος ἐνίοτε μὲν ἐνίκα, ἐνίοτε δὲ ἐνικᾶτο, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι τύραννοι. οἱ γὰρ ὀδόντες αὐτοῦ συντρίβησαν ἐν πολέμῳ, καὶ τὸ πρόσωπον. ἐξ οὗ, ὡς οὐκ ἔστι θαῦμα τὸ παρ' αὐτῶν ἀντὶ σημείου πῶμα προβαλλόμενον, τὸ μέγα μόριον σχεδὸν τοῦ κόσμου αὐτοῖς προστίθεσθαι ἀξιόφυκτον. ἀνοίγει γὰρ ἐνεκήσατο νόμον, καὶ παίδας ἐδέκατον ἐνετολάς, ἐφ' ἅπερ οἱ ἄνθρωποι καὶ νόμων χωρὶς τάττεσθαι δύνασθαι, ὡς δῆλον ἐν τοῖς ἀνωτέρω. ἐνετείλατό γάρ μοι κύριος, φησί, ξίφει κατὰ πολεμῆσαι τὰ ἔθνη, μέχρις ἂν ὁμολογήσωσιν, ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι ἐγὼ ἀπόστολος εἰμὶ τοῦ θεοῦ. ὅπερ οἱ ὁμολογήσαντες, ἐφύλαξαν τὸ ἀργύριον αὐτῶν, καὶ τὸ αἷμα. ἐντεῦθεν καὶ οἱ σαρακηνοί, λεγόντων σεσωσμένοι. οἱ γὰρ τὰς τοῦ μαχούμενος δεχόμενοι ἐνολὰς, ἐφυλάσσοντο καὶ ὑπὸ αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τῶν ἐκείνου. καὶ οὔτε ἐφονεύοντο αὐτοῦ, οὔτε ἐλαποδύοντο. ὅθεν καὶ οἱ σαρακηνοί, οὐ καλοῦνται σαρακηνοί, ἀλλὰ μεσελαμίν· ὃ ἑρμηνεύεται, σεσωσμένοι. καὶ καταγελῶσι τῶν χριστιανῶν, λεγόντων ἑαυτοὺς σεσωσμένους. πολλῶν δὲ τῷ πιστεύσαντι σωτηρίαν παρὰ τοῦ μαχούμενος λαβόντων, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν, ἐκέλευσε μετὰ ταῦτα κηρύττεσθαι, πᾶν τὸν λέγοντα, μὴ εἶναι θεὸν πλὴν τοῦ θεοῦ, εἰσελεύσεσθαι εἰς τὸν παράδεισον, εἰ καὶ πόρνος ἐστὶν ἢ λῃστής. ἦλθε δέ τις πρὸς αὐτὸν δυσφορῶν λεγόμενος, ζητῶν παρ' αὐτοῦ, εἰ τοῦτ' ἔστιν ἀληθές; ἀνεκείνατο· ναὶ. καὶ προσέθηκεν, ἢ καὶ οἶνον τοῦ δύνῃ δαρῆναι. πρὸς δὲ τὸ βεβαιοῦν ταῦτα πάντα, οὐδὲν ἐδείξε σημεῖον· ἀλλ' ἀπεγύμνου μόνον τὸ ξίφος. ἔστι καθαρῶτερον περιέχεται ἐν τοῖς κεφαλαίῳ τῶν προφητῶν. ἀναγινώσκεται γὰρ οὕτως ἐκεῖ· εἶπον περὶ τοῦ μα-

πω μάθεμεν· ρυτέσιμ, ἐνυπνίων ἀκήκοας, βλασφημίας συνέθηκας, ἢ ἴσως ῥαψῳδεῖς, ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς τὸ λάχιστον ἐν ἑνὶ θαύματι, ὃν τρόπον καὶ οἱ πρότερον ἀπεστάλησαν. ἀπεκρίθη, κατεῤῥέψαμεν (εἶπεν ὁ θεὸς) τὰς πόλεις ἐνώπιον τῶν μὴ πεπεισθύντων, καὶ μετὰ ταῦτα οἱ πρὸ ὑμῶν οὐκ ἐπίστευσαν· ἀλλ' οὐδ' ἂν ὑμεῖς πιστεύσατε, εἰ μὴ σὺν ξίφους. διῆγγειλεν δὲ ὅμως, ὡς ἦλθε τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὸν ὁ γαβριὴλ ἀπεσταλμένος, ἄγων πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ ζῶον, ὄνου μὲν μεῖζον, ἡμιόνου δὲ ἔλαττον. ὄνομα δὲ τῷ ζῴῳ, ἐλμπεράκ. ἐλέγετο δὲ τὸ ζῶον, πορευόμενον δὲ ἐν μιᾷ ὥρᾳ ὁδὸν πρωϊνὴν τρία χιλιάδων ἐτῶν. καὶ ταῦτα ἐποίει ἐν νυκτί· καὶ πινας ἄλλας λήρους, περὶ ὧν ἐν τῷ δεκάτῳ κεφαλαίῳ μετὰ ταῦτα ἐρῶ πάντα. ἡ δὲ χριστιανικὴ πίστις, περὶ μεγάλων ἐπιλογιζύ, ὧν θαύμασι φανεροῦς καὶ χρησίμοις ὅλη πεθεμελίωται, ἅπερ οὐ μόνον πεποίηκεν ὁ χριστός, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι μετ' αὐτόν, πρόσετι δὲ καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἱ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰς γραφὰς τῶν ἀποστόλων ἐξηγησάμενοι. καὶ μέχρι τῶν νῦν χρόνων διαμένουσι τὰ θαύματα, δαιμόνων ἐλαυνομένων, ἀδυνάτων θεραπευομένων, νεκρῶν ἀνισταμένων. ταῦτα τὰ θαύματα οἱ χριστιανοὶ καὶ πεποίηκασι, καὶ ποιοῦσιν, οἱ λέγοντες τὸν ἐσταυρωμένον χριστὸν ἀληθῆ καὶ μόνον εἶναι θεόν· ἅπερ εἰ λέγοιεν οἱ σαρακηνοὶ μὴ πιστεύειν, ὡς μὴ γεγομένοις, δίκαιον ἂν εἴη αὐτοῖς μεῖζον θαῦμα φανερόν, γὰρ ὡς πρὸ τοῦ χριστοῦ σχεδὸν ὅλος ὁ κόσμος τοῖς εἰδώλοις σέβας ἀπένεμον· μάλιστα δὲ οἱ ῥωμαῖοι, οἱ τῷ κοσμικῷ ἐγκρατῶς μοναρχίαν. ἀλλ' ὅτι τῷ τῶν χριστιανῶν ἐδόθη πίστις, καὶ μόνον ἐπιστεύθη ἀληθῆ θεὸν εἶναι τὸν ἐσταυρωμένον χριστόν, ἀλλὰ καὶ κατέπτυσαν πάντων τῶν ἄλλων θεῶν, οἵπερ ἐπὶ πολὺ τοῦ χρόνου χρησμοὺς αὐτοῖς διὰ τῶν εἰδώλων ἐδίδοσαν. βαρὺ δὲ δὴ οὖν αὐτοῖς ἐπετίθεσαν τὴν χριστιανικὴς πίστεως, ὅτως ἀληθῶς καὶ μεγάλων ὠφελούντων τοῦ κόσμου· οἷον καταφρονεῖν κόσμου, καταφρονεῖν ἑαυτοῦ, ἀγαπᾶν οὐς ἐχθρούς, δύχεσθαι τοὺς τὰ ἀδικοῦντας, δύνεργεῖν οὐς κακοποιοῦντας, τὰ ἀλλότρια μὴ ἁρπάζειν, τὰ ἴσα χαρίζεσθαι. ταῦτα πάντα ὁ κόσμος πᾶς πρόσδεξαι, τὴν πρότερον τάξιν ἀποβαλλόμενος. ἢ πίνυ δὲ ἱκανῶν θαυμά-

Mahometo, id est insomnia audiuisti, blasphemias composuisti, uel forte cantas. Veni ad nos ad minus in uno miraculo, quo modo & qui prius missi sunt. Respondit: Subuertimus (dixit Deus) urbes coram non credentibus, & post hæc qui fuerunt ante uos, non crediderunt. Sed neq; uos creditis, nisi per ensem. Asserebat tamen, quod à Deo ad eum missus est Gabriel, ducens ad eum quoddã animal, maius quidem asino, minus autem mulo, nomen autem animali erat Elmaparac. Loquebatur autẽ animal, ambulabatq; in hora uiam quinq; milliũ annorum, & hæc faciebat in nocte. Et quasdã alias fabulas, de quibus in decimo capitulo post hæc dicetur. Christiana autẽ fides quę ardua præcipit, in miraculis manifestis & utilibus tota fundata est, quæ non solum fecit Christus, sed etiam apostoli post eum, præterea & magistri qui euangelium & scripturas apostolorum exposuerunt, & usq; ad præsentia tẽpora durant miracula, dæmoniorũ quæ expelluntur, debilium qui curantur, et mortuorum qui resurgũt. Hæc autem miracula Christiani fecerunt et faciunt, dicentes Christũ crucifixũ & uerum & solum Deũ esse. Quę si dicãt Saraceni nõ credere, tanquam hæc non facta sint, ostendã eis maius miraculũ. Manifestum enim, quod ante Christum totus ferè mundus idolis honorẽ tribuebat, maxime aũt Romani, qui mũdi monarchiã tenebãt, sed hi Christianorũ fidem susceperũt, & nõ solũ crediderũt uerũ Deum esse Christũ crucifixũ, sed et respuerũt oẽs alios deos, qui tãto tẽpore responsa eis per idola dederunt. graue autem nihil imposuerunt, cum Christiana fides sic desueta et ardua mundo imposuisset, sicut contemnere mundum, contemnere seipsum, amare inimicos, orare pro persequentibus, benefacere malefacientibus, aliena non rapere, propria donare. Hæc omnia mundus suscepit, ritum pristinum abijciens. Vel igitur sufficientibus miraculis

Fabula de Elmaparac.

Christianæ fidei miracula.

Præcepta Christiana.

culis persuasus est, uel absque miraculis. Maius autem est miraculum, & absq; miraculis per homines idiotas & simplices potuisse hoc fieri. Et hoc fecerũt Christiani, non alios interimentes, sed ab alijs eis illatam mortem patienter sustinẽtes. Manifestũ igitur omnibus modis Christianorum fidem in miraculis stupendis fundatam esse: Mahometi autem fidem nullo miraculo. Talis enim est, qualis neque miraculis indigeat, maxime autem ad Saracenos, homines carnales & mundanos: prudentiores aũt horum & litera rum peritiam habẽtes, & uirtutẽ uiri sibi uendicantes, nullã huic fidem adhibent.

θαυμάτων πιθεὶς, ἢ θαυμάτων χωεὶς. μᾶζον δ' ἐ δεῖ θαῦμα ὅτι, ⸫ θαυμάτων χωεὶς δι' ἀνθρώπων ἰδιωτῶν καὶ ἀθρώνων σεδωκται οὕτω γνέσθαι. καὶ τοῦτ' ἐποίησαν οἱ χριστιανοί, ὐκ ἄλλους φονεύοντες, ἀλλὰ τὸν παρ' ἄλλων αὐτοῖς ἐπαγόμενον θάνατον ὑπομένοντες μακροθύμως. φανερὸν τοίνυν ἅπασι τρόποις, τὴν τῶν χριστιανῶν πίστιν, ἐκ θαύμασιν ἐξαισίοις ἱδρύσθαι. τὴν δὲ τοῦ μαχούμετ ὐδ' ἐνὶ θαύματι βοηθεῖσθαι. τοιαύτη γὰρ ἓν, οἵα μηδὲ θαύματ' ἐ δεῖσθαι, μάλιστα γε πρὸς σαρκικοὺς ἀνθρώπους καὶ κοσμικούς. οἱ δὲ σωφρονέστεροι τούτων, ⸫ γραμμάτων ἔχοντες πεῖραν, καὶ ἀρετῆς ἀντιποιούμενοι ἀνδρός, ὐδὲ μίαν ταύτην νέμεσι πίστιν.

Mahometi lex irrationabilis quatuor modis.

QVOD LEX MAHOMETI IRrationalis est. Cap. VIII.

OCtauo considerandum est, quod & absq; omni miraculo possibile esset Mahometi legem à mundo esse susceptam, & confirmatam tanquam legẽ Dei, si solum rationabile cum seipsa haberet, & propter eum qui legem tulit, & propter seipsam, & propter opera, et propter finem. Primum quidem igitur manifestum, quod irrationabilis est propter legislatorem. Irrationabile igitur omnino sic sanctam legem ut ipsi asserunt, uideli cet quod Alcoranum uerbum Dei sit, datã esse à sic iniquo uiro, rapace, mœcho, homicida, & peccatis alijs subdito, quæ omnia manifesta sunt his qui illius uitã sciunt. Sed Saraceni ad hæc respondent, quod & Dauid in adulteriũ simul & cædem incidit, Moyses aũt homicida fuit: sic & de Mahometo possibile dicere. Verũ prophetam esse Dei, et si aliquado sub peccato fuit: uterq; quidẽ taliũ legitimus Dei propheta fuit. Sed hoc nullã habet uim. Dauid enim & Moyses pœnitentia eorũ ipsorũ peccatũ correxerũt, et hoc est inuenire. Dauid enim annũciauit suiipsius peccatũ, grauiterq; seipsum crucia uit, quare & ueniã meruit. Vnde postq; dixit, Peccaui: dixit ei Nathã ab ore Dei, 2. Reg. 12. Dominus dimisit tibi peccatũ tuum. De Mahometo aũt minime dictũ est, quod uel

ΟΤΙ Ο ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ ΝΟμος ἄλογός ἐστιν.

ΟΡθὸν θεωρητέον αὖ εἶη, ὅτι καὶ χωεὶς παντὸς θαύματος δυνατὸν ἂν ἦν, τὸν τοῦ μαχούμετ νόμον ὑπὸ τοῦ κόσμου δεχθῆναί τε καὶ βεβαιωθῆναι ὡς νόμον θεοῦ, ⸫ μόνον τὸ σύλλογον ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τὸν θέντα τὸν νόμον, ⸫ δι' αὐτὸν, καὶ διὰ τὰ ἔργα, καὶ διὰ τὸ τέλος. πρῶτον μὲν οὖν δῆλον, ὡς ἄλογος ἐστὶ, διὰ τὸν νομοθέτην. ἄλογον γὰρ παντελῶς, ὅτως ἅγιον νόμον, ὡς οὗτοι διϊσχυρίζονται, ὡς τι καὶ λόγον θεῖ τὸν ἀληθέα νον καλεῖν, σεσθαι παρ' ὅτως ἀνοσίου ἀνδρός, ἅρπαγος, μοιχοῦ, φονέως, ⸫ ἁμαρτήμασιν ἄλλοις ὑποκειμένου, ἃ πάντα φανερὰ τοῖς τὸν ἐκείνου βίον εἰδόσιν. ἀλλ' οἱ σαρακληνοί πῶς ταῦτα ἀπολογοῦνται, ὅτι ⸫ ὁ δαβὶδ μοιχίαν ὁμοῦ καὶ φόνον πεποίηκεν. καὶ ὁ μωϋσῆς διὰ φονεὺς γέγονεν· ἑκάτερος μέν τοι τούτων, γίνομος ἦν προφήτης θεοῦ· οὕτω καὶ πρὸς τοῦ μαχούμετ δυνατὸν λέγειν, ἀληθῆ προφήτην εἶναι θεοῦ, εἰ καί ποτε ὑπὸ ἁμαρτίαν ἐγένετο. ἀλλὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει ἰσχύν. ὁ μὲν γὰρ δαβὶδ ⸫ ὁ μωϋσῆς, μετανοίᾳ τὴν ἑαυτῶν ἁμαρτίαν διορθώσαντο· καὶ τοῦτο ἔστιν εὑρεῖν. ὁ γὰρ δαβὶδ ἐξήγγειλε τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν, ἰσχυρῶς τε ἐπωρώπησε τὸν ἑαυτόν· ὅθεν καὶ συγγνώμης ἠξίωται. ὅθεν μετὰ τὸ εἰπεῖν, ἥμαρτον, εὐθὺς ὁ νάθαν ἀπὸ στόματος τοῦ θεοῦ, κυρίως ἀφείλετο τὸ ἁμάρτημά σου. περὶ δὲ τοῦ μωαμεθ, οὐδ' ἁπλῶς εὕρηται, ὡς ἢ τὴν ἑαυ-

τοῦ

τοῦ ἁμαρτίαν ἀνήγγειλεν, ἢ μετεγνόησεν. μᾶλλον μὲν οὖν προσέθηκε τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ βλασφημίαν, παρανόμῳ νόμῳ βεβαιώσας αὐτόν. ὡς γὰρ ἅπασιν ἔγνωσται τοῖς σαρακηνοῖς, ὁ μωάμεθ ἤ ἥρα τινὸς μαρίας ὀνομαζομένης ἰακωβίτιδος, ἣν ἐκτήσατο τότε ὁ τῶν ἰακωβιτῶν βασιλεὺς μακωᾶθ. δύο δὲ ἐκ τῶν τοῦ μωάμεθ γυναικῶν, ὧν ἄτερα μὲν ἐλέγετο εἶναι θυγάτηρ τοῦ ἐμπεκερ, εὐγενεστάτη τῶν ἄλλων. ἡ δὲ λοιπὴ ἄασα, θυγάτηρ ὁμὰρ, ἐκινοῦντο ζηλοτυπίᾳ πρὸς τὴν μαρίαν. αἵ ἡμέρᾳ τινὶ πρὸς αὐτὸν εἰσελθοῦσαι, εὗρον αὐτὸν συγκαθεύδοντα τῇ μαρίᾳ, καὶ εἶπον· οὕτω δεῖ ποιεῖν τὸν προμήτλω; καὶ ὃς αἰσχυνθείς, ὥμοσε, μηδὲ ποτὲ τοῦ λοιποῦ γνώσεσθαι τὴν μαρίαν. καὶ ἤρεσεν ὁ ὅρκος αὐταῖς. ὀλίγου δὲ παρελθόντος χρόνου, οὐχοῖός τε ἐγένετο ἑαυτὸν ἀδικεῖν. διὸ καὶ νόμον ἔθηκεν, ὡς πρὸ ἐκ στόματος θεοῦ, ἀποκαλύψαντος αὐτῷ, καὶ ψῆφον ἐξενέγκας, ἣν τῷ ἀληθεύω, ἣν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμετανεμ, ὁ ἑρμηνεύεται ἔκτομή, ἢ ἀνάθεμα. φησίν· ὦ προφῆτα, τί κωλύεις, ὅ σοι συνεχώρησεν ὁ θεός; χαρίζεσθαι ζητεῖς ταῖς σαῖς γυναιξίν; ἀλλ' ἤ σοὶ νόμον ἔθηκεν ὁ θεός, ὡς ἐξεῖναι σοι λύσαι πρὸς σοὺς ὅρκους. οὕτως ὤμοσας, ἔγνω πάλιν αὐτῷ, εἰπὼν λύσαι τὸν ὅρκον αὐτῷ τὸν θεόν, μαρτυρούντων ὧδε τοῦτο μιχαὴλ καὶ γαβριήλ. καὶ εἶπεν αὐτῷ μία τῶν αὐτοῦ γυναικῶν· ὦ μωάμεθ, λίαν ἐσπούδασεν ὁ θεὸς ὧδε τῇ σῇ ἐπιθυμίᾳ. ἐθέλησε δὲ διὰ τοῦτο εἰπεῖν· ἴσως ὁ θεὸς σοὶ ζηλῶν, ἀνοσίῳ κοινώνησον ὀργῷ. καὶ προσέθηκε, μὴ αὐτὸς ὁ θεός σοι τοῦτο ποιῆσαι ἐνετείλατο, ἐπεὶ σὺ τοῦτο διὰ στόματος μαρτυρεῖς; ἴσως ὁ θεὸς, χαρίσασθαί σοι ζητεῖ, διὰ τοῦτο καὶ πλησιάσαι σοι. αὐτὸς δὲ ταῖς δυσὶ γυναιξὶν ὅλην ἀνέγνω τὴν ἐπόμενον ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἐποχῆς, καὶ εἶπεν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ, μετανόησατε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐξέκλιναν αἱ καρδίαι ὑμῶν περὶ τῆς κατηγορίας. λέγων, ἧς κατηγόρησαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἀθέσμῳ γάμῳ. ἔπειτά τε ἐφεξῆς, εἰ ὑμᾶς ἐκβάλλει, δώσῃ αὐτῷ ἀνθ' ὑμῶν βελτίους ὑμῶν σαρακηνὰς, πίστας, πλουσίας,

uel suíjpsius peccatũ annunciauerit, uel pœnituerit: potius quidem igitur addidit blasphemiam, iniqua lege id affirmans. Sicut enim omnibus Saracenis notũ est, Mahometus forte cuiusdam Marię amore tenebatur, quę Iacobitis appellabatur, quam ei donauit Machobęus Iacobitarũ rex. Duæ autẽ ex uxoribus Mahometi, quarum altera quidẽ dicebatur Aiese, filia Empipecer, aliarum nobilissima: altera autẽ Aasa, filia Omar, mouebãtur zelotypia in Mariam. Quę quodam die ad eum uenientes, inuenerunt ipsum simul dormientẽ cum Maria, & dixerunt: Sic oportet facere prophetam? Qui uerecundatus, iurauit nũquam posthac se cognoturũ Mariam. Sicq; placatæ sunt ad iusiurandum. Pauco autem pòst tempore elapso, non potuit seipsum continere. Quare & legem tulit tãquam ex ore Dei, qui ei reuelauit, & sententiam intulit in Alcorano in capitulo Elmetéarẽ, quod interpretatur uocatio, uel anathema. ubi dicit: O propheta, quid prohíbes quod tibi concessit Deus? Gratificari quæris tuis uxoribus. iam tibi legem tulit Deus, ut liceret tibi soluere tua iuramenta. Sic peierans, cognouit rursus eam, dicens soluisse iusiurandum ei Deum, testantibus super hoc Michaële & Gabriele. Et dixit ei una ex uxoribus eius: O Mahomete, ualde studuit Deus in tua concupiscentia. Voluit autẽ propter hoc dicere: Forte Deus tibi æmulans, ut iníquo tecum communicaret opere. Et addidit: Nunquid Deus ipse tibi hoc facere mãdauit, quoniã tu hoc per os testaris? forte Deus gratificari tibi quærit, & appropinquare tibi. Ipse autem duabus uxoribus totum legit quod sequitur in capitulo Vetationis, & dixit tanquam ex persona Dei: Pœniteat uos coram Deo, quoniam declinauerunt corda uestra, de accusatione dicens, qua eum accusauerunt de incestu. Sequitur que deinceps: Si forte Deus uos repudiauerit, dabo pro uobis ei meliores uobis Saracenas, fideles,

Mahometi in Mariam Iacobẽtim amor.

Periurium ob libidinem.

fideles, diuites, pœnitentes & orãtes, agiles, & uirgines. Quod audientes, dixerũt: Pœnitet. Similiter autem fecit, quando accepit uxorẽ Zeith alumni sui. Dixit autem super hoc sententiam in capitulo Elazeb, quod Deus dixit: Tu æmularis in animo tuo, quod Deus propalat, & times homines, sed iustum est magis timere Deum. Tumq; enim respuit eam Zeith, dixitq; ei: Ne ducas hanc in uxorem apostole Dei. Et respõdit Mahometus, Væ tibi, Deus mihi hanc dedit. Qui post hæc de seipso hoc diuulgauit dicẽs, quod Deus hanc prophetæ dedit. Ecce per maius, minus peccatum occultauit.

Libido à prophetico spiritu alienа.

Etenim ipse Mahometus dicit: Nullum maius peccatum est, quàm Deo mendacium iniũgere. Item nullum est sic inter prophetas peccatum intolerabile, sicut in intemperantia & immundicia simul esse, cum spiritus sanctus nõ tangat prophetica corda in actionibus uenereis, ut dicit Hieronymus, et philosophus quoq; dicit, quod in talibus actionibus impossibile est hominẽ speculari. Est igitur omnino irrationabile, sic salutaris legis (ut ipsi dicunt) ministrum et prophetam carnalissimum & immundum hominem esse, in quo ipse de seipso gloriatur: tantam dicens in agendo uim et affluentiam intemperantiæ, quantã in quadraginta hominibus. et si Deus priuauit hunc filiorũ sobole: unam enim solam habuisse filiam dicitur. Irrationabilis igitur lex hæc propter legislatorem, tum quia sceleratus & carnalis, tum quia inscius & incertus. sicut et de seipso testatur in Alcorano: nescire se quid erit ei uel Saracenis, ignorare utrũ ipse uel ipsi in uia salutis sint, uel non. Sed neq; per seipsam lex hæc est secundũ rationem, tanquã habens nomina turpissima, & in quibus uelari iustum est, & maxime carnalibus conuenientia passionibus. In plurimis enim locis turpissimo hoc uerbo utitur, coëo: quod nulla alia lex facit. quo uerbo uix poëtæ ipsi Comici utuntur, quibus materia poëmatum

Mahometo unica tantum filia.

Obscœnitas Alcorani.

σίας, μετανοοῦσας, προσκυνοῦσας, ἀνούσας, δυλιυήτους, καὶ παρθένους. ὁ ἀκούσασα εἶπεν, μετανοῦμεν. τὸ δ' ὅμοιον ποιοῦσιν, ὅτε ἔλαβε τὴν γυναῖκα ζεὶθ τοῦ τροφέως αὐτοῦ. εἶπε δὲ περὶ τούτου ψήφον ἐν τῷ περὶ καμήλου τοῦ ἐλαζεὶβ, ὅτι ὁ θεὸς ἔφηκεν αὐτῷ φθόνον ἐν ζηλοῖς ἐν τῇ ψυχῇ σου, ὅτι ὁ θεὸς δημοσιεύει, καὶ δειλιᾶς οὐκ ἀνθρώπους. ἀλλὰ δίκαιόν ἐστι μᾶλλον τὸν θεὸν δεδικέναι. ὅτε γὰρ ἐφάνησεν ὁ ζεὶθ, ἤρεσε καμήλου σοι ταύτην ὦ μαχούμετ. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ζεὶθ, μὴ ταύτην ἄγαγε ἀπόστολε τοῦ θεοῦ· καὶ ἀπεκρίθη, δαί σοι, ὁ θεός μοι ταύτην ἐπέδωκεν. ἃ τις μετὰ ταῦτα, πρὸς ἑαυτῆς τοῦτο διετέλει θρυλοῦσα, ὡς ὁ θεὸς ταύτην τῷ προφήτῃ ἤρεσε δωκεν. ἰδοὺ δὴ μείζονος τὴν ἐλάττωσιν ἐποιήσατο ἁμαρτίαν. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ μωάμεθ φησὶν οὐδεμία μείζων ἁμαρτία ἐστὶν, ἢ τῷ θεῷ ψεύδεσθαι. ἔτι δὲ γε ἐστὶν ὅτως ἀφόρητον ἐν προφήτου ἁμάρτημα, ὡς ἀνομίαν καὶ ἀκαθαρσίαν συνεῖναι, τὸ ἅγιον πνεύματος μὴ ἀπομύσαι τὴν προφητικὴν καρδίαν ἐν ταῖς πράξεσιν τὴν ἀφροδισίων, ὡς φησιν ἱερώνυμος. καὶ ὁ φιλόσοφος δέ φησιν, ὡς ἐν ταῖς τοιαύταις ἐνεργείαις, ἀδύνατον ἐστιν τὸν ἄνθρωπον νοεῖν. ἔστι δίνων παντελῶς ἄλογον, ὅτων σωτηριώδεις νόμους (ὡς αὐτοί φασι) διάκονον καὶ προφήτην, σαρκικώτατον καὶ ἀκάθαρτον ἄνθρωπον εἶναι. ἐφ' ᾧ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ σεμνύεται, τοσαύτην εἶναι λέγων ἐν αὐτῷ ἐν τῷ πρὸς ἀφροδίσια ἰσχύν, καὶ πρόκισιν ἀνομίας, ὅσην ἐν τεσσαράκοντα ἀνθρώποις. εἰ καὶ ὁ θεὸς ἐτέρωσεν αὐτὸν παιδίων γονὰς μίαν γὰρ μόνην ἐφήκησαι λέγεται θυγατέρα. ἄλογος γὰρ ὁ νόμος ὅτος, διὰ τὸν νομοθέτην, οὗτος μὲν ὡς ἀνόσιον καὶ σαρκικὸν παντελῶς, οὗτος δὲ καὶ ὡς τοσοῦτον ἄνομον τε καὶ ἀβέβαιον. ὡς καὶ πρὸς αὐτοῦ μαρτυρεῖν ἐν τῷ ἀληθεύω, μὴ εἰδέναι τί ἔστι αὐτῷ, ἢ τοῖς σαρακηνοῖς· καὶ ἀγνοεῖν πότερον αὐτὸς, ἢ καὶ αὐτοί, ἐν τῇ ὁδῷ τῆς σωτηρίας εἰσίν, ἢ δὲ, ἀλλ' οὐδὲ διὰ ἑαυτὸν ὁ νόμος ὅτος ὅτι κατὰ λόγον, οὗτος μὲν ὡς ἔχων ὀνόματα ἄσεμνα, ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι δίκαιον, καὶ μάλιστα σαρκικοῖς προσήκοντα πάθεσιν. ἐν πλείστοις γὰρ τόποις, τῷ αὐτῷ τούτῳ ῥήματι, μόλις αὐδιχρῶνται οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ, οἷς ὕλη τὸν ποιημάτων

matum est carnalis & turpis, & si hi raro. sicut Aratus impudenter dixit, Non timui coiens. Hoc autem & ipse palàm dicit, Non est homo in mũdo qui possit Alcoranum intelligere. Et quomodo mandauit Deus hoc seruari, si nõ dedit & intelligi? Oportet aũt scire, quod in euãgelio nihil est, quod non possimus etiam intelligere, fidei lumine adiuti. Sed neq; propter doctrinã quæ in eo continetur, est secundum rationem. Dicit enim in multis locis, Deum mandauisse angelis, adorare Adam: & eos quidẽ qui nollẽt, fieri dęmones: adorantes aũt, manere angelos. Et quomodo Deus mãdasset idolo latriã, & angelis honorẽ tribuisset, qui soli Deo debebatur? Item et ratione doctrinæ irrationabilis est, ex dictis ipsorũ. In illa enim lege maxime necessariũ (ut ipsi dicunt) hoc est, ut dicatur ubiq;, quod nõ est Deus præter Deũ, & Mahometus est apostolus Dei, additq;, Et quod Deus est magnus. Sed quæ annunciatio est ista? Nullus enim qui ratione utitur, dicere posset Deum esse paruũ. Item propositio quæ dicit, Non est Deus præter Deũ: uera est per seipsam, & à nullo ei contradicitur, siue unus sit Deus, siue plures. Et in omnib. uerissima est talis duplicatio, nõ est enim angelus nisi angelus, & non est homo nisi homo, & nõ est asinus nisi asinus, bos enim et canis nõ est asinus. Quę aũt dicit, Mahometus est apostolus Dei: ualde est ambigua. Quæ igitur ratio connexionis harũ duarum propositionum, unius quidem per seipsam notæ, alterius autẽ per seipsam ignotæ? Quæ uirtus uel quæ utilitas, ut quicunq; hoc cõfiteatur, de necessitate saluetur? Item Mahometus in prædicta lege dicit, quod omnes homines unum erant, & unius sectæ, & unius religionis, Deus autem diuersos eos fecit, qui misit diuersos prophetas. Hoc autem neque quousq; apparet uerum esse potest. Maxime enim unus Deus, qui maxime unitatem & hominũ salutẽ amat. Nõ enim diuisisset ho-

Idololatria.

Ridicula propositionum cõnexio.

Sectarum diuersitas.

mines in diuersas sectas & errores & perditiones. Sed hoc inuidia demonis factū est, & nequitia hominū, permissione tamen Dei, qui permittit eos qui nolūt credere ueritati, in diuersos errores incidere. Item Mahometus in prædicta lege iubet tanquam ex ore Dei, interimi infideles, id est eos qui nō sunt Saraceni. Itē dicit de eis, quod non possunt recta cogitare, cum à Deo non deducuntur: Deus autē eos non deducit. Sed inconueniens interimi, propterea quod non possunt: quos autem possunt, non conueniens est cogere, propterea quod non placet Deo seruitus coacta. Interimi aūt nisi credāt, uel aliquo modo simul impelli ad credendum, & ipse qui hæc mandat Mahometus, inconueniens iudicat & irrationabile. Dicit enim in capitulo Ionæ: Si uoluisset Deus, omes iam credidissent qui sunt in terra, & tu cogis homines ut credant: Et nullus potest esse fidelis, nisi hoc ei concessum sit à Deo. Hoc autem latius explicabimus in sequentibus, in nono capitulo. Irrationabilis est aūt lex hæc & propter hæc de quibus tractat. Facit enim capitulum proprium de formica, et aliud de aranea, & aliud de fumo, cuius autem gratia Deus talia mandauit de formica & de fumo? Item dicit, quod nunquā Deus parcere posset, ostendenti terga inimicis, & reliqua. Quod aūt peccatum, fugere hominē in bello, uidentē seipsum in periculo? Sed uoluit uel bellicosos ipsos, uel audaces Mahometus facere. Itē lex quæ iubet de lauatione, irrationabilis est omnino. Mādat enim quādo orare uelint, lauare manus et uultum & podicem et pudibunda, & palmas pedis, & brachia usque ad cubitum. Si autem non inueniant aquam, intingi manus in puluere: & post hæc terentes manus puluere illitas per faciem, puluere illinire sufficienter eorum ipsorum uultum. Sed & si lauare rationabile: rationabilius iam esset lauare cor, secundum Hieremiam dicētem: Laua cor tuū

Ad fidem nemo cogendus.

III.

Absurda in Alcorano plerag.

Lotionis superstitio.

à nequi-

θρώπους εἰς διαφόρους αἱρέσεις, καὶ πλάνας, καὶ ἀπωλείας. ἀλλὰ τοῦτο φθόνῳ τοῦ διαβόλου γέγονεν, καὶ πονηρίᾳ ἀνθρώπων, ἀφαιρήσει μὴ τοῖς θεοῦ, οὓς μὴ θέλημά ἐστι πιστεύσαι τῇ ἀληθείᾳ, διαφόροις ὑποπεσεῖν αἱρέσεσι συγχωρήσαντος. Εἰ δὲ μωάμεθ ἐν τῷ προειρημένῳ νόμῳ κελεύει, ὡς παρ' ἐκείνου θεοῦ, φονεύειν τοὺς ἀπίστους, τοῦτέστι τοὺς μὴ ὄντας σαρακηνούς. καὶ τοιγε εἰπὼν περὶ αὐτῶν, ὡς δύναντται τὰ ὀρθὰ φρονεῖν, μὴ παρὰ θεοῦ ὁδηγήσει τὸν δὲ θεὸν αὐτοὺ μὴ ὁδηγήσαι. ἀλλὰ ἄτοπον φονεύειν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι· ὡς καὶ δύνασθαι μέν ἀποστῆναι διὰ ἀναγκάζειν, διὰ τὸ μὴ ἀρέσκειν τῷ θεῷ τὴν κατηναγκασμένην λατρείαν. τὸ δὲ φονεύειν εἰ μὴ πιστεύσαντα, ἢ ἕτερον πρόπτωσιν σωωθεῖσαν εἰς τὸ πιστεύειν, καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα προστάσσων μαχούμενος, ἄτοπον κρίνει καὶ ἄλογον. φησὶ γάρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἰωνᾶ· εἰ ἤθελεν ὁ θεός, πάντας ἂν ἐπίστευσαν, οἱ ἐν τῇ γῇ. καὶ σὺ ἀναγκάζεις σὺ ἄνθρωπος ὥστε πιστεύειν; ἐὰν δύνῃ δύνασθαι εἶναι πιστός, εἰ μὴ τοῦ θεοῦ χαρισθείη παρὰ θεοῦ; τοῦτο δὲ πλατύτερον ἐπεξελευσόμεθα, ἐν τοῖς ἑπομένοις ἐν τῷ δεκάτῳ κεφαλαίῳ. ἄλογον δὲ ὅτι ὁ νόμος, ἐν ᾧ τὰ περὶ ὧν πραγματεύεται. ποιᾶσα γὰρ κεφάλαιον ἰδιαίτερον περὶ τοῦ μύρμηκος, καὶ ἄλλο περὶ τοῦ ἀράχνου, καὶ ἄλλο περὶ τοῦ καπνοῦ, τίνος δὲ χάριν ὁ θεὸς τοιαῦτα ἐνετείλατο περὶ τοῦ μύρμηκος καὶ τοῦ καπνοῦ; Εἰ φησίν, ὡς ὁδέποτε ἂν ὁ θεὸς συγγνοίη σαρακηνῷ, δέξασθαι τοῦτα τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τὰ λοιπά. ποία ἁμαρτία, φυγεῖν τὸν ἄνθρωπον ἐν πολέμῳ, σῴζοντα ἑαυτὸν ἐν κινδύνῳ; ἀλλ' ἠθέλησεν καὶ πολεμικὸς αὐτοὺς καὶ θλιμερεῖς ὁ μαχόμετ ποιῆσαι. Εἰ δὲ ὁ νόμος οὗ διαπελεύει περὶ τῆς ἀπλύσεως, ἄλογος δέ πανταχῶς. προστάττει γάρ, ὅταν προσεύξασθαι θέλωσιν, νίπτειν τὰς χεῖρας, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸν πώγωνα, καὶ τὰ ἀιδοῖα, καὶ τὰ πέλματα, καὶ τοὺς βραχίονας μέχρι τοῦ ὠλένου. εἰ δὲ μὴ εὑρωσιν ὕδωρ, βαπτίσθαι τὰς χεῖρας ἐν τῇ κόνει, καὶ μετὰ πάντα τρίβοντος τὰς χεῖρας κεκονιμένας διὰ τοῦ προσώπου, κονίζειν ἱκανῶς τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ. ἀλλὰ εἰ τὸ ἀπονίπτεσθαι δύλογον, διαλογώτερον ἂν ἦν πλύνειν τὴν καρδίαν ἢ τὸ πίπτον τοῦ ἱερεμίου· πλῦνον τὴν καρδίαν σου ἀπὸ

ἀκὴ πονηρίας. τὸ δὲ κόνιν ἐπιτίθειν τῷ πρὸ
σώπῳ, ποῖον δύναται λόγον ἔχειν; μᾶλλον
μὲν οὖν ὅσον τὸ νίπτειν ἄλογον, τοσοῦτον τὸ
κονίζεσθαι καὶ τὸ αἰσχρόν, ἄτοπόν ἐστι καὶ ἄ-
λογον. μάλιστα δὲ ἄλογός ὁ νόμος ὅτι ὁμοί-
κεῖ ὁ πρὸς τοὺ ἀπίστους. δύναται γὰρ σπέρμα-
τικῶς ἐκβάλλειν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ
πάλιν αὐτῇ καταλλάττεσθαι, ὁσάκις ἂν τού-
τῳ ἀρέσκῃ, ἢ ἀπαρέσκῃ. ὅτῳ μέν τοι, ὅτι με
τὰ τὴν πρίτην ἐκβολὴν μὴ δύασθαι αὐ-
τὴν εἰσδέχεσθαι, πλὴν εἰ μή τις ἕτερος σαρ
κικῶς αὐτὴν γνοίη, μὴ οὖσαν ἐν τοῖς ἐμμή-
νοις. εἰ δὲ ταύτην γνοίη, μὴ ἱκανῶς ἐντετα-
μένῳ αἰδοίῳ, ἀναγκη πόρραιτέρω γνῶναι
ταύτην, ἱκανῶς ἐντεταμένῳ τοῦ μέλει.
ὅθεν ὅταν βούλωνται καταλλάττεσθαι ταῖς
ἑαυτῶν γυναιξί, τίμημα διδόασι τύφλῳ
τινί, ἢ ἑτέρῳ δυτικῷ προσώπῳ, σωεσομέ-
νῳ τοιαύτῃ γυναικί, καὶ μετὰ ταῦτα μαρ-
τυρόντων δημοσίᾳ, καὶ ὅτι βούλε-
σθαι ταύτην ἐκβαλλεῖν. οὗ γνωμένου, ὁ
πρῶτος δύναται καταλλαγῆναι αὐτῇ ἐ-
αυτοῦ. φίλοι δὲ τοσοῦτον ἀρέσκουσιν αὐ-
ταῖς οἱ δεύτεροι, ὥς τε λέγειν αὐτὰς, μὴ δύ-
νασθαι ἐκείνῳ χωρίζεσθαι. καὶ τότε ὁ πρῶ-
τος ἀφαλὼν τὸ τίμημα καὶ τὴν γυναῖκα,
ἐκπίπτει τῆς ἑαυτοῦ ἐλπίδος. ὧν νόμος
οὐ τοσοῦτον ἀνθρώποις, ὅσον ζώοις λόγου
ἐστερημένοις προσήκων, ἀλλ' οὐ τοῦ θεῷ,
τοῦ πάντα σοφῶ λόγῳ διοικοῦντι. μάλιστα δὲ
ἄλογος οὗτος ὁ νόμος δοκεῖ, κατὰ τὸ τέλος
καὶ τοὺς μισθοὺς οὓς ὑπισχνεῖται. φησὶ γὰρ
ὅλου τοῦ ἀληθοράνου, ὅτι ἡ μακαριότης τῶν
σπερματικῶν δοκεῖ, κατατρύφους παρασείσους
κεκτῆσθαι γυναῖκας τε καὶ παλακὰς πολ-
λὰς νέας, ἀσχιστικὰς καὶ καλὰς, πορφυ-
ροῖς ἱματίοις ἐνδεδυμένας, σκύφους δὲ χρυ-
σοῦς καὶ ἀργυροῦς διὰ τῶν τραπεζῶν διαπ-
τέχοντας, σιτία ἥδιστα. ταῦτα μαλι-
στα καταλέγει ἐν τοῦ κεφαλαίῳ τοῦ ἐλραγ-
μὰν, ὃ ἑρμηνεύεται ἐλεήμων. ἐν δὲ τοῦ
βιβλίῳ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαχούμετ,
οὗ οἱ λόγοι μεγάλας δύανται παρ' αὐτοῖς,
ἐκτίθησι τὴν τάξιν τῶν σιτίων. καὶ φησὶ
πρῶτον μὲν εἶναι ὄψον τῶν προτεθεισο-
μένων ἐκεῖ, τὸ καλούμενον ἀλμπεσοὺτ ἰχ-
θύος, σιτίον ἄκρως ἥδυ. καὶ μετὰ τοῦτο
ἐπὶ δια-

à nequitia. Puluerem autem apponere uultui, quàm potest habere rationem? Magis quidem igitur quãtum lauare est rationabile, tantum puluere illiniri incõueniens est & irrationabile. Maxime autem irrationabilis hæc lex uidetur, quæ est de repudio. Potest enim Saracenus eijcere suijpsius uxorem, et rursus ei conciliari totiens quotiens huic placuerit uel displicuerit, sic tamen ut post tertiã repudiationem non possit eam suspicere: nisi quis alter eam carnaliter cognouerit, non existentem in menstruis. Si autem hanc cognouerit non sufficienter extenso testiculo, necesse ulterius hanc cognoscere sufficienter extenso membro. Vnde quando uolunt conciliari cũ suijpsius uxoribus, dant precium cæco cuidam, uel alteri uili personæ, quæ cum tali uxore simul futura est. Et post hæc testabitur publice, & dicet uelle hanc repudiare. Quo facto, primus potest eam sibi conciliare. Aliquando autem tantum placent eis secundi, ut dicant non posse eas ab illis separari. & tunc primus amittens precium & uxorem, decedit à suijpsius spe. Quorum lex non tantum hominibus, quantum animalibus ratione priuatis cõueniens est. Sed neque Deo, qui omnia similiter cum ratione gubernat, conuenit. Maxime autem hæc lex irrationabilis est secũdum finem, et prẽmia quę promittit. dicit enim per totum Alcoranum, Beatitudo Saracenorum est, irriguos hortos possidere, mulieres & pellices iuuenes, uerecundas et pulchras, pur pureis uestibus indutas, scyphos autem aureos & argenteos per mẽsas discurrẽtes, et cibaria suauissima habere. Hęc maxime numerat in capitulo Elragman, quod interpretatur miserator. In libro autem de doctrina Mahometi, qui liber apud eos est magnæ auctoritatis, exponit ordinem cibariorum. Et dicit primum quidem esse ferculum eorum quæ illic sunt apponenda, par alimpeput piscis, cibariorum ualde suaue, & post hæc

Repudij lex ab surdissima.

IIII.

Beatitudo Saracenorum in quibus sita.

ex ſucceſſione arborum fructus. Et deſcendens in eodem capitulo, interrogantibus eum quibuſdam, ſi & luxurientur, reſpondit: Non eſſet beatitudo, ſi quæ dã illic nõ adeſſet uoluptas. Potius quidem igitur fruſtra eſſent omnia, cum non ſequeretur uoluptas ſecundum luxuriam.

Alcorani ſcopus præcipuus qui.

In hoc autem eſt omnis Alcorani intentio, & totius Saracenorum ſectæ, beatitudinem maxime in luxuria & uentre cõſtituere. Et hæc non ſecundum ſimilitudinem quandam uel exemplum dicit, ſicut & ſacra ſcriptura meminit cibariorum & mẽſæ in beata uita. De uera autẽ beatitudine, ſicut de ſpeculatione Dei, uel de perfectione ſecundum animã, nullam omnino mentionem facit Mahometus, propterea quod neq; hanc concupiſcit, neq; apprehendit. Sola enim quæ cõcupiſcit, hæc iam & promittit. In hoc enim aperte oſtendit ſeipſum contrarium Chriſto, & omnibus prophetis & philoſophis, & omnibus qui ratione utuntur, qui omnes communiter conueniunt, ul

Vera hominis beatitudo in cognitione Dei.

timam hominis beatitudinẽ eſſe in Dei cognitione. ſicut in euangelio ſecundũ Ioannem: Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te ſolum uerũ Deum. Et Ariſtoteles dicit, quod uita ſecundum intellectũ optima eſt. Igitur circa uentrẽ etuenerea peſſima eſt, etenim fit impedimento bonitati intellectus. Sed quoniã Saraceni, neq; dicta diuinæ ſcripturæ ſuſcipiunt, neq; philoſophorũ, propter ratiões in primo capitulo prædictas: redeundum iam eſt ad quandam rationem, quam & ipſi irrationales exiſtentes, nõ poſſunt omnino negare. Sit igiſ ratio auctoritas, ſine qua nulla ualet auctoritas. & oſtendendũ, quod neq; in uẽtris, neq; in intemperãtiæ operib, fœlicitas hominis eſt, & q̃d hæc non erũt illic. Cõſtat enim q̃d cibos

Edendi cauſæ.

ad hoc ſumimus, ut corruptio, quę poſſet accidere excõſumptione naturalis humidi, euitetur, & fiat augmentum. Hæc aũt duo nõ erũt illic: omnes enim in cõmenſurata quãtitate reſurgent, & poſthac nõ poterunt

ἐκ διαδοχῆς δ' ὑδρῶν καρποί. καὶ πεῤ ἀκαπιὼν ὧν ὁ αὐτὸς κεφαλαίῳ, ὁρῶντων αὐτὸν εἰ καὶ λαγνεύουσιν; ἀπεκίναρ, οὐκ ἂν ἦν μακαριότης, εἰ τις ἐκεῖ μὴ παρῆν ἡδονή. μᾶλλον μὲν οὖν, μάτην μὲν ἂν ἦσαν πάντα, μὴ καὶ τῆς κατὰ τὴν λαγνείαν ἡδονῆς ἑπομένης. ὧν τούτῳ δ' ὅλῳ ὁ πᾶς πῦ ἀλκορανοῦ σκοπὸς, καὶ ὅλης τῆς τῶν σαρακηνῶν αἱρέσεως, ὁρᾶν τὴν μακαριότητα μάλιστα ἐν λαγνείᾳ καὶ γαστρὶ στιεσθαι. καὶ τοῦτο οὐ κατά τινα ὁμοιότητα ἢ παράδειγμα φάσκει, ὡς πῦρ καὶ ἡ ἱερὰ μέμνηται γραφὴ σιτίων καὶ τραπέζης ἐν τῇ μακαρίᾳ ζωῇ. πόθι γὰρ τῆς ἀληθῶς μακαριότητος, οὐ τῆς τοῦ θεοῦ θεωρίας, ἢ τῆς κατὰ ψυχὴν τελειότητος, οὐδ' ἐμίαν πασταπασῶν πίστεων μνήμην ὁ μαχούμετ, ἀλλὰ τὸ μήτε ἐνθυμῆσαι ταύτης, μήτ' ἀκλαβέσθαι. μόνα γὰρ ὧν ἐπιθύμει, ταῦτα δ' ἡ καὶ ὑπίσχετο. ἐν τούτῳ γὰρ ἀνακεκαλυμμένως δ' ἐκκυσῆ ἐαυτὸν ἐναντίον τοῖς τε χείσῳ καὶ πᾶσι προφήταις καὶ φιλοσόφοις, καὶ πᾶσι τοῖς λόγῳ χρωμένοις· οἱ κοινοὶ πάντων συμφωνοῦσι, τὴν εὐχάτην εἶναι τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ γνώσει. ὡς ἐν τῷ ἱωάννῃ· αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν. ὁ δ' ἀριστοτέλης δ' ἐφησιν ἐν τοῖς τετάρτῳ τῶν ἠθικῶν, καὶ διὸ ἑκάστῳ μετὰ τὰ φυσικὰ, ὅτι ἡ κατὰ νοῦν ζωὴ ἀρίστη ἐστὶν, ἡ ἀρα πόθι τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἀφροδίσια χείστην ἐστὶν, τῷ τοῦ νοῦ ἀκαθῶ ἐμποδίῳ γινομένη. ἀλλ' ἐπεὶ οἱ σαρακηνοὶ ὅτι τὰ ῥητὰ θείας γραφῆς οὐ λέγουσι, ὅτι τὰ τῶν φιλοσόφων δὲ τοὺς ἐν πρώτῳ κεφαλαίῳ προειρημένους λόγους, ἐπανιτέον αὖ εἰς ἐπί τινα λόγον, ὃν καὶ αὖθις ἄλογοι πασταπασῶν ὄντων, οὐχ οἷοί τέ εἰσιν ἀπαρνήσασθαι. γραπέωδω τοίνυν ὁ λόγος ῥητὸν, οὗ ἄνευ οὐδὲν ἰσχύει τὸ ῥητὸν. δεικτέον, ὅτι οὔτε ἐν τοῖς τῆς ἀκολασίας ὄργοις ἡ δυσδαιμονία ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ταῦτα οὐκ ἔσονται ἐκεῖ. διατοῦτο γὰρ βρωσίμης τὰ σιτία λαμβάνομεν, ἵνα τε τὴν διαφθορὰν συμβαίνειν φθορᾶν ἐκ τοῦ φυσικοῦ ὑγροῦ ἀναλίσκεσθαι, φυλαξώμεθα καὶ πῶς αὔξησιν. ταῦτα δὲ τὰ δύο οὐκ ἔσονται ἐκεῖ. πασῶν γὰρ ἐν τινι συμμέτρῳ ποσότητι ἀναστήσονται, καὶ τοῦ λοιποῦ οὐ δυνή-

δ' ωὐήσονται ἀποθνήσκειν, ἢ ἄλλην τινὰ τρόπην ἐκλείπειν. ὡς καὶ αὐτὸς ὁ μαχούμετ, ἐν τῇ ἑαυτοῦ δι' δασκαλίᾳ φησίν, ὁ θεὸς ἀποκτενεῖ τὴν θάνατον. καὶ μετὰ ταῦτα, ἀναστήσονται ἀθάνατοι καὶ ἀκόραιοι. ἡ ἀναλῆψις ἄρα τῶν σιτίων, οὐδαμῶς ὄντων ἀναγκαῖα. ὁμοίως δὲ, οὐδ' ἡ τῶν ἀφροδισίων χρῆσις, ἐπεὶ μηδὲ νῦν ἐστιν ὅτε ἀναγκαῖα, εἰ μὴ ὥς τι φυλάττεσθαι * κατὰ τὸ εἰδος, τὸ μὴ διαλυόμενον ἐν τῷ ἀτόμῳ. Ἐπεὶ οἱ ἀναλυόμενοι ἄνθρωποι, ἢ ἀεὶ ζήσονται, ἢ ἀεὶ τροφῆς χρήσονται ἐπ' ἄπειρον τούτοις αὐξηθήσονται τὰ σώματα, ἢ ἔσονται καὶ ἐκεῖ ἐκκρίσεις, καὶ ἄλλαι ἀισχημοσύναι. ὥς τε τοσοῦτον ἀναλύεσθαι, ὅσον πρέπεται εἰς τροφήν. ὧν ἑκάτερον ἐστὶν ἄπορον. πρὸς τοῦτο δὲ ἀποκείνεται ὁ μαχούμετ, ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας λέγων· ὡς οὐκ ἔσται ἐκεῖ ἔκκρισις ἀισχρῶν, ἀλλὰ κάθαρσις διὰ ἱδρώτων. καὶ παρέχει παράδειγμα, τὴν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μητρὸς παιδα (ἐς τρεφόμενον, ὡς φησὶν) οὐκ ἐκκρίνει. ἀλλ' οὔτε τὸ παράδειγμα τοῦτο, οὔτε ὁ λόγος πρὸς λύσιν ἐστὶν ἱκανός, εἴ τις διϐλέπει. εἰσὶ γάρ τινα ἐν τοῖς ἁπλοῖς, λόγον ἔχοντα πλειστηρίου· ἅπερ ἐν τοῖς πλείοσι ὄντα, πρὸς ἁπλοῦς, ἐκείνοις ἐστίν. Ἐπεὶ ἡ χρῆσις ἀφροδισίων ὅτε ἐκεῖ, εἰ μὴ μάτην εἴη, ἔσεται καὶ γρῆσιν ἔσεσθαι ὡς πρὸ καὶ νῦν. πολλοὶ ἄρα γρυνηθήσονται μετὰ τὴν ἀνάστασιν, πρὸ τῆς ἀναστάσεως μὴ ὄντων. μάτην ἄρα ποσοῦτον ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις παρατέτανται, ἵνα παύτοδυναμοῦσαι τὴν αὐτὴν ἔχοντος φύσιν, λάβωσιν τὴν ζωήν. Ἐπεὶ ἡ μακαριότης ἐν τῷ λαγνεύειν καὶ πολλὰς ἔχειν γυναῖκας ὅτε, οἱ μετὰ τὴν ἀνάστασιν γρυνηθησόμενοι, οὐ δ' ωὐήσονται εἶναι μακάριοι, εἰ μὴ γυναῖκας πολλὰς λαβόντες. οὐ δ' ωὐήσονται δὲ λαβεῖν οὔτε διὰ αἰμονας, ὅτι κακοδαίμονας. ἀναμὺξ ἄρα δεήσει, μέχρις οὗ ἄλλαι πλείους γρυνηθῶσι. καὶ οὕτω δεήσει πολλὰς μὲν γρυνᾶσθαι γυναῖκας, ὀλίγους δὲ ἄνδρας· καὶ ὅτως ἐν βραχεῖ καιρῷ ἔσται ἡ ἀρχὴ τῶν γυναικῶν. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔσται ἀνθρώπων γρῆσις, οἱ γρυνηθησόμενοι ἢ πάλιν φθαρήσονται, ἢ ἔσον ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι. εἰ μὴ φθαρήσονται, πολλὰ ἔψεται

poterunt mori, uel alio quodã modo deficere. ſicut & ipſe Mahometus in ſua doctrina dicit: Deus interimet mortem, & poſt hæc reſurgent immortales & integri. Aſſumptio igitur cibariorum nequaquam eſt neceſſaria. Similiter autem neque rerũ uenerearum uſus, quoniã neq; nunc eſt neceſſarius, niſi ut ſeruetur ſecũdum ſpeciem quod nõ poteſt ſeruari in indiuiduo. Itẽ homines qui reſurgent, uel ſemper uiuent, et ſemper nutrientur. Et ſi ſemper nutrientur, conſequens his, quod augebuntur corpora, uel erunt & illic egeſtiones & aliæ fœditates, ut tantũ reſoluatur quantum cõuertitur in cibũ, quorum utrunq; eſt inconueniens. Ad hoc autem reſpondet Mahometus in libro ſuiipſius doctrinę, dicens: quod non erit illic egeſtio ſordiũ, ſed purgatio per ſudorem. Et adducit exemplum pueri in utero matris exiſtentis, qui nutritur (ut dicit) & non egerit. Sed neq; exemplum huius, neq; ratio, ſi quis diligenter reſpiciat ſolutionem, eſt ſufficiẽs. Sunt enim quædam de perfectione imperfecti, quæ in re perfecta eſſent magnæ imperfectiones. Item ſi uſus rerũ uenerearũ eſt illic, niſi fruſtra eſſet, ſequereẽ & generationẽ fore ſicut etiã nunc. Multi igitur naſcentẽ poſt reſurrectionẽ, qui ante reſurrectionẽ non fuerunt. Fruſtra igitur in tantum mortuorũ reſurrectio elongatur, ut omnes ſimul qui eandẽ naturã habent, uitã capiant. Item ſi beatitudo in luxuriando, & multas mulieres habendo eſt, qui poſt reſurrectionem naſcentur, non poterũt eſſe beati niſi mulieres multas capiant. Non poterunt autem capere neque fœlices, neque infœlices: igitur remanent, quouſque plures aliæ naſcantur. Et ſic oportebit plures quidem naſci mulieres, paucos autem uiros, & ſic in breui tempore erit imperium mulierum. Item ſi poſt reſurrectionẽ erit hominũ generatio, qui gignentur, uel rurſus corrũpentur, uel erũt incorruptibiles & immortales. Niſi corrũpentur, multa

Rei uenereæ uſus.

Reſurrectionẽ conſequẽtia ab ſurda, ex Maho. metidoctrina.

sequentur incõuenientia: tum quia erit multiplicatio in infinitũ, tum quia quorum erit similis generatio, nõ erit similis generationis terminus. Homines enim p generationẽ quæ est ex spermate, nũc quidẽ corruptibilẽ uitã habent, tunc aũt incorruptã habebũt. Et præter hęc: Oẽme genitũ corruptibile esse necesse est, propterea quod generatio & corruptio sunt cõtraria, & circa idẽ. Si aũt quí tunc gignẽtur homines corruptibiles erũt & morietur, si rursus nõ resurgent, sequit illorũ animas semp manere separatas à corporib. quod est incõueniens, cũ sint eiusdẽ speciei cũ animabus eorũ quí resurgent. Si aũt & illí resurgẽt, oportebit & illorũ resurrectionẽ alios rursus expectare, ut simul omnibus qui eaſidẽ naturã partici pant, donũ resurrectionis cõferatur. Itẽ ipse Mahometus unũ solum ponit diẽ resurrectionis, id est in fine mũdi, in die iudicij: de resurrectiõe aũt illorũ, uel de natiuitate, nullã omnino mentionẽ facit. Itẽ nulla ratio esse uidetur, quare oporteat quosdã expectare ad simul resurgendũ, si non oportebit oẽs expectare. Si aũt quis dicat, quod in his quí resurgẽt erit quidẽ usus cibariorũ & rerũ uenerearũ, sed neque propter conseruationẽ uel augmentum corporis, neq; propter humanæ speciei augmentũ uel permansionẽ, solũ aũt propter uoluptatẽ, quæ talibus actiõibus accidit, ut nulla uoluptas hominib. absit in extrema mercedis retributiõe, sicut palàm Mahometus in libro de doctrina sua dicit. Manifestũ igitẽ, quod hoc multismodis incõuenienter dicitur. Primũ quidẽ, quod resurgentiũ uita erit melius ordinata quàm hæc quæ præsens est. In hac autem uita impossibile & inordinatũ quoddam esse uidetur, si quis propter uoluptatem utatur cibarijs uel rebus uenereis, sed non propter necessitatem reseruandi corpus, uel procreandi filios. Et hoc rationabiliter. uoluptates enim in prædictis actionibus non possunt esse actionum fines. Sed econuerso potius quidem

ἔψιτου ἄρτα· τοῦτο μὲν, ὅτι ἔσται ὁ πολλαπλασιασμὸς ἐπ' ἄπειρον· τοῦτο δὲ, ὧν ὄντων ὁμοία ἡ γένεσις, οὐκ ἔσται ὁμοίου καὶ ὁ τῆς γενέσεως ὅρος. νῦν μὲν ἔχουσι φθαρτὸν ζωὴν, τότε δὲ ἄφθαρτον. καὶ παρὰ ταῦτα, πᾶν τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν εἶναι ἀναγκη, διὰ τὸ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἐναντία εἶναι καὶ περὶ τὸ αὐτό. εἰ δὲ οἱ τότε γεννηθησόμενοι ἄνθρωποι φθαρτοὶ ἔσονται, καὶ ἀποθανοῦνται, εἰ πάλιν οὐκ ἀναστήσονται, ἔσονται τὰς ἐκείνων ψυχὰς ἀεὶ μένειν τῶν σωμάτων κεχωρισμένας· ὅπερ ὄντων ἄτοπον, πῶς αὐτοὺς εἰδότας οὔσας τὰς τῶν ἀναστάντων ψυχὰς. εἰ δὲ μὴ ἐκεῖνοι ἀναστήσονται, ἔσται καὶ τὴν ἐκείνων ἀνάστασιν ἄλλους πάλιν ἀναμένειν, ὡς θ' ἅμα πᾶσι τοῖς τῆς αὐτῆς φύσεως μεταχοῦσι τὴν δωρεὰν χαρισθῆναι τῆς ἀναστάσεως. Ετι δὲ αὐτὸς ὁ μαχούμετ, μίαν μόνην τίθησιν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, πυνθάνεσιν γὰρ τοὺς τὸν κόσμον, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως ἐκείνων, ἢ τῆς γενέσεως, οὐδὲ μίαν ποιεῖται παράστασιν μνήμην ποιεῖται. Ετι οὐδὲ εἰς λόγον εἶναι δοκεῖ, διατί δεῖ πάντας ἀναμένειν πρὸς τὸ ὁμοῦ ἀναστῆναι, εἰ μὴ δεῖ πάντας ἀναμένειν. εἰ δέ τις λέγει. ὅτι γὰρ τοῖς ἀνιαμένοις ἔσται μὲν χρῆσις σιτίων τε καὶ ἀφροδισίων, ἀλλ' οὔτε διὰ σωτηρίαν ἢ αὔξησιν τοῦ σώματος, οὔτε διὰ τὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶδους αὔξησιν ἢ διαμονὴν, μόνον δὲ διὰ τὴν παρεμπτώσιν τῆς τοιαύτης πρόσξεσιν ἡδονῆς, ἵνα μηδεμία τῆς ἀνθρώποις ἡδονὴ ἄπρακτος ᾖ τῇ ἐσχάτῃ μισθοδοσίᾳ, ὥσπερ διαβρήδην ὁ μαχούμετ ἐν τῇ ἑαυτοῦ διδασκαλίᾳ φησί, δῆλον ὡς πολλαχῶς ἀτόπως λέγεται πρῶτον μὲν, ὅτι οἱ τῶν ἀνισταμένων ζωὴ τῆς παρούσης διαπρεπεστέρα ἔσται· ἐν πάντῃ δὲ τῇ ζωῇ, ἐμπαθὲς καὶ ἄτακτον εἶναι δοκεῖ, εἴ τις διὰ μόνην ἡδονὴν χρῶτο τοῖς σιτίοις τε καὶ ἀφροδισίοις, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος, ἢ τοῦ παιδοποιεῖσθαι, καὶ τοῦτ' ὀρθῶς. εἰ γὰρ ἐν ταῖς παθ ερημίαις ἐνεργείαις ἡδονὰ, οὐκ αὐτάρκεις ἐνεργείαις τέλη, ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν μᾶλλον.

ἡ γὰρ φύσις πρὸς τοῦτο τὰς ἡδονὰς ἔτα-
ξεν ἐν ταύταις ταῖς ἐνεργείαις, ἵνα μὴ διὰ
τὸν πόνον τὰ ζῶα τῶν ἀναγκαίων τούτων
τῆς φύσεως ἔργων ἀφίστανται· ὃ συμβαι-
νοιεν ἄν, εἰ μὴ τὰ ζῶα ἡδοναὶ προεκαλοῦν-
το. ἔστι νῦν τοίνυν ἀπρεπὴς καὶ παράλογος
ἐνέργεια αὕτη τελεῖται. οὐδαμῶς ἄρα ἐν τοῖς
ἀνεσταλμένοις, ὧν ἡ ζωὴ διατέτακται τοιάδε
τις, τοιούτων ἔσται χρῆσις· καὶ πολλῷ
ἔλαττον ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ μέλλουσα ἔσται
εὐδαιμονία. ἄλλως γάρ, τί ἐκώλυε καὶ τὰ
λοιπὰ ἄλογα ζῶα εὐδαίμονα εἶναι, ἐν ταῖς προ-
ειρημέναις ἐνεργείαις ἡμῖν κοινωνοῦντα; Ε-
πεὶ δὲ ἐν πάσαις ταῖς ἐνεργείαις ἡ ἐσχάτη τοῦ
ἀνθρώπου εὐδαιμονία ἔστιν, ὡς ὁ μαχούμετ
ἐλαφρῶς ἂν δοκεῖ λέγειν, τίνι χαίρειν νῦν
ἔοικεν ἐγκρατεύεσθαι τούτων, ἀλλ' οὐ μᾶλ-
λον ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐδίειν τε καὶ ἀνολα-
πύειν, ἵνα ἐνταῦθα εὐδαίμονες τινὲς ὦ
μεν; ἀλλὰ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ πα-
ρὰ τοῖς σπέρμασιν δὲ αὐτοῖς, σεμνότερον
δοκεῖ ἐγκρατεύεσθαι τούτων. ἔχουσι δὲ καὶ γυ-
ναῖκας ἄνδρας θεωρητικοὺς καὶ ἐγκρατεῖς, οὓς
μάλιστ' ἐπαινοῦσιν. ἀλλ' ἐπεὶ ἀνόητον δεῖ λέγειν
λογικῶς διαλέγεσθαι ἀνθρώπῳ φρονήσεως παν
τάπασιν ἐστερημένῳ, ἐᾶτέον σωφρονεῖν
αὐτοῖς, καὶ λέγειν, εἰ ἐν ταύταις ταῖς ἐνερ-
γείαις ἡ ἐσχάτη τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονία
ἐστί, τί ποτ' ἐστὶ ἄρα ἡ χωρισθεῖσα ψυχὴ πρὸ
τῆς ἀναστάσεως, ἢ μήτε ἐδίειν δυναμένη, μή
τε ἀπολαύειν; ἀλλ' οὐδ' οἱ ἄγγελοι ποτε
εὐδαιμονήσουσι εἶναι εὐδαίμονες, τῶν τοιού-
των ἡδονῶν ἀγεύστοι. Επι εἰ ἐν τῷ πολλὰς
μὲν ἔχειν γυναῖκας, ἀναριθμήτους δὲ παλ-
λακὰς καὶ νεωτέρας, ἡ ἐσχάτη τῶν ἀνδρῶν
εὐδαιμονία ἐστί, πῶς ἂν δύναιντο αἱ γυναῖ-
κες ἐν εὐδαίμονες, εἰ μὴ ἔχοιεν πλείους ἄν-
δρας; ἀλλὰ πάλιν, πῶς δυνατὸν τὸν ἄν-
δρα ἐν μακάριον, ὃν τινα ἡ γυνὴ πολλοὺς ἄλ
λους ἄνδρας ἔχει; ἀνάγκη τοίνυν, ἢ τὴν γυναῖ
κα εἶναι εὐδαίμονα, καὶ τὸν ἄνδρα δυσυχῆ· ἢ
τὸν μὲν ἄνδρα μακάριον, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ
τὰς νεωτέρας αὐτοῦ, κακοδαίμονας. πῶς οὖ δυ
νατὸν, ἐν μακάριον, ὃ πᾶσα ἡ οἰκία ἣν ἀγα-
πᾷ, ἀθλία καὶ κακοδαίμων ἐστίν; εὐλογώτερον
οὖν λέγειν, καὶ οὓς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας
ἀθλίας

quidem natura ad hoc uoluptates ordi-
nauit in his actionibus, ut non propter la
borem animalia ab his necessarijs natu-
ræ operibus elongarentur: quod accide-
re posset, nisi animalia uoluptates prouo
carent. Est igitur ordo inconueniens &
præposterus, si propter solas uoluptates
actiones hæ perficiantur. Nequaquam
igitur in his qui resurgent, quorum uita
bene ordinatissima supponitur, taliũ est
usus, & multo minus in talibus futura e-
rit fœlicitas. aliter enim quid prohibet, et
reliqua animalia irrationalia fœlicia esse
in prædictis actionibus, quæ nobiscum
cõmunicant? Item si in his actiõibus ex-
trema hominis fœlicitas est, sicut Maho-
metus palàm dicere uidetur, cuius gratia
nunc oportet ab his contineri, & non po
tius die ac nocte comedere & luxuriari,
ut & hic fœlices esse possimus? Sed apud
oẽs homines, & apud Saracenos ipsos
honorabilius uidetur, continere ab his.
Habent aũt & quosdam uiros speculati-
uos & cõtinentes, quos maxime laudãt.
Sed quoniã fatuum est, ualde rationabili
ter loqui cum homine prudẽtia omnino
priuato, liceat simul insanire et dicere: Si
in talibus actionibus extrema hominis
fœlicitas est, quid faciet igitur anima se-
parata ante resurrectionẽ, quæ neq; co-
medere, neq; luxuriari potest? Sed neq;
angeli poterũt esse fœlices, cum tales uo-
luptates non gustent. Item si in habendo
quidẽ multas mulieres, innumerabiles
autem pellices & iuniores extrema homi
num fœlicitas est, quomodo possent mu
lieres fœlices esse, nisi haberent plures ui
ros? Sed rursus, quomodo possibile est ui
rũ esse beatũ, cuius uxor multos alios ha
beat uiros? Necesse igitur, uel mulierem
beatam esse, & uirum infœlicem: uel ui-
rum quidem fœlicem, mulieres autem
& iuniores eius infœlices. Quomodo
autem possibile est, esse beatum ali-
quem, cuius omnis domus quam a-
mat misera & infœlix est? Rationa-
bilius igitur est, & uiros & mulieres
miseras

Voluptates in quẽ usum à natura institutæ.

Cõtinentia ipsis etiam Saracenis laudabilis

miseras esse et infœlices. Hic tanꝯ in trãsgressione dicta sufficiãt, ad demonstrandum irrationabilem esse legem secundũ finem & præmium quod promittit. Irrationabilis est & secũdum alia multa quæ in hoc continentur, sicut id quod frequẽter inducitur, quod Deus iurat per fidelem urbem, & per ficetum & oliuetum:

Iuramentorum Dei in Alcorano absurditas.

quod palàm apparet in Capitulo Eltim, quod interpretatur ficus. Homines per maiores suos iurant, sicut per Deum, uel per sanctos: Deus autem nõ habens maiorem per quem iurare posset, consueuit per seipsum iurare, ut ipse ad Abraam iurauit, sicut fertur in primo Geneseos. Per ficetum autem uel oliuetum iurare, uanum est et irrationale omnino. Item ipse

Quare uinum prohibeat.

prohibet uinum, propter ebrietatis euasionem, sicut in pluribus locis dicit. Sed cum uinum per seipsum malum non sit, sufficit solam ebrietatem cauere. Sed uidetur omnes Saracenos suspectos habere, quod nullus eorum possit uel mediocriter, uel cum sobrietate uino uti, unde eius dehortatio ex necessitate cogit uel malum esse uinum simpliciter, uel Saracenos uniuersaliter incontinentes esse.

QVOD LEX SARACENORVM *manifesta comineat mendacia.* Cap. IX.

NOno oportet considerare, quod lex hæc non est lex Dei, quoniam manifesta cõtinet mendacia, Deus enim summa & prima est ueritas, à quo dici aliquod mendaciũ, est impossibile. In Alcorano in cap. Ionę dicit: Quis in ueritatẽ ducit? & respondẽs dicit, Deus dirigit ueritatem, & qui dirigit ueritatem est ueritas, & conuenit eum imitari. Et post hęc uere non cõgruit diuinę legi, dici aliquid sine Deo, sed mendacium et figmentum absq; Deo dicitur. Sicut enim inquit Augustinus: Si in euangelio unum solum mendacium inueniretur, totum euangelium secundum eandem rationem suspectum esset & falsum. Alcoranum autem, multa quidem uera continet, quæ

ἀβλίας εἶν καὶ καικοδ' αἰμονας. τοῦτο ὡς πρὸ ὧν πρεκβάσει ἐρημία, ἀρκείτω πρὸς τὸ δεῖξαι ἄλογον εἶν τὸν νόμον, κατὰ τὸ τέλος καὶ τὸ ἄθλον ὃ ὑπισχνεῖται. ἄλογον δὲ καὶ κατ' ἐτέρα πολλὰ, τὰ ὧν τούτῳ πρδιεχόμενα. ὡς πρὸ αὐτόθι συνεχῶς παρεμβάλλεται ὁ θεὸς ὀμνὺς κατὰ τῆς πίστεως πόλεως, καὶ πρὶ τοῦ συκεῶν & καὶ τοῦ ἐλαιῶν & ὃ φάνεται διαρρήδην ὧν τοῦ κεφαλαίω τοῦ ἐλτὶμ, ὃ ἑρμηνεύεται συκή. οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὶ τοῦ μείζονος ὀμνύουσιν, οἷον πρὶ τοῦ θεοῦ, ἢ τῶν ἁγίων. ὁ δὲ θεὸς μὴ ἔχων μείζονα καθ' οὗ ἂν ὀμόσῃ, εἰώθων ὀμνύναι καθ' ἑαυτοῦ, ὡς αὐτὸς ἔφη τοῦ ἀβραὰμ, ὡς λέγεται ὧν τοῦ πρώτῃ τῆς γενέσεως. τὸ δὲ κατὰ τοῦ συκεῶν ἢ τοῦ ἐλαιῶν & ὀμνῦσαι, μάταιον δὴ, καὶ ἄλογον πανταπλῶς. Επ αὐτὸς κωλύει τὸν οἶνον, οἷς τλὶ τῆς μέθης ἀποφυγλὼ. ὡς φησὶν ὧν πλείοσι τόποις. ἀλλὰ τοῦ οἴνου μὴ καθ' ἑαυτὸν ὄν & κακοῦ, ἤρκει μόνλω τλὶ μέθλω φυλάξασθαι. ἀλλὰ δοκεῖ πάντας τοὺς σαρρακηνοὺς ὑποπτεύειν, ὡς μηδενὸς αὐτῶν δυναμένου ἢ μετρίως, ἢ μετὰ νήψεως χρῆσθαι τῷ οἴνῳ. ὅθεν ἡ τούτου ἀποτροπὴ, οὐ ἀνάγκης ἀναγκάζει λέγειν, ἢ καινὸν εἶν τὸν οἶνον ἁπλῶς, ἢ τοὺς σαρρακηνοὺς ἀκρατεῖς ὑπάρχειν καθόλου.

ΟΤΙ Ο ΤΩΝ ΣΑΡΡΑΚΗΝΩΝ νόμος ὁμολογουμένως περιέχει ψεῦδος.

ΕΝναρον δεῖ θεωρεῖν, ὅτι ὁ νόμος οὗτος οὐκ ἔστιν νόμος θεοῦ, ἐπεὶ ὁμολογούμενα περιέχει ψεῦδη. ὁ γὰρ θεὸς πρώτη καὶ ἄκρα ὄντων ἀλήθεια, παρ' οὗ λεχθῆναί τι ψεῦδος ἀδύνατον. ὧν τοῦ ἀληθεύω δὲ ὧν τοῦ κεφαλαίω τοῦ ἰωνᾶ φησὶ, τίς εἰς τλὶ ἀλήθειαν ἄγει; καὶ ἀποκρίνεται, εἰ πὲ, ὁ θεὸς κατευθύνει τῇ ἀληθείαν· καὶ ὁ κατευθύνων τλὶ ἀλήθειαν, ἔστιν ἀλήθεια, καὶ προσήκει τὸν μιμεῖσθαι. καὶ μετὰ ταῦτα ἀληθῶς ἀχ ἁρμόζει θείῳ νόμῳ, πόδε λέγεσθαί τι ἄνου θεοῦ. ἀλλὰ τὸ ψεῦδος & πᾶσμα ἄνου θεοῦ λέγεται. ὡς γὰρ φησιν αὐγασῖν&, εἰ ὧν τῷ εὐαγγελίῳ ὧν μόνον ψεῦδος εὑρέσκετο, ὅλον ἂν τὸ εὐαγγέλιον πρὶ τὸν αὐτὸ λόγον ὑποπτον λῶ & ψεῦδος ἀκριβεσθκιασμένον. τὸ δὲ ἀληθεύοντος, πολλὰ μὴ ἀληθῆ περιέχει,

ὥστε

ρῦ π τοῦ ϑυαγγελίῳ καὶ τοῦ νόμῳ μωσέως καὶ τοῖς προφήταις προειρήκασι. ἀλλ' αὐτὸς ὁ μαχούμετ τοσαῦτα ἐκ τῶν ἰδίων προείβαλε ψεύδη, ὡς ϑ' ὅλον ἀληθῶς ὕποπτον καὶ ψεῦδος ὀφείλει νομίζεσθαι, καὶ ὀργὴν τοῦ ψεύστου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. ἀνάγονται δὲ τὰ ὑπ' ἐκείνῳ ψεύδη περὶ ἑαυτοῦ, περὶ τῶν χριστιανῶν, περὶ τῶν ἰουδαίων, περὶ τῶν ἀποστόλων, περὶ τῶν πατριαρχῶν, περὶ τῶν δαιμόνων, περὶ τῶν ἀγγέλων, περὶ τῆς παρθένου μαρίας. περὶ τοῦ χριστοῦ, περὶ τοῦ ϑεοῦ. καὶ περὶ ἑαυτοῦ μὲν φησιν, ὅτι ἐστὶ τέλος, καὶ σφραγὶς, καὶ σιωπὴ πάντων τῶν προφητῶν. καὶ προστάττει ἀποκτεινύναι πάντα τὸν μετ' αὐτὸν διϊσχυριζόμενον εἶναί τινα προφήτην. ἀλλὰ μὴ δυνηϑῆναι ἡ χεὶρ κυρίου, ὡς τε μὴ δύνασθαι μετ' ἐκεῖνον δοῦναι ἑτέρῳ πνεῦμα προφητείας. καὶ ὅτι οὐ μόνον οἱ χριστιανοὶ καὶ οἱ ἰουδαῖοι λέγουσι παρ' αὐτοῖς εἶναι προφήτας μετ' ἐκεῖνον, πνεῦμα προφητείας ἐσχηκότας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐδέξαντο ἐν βαβυλῶνι προφήτην τινὰ σόλεμ ὀνομαζόμενον, ὃ ἑρμηνεύεται κλίμαξ, ὃν οἱ τάρταροι ἀπέκτειναν, καὶ μετ' αὐτοῦ οὐκ ὀλίγον πλῆϑος σαρρακηνῶν. Επὶ δὲ περὶ ἑαυτοῦ φησίν, ἐπαίρων ἑαυτὸν, ὡς παρ' ἐκ προσώπου τοῦ ϑεοῦ· ὅτι εἰ πάντες ἄνϑρωποι συναχϑεῖεν, καὶ πάντα τὰ πνεύματα οἱ ἄγγελοι, οὐκ ἂν δύναντο ποιῆσαι ῥητοῦτον ἀληϑράνου, οἷον τοῦτο βλέπ. εἰ τοίνυν οὕτω τοῦτο νοεῖ, ὡς μὴ δυνησομένων ἐκείνων ποιῆσαι ἄνευ τῆς τοῦ ϑεοῦ βοηϑείας. καὶ τί ϑαυμαστὸν, εἰ μὴ δυνήσονται τοῦτο, ὅπερ καὶ αὐτὸς οὐκ ἄνευ ϑεοῦ πεποιηκέναι φησίν; εἰ τοῦτο νοεῖ, ὡς οὐκ ἂν δυνηϑέντων ἐκείνων ποιῆσαι, εἰ καὶ παρὰ ϑεοῦ βοηϑοῖντο. ἀλλὰ τοῦτο φανερὰ βλασφημία ἐστὶ. περὶ δὲ τῶν χριστιανῶν φησιν, ὡς διδόντων τοῦ ϑεῷ κοινωνόν· ὃ φανερῶς ἐστὶ ψεῦδος. φασὶ γὰρ οἱ χριστιανοὶ καϑ' ὅλου τοῦ κόσμου, ὅτι ὁ ϑεὸς ἐστὶ μαλιστα εἷς, καὶ ἁπλούστατος. μετὰ ταῦτα φησὶν, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ τελτουμπε, ὃ ἑρμηνεύεται μετανοια, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ϑεοποιοῦσι τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς μοναχούς· ὃ ψεῦδος ἐστί. τοῦτο δ' ἔφη ὁ μαχούμετ, ὡς ἄνϑρω-

quæ in euangelio & lege Moysi & prophetis continentur: sed ipse Mahometus tot ex propriis manifesta inserit mendacia, ut totum ferè suspectum et falsum debeat existimari, opus illius qui mendax est & pater eius. Reducuntur autem quę in eo mendacia continentur, ad decẽ genera principalia. Dicit enim mendacia de seipso, de Christianis, de Iudæis, de Apostolis, de patriarchis, de dæmonibus, de angelis, de uirgine Maria, de Christo, de Deo. Et de seipso quidem dicit, quod est finis & sigillum & silentium omnium prophetarum. Et iubet interimi, quicunque post eum se prophetam esse asseruerit. Sed nõ sic contracta est manus Domini, ut non posset post illum dare & alteri spiritum prophetię. Et quod non solum Christiani & Iudæi dicunt apud eos esse prophetas, qui post illum spiritum prophetiæ habuerunt, sed & ipsi susceperunt apud Babylona prophetam quendam, qui Solem appellabatur, quod interpretatur scala, quẽ Tartari interemerunt, & cum eo nõ paucã multitudinem Saracenorũ. Item de seipso dicit, seipsum extollens tanquam ex persona Dei, Quod si omnes homines cõgregarentur, & omnes spiritus uel angeli, non possent facere tale Alcoranum sicut est hoc. Vel igitur sic hoc intellige, quod non poterunt illi facere absque auxilio Dei: et quid mirum si non poterunt hoc, quod & ipse non sine Deo se fecisse dicit? Vel hoc intellige, quod neque potuissent illi facere, etiam si à Deo adiuti essent. Sed hoc manifesta blasphemia est. De Christianis autem dicit, quod dant Deo socium: quod manifestum est mendacium. Dicunt enim Christiani totius mundi, quod Deus est maxime unus & simplicissimus. Post hæc dicit in capitulo Telteumpe, quod interpretatur pœnitentia, quod Christiani deificant episcopos suos, & pontifices, & monachos: quod falsum est. Hoc autem dixit Mahometus, tanquam

Decem genera mendaciorum in Alcorano.

1. de seipso.

Solẽ prophetã.

2. de Christianis.

homo ignarus Christianæ linguæ. Christiani enim Chaldæi & omnes oriẽtales, uocant episcopos et monachos, colentes eos, Rampan, quod interpretatur magi

Rampa. ster, uel maior meus. In arabica autem lingua, rampa est nomen Dei, quod interpretatur dominus, absolute, quod & de solo intelligitur Deo. Sicut & apud nos quando dicimus, Dominus tecum. Falsò igitur dicit Mahometus, quod deos Christiani hos uocant. Item idem dicit de Christianis, quod deificant Mariam. Inducit autem in capitulo Elmeide, quod interpretatur mensa, quod Christus excuset se de eo apud Deum, quod non dixit mundo, matrem eius esse deã.

Maria Christianis nõ pro dea. Et uerè: neque Christiani hoc dicunt, Mariam uidelicet esse Deum uel deam, sed dicunt, quod fuit purissima mulier. Etenim euangelium non deam eam no

Ioh. 2. & 19. minat, uel nunciam, sed mulierem.

Item inducit in eodem capitulo, dicens de Christianis & Iudæis, quod non sunt hi filij Dei, uel amici Dei. Quod ostendit ex eo, quod affliguntur pro peccatis, sicut ipse dicit. Hæc autem demonstratio falsa est omnino, Multæ enim tribulationes iustorum. Et sicut ad He-

Heb. 12. breos dicit Apostolus: Flagellat omnem filium quem suscipit. Aliter tamen iusti, & aliter impij flagellantur à Deo. Etenim ipsis Saracenis multa flagella Tartari intulerunt, & si legem non habeant.

8. De Iudæis. De Iudæis dicit Mahometus in capitulo Telteumpe, quod interpretatur pœnitentia, quod deificant Eleazar, & dicunt quod ipse est filius Dei. Hoc autem manifeste est mendacium. Iudæi enim nullum hominem Deum faciunt, neque filium Dei dicunt esse. Item in capitulo Elnasa, quod interpretatur mulieres, dicit quod ipsi iudęi dicũt interemisse Christum Iesum filium Mariæ apostolũ Dei. Hoc autem manifeste est mendaciũ. nõ enim Iesum, Christum dicunt esse Iudęi, nec apostolum fuisse Dei, sed hominem iniquum. & dicunt ipsi, propter blasphemiam

ἄνθρωπον ἀντιτιθέμενον τῆς διαλέκτου. οἱ γὰρ χριστιανοί, καλοῦσι, καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τολικοὶ χριστιανοὶ καλοῦσι τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς μοναχοὺς, τιμῶντες αὐτούς, ῥαμπᾶν· ὁ ἑρμηνεύεται διδάσκαλε, ἢ μείζων ἐμοῦ. ἐν δὲ τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ τὸ ῥαμπᾶ, ἔστιν ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὃ ἑρμηνεύεται κύριος, ἀπολελυμένως, καὶ πρὸς μόνου νοούμενον τοῦ θεοῦ· ὥσπερ καὶ παρ' ἡμῖν, ὅταν λέγωμεν, ὁ κύριος μετὰ σοῦ. ἐπὶ τοίνυν ὁ μαχούμετ, ὅτι θεοὺς οἱ χριστιανοὶ τούτους καλοῦσιν. ἐπὶ ὁ αὐτὸς φησὶ περὶ τῶν χριστιανῶν, ὅτι θεοποιοῦσι τὴν μαρίαν. εἰσάγει δὲ καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἐλμεϊδὴ, ὃ ἑρμηνεύεται τράπεζα, τὸν χριστὸν παραιτούμενον ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν θεὸν, ὡς οὐκ εἰπόντος τοῦ κόσμῳ, θεὸν εἶναι τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἀληθῶς. οὐδὲ οἱ χριστιανοὶ τοῦτο φασὶ, τὴν μαρίαν μαρίαν, δηλονότι θεὸν εἶναι ἢ θεάν, ἀλλὰ λέγουσι ψιλὴν γυνᾶικα γυναῖκα. καὶ γὰρ τὸ ἄγγελον, ὃ θεὸν αὐτὴν ὀνομάζει, ἢ ἀγγελίδα, ἀλλὰ γυναῖκα. ἐπὶ εἰσάγει ἐν τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίῳ, λέγων περὶ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἰουδαίων, ὡς οὐκ εἰσὶν υἱοὶ θεοῦ, ἢ φίλοι θεοῦ· ὁ δὲ ἔκνυσιν ἐκ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἁμαρτιῶν, ὡς αὐτὸς φησίν. αὕτη δὲ ἡ ἀπόδειξις, ψευδὴς ὅτι παντελῶς. πολλαὶ γὰρ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων. καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἑβραίους φησὶν ὁ ἀπόστολος, μαστιγοῖ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. ὅμως καὶ οἱ δίκαιοι οἱ ἀσεβεῖς μαστίζουσι παρὰ τοῦ θεοῦ. καὶ οὐ γὰρ τοῖς σαρακηνοῖς, πολλὰς ἐπλήγκαν οἱ ταρτάροι μάστιγας, καὶ τινὲς μὴ ἔχοντος. περὶ δὲ τῶν ἰουδαίων φησὶν ὁ μωαμέθ, ἐν τοῦ κεφαλαίῳ τῶν τελτεούμπε, ὃ ἑρμηνεύεται μετάνοια, ὡς θεοποιοῦντων τὸν ἐλεάζαρ, καὶ λεγόντων ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ φανερῶς ἐστὶ ψεῦδος. οἱ γὰρ οἱ ἰουδαῖοι, οὐδένα ἄνθρωπον θεοποιοῦσιν, οὔτε υἱὸν θεοῦ φασὶν εἶναι. ἐπὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἐλνισᾶ, ὃ ἑρμηνεύεται γυναῖκες, φασὶν αὐτοὺς οὗτοι ἰουδαῖοι λέγειν ἀποκτεῖναι τὸν χριστὸν ἰησοῦν, τὸν υἱὸν μαρίας, τὸν ἀπόστολον τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ φανερῶς ἐστὶ ψεῦδος. οὐ γὰρ τὸν ἰησοῦν, χριστὸν εἶναι φασὶν οὐκ ἰουδαῖοι, ἀλλ' οὐδὲ ἀπόστολον ἡγοῦνται θεοῦ, ἀλλ' ἄνθρωπον πονηρόν. καὶ φασὶν αὐτοὺς πρὸς βλασφημίαν

φημίας αὐτὸν ἀποκτεῖναι. περὶ δὲ τῶν ἀποστόλων φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἀρὰμ, ὃν φησὶ πατέρα γενέσθαι τοῦ μωϋσέως, ὅτι ἐκεῖνοι ἐμαρτύρησαν καὶ εἶπον τῷ χεισῷ, ὡς εἶεν σαρρακηνοί, μιμηταὶ καὶ ἀποστολοι τοῦ μαχούμετ. τοῦτο δὲ ἔστι ψεῦδος. ὁ μὲν γὰρ χεισὸς καὶ οἱ ἀποστολοι, πρὸ τοῦ μαχούμετ γεγόνασιν ἑξακοσίοις ἔτεσιν. ὁ γὰρ μαχούμετ, ἐπὶ τῶν τοῦ ἡρακλείου χρόνων ἀνεφάνη, ὃς ἤρξατο βασιλεύειν τῷ ἑξακοσιοστῷ δεκάτῳ ἔτει τῆς τοῦ κυρίου σαρκώσεως· ὅθεν ὅπου εἰσὶν ἐπηκόσια ἔτη, ἀφ' οὗ γέγονεν ὁ μαχούμετ. εἰσὶ δὲ χίλιοι διακόσιοι, καὶ πλέον, ἐξ οὗ γέγονεν ὁ χεισὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι. καὶ πῶς ἠδύνατο οἱ ἀπόστολοι εἶναι σαρρακηνοί, καὶ μιμηταὶ τοῦ μαχούμετ, ᾧ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ ἐντέταλται (ὡς αὐτὸς φησιν ἐν τῷ ἀληθρανῳ, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἑλκαμὰρ εἶναι σαρρακηνῶν) ὁ πρῶτος πρίγκιψ σαρρακηνισμός, ἀπὸ τοῦ μαχούμετ ἤρξατο. οἱ ἀπόστολοι ἄρα, οὔτε σαρρακηνοὶ εἶναι ἠδύναντο, οὔτ' ἐκείνου μιμηταί, οὓς ἑξακοσίοις ἔτεσιν ἡγήσαντο. εἰ, εἰ σαρρακηνοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι, αὐτὸν ἀδύνατον εἶναι πρῶτον. περὶ δὲ τῶν πατριαρχῶν, τὰ αὐτὰ διϊσχυρίζεται. φησὶ γὰρ ἐν πλείοσι τόποις τοῦ ἀληθρανου, ὅτι ὁ ἀβραὰμ, καὶ ὁ ἰσαὰκ, καὶ ὁ ἰακὼβ, καὶ οἱ υἱοὶ ἐκείνων, σαρρακηνοὶ ἦσαν. τὸ δ' αὖ φησὶ καὶ περὶ τοῦ νῶε, ὅτι καὶ οὗτος σαρρακηνὸς, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐπῆλθεν ὁ κατακλισμὸς εἰς τὸν κόσμον, διὰ τὸ ἐκεῖνον καὶ παραινεῖν τοὺς ἀνθρώπους γενέσθαι σαρρακηνοὺς, αὐτοὺς δὲ ἀπαρνεῖσθαι. τοῦτο δὲ παντελῶς δῆλον ψεῦδος. πῶς γὰρ ἠδύνατο εἶναι σαρρακηνὸς, ὃς προηγήσατο τοῦ μωαμεθ διχιλίοις πενταπεντακοσίοις ἔτεσιν; ἔτι δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ μαχούμετ λέγοντος, ἑαυτὸν γενέσθαι πρῶτον σαρρακηνὸν ἐν τῷ κόσμῳ. ἀδύνατον δὲ λέγειν, τὸν νῶε καὶ τὸν ἀβραὰμ εἶναι σαρρακηνοὺς, ὡς αὐτῶν τοὺς σαρρακηνοὺς γεννησάντων. αὕτη γὰρ ἡ ἐξήγησις, ἐναντία δῆλον τῷ ἀληθρανῳ, ὅπου λέγοντα τὸν ἀβραὰμ μὴ γενέσθαι χριστιανὸν, μὴ δὲ ἰουδαῖον, ἀλλὰ σαρρακηνὸν ἀκριβῆ. ἀνάγκη δέ, ὡς πρὸς ἐκ τοῦ ἀβραὰμ γεγόνασιν οἱ σαρρακηνοὶ

sphemiam eum interemisse. De apostolis autem dicit in capitulo Abraam, quem dicunt patrem fuisse Moysi, quod illi testati sunt & dixerunt Christo, quod essent Saraceni, imitatoresq; et apostoli Mahometi. Et hoc autem est mendacium. Christus enim & apostoli ante Mahometum fuerunt sexcentis annis. Mahometus enim in temporibus Heraclij apparuit, qui incœpit imperare anno sexcentesimo decimo ab incarnatione Domini. Vnde uix septingenti anni sunt, ex quo fuit Mahometus. Sunt autem mille ducenti, & plus, ex quo natus est Christus & apostoli. Et quomodo apostoli potuerunt Saraceni esse, & imitatores Mahometi, cui ex persona Dei mandatum est (sicut ipse dicit in Alcorano, in capitulo Elcaminar) quod sit ipse primus Saracenus? Primus igitur Saracenismus à Mahometo incœpit. Apostoli igitur neq; Saraceni esse potuerunt, neq; illius imitatores quem sexcentis annis præcesserunt. Vel si Saraceni erant illi, impossibile est eum fuisse primũ Saracenum. De patriarchis idem asserit. Dicit enim in pluribus locis Alcorani, quod Abraam & Isaac & Iacob & filij illorum Saraceni erant. Idem autem dicit & de Noë, quod fuit Saracenus. Et quod propterea diluuium uenit super terram, quia ipse prædicabat hominibus, quod fierent Saraceni, & ipsi renuerunt. Hoc autem omnino est mendacium. Quomodo enim potuit Noë esse Saracenus, qui præcessit Mahometum duobus milibus quingentis annis. Item & ipse Mahometus dicit, seipsum fuisse primum Saracenum in mundo. Impossibile autem est, dicere, Noë & Abraam esse Saracenos, quod ipsi Saracenos genuissent. hæc enim expositio contraria est Alcorano, ubi dicitur: Abraam non fuisse Christianum, neq; Iudæum, sed purũ Saracenũ. Necesse igitur, sicut ex Abraã nati sunt

4. De apostolis.

Machumet sexcentis annis posterior Apostolis.

5. De patriarchis.

Noë.

Saraceni, sic ex eo & Noë Iudæi & Christiani nati sunt. Et dicunt etiam Saraceni, quod Deus promisit Mahometo, ut nullus introëat in paradisum ante eum. Et post hæc assumpsit eum Deus, & duxit in paradisum. Et uidit illic uiros & mulieres multas, & dixit: Quid est domine? Dominus autem dixit ad eum: Ne mireris, & hi enim imitatores tui sunt. Imitatores autem esse Mahometi impossibile, nisi per Alcoranum: sed hoc non fuit reuelatum ante tempora Mahometi, sicut in pluribus eius locis continetur, & maxime in principio. Huius autem figmenti mendacium quicunque intellectum habet, potest bene considerare, & propter hoc in talibus uersari non oportet.

VI. de dæmonibus. De dæmonibus autem speciale quoddam capitulum in Alcorano est, ubi palàm dicitur, quod dæmonum multitudo multa audientes Alcoranum, gauisi sunt, & testati sunt, quod per ipsum poterant saluari. Dixerunt autem & seipsos Saracenos, & saluati sunt. Hoc autem quantum mendacium continet, nõ est necessarium argumentatione quadã demonstrari.

VII. De angelis. De angelis autẽ dicit, quod omnes adorauerunt Adam, præter diabolum. Item dicit ipse, quod quando ad Deum uenit cum Gabriele, uidit in cœlo angelum unum qui milies maior erat mundo, & flebat suũpsius peccata. Et ipse ueniã suis precibus sibi impetrauit. Et multa alia falsissima dicit, de quibus latius narrabimus in fine presentis operis, cum dicemus uisionẽ maximæ fictionis, quã seipsum uidisse asserit. Item palàm dicere uidet de angelis, quod sunt corporei. Dicit enim in capitulo Sad, in pluribus locis, quod angeli ex igne creati sunt, homines aũt ex terra. Dicit enim in alijs locis, quod sunt magni spacio, sicut in sequentibus dicetur.

VIII. De uirgine Maria. De uirgine autem Maria dicit palàm in capitulo Abraam, quod ipsa fuit filia Abraam, Abraam aũt pater fuit Moysi & Aarõ. In capitulo aũt Mariem, quod interpretaẽ Maria, palàm dicitur,

σαρρακηνοί, οὕτως ἀπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ νῶε οἱ ἰουδαῖοι καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐγεννήθησαν. καὶ τοῦτο δέ φασιν οἱ σαρρακηνοί, ὡς ὁ θεὸς τῷ μαχούμετ ὑπεσχέτο, μὴ σὺ γὰρ εἰσελθεῖν εἰς τὸν παράδεισον πρὸ αὐτοῦ. καὶ μετὰ τοῦτο ἀνέλαβεν αὐτὸν ὁ θεὸς, καὶ ἤγαγεν εἰς τὸν παράδεισον, καὶ εἶδεν αὐτόθι ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας πολλὰς. καὶ εἶπε, τί ὅτι κύριε; ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτὸν, μὴ θαυμάσῃς. οἱ γὰρ μιμηταί σε εἰσίν. ἀδύνατον δὲ μιμητὰς εἶναι τοῦ μαχούμετ, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἀληθοῦς. ἀλλὰ ἔστιν ὃν ἐγὼ ἀποκεκαλυμμένον πρὸ τῶν χρόνων τοῦ μαχόμετ, ὥσπερ ἐν πλείοσι τόποις αὐτοῦ πεῖται, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀρχῇ. τοῦτο δὲ τοῦ πλάσματος τὸ ψεῦδος, πᾶς νοῦν ἔχων δύναται κατανοῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς πράσσειν διατρίβειν οὐ δεῖ. περὶ δὲ τῶν δαιμόνων, ἰδικόν τι κεφάλαιον ἐν τῷ ἀληθοῦς ἔστιν, ὅπου διαῤῥήδην λέγεται, ὡς δαιμόνων πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες τὸν ἀληθοῦς, ἐχάρησαν, καὶ ἐμαρτύρησαν ὡς ἰδιώται διὰ τούτου σωθῆναι. ἀνεῖπον δὲ καὶ ἑαυτοὺς σαρρακηνούς, καὶ ἐσώθησαν. τοῦτο δὲ ὅσον πρόκειται ψεῦδος, οὐκ ἀναγκαῖον διὰ χειρὸς πινὶ ἀποδείκνυσθαι. περὶ δὲ τῶν ἀγγέλων φησίν, ὡς πάντες προσεκύνησαν τῷ διαβόλου. ἔτι φησὶν αὐτὸς, ὡς ὅτε πρὸς τὸν θεὸν ἀπῆλθε μετὰ τοῦ γαβριὴλ, εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελον ἕνα, μυριάκις μείζονα τοῦ κόσμου παντὸς, θρηνοῦντα τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, ᾧ συγγνώμην ἰδίᾳ δέησει αὐτὸς ἐξητήσατο. καὶ πολλὰ ἄλλα ψεύδηπτα φησί, περὶ ὧν διεξοδικώτερον ἐπεξελεύσόμεθα πρὸς τὸ τέλος τῆς παρούσης πραγματείας, ὅταν περὶ τῆς μάλιστα πλασμένης θεωρίας διαλεγόμεθα, ἵν' ἑαυτὴν ἰδεῖν διϊσχυρίζεται. ἔτι διαῤῥήδην λέγει δηλονότι περὶ τῶν ἀγγέλων, ὅτι εἰσὶ σωματικοί. φησὶ γὰρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ σάδ, ἐν πλείοσι τόποις, ὅτι οἱ ἄγγελοι ἐκ πυρὸς ἐδημιουργήθησαν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐκ χοός. φησὶ γὰρ ἐν ἑτέροις τόποις, ὅτι εἰσὶ μεγάλοι τῇ διαστάσει· ὡς ἐν τοῖς ἑπομένοις εὑρήσετε. περὶ δὲ τῆς παρθένου μαρίας, φησὶ διαῤῥήδην ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἀμράμ· ὁ δὲ ἀμρὰμ, πατὴρ ἦν τοῦ μωσέως καὶ ἀαρῶν. ἐν δὲ τῷ κεφαλαίῳ τῷ μαριὲμ, ὃ ἑρμηνεύεται μαρία, διαῤῥήδην φησὶ,

φησὶ, ὡς ἡ τοῦ χριστοῦ μήτηρ μαρία, ἀδελφὴ ἀαρὼν· καὶ ὅτι μὲν μωϋσῆς καὶ ἀαρὼν ἔσχον τινὰ ἀδελφὴν λεγομένην μαρίαν, καὶ ὅτι οἱ τρεῖς οὗτοι ἦσαν υἱοὶ τοῦ ἀμράμ, δῆλον ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν παραλειπομένων. ἀλλὰ μεταξὺ τούτου τε τῆς μαρίας, καὶ τῆς μακαρίας παρθένου τῆς μαρίας, τῆς μητρὸς ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ θεοῦ, χίλια τριακόσια ἔτη ἐρρύησαν. καὶ ἡ μὲν πρώτη μαρία, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀπέθανεν, ὅτε μωϋσῆς ἦγε διὰ τῆς ἐρήμου διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ. τὸ τε δὲ, οὐδέπω ἡ ῥώμη ἦν οἰκουμένη, ἢ μετὰ ταῦτα πεθεμελίωτο διὰ τῶν χρόνων ἐζεκίου βασιλέως ἰούδα· ὃς γέγονε μετὰ ἑπτακόσια ἔτη καὶ πλείω. ὁ δὲ χριστὸς ἰησοῦς μετὰ ἐζεκίαν γέγονε τὸν βασιλέα, γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρθένου μαρίας, διὰ τῶν χρόνων βασιλέως ὀκταβιανοῦ, μετὰ ἑπτακόσια ἔτη καὶ πλείω ἀπὸ ἐζεκίου, ἐφ' οὗ χρόνου ἤδη εἶχε τὸν τοῦ κόσμου μοναρχίαν οἱ ῥωμαῖοι, ἀπειλαν βασιλεῖς εἰς τὴν ἰουδαίαν. ὅθεν καὶ ἐμαρτύρησαν οἱ ἰουδαῖοι, μὴ ἔχειν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα. καὶ σημείωσαι, ὅτι καθὼς φησιν αὐγουστῖνος ἐν τῷ βιβλίῳ περὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ, ἡ μὲν ῥώμη ᾠκοδόμητο διὰ τῶν χρόνων ἄχαζ, ἢ κατά τινας ἄλλους τὸν ἐζεκίου. τότε δὲ ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ ἰσραὴλ ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, ὁ τῶν ἑπτακοσίων δ' ἐνακοστὸς. ἐξ ὧν, εἰκοσὶ ἑπτὰ μὲν ἀνήκουσι τοῦ ἰησοῦ τοῦ ναυῆ. τοῦ δὲ χρόνου τῶν κριτῶν, ἔτη τριακόσια εἰκοσιεννέα· ἐξ οὗ δὲ ἦρξαν βασιλεῖς ἐν αὐτῇ τριακόσια ἐξηκονταδύο ἔτη. ἀφ' οὗ δὲ οἱ τῆς πόλεως θεμέλιοι κατεβλήθησαν μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ χριστοῦ, ἑπτακόσια πρωτηκονταδύο ἔτη, ὥσπερ φησὶν ὁ διάκονος παῦλος ἐν ταῖς ῥωμαϊκαῖς ἱστορίαις. συνεχώρησε δίκαιον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτω πρόδηλα τὰ ψεύδη ὄντα ἀλῶναι τὸν μαχόμετ, ὥστε πάντα ἄνθρωπον ῥᾳδίως τὴν ἀπάτην φωράσαι. περὶ δὲ τοῦ χριστοῦ φησὶν ὁ αὐτὸς, ὡς ἐκεῖνος ὅτι θεὸς ὄντι, ὅτι θεοῦ υἱός. ὡς αὖτος ὁ χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ οὔτε ὅτι ἔφησεν, ἀλλὰ μεθ' ὑποστολίας περὶ τούτου ἑαυτὸν ὡς τοῦ θεοῦ πέμπτειδε, ὡς μηδέποτε τῷ κόσμῳ τοῦτ' εἰρηκὼς. οὕτω δὴ φανερῶς δεῖ ψεύδους γέγραπται γὰρ ἐμφερῶς ἐν τῷ τοῦ ἰωάννου

dicitur, quod Maria mater Christi soror fuit Aaron. Et quod Moyses & Aaron habuerunt quandam sororem quæ Maria appellabatur, & quod hi tres erant filij Abraam, quod manifestum est in sexto Paralipomenon. Sed inter hanc Mariam & beatam uirginem Mariam matrem Iesu Christi filij Dei, mille quingenti anni interfessere. Et prima quidē Maria in eremo mortua est, quando Moyses duxit per eremum filios Israël ad terram promissionis. Tunc autem nec; Roma ædificata erat, sed post hæc fundata fuit in temporibus Ezechiæ regis Iudæ, qui fuit post septingētos et plures annos. Iesus autem Christus post Ezechiam regem natus est ex uirgine Maria, genitus in temporibus Octauiani imperatoris, post septingentos & plures annos ab Ezechia, quo tempore iam Romani mundi monarchiam tenebant, & miserunt reges in Iudæā. Vnde & Iudęi testati sunt, se nō habere regem, nisi Cæsarem. Et nota quod sicut dicit Augustinus, Roma fundata est in tēporibus Achaz, uel secundum quosdam alios, Ezechiæ. Et tūc habitabat populus Israël in terra promissionis, quod fuit septuaginta quinq; annis: quorū uiginti septē peruenerunt quidem ad Iesum Naue. Tempore autē Iudicum, anni trecenti uigintinouem; ex quo incœperunt esse reges illic trecentis sexaginta duobus annis. A quo autem urbis fundamenta iacta sunt usque ad natiuitatem Christi, septingēti quinquaginta duo anni interfuere, sicut dicit diaconus Paulus in Romanis historijs. Permisit igitur spiritussanctus, Mahometum sic manifestum mendacium capere, ut quilibet homofacile deceptionem animaduerteret. De Christo dicit idem, quod ille neque est Deus, neque filius Dei: & quod ipse Christus de seipso hoc non dixit, sed quod apud Deum se humiliter excusauit, nunquam mundo hoc dixit. Hoc autem manifeste est mendacium; Scriptum enim est in euangelio

Num. 20.

Ioh. 9.

XVIII. lib. de Ci. Dei.

9. De Christo.

Ioannis, quod ipse dixit seipsum filium esse Dei. & tunc Iudæi uoluerunt eum quasi lapidare propter blasphemiam. Di-

Christus Dei filius, Deus, principium, &c.

xit autem et seipsum æqualem esse Deo, & principium, quod soli Deo maxime est proprium. dixit que: Si uerbis meis non uultis credere, credatis operibus.

Antè autem demonstratum est in tertio capitulo, quod impossibile est quod Saraceni dicunt, corruptum esse euangelium, & quod euãgelium quod est apud nos, & uetus testamentum, debent suscipere. Sed & ipse Mahometus in capitulo Elacaph, quærit demonstrari ei auctoritatem libri qui scriptus est ante Alcoranum. Posthęc dicit de Christo: quod ipse neque crucifixus est, neq; mortuus, sed Deus in fine mundi facet hunc mori: & alia infinita mendacia, quorum contraria in euangelijs & alijs scripturis continentur, quæ longum esset enarrare. De

X

De Deo.

Deo autem simpliciter asserit, quod nullo modo possibile est eum habere filiũ, quoniam uxorem non habet. & hoc cõtinuè repetit, dicens pro alia quadam forti argumentatione. Hæc autem argumentatio similis est, sicut si quis dicat, Deum non esse substantiam, quoniam non habet accidens, uel non uiuere, quoniam nõ comedit, uel respirat. Fatua est talis phantasia, & hominis carentis intellectu & ratione. Christiani enim nõ tan-

Quomodo filius ex patre.

quam ex muliere dant filium Deo, sed sicut ex igne calidítatem, ex sole aũt splendorem, & uerbũ ab eo qui loquitur. quæ omnia uere dicuntur gigni, & si non ex muliere. filius enim Dei splendor est, & uerbum sempiterni patris, coæternum & consubstantiale, & in eadem æqua-

Heb. 1.

litate. Sicut autem calídítas & splendor non separantur ab igne, ignis tamen aliquando à splendore nobiscum sine calídítate communicatur, sicut in luce lampadis: aliquando autem calídítas absque splendore est, sicut in accenso ferro. Sic & filius Dei potuit incarnari, & absq; quo incarnatus esset pa-

ter

ἰωάννου εὐαγγελίῳ, ὅτι αὐτὸς ἔλεγεν ἑαυτὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ. καὶ τότε οἱ ἰουδαῖοι ἐθέλησαν αὐτὸν λιθοβολῆσαι, ὡς περὶ βλασφημίας. ἔφησε δὲ ἑαυτὸν καὶ ἴσον εἶναι θεῷ, καὶ ἀρχὴν, ὃ μάλιστα θεῷ μόνῳ ἐστὶν οἰκεῖον. καὶ ἔλεγεν, εἰ τοῖς λόγοις μου μὴ θέλετε πιστεύειν, τοῖς ἔργοις πίστευσατε. προαποδέδεικται δὲ ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ, ὡς ἀδύνατον λέγειν τοὺς σαρακηνοὺς, ἐφθαρμένον εἶναι τὸ εὐαγγέλιον· καὶ ὅτι τὸ παρ' ἡμῖν εὐαγγέλιον καὶ τὼ παλαιὼ διαθήκω ὀφείλουσι δέχεσθαι. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μαχόμετ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλακάφ, ζητεῖ δ' εἰδέναι αὐτῷ τὸ χρῆναι τοῦ βιβλίου ὃ γέγραπται πρὸ τοῦ ἀλκωράνου. μετὰ ταῦτα φησὶ περὶ τοῦ χριστοῦ, ὡς αὐτὸς οὔτε ἐσταύρωται, οὔτε ἀπέθανεν, ἀλλ' ὁ θεὸς πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου ποιήσει τοῦτον ἀποθανεῖν· καὶ ἄλλα ἄπειρα ψεύδη. ὧν τ' ἀναντία ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, καὶ ταῖς ἄλλαις γραφαῖς περιέχονται· ἃ μακρὸν ἂν εἴη καταλέγειν. περὶ δὲ τοῦ θεοῦ ἀπλῶς διϊσχυρίζεται, ὡς οὐδ' ὁντινοῦν τρόπον δυνατὸν αὐτὸν ἔχειν υἱόν, ὅτι μὴ δὲ γυναῖκα ἔχει. καὶ τοῦτο συνεχῶς ἐπανακυκλεῖ, ἀντὶ ἄλλου τινὸς ἐπιχειρήματος ἰσχυροῦ. τοῦτο δὲ τὸ ἐπιχείρημα, ὅμοιον ὥστερ εἴποι, τὸν θεὸν μὴ εἶναι οὐσίαν, ὅτι μὴ ἔχει συμβεβηκός. ἢ μὴ ζῇ, ὅτι μὴ ἐδίει ἢ ἀνέπνει, ἀνόητος ἂν τοιαύτη φαντασία, καὶ ἀνθρώπου ἐστερημένη λογισμοῦ καὶ νοῦ. οἱ γὰρ χριστιανοί, οὐχ ὡς ἐκ γυναικὸς δίδασιν υἱὸν τῷ θεῷ, ἀλλ' ὥστερ ἐκ μὲν τοῦ πυρὸς τὸν θερμὸν, ἐξ ἡλίου δὲ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ λέγοντος, ἃ πάντα ἀληθῶς λέγονται γίνεσθαι ἐκ μὴ ἐκ γυναικός. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀπαύγασμά ἐστι καὶ λόγος τοῦ ἀϊδίου πατρὸς, σωπάδης καὶ ὁμοούσιος, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἰσότητι. ὥστερ δὲ ἡ θερμὴ καὶ τὸ ἀπαύγασμα οὐ χωρίζονται τοῦ πυρὸς, μή ποτε γένηται τοῦ ἀπαυγάσματος ἡμῖν αὐδὺ τῆς θερμῆς κοινωνεῖ, ὥσπερ ὧν τοῦ τῆς λαμπάδος φωτὸς· γένοιτο δὲ τῆς θέρμης αὐδὺ τὸ ἀπαυγάσματος, ὥσπερ ἐν τῷ πυρὶ μένω σιδήρῳ· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἠδύνατο σαρκωθῆναι, καὶ αὐδὺ τοῦ πατρὸς,

τερα, ἡ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σαρκωθῆναι, εἰ καὶ
ἀδιαιρετά ἐστι τὰ ἔργα τῆς τριάδος. ὅτω πάλιν
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, τὸ τοῦ πατρὸς
ἀπαύγασμα, ἠδυνάτω γὰρ ἀνθρώποις ἀναγινώσκεσθαι
ἀθανάτῳ βιβλίῳ γραφῆναι, ὡς τὰ ἔργα αὐτοῦ ὁρᾶσθαι, καὶ εἰς σαρκὶ
ἑνωθῆναι. καὶ τὸ μὴ βιβλίον τὸ γεγραμμένον,
τοιοῦτον ἡ σὰρξ, ἠδυνάτω διαφθαρῆναι. ὁ δὲ τοῦ
κυρίου λόγος, μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ὥσπερ καὶ τὸ
τοῦ βασιλέως πρόσταγμα, τοῦ τὸν λόγον αὐτοῦ εἰς
γῆν ἐπὶ αὐτὸν γεγραμμένον ἐν βιβλίῳ πέμποντος, αὐ-
τὸς μὴ ἐκ παντὸς καιροῦ, τὸ δὲ βιβλίον δυνάτου
καῦσαι. φασὶ γοῦν οἱ χριστιανοί, τὸν χριστὸν λό
γον ὄντα θεοῦ, υἱὸν εἶναι θεοῦ. τοῦτ' αὐτὸ ἡ καὶ ὁ μα
χόμετ πολλαχοῦ ἔφησεν, εἰ καὶ μὴ τὴν ἀλήθειαν ἐν
τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλνισᾶ, ὁ ἑρμηνεύε γυναῖ
κες, ὅτι ὁ χριστὸς ἰησοῦς υἱὸς τῆς μαρίας, λόγος δὲ
τοῦ θεοῦ, καὶ πνεῦμα δὲ θεοῦ. ὅμως τοῦτο οὐκ ἐ-
λεγεν ὁ μαχόμετ, ὅτι ἀδυνάτον τὸν θεὸν ἔχειν
λόγον ἢ πνεῦμα, ἐπεὶ μὴ ἡ γυναῖκα ἔχει. ζητη
τέον τοίνυν πρὸς τοὺς Σαρρακηνούς, ὡς τι ζητή
σει αὐτοὺς παρὰ τοῦ μωάμεθ, ὅταν λέγῃ τὸν χριστὸν
λόγον εἶναι τοῦ θεοῦ, καὶ πνεῦμα ἐκ θεοῦ, πότερον
περὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ λόγου φησὶ τὸ προφο
ρικὸν, ἢ περὶ τοῦ ὑσιώδους, τουτέστι περὶ τοῦ κτι
στοῦ, ἢ τοῦ ἀκτίστου. εἰ μὲν περὶ τοῦ ἐνδιαθέτου, ἤδει
τοῦ κτιστοῦ, ὅτως ὁ μόνον ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦ
μα τοῦ θεοῦ ἐστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ λόγοι καὶ
τὰ πνεύματα τῶν ἄλλων προφητῶν, καὶ τῶν ἄλ-
λων μακαρίων ἀνθρώπων. καὶ κατὰ τοῦτον μὲ
γας τὸν δρόμον ἔπαινος οὗτος πολλοῖς τοῦ χριστοῦ, ὃν ὁ
μαχόμετ ἰσχύως καὶ ὡσεὶ πάντας ἀνθρώπους βού
λεται σωισθῆναι. ἀλλ' ὅτε μὲν τὸν ἴδιον λόγον
καὶ τὸν ἴδιον πνεῦμα, πλημμελῶς ὁ θεὸς πε
ρὶ αὐτοῦ διελέγετο, ὥσπερ εἰσάγων ἐν ὅλῳ τῷ
ἀληθεῖ λόγῳ. εἰ δὲ λέγει περὶ τοῦ κτίστου καὶ ὑσιώ-
δους λόγου τοῦ θεοῦ καὶ πνεύματος, ὅτω συμβαίνει
σφαλερόν τι καὶ σπερμώδες καὶ τὴν τριάδος
ὁμολογίαν. Ἐπεφύσησεν ὁ μαχόμετ περὶ τοῦ θεοῦ, ἐν
τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμεμνίμ, ὃ εἰ ὁ θεὸς εἶχεν
υἱὸν, ἐν κινδύνῳ ἂν ἦν ὅλος ὁ κόσμος. ἦν γὰρ
ἂν ἐν αὐτοῖς σχίσμα. αὕτη ἡ ὑποθέσις. λίαν
δὲ ψευδής. ὑποτίθεται γάρ, μὴ εἶναι τι εἶναι τὸν
θεὸν ἔχειν υἱὸν, εἰ μὴ πονηρὸν καὶ αὐθάδη καὶ
ἀνυπότακτον. ἡμεῖς δὲ φαμὲν, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ, λόγος δὲ τοῦ θεοῦ, καὶ ὑπόστασις τοῦ πατρὸς,

ter uel ſpirituſſanctus, & ſi indiuiſibilia ſunt opera trinitatis. Sic rurſus filius Dei & uerbum Dei patris, potuit in ſenſibili libro ſcribi, ut ab hominibus legeretur, & ſenſibiliter opera eius uiderentur, & eſſe carni unitus. Et liber quidē ſcriptus, potuit interrumpi, uerbum aūt Domini manet in æternum. Sicut & regis mandatum, qui mittit uerbū eius in libro ad terram quę ſub eo eſt: ipſum aūt uerbum nunquam comburi poteſt, liber aūt comburi poteſt. Dicūt igitur Chriſtiani, Chriſtum, cū ſit uerbū Dei, filiū eſſe Dei. Hoc idē & Mahometus de eo dixit, & ſi necꝫ ſciebat, necꝫ intelligebat. Dicit enim in Alcorano in capitulo Elneſa, quod interpretatur mulieres, quod Chriſtus Ieſus filius Mariæ, uerbū eſt Dei, & ſpiritus eſt Dei. Quare igitur non dixit Mahometus, quod impoſſibile eſt Deū habere uerbum uel ſpiritum, quoniam uxorem nō habet? Quærendum igitur à Saracenis, ut quærant ipſi à Mahometo, quando dicit Chriſtum uerbum eſſe Dei, & ſpiritū ex Deo, utrū de ſpiritu uel uerbo dicit, de accidētali quod profertur, uel de eſſentiali, id eſt creato. Sic nō ſolū uerbū & ſpiritus Dei eſt à Deo, ſed & uerba & ſpiritus aliorū prophetarū, & aliorū hominū beatorū. Et ſecundū hoc nō magna quędā laus eſt hæc de Chriſto, quē Mahometus propriè & ſupra oēs homines uult cōſtituere. Sed neꝫ propter talē rationē & talem ſpiritū pluraliter Deus de ſeipſo loquitur, ſicut inducunt in toto Alcorano. Si aūt dicit de increato & eſſentiali uerbo Dei et ſpiritu, ſic utiꝫ nobiſcū ſentiūtam de incarnatione, quàm de myſterio trinitatis. Itē dicit Mahometus de Deo in capitulo Elminim, Quod ſi Deus haberet filiū, in periculo iam totus mūdus eſſet. eſſet enim ſchiſma inter eos. Hæc autem ſuppoſitio ualde falſa eſt. Supponit enim non poſſibile eſſe Deum habere filium, niſi iniquum & audacem & inobedientem. Nos autem dicimus, quod filius Dei eſt uerbū Dei, & ſcientia patris,

Verbum.

Pſal. 118.

Mahometus Chriſtum uerbum et ſpiritū eſſe Dei fatetur, non autem filium.

Dei filius uerbum ipſius.

per quam omnia operatur. Verbum autem comprehensum in mente, & artificis scientia, nunquam in homine separatur à concipiente intellectu. Nisi alicubi blasphemans Mahometus dicat, dissentire ad seipsum Deum, & contraria dicere suipsius intellectui & cogitationi. Idem Mahometus dicit in capitulo Elezat, quod Deus & angeli eius orant pro Mahometo & Saracenis. Quod quidem est angelorum, est omittendum. Deus autem quando pro eis orat? Quem orat? Angelos, uel homines, uel seipsum? Sed hoc est mendacium, orat seipsum: & maxime secundum Mahometum, qui uerbi incarnationem negat, & neque personarum discretionem ponit in diuinis. Ponit autem & alia mendacia quædam, & impossibilia, sicut in capitulo Elasiar, dicitur quasi ex persona Dei: Si hoc miserimus Alcoranum super unum montem, uideres iam eum utique scissum à reuerentia & timore Dei. Et sicut in capitulo Elcaminar, quod interpretatur luna, dicit, quod luna contrita est: & multa alia, quæ longum esset enarrare. Vnde potest omnibus sapientibus manifestum esse, legem illam non esse à Deo, quæ tot & sic manifesta continet mendacia. Inueniuntur autem post hæc & alia quædam absona, quæ tanquam firma Saraceni affirmant, translata ex Alcorano in modum expositionis, continentur autem palàm in libro Mahometi de expositionibus: ex quibus cum multa sint, pauca hic commemorabo. Vnum est quod dicit, quod creatum fuit cœlum ex fumo, fumus autem ex exhalatione maris, mare autem ex quodam mõte qui Caph appellatur, & is circumit totum orbem terrarum, & sustinet cœlum. Dicit & solem & lunam æqualis lucis & uirtutis fuisse, & nullam discretionẽ esse inter noctẽ et diem. Ali quando aũt accidit, quod dũ uolaret Gabriel, ala eius lunã tetigerit, quæ & sicut nunc uidemus, obscurata est. Itẽ dicit, & suem

Alia mendacia ex Alcorano.

Mahometi liber de Alcorani expositionibus. Is est qui inscribitur, Dedoctrina Machumet.

διῆς πάντα ὀργάζεται. ὁ δὲ λόγος ὁ συλληφθεὶς ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ ἡ τοῦ τεχνίτου ἐπιστήμη, οὐδέποτε οὐδ' ἐν ἀνθρώπῳ διίσαται τοῦ συλλαμβάνοντος νοῦ. εἰ μή που βλασφημῶν ὁ μαχούμετ, ἐρεῖ διχονοεῖν πρὸς ἑαυτὸν τὸν θεόν, καὶ ἀντιλέγειν ἑαυτοῦ νῷ καὶ νοήματι. Ἐτι ὁ μαχούμετ φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλέζατ, ὅτι ὁ θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ εὔχονται ὑπὲρ τοῦ μωαμεθ καὶ τῶν ἄλλων σαρακηνῶν. τὸ μὲν οὖν τῶν ἀγγέλων, παρεκτέον. ὁ δὲ θεὸς ὅτι ὑπὲρ αὐτῶν εὔχεται, πότερον εὔχεται; τοῖς ἀγγέλοις, ἢ τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἑαυτῷ; ἀλλὰ τοῦτ' ἔστι ψεῦδος, τὸ εὔχεσθαι ἑαυτῷ· καὶ μάλιστα κατὰ τὸν μαχούμετ, ὃς καὶ τὴν τοῦ λόγου σάρκωσιν ἀρνεῖται, καὶ οὐδὲ διακρίσιν προσώπων πίστιν ἐν τοῖς θείοις. τίθησι δὲ καὶ ἄλλα ἄττα ψεύδη καὶ ἀδύνατα, ὥσπερ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλαστὰρ λέγεται, ὡσπερ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ, εἰ ἐπεμψάμεν τοῦτο τὸ ἀλκωράνιον εἰς ἓν ὄρος, εἶδες ἂν αὐτὸ σχιζόμενον ἀπὸ τῆς δυλαβείας καὶ τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ. καὶ ὥσπερ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλκαμάρ, ὃ ἑρμηνεύεται σελήνη, φησίν, ὅτι ἡ σελήνη συνετρίβη. καὶ πολλὰ ἄλλα, ἃ μακρὸν ἂν εἴη διαπεθμεῖν. ὅθεν δύναται πᾶσι σοφοῖς γνώσεσθαι καταφανὲς, τὸν νόμον ἐκεῖνον μὴ εἶναι παρὰ θεοῦ, τοσαῦτα καὶ οὕτω δῆλα ψεύδεσθαι. εὑρίσκονται δὲ μετὰ ταῦτα καί τινα ἄλλα ἀπᾴδοντα, ἅπερ ὡς βέβαια ἰσχυρίζονται οἱ σαρακηνοί, μεταφερόμενα ἐκ τοῦ ἀλκωράνου ἐξηγήσεως τρόπον· πρόκειται δὲ διαρρήδην, ἐν τῷ πρὸ ἐξηγήσεως τοῦ μωάμεθ βιβλίῳ. ἐξ ὧν πολλῶν ὄντων, ὀλίγων ἐνταῦθα μνημονεύσω. ἐν ὅτι ὁ φησιν, ὅτι ὁ κόσμος οὐρανός, γέγονεν ἐκ καπνοῦ· ὁ δὲ καπνὸς, ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς θαλάσσης· ἡ δὲ θάλασσα, ἔκ τινος ὄρους κύκλῳ καλουμένου, ὃ περιζώννυσιν ὅλον τὸν οἰκούμενον, καὶ αὐτὸς τὸν οὐρανόν. φησὶ δὲ καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, ἴσου φωτὸς καὶ δυνάμεως γεγενῆσθαι, καὶ μηδὲ μίαν διάκρισιν εἶναι μεταξὺ νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ποτὲ δὲ περιπολοῦντα τὸν γαβριὴλ, σαλεῦσαι τὸ πτερὸν αὐτοῦ ἅψασθαι τῆς σελήνης, ἣ καὶ ὥσπερ ὁρῶμεν νῦν ἐσκοτίσθη. Ἔτι φησὶ, τὸν μὲν

ἡμῶν

φῶ τὴν ἄγελην ἐκ τῆς κόπρου τοῦ ἐλέφαντος γεννηθῆναι, τὸν δὲ μῦν ἐκ τῆς κόπρου τοῦ χοίρου, τὸν δὲ γαλῆν ἐκ τοῦ μετώπου τοῦ λέοντος. ὅθεν δὲ τὸν τρόπον ἐξηγεῖται, ὅτε γὰρ τοῦ νῶε ἐν τῇ κιβωτῷ μετὰ τῶν ἡμῶν καὶ τῶν ζώων, ὅτε πρὸς ἀποπατον ἐχώρουν, ἐκλίνετο ἡ κιβωτὸς· καὶ μάλιστα, ὅτι ὁ ἐλέφας ἀτίει. καὶ διὰ τὸ λίαν φοβεῖσθαι, ἠρώτησεν ὁ νῶε τὸν θεόν. ὃς ἔφη, ἄπελθε, καὶ προσκύνησον τὸν πόδα αὐτοῦ πρὸς τῇ ὀπῇ, ἐξ ἧς προέισιν ἡ κόπρος. οὗ γὰρ μόνον, ἅμα τὸ ἐξίει ἡ κόπρος, καὶ σὺν αὐτῇ χοῖρος μέγιστος ἐλαν, οὕτως ῥύγχει τὰς κόπρους (ὡς εἰώθεν) ὀρύσσοντος, ὁ μῦς ἐγεννήθη. καὶ ἤρξατο κατεσθίειν τὰς σανίδας τῆς κιβωτοῦ. καὶ πάνυ μάλιστα ἐφοβήθησαν. καὶ ἐπερωτήσας ὁ νῶε τὸν κύριον, ἐπάταξε τὸν λέοντα ἐν τῷ μετώπῳ. καὶ ἐξῆλθε γαλῆ, διὰ τῶν μυκτήρων αὐτοῦ. καὶ τοῦτ' ἐστὶν αἰτία, διὰ ἣν τὰ τοῦ χοίρου κρέα ἀκάθαρτα εἶναι φασί. φησὶ δὲ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ, ὅτι ὁ θεὸς πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου ἀποκτενεῖ πᾶσαν κτίσιν, καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ οὐδὲν ὑπολειφθήσεται ζῶν, πλὴν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ θανάτου· ὃς δέτιν ἄγγελός τις λεγόμενος ἀσριήλ. καὶ τότε ἐντελεῖται κύριος ὁ θεὸς ἀσριήλ, ἀποκτεῖναι ἑαυτόν. οὗ γὰρ μόνον, φωνήσει κυρίως φωνῇ μεγάλῃ, καὶ ὀρεῖ· ποῦ εἰσὶν οἱ σατράπαι τοῦ κόσμου, καὶ οἱ ἄρχοντες; καὶ μετὰ ταῦτα ἀναστήσεται πάντα. αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ μαχούμετ, ἐποίησε βιβλίον, ὅπου ἔγραψε δώδεκα χιλιάδας λόγων θαυμασίων. θαυμάζοντων δὲ καὶ ζητούντων, εἰ πάντα ἐκεῖνα ἀληθῆ εἰσιν, ἀπεκρίνατο· μόνα τὰ τριακόσια ἀλήθειαν ἔχειν, τὰ δ' ἄλλα ψεύδη εἶναι. ὅταν οὖν τῷ πόδι ἐν τῷ προειρημένῳ βιβλίῳ ψεύδη τι καταλαμβάνητε, φασὶν οἱ σαρρακηνοί, καὶ οὕτω τὸν μαχούμετ εἰπεῖν, μὴ πάντα εἶναι ἀληθῆ, εἶναι δὲ καὶ τοῦτο ἐξ ἐκείνων. τὸ δ' ὑπόλοιπον, ὅλον ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἰσχύι ἀεὶ διαμένειν. οὕτω πιστεύω τοὺς σαρρακηνοὺς πιστεῖν καὶ ὧν τοῦ ἀλκορανου. εἰ γὰρ καὶ πολλὰ ψεύδη καταλαμβάνονται ἐν αὐτῷ, ὅμως διά τινα πρειγμένα ἐν αὐτοῖς ἀληθῆ, ὡς περ θεοῦ λόγος τυγχάνει

suem agrestem ex stercore elephantis natum esse, murem autem ex stercore porci, cattum autem ex fronte leonis. Hoc autem isto modo exponitur. Cum enim Noë esset in arca cum filijs & animalibus, quando ad latrinam secesserunt, inclinata est arca, & maxime quando elephas aderat. Et propterea quod ualde timuit, consuluit Noë Deum. Qui dixit: Recede, & adora podicem eius ad foramen, ex quo prouenit stercus. Quo facto simul exiuit stercus, & cum eo porcus ualde magnus, cuius rostro stercora (sicut consueuit) effodiente, mus natus est, & incœpit rodere tabulas arcæ. Et tunc maxime timuerunt. Et interrogans Noë Dominum, percussit leonem in fronte. Et exiuit † mustela per nares eius. Et hanc dicunt esse causam, propter quam carnes porci non licitas esse dicunt. Dicit autem rursus in eodem capitulo, quod Deus in fine mundi interimet omnem creaturam, & angelos, & archangelos, & nihil relinquet uiuens præter Deum, & Mortem: quæ est angelus quidam, qui dicitur Adriel. Tunc mandabit dominus Adrieli, ut interimat seipsum. Quo facto, clamabit Dominus uoce magna, & dicet, Vbi sunt satrapæ mundi & principes? Et post hæc resurgent omnia. Ipse que rursus Mahometus fecit librum, in quo scripsit duodecim milia uerborum mirabilium. Mirantibus autem & quærentibus quibusdam, si omnia illa uera sunt? Respondit, Sola tria milia ueritatem habere, alia autem falsa esse. Quando igitur in prædicto libro falsum quoddam deprehenditur, dicunt Saraceni, & hoc Mahometum dixisse, non tamen omnia esse uera, & hoc ex illis esse, reliquum autem totum in suo robore permanere. Credo etiam idem facere Saracenos in Alcorano. Etsi enim multa mendacia deprehenduntur in eo, tamen propter quædam, quæ in ipso continentur, uera, sicut Dei uerbum, in pre-

Porcus & mus è stercore.

cattus. ita enim habet liber de Doct. Machumeti.

Mors, Adriel.

Duodecim milium uerborum mirab. liber.

ín precio habetur apud eos. Dictum est autem nobis superius, quod sicut dicit Augustinus: Si unum solum uerbum falsum in euangelio inuenir etur, iustum esset, quod totum euangelium friuolum et uanum existimaretur et fabulosum. Ego autem firmiter sensi, quod Saracenorum maxime sapientes, & qui literarum peritiam habent, uerbis Alcoraní nullam adhibent fidem, sed fictionem doctrinæ eius auertunt. Signum autẽ huius, quod cum alijs sapientibus hi publice disputare recusant, sicut ego per experientiam ipsam cognoui. Et ipsum Alcoranum in medium afferri nolunt, uehementissime enim tristantur, cum ab alijs legitur, & nequaquam uolũt in alias linguas ipsum transferri. Scimus autem, quod purum aurum neque aquam timet, neque ignem, neque indicẽ. Et propter hoc Christiani ueritati Dei confidentes, quæ fortissima est, & manet in æternum, libenter de Euangelio cum alijs nationibus disputant, & gaudent cum alijs nationibus disputare, & gaudent cum ab alijs nationibus legitur, desiderantq; ipsum omnibus publicari, & in alias linguas transferri, & non literis solum, sed etiam scripturis publicis Christi passionem ostẽdunt, quod ab alijs gentibus ludibrium et ignominia uidetur.

Alcoranũ ipsis etiam Saracenis suspectũ, ideoq; publicari illud ægre sustinent.

Psal. 116.

πιμᾶται παρ' αὐτοῖς. εἴρηται δὲ ἡμῖν αὐτόθεν, ὅτι καθώς φησιν αὐγουστῖνος, εἰ μόνον εἷς λόγος ψεύδης ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εὑίσκετο, ὡς ἂν δικαία αἰτία τοῦ τὸ εὐαγγέλιον ὅλον ματαιον λογίζεσθαι καὶ μυθῶδες. ἐγὼ δὲ βεβαίως ἐνδόμυω, ὅτι τῶν σαρακηνῶν οἱ μάλιστα σοφοὶ καὶ γραμματων ἔχοντοι τεῖραν, οὐ πεισθύουσι τοῖς τοῦ ἀλκορανου λόγοις, ἀλλὰ τὸ πλάσμα τῆ διδασκαλίας αὐτοῖς ἀποκεκαλυμμένον ὄτι. σημεῖον δὲ τὸ, ὅτις ἄλλοις σοφοῖς αὐτοὺς δημοσία διαλέγεσθαι, παραιτεῖται· ὥσπερ ἐγὼ δι' αὐτῆς πείρας ἔγνων αὐτῆς. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀλκορανον οὐ βούλονται δημοσιεύεσθαι· σφοδρότατα γὰρ ἄχθονται, ὅταν ἄλλων ἀναγινωσκομένου. καὶ οὐδαμῶς ἐθέλουσιν εἰς ἄλλα γράμματα καὶ διαλέκτους αὐτὸ μεταφέρεσθαι. ἴσμεν δὲ, ὅτι τὸ καθαρὸν χρυσίον, οὔτε διεδικεν οὔτε τὸ πῦρ. καὶ διὰ τοῦτο οἱ χριστιανοί, τῆ τοῦ θεοῦ ἀληθεία παῤῥησιαστοῦ, ἰσχυρότατα τε οὔσι καὶ μονονοὺ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀσμένως περὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῖς ἄλλοις γρύσι διαλέγονται, καὶ χαίρουσιν ὅταν ἄλλων ἀναγινωσκομένου. ἀθυμοῦσι τε αὐτὸ πᾶσι δημοσιεύεσθαι, καὶ εἰς ἄλλας μεταφέρεσθαι διαλέκτους, καὶ οὐ γράμμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ γραφαῖς. δημοσίαις τε τοῦ χριστοῦ πάθος δεικνύουσιν, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν παγνιῶδες, καὶ ἀτιμίαν νομίζεται.

QVOD VIOLENTA SIT LEX Saracenorum. Cap. X.

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ.

DEcimo debemus cõsiderare, quod Alcoranum non est lex Dei, uiolenta enim est. Et ut breuiter dícam, lex hæc proprie dici potest lex cædis & mortis, non solum quod ad æternam mortem nos mittit, sed quod corporali cæde homines cogit credere his quæ ab eo ipso dicuntur. Et in ipso Alcorano in capitulo Emparaca, quod interpretatur uacca, dicitur, quod in lege Dei nõ est compulsio, & quod iam definitum est æquum ab iniquo. Quæ enim est maior compulsio, quod

Alcorã lex mortis.

Δεκατον ὀφείλομεν σκοπεῖν, ὅτι τὸ ἀλκορανον οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ· βίαιος γάρ ὅστι, καὶ σωτήμως εἰπεῖν, ὁ νόμος οὗτος κυρίως ἂν λέγοιτο νόμος σφαγῆς καὶ θανάτου, οὐ μόνον ὅτι αἰωνίῳ παραπεμπει θανατῳ, ἀλλ' ὅτι σφαγῆ σωματικῆ καὶ θανάτῳ τοὺς ἀνθρώπους βιάζεται, πιστεύειν οἷς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις. καί τοι γε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀλκορανου ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμπακαρᾶ, ὃ ἑρμηνεύεται βοῦς, λέγεται, ὡς ἐν τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι βία, καὶ ὅτι τὸ ἴσον ἐξ ἀνίσου ἤδη διώρισται, οὐκ ἔστι δὲ μείζων ἀνάγκης τῆς

quàm cædes? Lex igitur quæ per hãc hó
mines compellit, non est lex Dei. Ipsi au
tem Saraceni uocant eam denominati-
ue Elesalem, quod interpretatur lex salu
tis Dei, quæ proprie debet dici (sicut di-
ctum est) lex cædis & mortis. Et hæc uia
commoda fuit tali legi & legislatori, ut ti
more mortis corporalis, consentiant legi
mortis æternæ: sicut econuerso Christia
ni corporalem mortem contemnentes,
uitam æternam consequuntur. Vt uidit
igitur Mahometus, potius autem alum-
nus eius diabolus, legem hanc à diuina
lege omnino differre, & ab ea quæ in ue
teri & nouo testamento, & ad seipsam
dissentire, & absq; omni ratione & mira
culo manifesta mendacia continere, &
cum existimaret multos propter hæc fo-
re qui ei contradicerent, dedit ipsi Maho
meto instrumentum proprium, id est en
sem ad interimendum, & ipse dedit man
datum in lege, ut interimerentur quicun
que huic legi aduersarentur, & non cre-
derent. Et propter hoc non in uno capi-
tulo solum dicitur, sed per totum librum,
sicut mandatum quoddam uniuersale:
Interimite, interimite. Hæc uia manife-
ste contraria est Christo, qui mandat &
inimicos amare, & pro persequentibus
orare, & eis qui nos offendunt benefacere. Sed Mahometus Antichristi præcur-
sor existens, uiam præparauit in mun-
do filio perditionis. Quæ uia quantum
est irrationabilis, manifestũ fuit in octa-
uo capitulo. Etenim sicut dicit Augusti-
nus: Cæterum potest homo inuitus cre-
dere, potest etiã cõfiteri ore qui cogitur
crede: corde aũt credere minime cogi po
test, cũ ipse Dominus maxime cor ab ho
mine quærat. Iuxta illud: Fili, præbe mi
hi cor tuum. Deductus autem fuit Ma-
hometo & auunculus eius dicens, Quid
mihi, si hoc non fecero, fili fratris mei?
Cui iam Mahometus respondit, Interi-
mam te ô auũcule. Hic aũt dixit: Impos-
sibile est esse quoddã aliud? Nihil aliud
dixit, & dixit auunculus, Sequar te ad
quodcunq;

Credere an quis inuitus possit.

Prouer. 23.

Violentia Mahometi.

quodcunq; uolueris, lingua tantum, sed non corde, timore ensis. Omar autem filius Catempadi coactus dixit: Domine, tu scis quod solo timore mortis fio Saracenus. Et filius autem Empiascaa timore ensis factus est Saracenus. Vnde milit et literas ad Mesce, quas mulier quædam ocultauit sub crinibus capitis, nuncians his qui sunt in urbe aduentum Mahometi, ut cauerent ipsi uim doctrinæ illius.

Saracenorum quatuor genera.

Notandum autem, quatuor esse partes eorum qui retinent errorem Mahometi. Prima, eorum qui ingressi sunt Saracenismum per ensem, ut dictum est: qui etiam nunc eorum ipsorum errorem cognoscentes, resipiscerent utique, nisi
2 eum propter ensem timerent. Alia particula eorum est, qui decepti sunt à diabo
3 lo, credentes uera esse, mendacia. Tertia particula est eorum, qui nolunt discedere ab errore maiorum suorum, sed dicũt, detinere ea quæ eorum patres detinebant, à quibus maxime discedunt: qui pro idololatria, quam prius detinebant, Mahometi sectam tanquam minus malam sine dubio elegerunt. Quarta pars
4 eorum, qui propter remissionem uitæ, et mulierum multitudinem, & alia remissibilia, potius in his immundiciam quàm æternitatem futuri seculi amauerunt, & cum his concordes sunt, qui apud eos sapientiores appellantur. Et qui literarum peritiam habent, non credunt legem illorum esse ueram, uel bonam simpliciter: sed uehementia uoluptatum sedat iudicium rationis, prout dicit sapiens. Sicut & multi literarum experti apud Christianos, non seruant Euangelij legem, & si credant ueram esse & bonam, potius imitantur uiam Alcorani, quamuis credãt in ueritate illum errasse. Et huius rei signum in utrisq; est. transmutantur enim quidã Saraceni in Christianos, & Christiani quidã fiũt Saraceni. Christianus quidẽ nunquã in morte fieret Saracenus, sed in uita: Saracenus autem in morte potius fit Christianus, q̃ in uita.

Christiani aliquot Saracenorũ imitatores.

Vterq;

ὅπορ ἂν θέλῃς, γλώσσῃ μόνον, ἀλλ' ὀ καρδίᾳ, διὰ δ' ἐει τὸ ξίφους. ὁ δὲ ὁμὰρ ὁ υἱὸς τὸ κατεμπασαδῆ ἀναγκαζόμενος εἶπε, κύριε σὺ οἶδας ὅτι μόνῳ διὰ τὸ θανάτου φόβῳ γίνομαι σαρρακηνὸς. καὶ ὁ υἱὸς δὲ τὸ ἐμπασαῆ, διὰ φόβῳ τοῦ ξίφους γέγονε σαρρακηνὸς. ὃ θὲν ἔπεμψε καὶ γράμματα εἰς τὴν μεκκὲ, ἃ γυνὴ τὴς ἔκρυψεν ὑπὸ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, μιμοῦσα τοὺς ἐν τῇ πόλει τὴν παρεσπαρμένου μωάμεθ, ὡς τὰ φυλαξάσθαι αὐτοὺς τὴν βίαν τῆς ἐκείνου διδασκαλίας. ἰστέον δὲ, πέντε μοίρας εἶναι μοίρας τῶν κατεχόντων τὴν πλάνην τοῦ μωάμεθ. πρώτη μοίρα, τῶν σαρρακηνισμὸν ἐπελθόντων διὰ τοῦ ξίφους, ὡς εἴρηται· οἳ καὶ νῦν τὴν ἑαυτῶν γινώσκοντες πλάνην, ἐξωμόσαντο ἂν αὐτὴν, εἰ μὴ τὸ ξίφος ἐφοβοῦντο. ἄλλη μοῖρα ὅτι, τῶν ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἀπατημένων, πιστεύοντων ἀληθῆ εἶναι τὰ ψεύδη. τρίτη μοῖρα, τῶν μὴ βουλομένων ἀποστῆναι τῆς πλάνης τῶν προγόνων αὐτῶν, ἀλλὰ λεγόντων κρατεῖν ἃ κατεῖχον καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν· ὧν ἀφέσαντο μᾶλλον, οἱ ἀντὶ τῆς εἰδωλολατρείας, ἣ πρότερον κατεῖχον, τὴν τοῦ μωάμεθ αἵρεσιν. ὡς ἂν ἤθελον πονηρὰν, ἀναμφιβόλως προείλοντο. τέταρτον μέρος ὄν, τῶν διὰ τὸ ἄνεσιν τῆς ὁδοῦ, καὶ τὸ πλῆθος γυναικῶν πλῆθος, καὶ τὰ ἄλλα ῥυπόσιμα, μᾶλλον τὴν τῶν τρυφὴν ἀκαθαρσίαν τῆς ἀϊδιότητος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἠγάπησαν. καὶ τούτοις εἰσὶ σύμφρονες, οἱ παρὰ τοῖς σαρρακηνοῖς σοφώτεροι λεγόμενοι, καὶ γραμμάτων ἀπείρονες ὄντες. οὐ γὰρ πιστεύουσι τὸν νόμον ἐκείνων ἀληθῆ εἶναι, ἢ ἀγαθὸν ἁπλῶς· ἀλλ' ἡ σοφιστότης τῶν ἡδονῶν καταπαύει τὴν κρίσιν τοῦ λόγου, ὡς φησὶν ὁ σοφός. ὥσπερ καὶ πολλοὶ γραμμάτων ἔμπειροι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ὁ φυλάττουσι τὸν τοῦ εὐαγγελίου νόμον, καὶ οὐ πιστεύοντες ἀληθῆ εἶναι καὶ ἀγαθόν· μᾶλλον δὲ τὴν ὁδὸν μιμοῦνται τοῦ ἀληθεύοντος, καὶ οἱ πιστεύοντες ἐπ' ἀληθείας ἐκείνου πεπλάσθαι. τοῦτο σημεῖον ἐν ἀμφοτέροις· μεταβεβλημένων γάρ ἐστιν σαρρακηνῶν εἰς χριστιανὸς, καὶ χριστιανῶν τινῶν γινομένων σαρρακηνῶν· ὁ μὴ χριστιανὸς οὐδέποτε ἂν ἐν τῷ θανάτῳ γένοιτο χριστιανὸς, ἀλλ' ἐν τῇ ζωῇ. ὁ δὲ σαρρακηνὸς ἐν τῷ θανάτῳ μᾶλλον γίνεται χριστιανὸς, ἢ ἐν τῇ ζωῇ.

ἑκά

ἑκάτερ@ ἀρα χριστιανὸς αἱρεῖται μᾶλλον ἀπο-
θανεῖν, ἢ σαρρακηνὸς· εἰ μή που τῇ προειρημέ-
νῃ βίᾳ ἀφελκυσθ. τρία δ' εἰσὶ φανερώτατα τῆ
βίας τοῦ προειρημένου νόμου, ἃν δὴ τοῦ προ-
ειρηκότ@, ὅπερ ἐῶ τοσαυτάκις λέγειν καὶ
πολλάκις ἀκριβοῦν. πρῶτ@ μὲν, τὸ τὸν
μαχούμενι ἐκείνοις εἰπεῖν ὡδί· τοσοῦτον σῴζε-
νέν τὸν νόμον αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ἂν αὐτοῖς σῴζ-
μένη καὶ ἡ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύς, καὶ ἡ πρόσ-
καιρος διωκεία. ἀλλ' ὁμολογουμένως, καθὼς
φησὶν ὁ χρυσόστομ@, τοιαύτη τὶς ἐστὶν ἡ τῆς
ἀληθείας φύσις, ὥς τε καὶ παρὰ πολλῶν πολε
μουμένη μᾶλλον ἰσχύειν· ὥσπερ καὶ τἀναντίον
τὸ ψεῦδ@ ὑπὸ πολλῶν βοηθούμενον, ἂν ἑαυ
τῷ ἀφεθῇ· ἡ ἀλήθεια τοίνυν, ὁ δ' ἐστὶν ἡ ἐκ
τῆ παρόντος διωάμεως βοηθείας· καὶ μάλι-
στα ἡ τοῦ κύριου ἀλήθεια, ἣν ὡς μόνη εἰς τὸν αἰῶ
να. ὁ γὰρ τῶν χριστιανῶν νόμ@, τοῦ τοῦ διωγ-
μοῦ καιροῦ, τριακοσίοις δ' ἐνιαυτοῖς συνεχῶς
διαρκέσαντ@, μάλιστα ἐπέδωκε καὶ ἴσῃ ἀεὶ
αὐξήσῃ τῶν πιστῶν, καὶ τῇ λαμπρότητι τῶν
θαυμάτων. σημεῖον δὲ καὶ τοῦτο τ' βίας, τοῦ
παρ' ἐκείνοις νόμου. ὅταν γὰρ ἀδί τιν διδάσ
καλίαν συνέχουσι, ὥς τε τὸν νόμον αὐτοῖς
διδάξαι ὁ τῶν σαρρακηνῶν διδάσκα-
λ@, ὁ τοῦ λόγου κεκηρυγμένου, πρῶτον ἀκρυ
νώσας τὸ ξίφ@, γυμνὸν κατέχει τῇ χειρὶ ἐ-
φόσον διδάσκει, ἢ τίθησι πρὸς κατάπληξιν
ἐν ὑποκειμένῳ τόπῳ τινί. οἱ χριστιανοὶ δ' ἐ
διδάσκοντες, οὐ ξίφ@, ἀλλὰ σταυρὸν αἴρο-
σιν· οὐ βίας σημεῖα δεικνύοντες, ἀλλ' ἡμερό-
τητ@, ὡς ἂν ἄνθρωποι πεμπόμενοι παρὰ
τοῦ χριστοῦ ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. πρό-
πον δὲ σημεῖον τῶν φόνων καὶ τῆ βίας ὅτι, τὸ
τοὺς ἀσυνέτους ὑπὸ τῶν σαρρακηνῶν σπαρ-
φῆναι, φονεῖς ἐσομένους ἀνθρώπων. οἷς δ' οὓς
ἐγχέσθαι πάσαι φόνος, τὴν αἰώνιον ζωὴν
ἀπολωνται. οἳς καὶ ἀποστέλλουσι πανταχῆ,
τοὺς ἄρχοντας τ' κόσμου δολίως ἀρκτωδύνας.
ὅπου δὲ οἱ ἀσεσινοὶ κάστρα τε ἔχουσι καὶ ἄκρας
περὶ τὸ λίβυον ὄρος, ὑπακούσι τε τῆ σολτά
νῳ τῆ Βαβυλῶνος, κεφαλῆ ὄντι τῶν σαρρακη-
νῶν. καὶ αὐτοὶ δὲ τοῖς νόμοις καὶ τῇ τάξει σαρ-
ρακηνοί εἰσι, καὶ ὀ καλοῦνται ἀσεσινοὶ παρὰ τ'
σαρρακηνῶν, ἀλλὰ ἰσμαηλῖται, οἷον ῥίζα καὶ
φυλὴ τῶν σαρρακηνῶν, καὶ πρῶτοι ἐκδικη-
ταὶ καὶ σωτῆρες τοῦ νόμου τοῦ μωαμεθ.

πρὸς

Vterq; igitur horum potius eligit Chri-
stianus mori quàm Saracenus, nisi ali-
quo modo prædicta ui abstrahatur. Tria *Tria signa uio-*
sunt manifestissima signa uiolentiæ, præ *lentiæ legis Sa-*
dictæ legis, absq; his quæ totiens ante di *racenorum.*
cta sunt: quod quidem fuit, quod totiens
dicit & mandat interimere. Primum si- 1
gnum est, quod Mahometus illis dixit,
intãtum permanere legem eius, in quã-
tum eis permaneat & in armis uis, et tẽ-
poralis potentia. Sed sicut dicit Chryso-
stomus, talis est ueritatis natura, ut & cũ
à multis oppugnatur, fortius inualescat:
& è conuerso mendacium, cum à multis
adiuuatur, in seipso debilitatur. Veritas
igitur non indiget auxilio ex temporali
potẽtia, & maxime Domini ueritas, quę
manet in æternũ. Christianorum enim *Psal. 116.*
lex, persecutionis tempore trecentis an-
nis continue durante, maxime creuit, &
numero fidelium, & splendore miracu-
lorum. Signum autem & hoc uiolen- 2
tiæ legis apud illos. Quando enim ad do
ctrinam conueniunt, ut legem eos Sara
cenorum magister doceat, & qui debet
proponere uerbum, primum nudans en
sem, nudum manu detinet, inquantum
docet, uel ponit ad terrorem in quodam
eminenti loco. Christiani autem docen-
tes, non ensem, sed crucem tollunt, non
uiolentię, sed mansuetudinis signa osten
dentes, tanquam homines qui mittuntur
à Christo, sicut oues in medio luporum.
Tertium autem signum cædis & uiolen 3
tiæ est, quod assessinũ à Saracenis nutri- *Assessini.*
untur, homicidæ hominum futuri, qui-
bus ex ipsa actione actiua & passiua ui-
tam æternam promittunt, et mittunt eos
per orbem terrarum, ut principes mundi
dolose interimãt. Hi aũt assessini, castra
habent & arces circa Liltum montẽ, obe
diuntq; Sultano Babylonis, qui est caput
Saracenorũ. Hiq; legibus & ordine Sa- *Sultanus Baby-*
raceni sunt, & nõ uocantur assessini à Sa *lonis.*
racenis, sed Ismaëlitæ, quasi radix & tri-
bus Saracenorum, & primi defenso-
res & conseruatores legis Mahometi.

Ad hoc enim præcipue instruuntur & nutriuntur, ut eędem faciant. Hoc scelus non Christiani solum, qui sanctissimam legem habent, abominantur, sed & Tartari, qui nullam legem seipsos habere dicunt, præter naturalem. Ex his igitur apparet manifeste, quod Saracenorum lex, lex est cædis & uiolentiæ. Est autem uiolentum, cuius motus est ab extrà, qui nullum momẽtum huius quod mouetur remittit, ut dicit Aristoteles. Et ex hoc manifestum, quod non est lex Dei.

Tartaris nulla lex præter naturalem.

Violentũ quid.

πῶς γὰρ ἰδίως αὐτοῦ νουθετῶσι καὶ τὸ φασιν, ὥστε φόνους ὀργάζεσθαι. ὅτι δὲ οὐχ οἱ χριστιανοὶ μόνον, ἁγίωτατον ἔχοντες νόμον, βδελύσσονται, ἀλλὰ καὶ οἱ τάρταροι, οὐδ' ὅλως νόμον ἑαυτοῖς φασὶν ἔχειν πλὴν τὸ φυσικόν. ἐκ τούτων οὖν φανερὸν φανερῶς, ὡς ὁ τῶν σαρρακηνῶν νόμος, νόμος ὢν σφαγῆς καὶ βίας. ἔστι δὲ βίαιον, οὗ ἡ κίνησις ἔξωθεν, οὐδὲ μίαν τοῦ κινουμένου ὁρμὴν ἐν ἑαυτῷ ὁρᾷ, ὡς φησὶν ἀριστοτέλης, καὶ ἐκ τούτου δῆλον, ὡς οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ.

QVOD ALCORANVM NON est lex Dei, inordinatum enim est. Cap. XI.

VNdecimo considerandum, quod Alcoranum nõ est lex Dei, inordinatum enim est. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt, ut dicit Apostolus. Videmus autem hoc in operibus naturæ, et in sacris scripturis. Firmissimum enim non solum Christianis, sed etiam ipsis Saracenis, Moysi legem & prophetas & euangelium à Deo esse. Hęc autem omnia ordinata sunt. Moyses enim ualde ordinate incipit à mundi creatione, & deinceps totum pentatheucum percurrit secundum ordinem temporis & historiæ, & alij autem prophetæ bene ordinate processerunt secundum ordinem temporis, demonstrantes quando & quibus regibus, uel secundum ordinem historiæ, uel ad minus secundum ordinem materiæ. Et euãgelium bene ac ordinatissime procedit, & temporis ordine, & historiæ, & materiæ. Incipit quidem ab incarnatione & natiuitate Christi, deinceps autem de uita & doctrina & miraculis eius, & post hæc de morte & resurrectione & assumptione dicit. Alcorano autem omnino nullus est ordo temporis. Neq; enim dicit quib. regibus, uel secundũ quod tẽpus. Neq; historiæ ordo est, primũ enim capitulũ unde incœpit, dicitur inscriptio uel apertio libri, in quo indubitatò propriè incœpit ab oratiõe & laude Dei. Et absq; medio, post breuẽ orationẽ tractatum

Rom. 13.

Testamenti ueteris ordo.

Euãgelij ordo.

Alcorani nullus ordo.

ΟΤΙ ΟΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ, ἄτακτον γάρ.

ΕΝδέκατον θεωρητέον, ὅτι τὸ ἀλκοράνον οὐκ ἔστι νόμος θεοῦ· ἄτακτον γάρ ἐστι. τὰ δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ, τεταγμένα εἰσίν, ὡς φησιν ὁ ἀπόστολος. ὁρῶμεν δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς τῆς φύσεως ἔργοις, καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς. βεβαιότατον γάρ ἐστιν οὐ μόνον χριστιανοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς σαρρακηνοῖς, τὴν τοῦ μωϋσέως νόμον καὶ τοὺς προφήτας καὶ τὸ εὐαγγέλιον παρὰ θεοῦ εἶναι. ταῦτα δὲ πάντα, τεταγμένα εἰσίν. ὁ μὲν γὰρ μωϋσῆς λίαν εὐτάκτως ἤρξατο ἐκ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας, καὶ ἐφεξῆς ὅλων τῶν πάντων ἐν ἐξῆλθε, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ τε χρόνου καὶ τῆς ἱστορίας. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ προφῆται, εὐτάκτως προῆλθον, δεικνύοντες κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν, ἔστι καὶ ὑπὸ ποίων βασιλέων, ἢ κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἱστορίας, ἢ τοῦ λαχίστου, κατὰ τὴν τάξιν τῆς ὕλης. καταχρῆται μὲν ἀποβλέπων σαρκώσεως καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ χριστοῦ, ἐφεξῆς δὲ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ· καὶ μετὰ ταῦτα, περὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως. ὧν δὲ τοῦ ἁλκοράνου οὐδεμία ὅλως τάξις, οὔτε χρόνου. οὐδὲ γὰρ λέγει ὑπὸ τίνων βασιλέων, ἢ κατὰ τίνα καιρόν, οὔτε ἱστορίας τάξις· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ὅθεν ἤρξατο, λέγεται ἐπιγραφὴ ἢ διάνοιξις τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ἀναμφιβόλως αὐτοῦ ἤρξατο ἐκ προσευχῆς καὶ ὕμνου θεοῦ. ἐφεξῆς δὲ ἀμέσως μετὰ βραχείαν εὐχὴν, ἤρξατο

ἤρξατο τῆς πραγματείας. καὶ ὅτι κεφάλαιον δ' ἦν πυρρᾶς βοός, ἣν ἔθυσε Μωϋσῆς, ἧς ἱστορία ἐστὶν ἐν τῷ Λευϊτικῷ. τέταρτον δὲ κεφάλαιον, περὶ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀβραάμ, ὃς γέγονε πατὴρ Μωϋσέως· ἐν ᾧ πολλὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ παρεμβάλλει, καὶ φησὶ τὴν παρθένον Μαρίαν ἀδελφὴν γενέσθαι Μωϋσέως καὶ Ἀαρών. καὶ ἑφεξῆς ἐστὶ τὸ πέμπτον κεφάλαιον περὶ τῶν γυναικῶν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, οὕτως ἀτάκτως, ὡς τινὰ μὴ δύνασθαι εἶναι ἄνθρωπον ὃς ἂν δύναιτο λόγον ἀποδοῦναι τῆς τάξεως τῆς ἱστορίας καὶ τῶν κεφαλαίων. ἀλλ' οὐδὲ ἡ τῆς ὕλης τάξις ἐστίν. οὐδέποτε γὰρ μίαν ἐπεξέρχεται ὕλην διὰ παντός, ἀλλ' ἐφεξῆς ἀπὸ μιᾶς ὕλης ἐφ' ἑτέραν ὑποθέσιν παντελῶς ἀσύμβατον μεταφέρεται, ἄντικρυς ὥσπερ ἀφεστηκὼς. ἀλλ' οὐδὲ ταξιν ἔχει ἀδιαφορήματος, ἢ τινὸς ἀποδείξεως. ἀλλ' ἡ διδασκαλία πᾶσα, ἐξ ὑποθέσεως προέρχεται. καὶ ὑποθεμένου τινὰ πρότασιν καθ' ἑαυτὴν ἀληθῆ, ἐξ ἐκείνης ἄλλην τινὰ συμπεραίνει, μηδὲν ἔχουσαν κοινὸν πρὸς τὴν πρώτην. οἷον ὅτι τὸ συνεχῶς παρ' αὐτοῦ λεγόμενον, ὅτι ὁ θεὸς ὕψιστός ἐστι καὶ ἀγαθός, καὶ τὸ ἀληθεύειν νόμῳ ἐστὶ σωτηρίας, καὶ ὁ θεὸς ἐστὶ θεός, καὶ ὅτι οὐδείς ἐστιν ἄλλος θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ Μωαμὲθ ἐστὶ προφήτης ἀληθής. ὁποῖον δέ ἐστι τοῦτο τὸ συμπέρασμα, τὸ τὸν Μωαμέθ εἶναι ἀληθῆ τοῦ θεοῦ δοῦλον, ὅτι ὁ θεὸς ἐστὶ θεός. καὶ ὥσπερ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλμαϊδᾶ, ὃ ἑρμηνεύεται τραπέζα, φησί, καὶ πέμποντι ἡμῖν ὁ θεὸς οἰκίαν ἐλαρὰμ, τοῦτό ἐστιν αὕτη ἐστὶν οἰκία μέσκε· μὴν εἰς ἔλλειψιν τοῦ σαββατισμοῦ. καὶ γινώσκετε, ὅτι ὁ θεὸς πάντα οἶδε, τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ ὁ θεὸς οἶδε πάντα ὅσα ἐστὶν. ἀλλὰ τίς τοσοῦτον ἀνόητος, ὥστε ἀμφιβάλλειν, εἰ ὁ θεὸς πάντα οἶδεν; ἔστω δὲ καὶ τινὰ ἀμφιβάλλειν, ποίαν ἀκολουθίαν ἔχει τὸ, τὴν οἰκίαν μέσκε καὶ τὴν νηστείαν τοῦ σαββατισμοῦ μηνὸς ποιεῖν γινώσκειν ἄξιον ἡμᾶς τοῦ εἰδέναι τὸν θεὸν πάντα γινώσκειν; σπουδαίως δὲ δοκεῖ διαλέγεσθαι ὥσπερ ἐνυπνιαζόμενος, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου, ὅπου δοκεῖ οὗ λόγους ὑπολείπειν ὡς ἔοικε,

tum incœpit. Et est capitulum secundum de fulua boue, quàm obtulit Moyses, cuius historia est in Leuitico. Tertium autem capitulum est de domo Abraam, qui fuit pater Moysi, in quo multa de Christo interserit, & dicit uirginem Mariam sororem fuisse Moysi & Aaron. Et deinceps sequitur quartum capitulum, de mulieribus. Similiter autem et de alijs sic inordinate procedit, adeò quod nemo est qui possit reddere rationem ordinis historiæ & capitulorum. Et neque materiæ ordo est. nunquam enim unam materiam bene ordinatéque pertransit, sed deinceps ab una materia ad alteram per suppositionem omnino impertinentem transfertur, tanquam abstractus. Sed & neque ordinem habet argumentationum, uel alicuius demonstrationis. Sed omnis doctrina ex suppositione procedit, & suppositiones quandam propositionem per seipsam ueram, ex illa aliam quandam concludit, quæ nihil commune habet ad primam. Sicut est continue quod ab eo dicitur, quod Deus est excelsus & bonus, & quod Alcoranũ lex est salutis, & Deus est Deus, & quod nullus est alius Deus præter Deum, & Mahometus est propheta uerus. Quæ autem hæc conclusio, Mahometum esse uerum Dei seruũ, et quod Deus est Deus? Et in capitulo Elmaiada, quod interpretatur mensa, dicit: Constituit nobis Deus domum Elaram, id est uocationis. Hæc est domus mensæ. Mensis est ieiunij Saracenismi. Et hoc est, ut sciatis, quod Deus omnia nouit quæ sunt in cœlo & quæ sunt in terra, & Deus scit quicquid est. Sed quis est tam demẽs, ut dubitet quin Deus sciat omnia? Sed posito quod dubitetur ab aliquo, quæ est hæc consequentia, quod mẽsa & ieiunium mensis Saracenismi faciat scire, quod Deus scit omnia? Et cõtinue autem uidetur loqui tanquã somniator, & maxime circa finẽ libri, ubi uidẽtur ei uerba defi-

Loquitur Mahometus ut somniator.

cere. Sicut in capitulo Elcapherũ, ꝗd interpretaꝰ Hæretici, dicit de uerbo ad uerbum: O execrabiles, nõ adoro quod uos adoratis, neque uos adoratis quod ego adoro: Ego nõ adoro quod uos adoratis, neꝙ adoratis uos, ꝗd ego adoro. Vobis uestra lex, & mihi mea lex. Sed quilibet hæreticus potest hoc dicere, ut intercîdat materiã quę est de inquisitione ueritatis. Et neꝙ reminiscor me inuenisse in toto libro unã solã argumentationẽ, quæ secũdum rectã suppositionẽ & conuenientem ordinem procedat. Nominum autem ordo illic grammaticè & rhythmice optimus est. ferè enim totus liber metricus & rhythmicus est. Vnde & ualde gloriantur Saraceni, in sic pulchro & ornato arabicæ locutionis modo: & ex his argumentantur, uerum prophetam fuisse Mahometũ. Nõ enim sic ornate sciuisset loqui homo omnino idiota. Sed sicut superius uisum est in quarto capitulo, nõ cõsueuit Deus loqui in mũdo, uel cũ prophetis, per uersus uel rhythmos. Sic igit manifestũ, quod lex hæc non est à Deo, quę nullũ habet ordinẽ nisi solũ rhythmicũ, & grãmaticum, qui Deo nõ cõgruit.

Alcoranus metricus & rhythmicus.

QVOD LEX SARACENORVM nõ est Dei, iniqua enim est. Cap. XII.

DVodecimo oportet considerare, quod lex hæc nõ est à Deo. Deus enim est summe bonus: optimi aũt est, optima facere, secundũ Dionysiũ. Quod aũt lex Alcorani iniqua est, ex ipso Alcorano manifestũ est. Dicitur enim in capitulo Elcaph, & in capitulo Elgem, quod interpretatur dæmones, quod ipsum Alcoranũ placet dæmonibus, & in eodem delectãtur: Dæmones aũt iniqui sunt & peruersi secundũ uoluntatẽ, quibus prꝙter iniquũ aliud placet nihil: Alcoranum igitur malum est. Item, Alcoranum causa est omnium malorum, sicut cædis, rapinæ, periurij, & huiusmodi, quæ non solum permittit Alcoranum, sed etiam mandat (sicut superius manifestum fuit) & maxime cædes. Non suffi-

Alcorani lex iniqua. Argument. 1.

αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐλκὰφ ἐστὶν, ὃ ἑρμηνεύεται αἱρετικοί, φησὶ κατὰ λέξιν· ὦ βλάσφημοι, οὐ προσκυνῶ, ὃ προσκυνεῖτε. οὐδ' ὑμεῖς προσκυνεῖτε, ὃ προσκυνῶ. ὑμῖν ὁ ὑμέτερος νόμος, καὶ ἐμοὶ ὁ νόμος ὁ ἐμός. ἀλλὰ πᾶς αἱρετικὸς ἔστιν ὃ ἄπαξ λέγειν, ἵνα διακόπτει τὴν ὕλην τῶν ἐν τῇ ζητήσει τῆς ἀληθείας. ἀλλ' οὐδὲ μνημονεύω ποτὲ διὰ παντὸς τοῦ βιβλίου ἓν μόνον ὠμὸν ἐπιχείρημα εὑρὼν κατ' εὐθεῖαν ὑποθέσιν καὶ προτάσεως τάξιν. καὶ δὲ τῶν ὀνομάτων τάξις ἐκεῖ, γραμματικῶς καὶ ἀριθμικῶς καλλίστη ἐστί. σχεδὸν γὰρ τὸ βιβλίον ὅλον, καὶ ῥυθμικόν ἐστιν. ὅθεν λίαν καυχῶνται οἱ σαρακηνοὶ ἐφ' οὕτω καλῷ καὶ κεκοσμημένῳ ἀρβικῇ διαλέξεως τρόπῳ. καὶ ἐκ τούτων ἐπιχειροῦσιν, ἀληθῆ προφήτην εἶναι τὸν μαχούμετ. οὐκ ἂν γὰρ οὕτω κομψῶς ἠδύνατο διαλεχθῆναι, ἄνθρωπος παντελῶς ἰδιώτης. ἀλλ' ὡς ἀνωτέρω τεθεώρηται ἐν τοῦ πρώτου τῷ κεφαλαίῳ, οὐκ ἐώθει ὁ θεὸς διαλέγεσθαι τοῖς κόσμοις, ἢ τοῖς προφήταις, διὰ ἐπῶν ἢ ῥυθμῶν. ὅτω τοίνυν φανερόν, ὅτι ὁ νόμος οὗτος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, μηδεμίαν ἔχων τάξιν, εἰ μὴ μόνον ῥυθμικὴν καὶ γραμματικήν, ἣ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁρμόζει.

ΟΤΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΟΥΤΟΣ ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΝΟΜΟΣ.

ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ δεῖ θεωρεῖν, ὅτι ὁ νόμος οὗτος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ. ὁ γὰρ θεὸς ἄκρως ἐστὶν ἀγαθός. τοῦ δὲ ἀρίστου ἐστὶν, ἀρίστα ποιεῖν, κατὰ τὸν διονύσιον. ὅτι δὲ ὁ νόμος οὗτος ἀληθρανου πονηρός ἐστιν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀληθρανου φανερόν. λέγεται γὰρ ἐν τοῦ κεφαλαίῳ τοῦ ἐλκάφ, καὶ ἐν τοῦ κεφαλαίῳ ἐλγέμ, ὃ ἑρμηνεύεται δαίμονες, ὅτι αὐτὸ τὸ ἀληθρανου ἀρέσκει τοῖς δαίμοσιν, καὶ χαίρουσιν αὐτοῦ. οἱ δαίμονες πονηροί εἰσι καὶ διεστραμμένοι κατὰ τὴν θέλησιν, οἷς πλὴν τοῦ πονηροῦ, οὐδὲν ἕτερον ἀρέσκει· τὸ ἀληθρανου ἄρα κακόν ἐστιν. ἔτι τὸ ἀληθρανου, ἀεὶ ποιεῖ ποιητὴν τῶν κακῶν· οἷον, φόνων, ἁρπαγῆς, πορνείας, καὶ τῶν τοιούτων· ἃ δὴ οὐ μόνον συγχωρεῖ τὸ ἀληθρανου, ἀλλὰ καὶ προστάσσει, ὡς ἀνωτέρω γέγονε δῆλον, καὶ μᾶλιστα φόνους. οὐχ ἱκανὸν

ἱκανὴ δὲ ἡ ἀπόλυσις, τὸ πρόσταγμα οὐ ἀπίστους ἀποκτεννύναι, ἀλλὰ μὴ οὐ πιστούς. φησὶ γὰρ ἀναμφιβόλως, ὅτι ὁ πιστὸς οὐκ ὀφείλει ἀποκτεννύναι πιστόν, αὐτὸς δὲ οὐ ἀπίστους ἀποκτείνειν ἐντέλλεται, εἰ μὴ φόρους τελοῖεν. τὸ μὲν φόρους τελεῖν, ἱκανὴ δίκην αἰτία, τὸ δὲ φονεύεσθαι, ἢ μή, ὡς τι οὐ καθὸ ἀπίστους; τὸ πρῶτον. Ἐπὶ καθὼς ἐν πολέμοις τόποις τοῖς ἀλκορανίοις λέγεται, οὐδὲν δεῖ μεῖζον κακὸν, ἢ τῷ θεῷ ψεύδεσθαι ὑπολαμβάνειν. τὸ δὲ ἀλκορανίον πολλὰ καὶ ἄλλα ψεύδεσι ὑπιτίθησι τῷ θεῷ, παρὰ τὰ ἀνώτερον εἰρημένα ἐν τῷ ἐνάτῳ κεφαλαίῳ, περὶ τῶν ἐν τούτῳ πεδιεχομένων ψευδῶν, ἃ πάντα εἰς τὸν θεὸν ἐπανακάμπτει ἐπὶ τὸ, ἀλκορανίον (ὡς φασι) νόμον εἰσὶ θεῖ. δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλα πλείω δεικνύναι. ἐν γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλεμφαὰλ, ὃ ἑρμηνεύεται λέρδη, φησίν, ὅτι εἰσί τινα τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀποστόλου κέρδη, καὶ δότωσαν τῷ θεῷ τὸ πέμπτον μέρος ἀπ' ὧν κερδαίνουσιν. ἀλλὰ μήποτε ὁ θεὸς ὅτως ἐστὶ πονηρὸς, ὥστε συγχωρεῖν ἁρπαγεῖν, ἵν' ἐκεῖθεν τὸ πέμπτον λάβοι μέρος; ἢ ὅτω πόθεν ὁ θεὸς, ὡς τε μὴ ἔχειν ὅθεν ἂν θρέψη οὓς πτωχοὺς αὐτὸς, τουτέστι τὰς χήρας καὶ οὐ ὀρφανοὺς καὶ οὐ ξένους, περὶ ὧν ἐκεῖ διαλέγεται, εἰ μὴ συγχωρήσειε τοῖς ἁρπαγμοῖς τ' ἐκεῖθεν κερδαίνειν, ἀληθῶς ὁ μωαμεθηνὸς ἑαυτῷ ποιεῖ τὸν θεὸν ἐν τοῖς πονηροῖς, ὃν φησὶ μὴ δύνασθαι ἔχειν κοινωνὸν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς. Ἐπὶ εἰ καὶ ἐνίοτε τὸ ἀλκορανίον κωλύει τοῖς ἁρπαγμοῖς καὶ τοῖς ἀδικίαις καὶ ἄλλαις τισὶ τῶν κακῶν, ὅμως αὐτὴ ἡ κώλυσις, συγχώρησίς τις μᾶλλον ὅτι. φησὶ γὰρ, μὴ ποιήσητε τὰ καὶ τὰ κακὰ· ὃ γὰρ ἀρέσκει τῷ θεῷ. εἰ δὲ ποιήσητε, αὐτὸς ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, καὶ ῥᾳδίως ὑμῖν συγχώσει. πόθεν δὲ ἁρπαγῆς, ὅθεν ἂν ἐστὶ τοῦ θεοῦ ἐντέλλεται ὡς τε ἀποδοθῆναι· ὅθεν ποιεῖσθαι αὐτοῖ ἔθος ἔχουσιν. ἀλλ' ἀρκεῖ πρὸς τῷ τέλει τ' παράκλησιν εἰπεῖν, ὅτι ἔστι θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μωάμεθ ἀπόστολος ὅτι τοῦ θεοῦ, ὥσπερ ἀνωτέρω γέγονε δῆλον ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ. περὶ δὲ τῆς ἀδικίας, διαῤῥήδην φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἐλμαυτὶ, ὃ ἑρμηνεύεται τράπεζα· οὐ λογιεῖται ὑμῖν ὁ θεὸς τῶν ἀπάτην τι ὅρκου, ἀλλὰ καθὼς ἐλέχθη, ὃ χρηματίσας ὑμᾶς ἐνόχους ποιεῖ τῇ ἀδικίᾳ, ἀλλὰ παιδείας. καὶ μετὰ ταῦτα φησίν,

sufficiens autem excusatio est, mandare infideles interimi, sed neque fideles. Dicit enim indubitatò, quod fidelis non debet interimere fidelem: ipsos autem infideles mandat interimere, nisi tributa soluant. Tributum igitur soluere, sufficiens causa est interimendi, uel nō? Quare nō, inquātum infideles sunt, est tale? Item, sicut in pluribus locis Alcorani dicitur, 3
Nullum est maius malum, quàm Deo mendacium iniungere. Alcoranum autem multa & alia mēdacia iniungit, præterquam quę dicta sunt superius in nono capitulo, de mendacijs quæ in hoc continentur, quæ omnia in Deum reflectit. Possumus autem & alia plura ostendere. Incapitulo enim Elemphaal, quod interpretatur Lucra, dicit, quod sunt quædam Dei & apostoli lucra, & dent Deo quintam partem ex quibus lucrantur. Sed nunquid Deus est sic iniquus ut permittat rapinam, ut illinc quintam capiat partem: uel sic pauper Deus, ut non habeat unde nutriat pauperes eius & uiduas & orphanos & peregrinos, de quibus illic loquitur, nisi permittat rapinā? Quare ut illinc lucretur, certe iam facit Mahometus Deum consortē sibi in malo, qui non potest habere cōsortem in bono. Item, & si aliquando Alcoranum prohibeat rapinam & periurium, & alia 4
quædā mala, tamen hæc prohibitio, permissio quædā potius est. Dicit enim: Ne faciatis mala, nō enim placent Deo. Sin autem feceris, ipse est misericors & miserator, & facile uobis parcet. De rapina aūt nihil unquā mandauit ut restituatur, neq; talē ipsi consuetudinē habēt, sed sufficit in fine Saracenum dicere, Non est Deus præter Deum, & Mahometus est apostolus Dei, sicut superius manifestum fuit in quinto capitulo. De periurio aūt *Periurium.* palàm dicit in capitulo Elmin, quod interpretatur mēsa: Non imputabit uobis Deus fraudationem iuramenti, sed inuocationem eius. Quasi dicat: Periuriū nō obligat ad culpā, sed ad pœnā. Et postea

Alcorani mendacia.

subdit: Pro trāsgressione autem eius, sufficit decē pauperum educatio, uel totidē indumentū, uel unius captiui redēptio. Qui autem hæc non potest facere, ter ieiunabit. Ex istis equidem sequuntur omnia mala. Non enim timent rapere, uel decipere, uel peierare, nec fidē seruare: cum Christiano præcipiatur, fidē seruare oportere etiam inimicis & infidelibus. Habent tamen quoddam indubitatò genus iuramenti Saraceni, quod non de facili transgrederentur, de quo post hæc speculabimur. Mahometus autem palàm dicit in capitulo Elmetaare, quod interpretatur necatio, quod Deus dispensauerat ei, ut non seruaret quod licite iurauerat, non amplius uidelicet ad Iacobitissam quandam accedere, quę Maria appellabatur, & sic peierauit: cuius remissionis testes sunt, ut dicit, Michaël & Gabriel. Iniqua igitur est lex illa, quam sequūtur omnia mala. Est autem iniqua propterea, quod tot & sic magna mala et mendacia Deo iniungit. Et præter prædicta, etiam alia multa iniungit mendacia, et fatua. Dicit enim, quod Deus se excusat ex eo, quod misit apostolum Mahometum, hominem, & non angelum. & ait, quod Deus dixit, quod misisset angelos, sed ipsi nō potuissent mundum cum securitate pertransire. Sed nunquid Mahometus securius per mūdum, quàm angeli, accedebat? quod si angelos intelligit bonos & pacificos homines, adhuc non est dubium, quod boni & pacifici homines securius mundū pertranseunt quàm mali. Inducitq; Deū continue loquentē, et dicentē, q̄d nō ludi gratia creauit mundū. Sed quis est tā demēs, ut existimet de mūdo, quod tanq; ludens fecit mūdum? Item Mahometus Saracenus homo existens, & continuæ intemperantiæ deditus, in capitulo Elinir Elacap, inducit Deum dicentem: Ne ingrediamini domum alicuius nisi inuitati & uocati, & nisi perstrepant de foris. Et addit tanquā ex persona Dei: Et postquam ingressi fueritis

Mahometi periurium.

φησὶν ὑπακοὴν, ὑπὲρ δὲ τῆς παραβάσεως αὐτοῦ ἀρκεῖ δέκα πτωχῶν τροφὴ, ἢ ἔνδυμα τοσούτων, ἢ ἑνὸς αἰχμαλώτου λύτρωσις. ὁ δὲ ταῦτα μὴ δυνάμενος, τρὶς νηστεύσει. πάντες δὲ ἔφασαν ταῦτα πάντα κακὰ. οὐ γὰρ δεδοίκασιν ἁρπάζειν, ἢ ἀπατᾶν, ἢ ἐπιορκεῖν· ἀλλ' οὐδὲ τηροῦσι τὰ πιστὰ, τῶν χριστιανῶν πιστευόντων πᾶσι πίστιν δεῖν φυλάττεσθαι καὶ τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἀπίστοις. ἔχουσι δέ τι ἀναμφιβόλως οἱ σπέρ- ξακλωοὶ γάμου ὄρκου, ὅπερ οὐκ ἂν ῥᾳδίως παραβαῖεν, περὶ οὗ μετὰ ταῦτα θεωρηθήσεται. ὁ δὲ μωαμεθ διαῤῥήδην φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμετὰ αρὲ, ὃ ἑρμηνεύεται ὅτι ὁ θεὸς ἐδέδωκεν αὐτῷ μὴ φυλάξαι, ὃ δικαίως ὠμόμοκει, τὸ μηκέτι δηλονότι προσελθεῖν ἰακωβιτίσσῃ τινί, ὀνομαζομένῃ μαρίαν. καὶ οὕτως ἐπιόρκησεν. οἷς ἐνδόσεως μαρτυροῦσι εἰσὶν, ὡς φησὶν, ὁ μιχαὴλ καὶ ὁ γαβριὴλ. πονηρὸς ἄρα ὢν ὁ τοιοῦτος νόμος ἐκεῖνος, ᾧ ἕπονται πάντα τὰ κακά. ἔστι δὲ πονηρὸς καὶ διὰ τὸ τοσαῦτα καὶ οὕτω μεγάλα κακὰ καὶ ψεύδη ἀδιστάθμητα τῷ θεῷ. καὶ παρὰ τὰ ἑρμηνεύόμενα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀδιστάθμητα ψεύδη καὶ ἀνόητα. φησὶ γὰρ τὸν θεὸν παραιτεῖσθαι, διὰ τὸ πέμψαι ἀπόστολον τὸν μαχούμετ, ἄνθρωπον ὄντα, ἀλλὰ μὴ ἄλλον ἄγγελον, διὰ τὸ ἐκείνους μὴ δύνασθαι μετ' ἀσφαλείας τὸν κόσμον διέρχεσθαι, καὶ μήπω ὁ μαχούμετ ἀσφαλέστερον τῶν ἀγγέλων διῆκε τὸν κόσμον. εἰ δὲ τοὺς ἀγαθοποιοὺς καὶ εἰρηνοποιοὺς διὰ τῶν ἀγγέλων βούλεται νοεῖν, ἔτι οὐδ' οὕτως ἀμφίβολον τοὺς ἀγαθοὺς καὶ εἰρηνικοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀσφαλέστερον διῆκαι τὸν κόσμον, ἢ τοὺς πονηρούς. εἰσάγει δὲ τὸν θεὸν συνεχῶς διαλεγόμενον, καὶ λέγοντα, ὅτι οὐ παιδιᾶς χάριν ἐδημιούργησε τὸν κόσμον. ἀλλὰ τίς τοσοῦτον αὐόητος, ὥστε λογίσασθαι παιδιὰ τὸ θεοῦ, ὡς παίζων ποιῆσαι τὸν κόσμον. ἔτι ὁ μαχόμετ σαρκικὸς ἄνθρωπος ὤν, ὡς συνεχῆς ἀκολασίας προσκείμενος, ᾧ ἐν κεφαλαίῳ ἐλινὴρ ἐλαζὰρ, εἰσάγει τὸν θεὸν λέγοντα, μὴ εἰσέρχεσθε εἰς οἰκίαν ἀκλήτους. καὶ προσκαλοῦνται, ὡς ἂν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ. καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν καὶ φαγεῖν ἀξιέλβετε, καὶ μὴ ἵστα-

θῆ

δι πῶς τὸ ὁμιλεῖν τὰς γυναικούς. βαρὺ γὰρ ὄν τῷ ὄντι προφήτῃ, καὶ αἰσχύνεσθαι λέγειν. ἀλλ' ὁ θεὸς οὐκ αἰσχύνεται λέγειν τὴν ἀλήθειαν. ὡς γὰρ βραχεῖ σὺ, καὶ ὅπερ ἂν ἠθέλησε ποιῆσαι, καὶ ἂν ὄντως παρ' ἄλλων γένοιτο, τὸν ὅλον ὄντα θεὸν ἀνεπίδεκτον ὡς ἐκείνου προστάσσοντος οὕτω γίνεσθαι. καὶ τοίνυν καὶ τὰ κακὰ ἀκολούθησεν, ὥσπερ ἐξ αὐθεντίας τοῦ νόμου τούτου, ἀποκτεννύναι, ἁρπάζειν, μοιχεύειν μετὰ τῆς γυναικὸς Ζεὶθ, ἀσελγείας ποιεῖν, μετὰ μαρίας τῆς Ἰακωβιτίσσης ὑπορκεῖν, καὶ μὴ φυλάττειν πίστιν ἐν τοῖς ὑποσχημένοις. πονηρὸς ἄρα ἐστὶν ὅτου ὁ νόμος, ἀρέσκων μὲν τῷ διαβόλῳ, προτρέπων δὲ εἰς τὰ πονηρά. οὐκ ἄρα παρὰ θεοῦ ἐστὶν, ὃς ἄκρως ἐστὶν ἀγαθός, καὶ παρ' οὗ ἀγαθὸν μόνον πρόεισι, κακὸν δὲ οὐδέν.

fueritis & comederitis, exite, & ne sistatis ad loquendum cum ianitoribus, quia molestum est prophetæ, & uerecundum est dicere. Sed Deus non uerecundatur dicere ueritatem. Breuiter autem, quicquid uolebat facere, uel quod fieret, id totum Deo iniungebat, idq; mandabat quod ita fieret. Et ex hoc subsecuta sunt omnia mala, quasi ex auctoritate legis: id est, interimere, rapere, mœchari, cum uxore Zeith incestum committere, cum Maria Iacobitissa peierare, & non seruare fidem in promissis. Iniqua igitur lex hæc, quæ placet quidem diabolo, & quæ ad multa mala nos inducit. Non igitur à Deo est, qui summe bonus, & à quo bonum solum procedit, malum autem nihil. *Conclusio.*

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΛΚΟΡΑΝΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ. ΚΑΙ ΤΙΣ ΟΣΤΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥΤΟΥ Ο ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΣ.

DE ALCORANI INSTITVTIONE, *& quis fuerit legis huius opifex & inuentor.* Cap. XIII.

Ἐπεὶ τοίνυν δέδεικται, ὅτι τὸ ἀλκοράνιον, ὁ δὴ σαρρακηνῶν ὁλονόλι νόμος, οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, ἔπεται ζητῆσαι περὶ τῶν τοῦ μωαμεθ μαθητῶν, καὶ τῆς συστάσεως τοῦ προειρημένου ἀλκορανου. δεῖ τοίνυν γινώσκειν, ὅτι βεβαιότατα πιστεύεται παρ' ἐκείνοις σοφῶν, καὶ ἐμφερῶς ἀποδείκνυται λόγοις, τὸν πρῶτον τοῦ ἀλκορανου ποιητὴν οὐκ ἄνθρωπον γενέσθαι, ἀλλὰ διάβολον, ὃς ἰδίῳ φθόνῳ καὶ παραχωρήσει θείᾳ, διὰ τὰς τοῦ λαοῦ ἁμαρτίας κατίσχυσε, καὶ ἤρξατο ἀναπεπταμένως καὶ ἐμφερῶς τὴν ἀπιστίας τοῦ ἀντιχρίστου. ὁρῶν τοίνυν ὁ διάβολος, τὴν τοῦ χριστοῦ πίστιν ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς αὐξανούσαν μέρεσι, καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν ἐκλείπουσαν, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ χοσρόου τοῦ τῶν πέρσων βασιλέως καὶ μήδων τοῦ εἰδωλολάτρου, διὰ τοῦ χειστιανικωτάτου βασιλέως ἡρακλείου, ὃς δὴ κατέβαλε τὸν ὑψηλὸν πύργον ὃν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ὁ χοσρόης ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων τιμίων, διὰ τὴν εἰδωλολατρίαν, καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ χριστοῦ ὄντως ὑψωθέντα διὰ τοῦ ἡρακλείου, καὶ ἔτι ὑψωθησόμενον, μηκέτι δυνάμενον ἐκπλεῖν τὴν πολυθέαν, μήτε φανερῶς τὸν τοῦ μωσέως νόμον καὶ τὸ τοῦ χριστοῦ εὐαγγέλιον ἀθετεῖσθαι, διὰ τὰ πάντα τὸν κόσμον

DE ALCORANI INSTITVTIONE, *& quis fuerit legis huius opifex & inuentor.* Cap. XIII.

Quoniam igitur demonstratum est, quod Alcoranum, Saracenorum uidelicet lex, nō est à Deo, sequitur, quærere de discipulis Mahometi, & de constitutione prædicti Alcorani. Oportet igitur scire, quod firmissime creditur à sapientibus illorum, et efficacibus rationibus ostenditur, primum Alcorani auctorem non hominem fuisse, sed diabolum. qui propria inuidia & diuina permissione, propter peccata populi, præualuit inchoare solēniter & efficaciter perfidiam antichristi. Videns igitur diabolus fidem Christi in oriētalibus partibus maxime crescere, & idololatriam deficere, superato iam Chosroe Persarum rege et Medorum idololatra, per christianissimum Heraclium imperatorem, qui excelsam turrim diruit, quam ipse Chosroes ędificauerat ex auro & argēto & lapidibus preciosis, propter idololatriā: & quod crux Christi iam tū erat p Heraclīū exaltata, & amplius exaltāda: et cum nō posset diabolus amplius multitudinē deorū defendere, nec omnino Moysi legē et Christi euangeliū negare, ga iā p totū *Alcorani autor diabolus.*

mundum diuulgatum erat: excogitauit figmento legis cuiusdã, quasi mediæ inter nouum & uetus testamentum, mundum decipere. Et ut hoc ad effectum deduceret, assumpsit hominem quendã diabolicũ, nomine Mahometum, religione idololatram, fortuna pauperem, mente superbum, maleficijs celebrem. Et quidẽ libẽtius assumpsisset diabolus hominem bonæ famæ, si hoc ei permissum esset: sicuti & libẽtius temptasset hominem per aliud animal, in quo amplius ipsius malefícia celarentur, quàm per serpẽtem. Sed non permísit diuina sapientia, nisi ut tale animal assumeret, et per talem hominem mundum inuaderet, ut ipse mundus facile posset considerare, qualis lex illa esset, quæ per talem legislatorem data est. Superato igitur Chosroe à prædicto Heraclío, & translata sancta cruce in Hierusalem cum triumpho, sexcentesimo uicesímo anno ab incarnatione Domini, decimo quinto autem imperij Heraclij, apparuit quídam Mahometus arabs, qui primũ diues factus per quandam uiduã, quàm in uxorem duxit, & post hæc prínceps latronum factus, in tantam prorupit superbiam, ut et rex Arabum fieri uoluerit. Sed quia ipsi non susceperunt eũ, quia de genere & opinione uilis erat, finxit se esse prophetam. Et cum comitiali morbo laboraret, ne firmiter quis eo detentum esse crederet, cõtinue cadens, dicebat angelum cum eo colloqui. Dabat autem post hæc responsiones quasdam, quas (ut dixit) audiebat quasi per modũ campanæ circumsonantis auribus eius. Et quia idiota erat, & illiteratus, dedit ei diabolus socios proprios, & quosdam hęreticos & Iudæos, & Christianos símiliter hæreticos. Adhæsit enim ei quidam Iacobita, nomine Baira, & durauit cum Mahometo usque ad mortem. Ferturq́, quod Mahometus postea interfecit. Sed & Iudæi quidam, Phinees uidelicet, & Audía, nomine Salon, post hæc autem Audala dictus, & Selem: qui etiam

Mahometi conditio.

Translatio crucis Christi in Hierusalem.

Mahometi arrogantia.

Mahomet idiota.

Mahometi sectatores.

κόσμον διαπεφημισμένον, ἔγνω πλάσμα τι νόμου τινός, ὥστε ἐν μέσῳ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς ἀπατῆσαι τὸν κόσμον. καὶ ἵνα τοῦτο εἰς ὄργον ἀγάγῃ, προσελάβετό τινα ἄνθρωπον διαβολικὸν, ὀνόματι μωαμεθ, τῇ θρησκείᾳ εἰδωλολατρῃ, τῇ τύχῃ πένητα, τῷ φρονήματι ὑπερήφανον, κακουργίαις ὑπερήφανον. καὶ εὗρεν ἄνθρωπον ἀγαθῆς φήμης, εἰ τοῦτο παρεχωρεῖτο. εἰπὼν καὶ εὗρεν ἂν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐπείρασεν δι' ἑτέρου ζώου ἢ διὰ ὄφεως, ἐν ᾧ ἡ ἐκείνου πονηρία μᾶλλον ἂν ἐκρύβη. ἀλλ' οὐ συνεχώρησεν ἡ θεία σοφία, καὶ διὰ τοῦτο τοιοῦτον ἀνέλαβε ζῶον, καὶ διὰ τοιούτου ἀνθρώπου τοῦ κόσμῳ ἐπιθεῖ, ὡς τ' αὐτὴν τὸν κόσμον ῥᾳδίως διαπλῶναι κατανοῆσαι, ποταπὸς ἂν εἴη ὁ νόμος ἐκεῖνος, ὁ διὰ τοιούτου δοθεὶς νομοθέτου. τοῦ χοσρόου πίνων ἠκηδότος παρὰ τοῦ εἰρημένου ἡρακλείου, καὶ μετενεχθέντος τοῦ ἁγίου σταυροῦ εἰς τὴν ἱερουσαλὴμ μετὰ θεαμβεσμοῦ τὸ ἐξακοσιοστὸν ἐνδέκατον ἔτος ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου σαρκώσεως, πρωτοπαθέντος δὲ τοῦ βασιλέως ἡρακλείου, ἀνεφάνη τις μαχούμετ, ἄρας. ὃς τὸ πρῶτον πλούσιος γεγονὼς, διὰ τινος χήρας, ᾗ εἰς γυναῖκα ἠγάγετο, καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχὴν λῃστῶν γεγονὼς, εἰς τοιαύτην κατάπτωσιν ὑπερηφανίαν, ὡς τε καὶ βασιλεὺς ἀξιωθῆναι γενέσθαι θελῆσαι. ἐπιληπτικὸς δὲ ὤν, ἵνα βεβαίως κάτοχός τις εἶναι πιστεύσῃ, συνεχῶς πίπτων, ἔλεγεν ἄγγελον αὐτῷ συλλαλεῖν. ἐφίλου δὲ μετὰ ταῦτα ἀποκρίσεις τινὰς, ἃς (ὡς ἔλεγεν) ἤκουεν δίκην κώδωνος περιηχούσης αὐτοῦ τοῖς ὠσί. καὶ ἐπεὶ ἰδιώτης ἦν, καὶ ἀγράμματος, δίδωσιν αὐτῷ ὁ διάβολος ἑτέρους οἰκείους αὐτῷ αἱρετικούς τινας καὶ ἰουδαίους, καὶ χριστιανοὺς ὁμοίως αἱρετικούς. προσκολλήθη γάρ αὐτῷ τις ἰακωβίτης, ὀνόματι βαιρὰ, καὶ διήρκεσεν μετὰ τοῦ μωαμεθ σχεδόν μέχρι θανάτου. φαίνεται δὲ, ὡς μετὰ ταῦτα αὐτὸν ὁ μαχούμετ ἀπέκτεινεν. ἀλλὰ καὶ ἰουδαῖοι τινες, φινεὲς διὰ νόσι, καὶ αὐδὰ. ὀνόματι σαλὼμ, μετὰ ταῦτα δι' αὐδαλᾶ εἰρημένον, καὶ σελὲμ, ὃ καὶ

καὶ γεγόνασι σαρρακηνοὶ· καί τινες νεστοριανοί, οἳ μάλιστα τοῖς σαρρακηνοῖς λέγουσιν, μὴ θεὸν γεγεννῆσθαι ἐκ τῆς μαρίας παρθένου, ἀλλ' ἄνθρωπον ἰησοῦν χριστόν. καὶ πρῶτος συνέθηκεν ὁ μωαμεθ τινὰ νόμον πρόσωπα, διὰ τῶν ἑτέρων, λαμβάνων τινὰ μὲν ἐκ τῆς παλαιᾶς, τινὰ δὲ ἐκ τῆς καινῆς διαθήκης. οὐ μὴν τότε ὁ λαὸς εἶχεν τὸ ἀληθοράνον. λέγεται μέν τι ἐν ταῖς αὐτῶν ἱστορίαις εἰρῆσθαι τὸν μαχούμετ· κατῆλθεν ἐπ' ἐμὲ τὸ ἀληθοράνον ἑπτὰ ἀνδράσι· καὶ ὅσα ἂν πολύ ἐστι, ἀρκεῖ. λέγουσι δὲ τοὺς γενέσθαι τὸν ναφὲ, καὶ εὼν, ὁμὰρ, ὁμβρὰ, ἐλφισὰρ, ἀσὴρ τὸν ὑὸν τοῦ κετὴρ, καὶ τὸν ὑὸν τοῦ ἄμερ. ὁροῦμεν τοίνυν αὐτοῖς, ἀνέγνωσάν ποτε ἔμπροσθεν τοῦ μωαμεθ; καὶ φασὶν ὁρᾶσι, οὐχί, ἀλλ' ἔμπροσθεν τῶν πρεσβυτέρων, καὶ οὕτως μέχρι τοῦ μωαμεθ. βέβαιον δὲ ὅτι, ὅτι οὗτοι οὐ συνεφώνησαν τοῖς πρώτοις πρεσβυτέροις ἐν τῇ ἀναγνώσει ἣν νῦν κατέχουσιν. ὃ δὲ εἰκάζεται ἐκ τούτου, τὸ τοῦ πρώτου μέρους ἀνάγνωσμα ἐναντίον εἶναι τοῦ δευτέρου μέρει. ἀπὸ γὰρ τοῦ καιροῦ τοῦ μωαμεθ οὐδεὶς ἔμαθεν γέγονε τοῦ ἀληθοράνου, εἰ μὴ ὁ αὐδάλας ὁ υἱὸς τοῦ μεσετοὺλ, καὶ ὁ ζεὶθ ὁ υἱὸς τοῦ ταμπεθ, καὶ ὁ κανὰν υἱὸς ὀφὼ, καὶ ὁ ἐμπὴ υἱὸς τάφ. περὶ δὲ τοῦ ἀλὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀβιτάλεμ, τινὲς λέγουσιν ἐπίστασθαι μέρος, τινὲς δὲ οὔ. ἕκαστος δὲ τούτων συνέθηκεν ἀληθοράνον, ἕτερος τῶν ἄλλων ἀληθοράνῳ ἀνομοιότατον. ἐπολέμησαν δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλους μέχρι θανάτου, μὴ δεχόμενοι τὰ τῶν ἄλλων. μετὰ δὲ τὸν ἐκείνων θάνατον, ἐδέχοντο ὁ λαὸς ἔμπροσθεν ἀληθοράνῳ, μέχρι τοῦ καιροῦ τοῦ πρώτου, τοῦ υἱοῦ ελεκέμ, ὃς συνέθηκεν αὐτοῖς ἔμπροσθεν τὸ ἀληθοράνον ὃ νῦν ἔχουσιν, ἐνέπρησε δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἀληθοράνα. καὶ τότε οἱ εἰρημένοι ἑπτὰ τῶν πόλεων ἄρχοντες, ἀντεῖπον ἀλλήλοις ἔνια τῇ γραμματικῇ καὶ τοῖς ἰδίοις ἰδιώμασιν. εὗρομεν δὲ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν, ὅτι τὸ τοῦ ἀποστόλου κεφάλαιον ἐπεφέβαινε· τὸ δὲ κεφάλαιον τῆς βοὸς τὸ πρῶτον ἐν διακοσίαις τριάκοντα ἀποφάσεσιν ἦν, νῦν δὲ συνέκκε τὸ ὅλον ἐκ δώδεκα. φασὶ δέ ἄλλοι καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς βοὸς, χιλίας ἀποφάσεις πεδιέχειν

qui etiam facti ſunt Saraceni. Et quidam Neſtoriani, qui maxime cum Saracenis conueniunt dicentes, quod Deus nō eſt natus de beata uirgine, ſed homo Ieſus Chriſtus. Et tūc compoſuit Mahometus quædam in modum legis, per ſocios, aſſumens quędam quidem à ueteri, quędam autem à nouo teſtamento. Non tamen tunc populus habebat Alcoranum. Dicitur tamen in eorum hiſtoriis, quod Mahometus dicit: Deſcendit ad me Alcoranum in ſeptem uiris, & quicquid eſt ſatis ſufficit. Dicunt autem hos fuiſſe, Naphe, & Eon, Omar, Omra, Eleeſar, Aſir filiū Cethir, & filium Amer. Diximus igitur eis, quando legerunt hoc coram Mahometo? Et omnes dixerunt, quod nō, ſed coram ſenioribus, et ſic uſq; ad Mahometum. Firmum autem eſt, quod hi non cō uenerunt cum ſenioribus prioribus in litera quam nunc tenent. Quod probatur ex eo, quod litera primę partis contraria eſt parti ſecundæ. A tempore enim Mahometi nullus peritus fuit Alcorani, niſi Audala filius Meſetud, & Zeith filius Tampeth, & Ocanan filius Ophyn, & filius Oenpe filius Tap. De Alete autem filio Abitalem, quidam dicunt ſcire partem, quidam autem nō. Quilibet autem horum compoſuit Alcoranum, aliorum Alcorano diſſimillimum. Pugnauerunt autem & inter ſe uſque ad mortem, non ſuſcipientes quæ erant aliorū. Poſt mortem diſſenſit populus in Alcorano, uſq; ad tempus Mermpan filij Elezen, qui cō poſuit eis hoc Alcoranum, quod nūc habent. Combuſſit autem & alia Alcorana. Et tunc etiam ciuitatum præfecti ſeptem contradicebant ſibi in grammatica, & propriis idiomatibus. Inuenimus autem in eorum hiſtoriis, quod repudij capitulum excedebat capitulum bouis, quod primum in ducentis triginta ſententijs fuit, nunc autem totum conſtitutum eſt in duodecim. Dicunt autem alij, quod & capitulum bouis aliquando mille ſententias contine-

Neſtoriani.

Alcorani autō-res.

Alcorani contrarietas.

Alcorana plura.

Alcorani mutationes.

continebat, hodie tamen octogintaſeptem. Referunt etiam & de quodam potenti, nomine Elgas, quod abſtulerit ab Alcorano octogintaquinque ſententias, & addidit alias totidem alterius ſenſus. Quomodo igitur eſt uerum quod dicunt de Alcorano, quod Deus dicit, Nos deſcendere fecimus monitionem, et nos eã ſeruabimus? Narrant etiam quędam hiſtoriæ, quod Mahometus ueneno mortuus eſt, nec habuit populus Alcoranũ. Cum autem Empeumpecer ſuſciperet principatum, præcepit ut quilibet colligeret quæ poſſet: & hoc quod eſt præ manibus, Alcoranum compoſuit, reliqua autem combuſſit. Sed in capitulo Elamram, de Alcorano dicitur, quod nullus præter Deum cognouit huius expoſitionem, & qui profunditatem ſapientiæ habent, dicunt: Credimus ei, totum enim eſt à noſtro Deo. Et uere in hoc libro multa ſunt ſic diſperſa, ſic inordinata, ſicut etiam ſuperius manifeſtum eſt, ut nullam ſententiã dicant, dementiam potius & mendacia cooperiant. Factum autẽ fuit, quod conuenerunt hoc eſſe Alcoranum, quod nunc in manibus habent, & dicunt Deum Mahometo reuelauiſſe, et ſcripſiſſe ex ore Dei. Elphocaa autem, id eſt, magni doctores & expoſitores, nunquam conuenerunt in expoſitione eius, neque in æternum conuenient. Et ſic nõ ſolum orientales ad occidentales, ſed orientales inter ſe, & occidentales inter ſe, & in eiſdem ſcholis diuerſæ ſunt ſectæ, & tantum diuerſæ, ut una condemnet aliam. Quidam enim ſequuntur Mahometum, & ſunt plures: quidam autem Hali, & ſunt paucíores, & minus mali. & dicunt Mahometum tyrannica potentia ſibiipſi uſurpauiſſe, quod fuit Hali. Inſurrexerunt autem contra utroſque quidam philoſophiæ experti, & incipientes legere in libris Ariſtotelis, & Platonis, relinquebant omnes Saracenorum ſectas, & ipſum Alcoranum. Quod intelligens ex Babylone qui-

Mahometi mors.

Sectatorum Alcorani diuerſitas.

Conſtitutio Caliphæ.

πολιέχειν ποτέ, σήμερον δὲ τοσοῦτον καὶ ἐπὶ
δακόσια ὀνόματα ἐπῆλε. ἐμφέρεται δὲ καὶ
πρί τινος δωατοῦ ὀνόματι ἐλγάν, ὅτι ἀφεῖ
λεν ἐκ τοῦ ἀλκορᾶνε ὀγδήκοντα πέντε ἀπο-
φάσεις, καὶ προσέθηκεν ἄλλας τοσαύτας εἰς
ἄλλον σκοπὸν ἀφορώσας. πῶς οὖν ἐσὶν
ἀληθὲς, ὅπερ φασὶ πρὸς τοῦ ἀλκορᾶνε εἰπεῖν
τὸν θεὸν, ὅτι ἡμεῖς καταβῆναι ποιήσαμεν
τὴν ἀνάμνησιν, καὶ ἡμεῖς αὐτὴν φυλάξομεν;
διηγοῦνται δέ τινος αὐτῶν ἱστορίαν, ὡς τὸν
μαχούμετ φαρμάκῳ ἀπεθανόντος, οὐκ ἔχειν
ὁ λαὸς ἀληθοράνον. τοῦ δὲ ἐμπεουμπεκὲρ τὴν
ἀρχὴν λαβόντος, καὶ προστάξαντος ἀναμνη
θῆναι ἕκαστον ὃ δυνάτου, συνετέθη τὸ νῦν
ἐν χερσὶν ὂν ἀλκορᾶνον, τὰ δ' ἐλοιπὰ κατ-
καύθη. ἐν δὲ τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλαμρὰμ, πε-
ρὶ τοῦ ἀλκορᾶνε φησὶν, ὅτι οὐδεὶς πλὴν τοῦ
θεοῦ ἔγνω τὴν τούτου ἐξήγησιν. καὶ οἱ βάθος
σοφίας ἔχοντες, φασὶ, πιστεύομεν αὐτῷ, ὅλον
γὰρ ἐσὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου θεοῦ. καὶ ἀληθῶς ἐν
τούτῳ τῷ βιβλίῳ πολλά ἐσιν ὅτως συγκε-
νὰ, ὅτω διεσπασμένα καὶ ἄτακτα, ὡς καὶ ἀ-
νωτέρω γέγονε δῆλον, ὡς μὴ δὲ μίαν διάνοι-
αν λέγοντος, τὴν ἀνοιαν μᾶλλον καὶ τὰ
ψεύδη συγκαλύπτειν. γέγραπται δὲ συμφωνῆ
σαι τοῦτ' εἶναι τὸ ἀλκορᾶνον, ὃ νῦν ἔχουσιν ἐν χε
σὶ, καὶ εἰπεῖν, τὸν θεὸν ἀπεκαλύψαι τῷ μα-
χούμετ, καὶ αὐτὸν γράψαι ἐκ στόματος τοῦ
θεοῦ. οἱ δὲ ἐλφικαὰ, τοῦτέσιν οἱ διδάσκαλοι οἱ
μεγάλοι καὶ οἱ ἐξηγηταὶ, ὀδέποτε συμφώνη
σαν ἐν τῇ ἐξηγήσει αὐτοῦ, οὔτε εἰς τὸν αἰῶνα
συμφωνήσουσι. καὶ τοῦτο ὁ μόνον οἱ ἀνατολι-
κοὶ πρὸς τοὺς δυτικοὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνατολι-
κῆς πρὸς ἀλλήλους, καὶ οἱ δυτικοὶ πρὸς ἀλλή
λους, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς σχολίοις διάφοροι ἐσ-
σὶν αἱρέσεις, καὶ τοσούτῳ διάφοροι, ὡς τὸ
μίαν τῆς ἄλλης καταψηφίζεσθαι. τινὲς μὲν
γὰρ ἕπονται τοῦ μαχούμετ, καὶ εἰσὶ πλέ-
ονες· τινὲς δὲ τοῦ ἀλῆ, καὶ οὗτοι εἰσὶν ἐλάτ-
τονες, καὶ ἧττον κακοί. καὶ φασὶ, τὸν μαχού-
μετ τυραννικῶς διωάμενον θέσπαδαι ἑαυ-
τοῦ τὸ τοῦ ἀλῆ. ἐπανέστησαν δὲ ἐκατέροις τοῦ
δακτύλοις τινὲς φιλοσοφίας ἔμπειροι, καὶ ἀρξά
μενοι ἀναγινώσκειν ἐν τοῖς βιβλίοις ἀριστο-
τέλους καὶ πλάτωνος, ἀπεστρέφιζον πάσας
τὰς τῶν σαρρακηνῶν αἱρέσεις, καὶ αὐτὸ
τὸ ἀλκορᾶνον. ὃ νοήσας καλυφᾶς τις ἐκ βα-
βυλῶνος,

βυλῶν, ὀνόματι ὠνομάσαν ἐν Βαβυλῶνι τῇ ἀκαδαμίαν καὶ τῇ μεγάλῃ σχολῇ, λαμπροτάτας οὔσας· καὶ μετήνεγκε τὴν παρὰ τὸ ἀληθράνιον ἀναγνωσιν. καὶ ἔταξεν, ὅσοι ἂν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἔρχονται εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἵνα τὸ ἀληθράνιον διδάσκωνται, ἔχουσι κατοικίας καὶ ἀναλώματα ἐκ τοῦ κοινοῦ ἀναγκαῖα. καὶ διωρίσατο τοὺς σαρρακηνοὺς καὶ τοὺς τοῦ ἀληθράνου πιθανόντας, μηδένα τρόπον σχολάζειν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ. διὰ τοῦτο οὐδὲ καλοὺς σαρρακηνοὺς εἶναι νομίζουσιν, τοὺς φιλοσοφίᾳ προσέχοντας. διὰ τοῦτο τοὺς φαυλίζειν τὸ ἀληθράνιον, διὰ τὰς ἀνωτέρω εἰρημένας αἰτίας, ἔν τε τῷ ὀγδόῳ καὶ ἐνάτῳ κεφαλαίῳ.

bylone quidam nomine Calyphas, ædificauit apud Academiam & Stanzeriam ſcholam, quæ chariſſimæ ſunt, & tranſmutauit lectionem in Alcoranum. Et ordinauit, quod quicunque ex prouinciis ueniunt Babylona, ut Alcoranum diſcant, & habeant habitationes & expenſas neceſſarias à publico. Et decreuit, quod Saraceni qui Alcorano uacãt, nullo modo philoſophiæ operam nauent. propter hoc neq; bonos Saracenos eſſe exiſtimãt, qui philoſophiæ operam dãt: propterea quod huiuſmodi Alcoranum uilipendunt, propter cauſas ſuperius dictas in octauo et nono capitulo.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΠΛΑΣΘΑΙ τὴν ἀδοξοτάτην θεωρίαν.

DE FICTIONE IMPROBATISSIMÆ UISIONIS. Cap. XIIII.

ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ δὲ θεωρεῖν, ὅπως πεπλασμένην θεωρίαν ὁ μαχούμετ συνέθηκεν, ἐξήγησιν οὖσαν ἀληθράνου τινός. φησὶ γὰρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὧν ὁ τοιήσαντι ἀπελθεῖν τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐκ τοῦ οἰκητηρίου τοῦ ἐλαράμ, ὅ ἐστιν οἶκος μακὲ, μέχρι τοῦ προφητικοῦ οἰκητηρίου, ὅ ἐστιν οἶκος ἁγίου Ἱερουσαλὴμ, ὧν εὐλογήσαμεν, καὶ τὰ λοιπά. ἐξήγησις δὲ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐστὶν, ὅτι ὁ μαχούμετ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἔψαλλε τῷ ἑωθινῷ αὐτοῦ ὥρᾳ, ὧν καὶ πλήσας εἶπε τοῖς ἀνθρώποις, ὦ ὑμεῖς ἄνθρωποι, κατανοήσατε. χθὲς μετὰ τὸ ἀπελθεῖν με ὑμῶν, ἦλθε πρός με ὁ γαβριὴλ μετὰ τὸν ἑσπερινὸν ψαλμῳδίαν, καὶ εἶπε μοι, ὦ μωαμεθ, γνῶ ἀλλεταί σοι ὁ θεὸς, ἀπελθεῖν αὐτόν. ὦ ἐγὼ, καὶ ποῦ αὐτὸν ὑπάγω με ἰδεῖν; καὶ εἶπεν ὁ γαβριὴλ, ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐστὶ. καὶ ἤγαγέ μοι κτῆνος, μεῖζον μὲν ὄνου, ἐλάττονα δὲ ἡμιόνου. καὶ τὸ ὄνομα, ἐλμπεραὲ. καὶ εἶπε μοι, ἀνάβαινε τοῦτο, καὶ ἔλαβε μέχρι τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου. καὶ ὡς ἐφερόντιζον ἀναβαίνειν, ἔφυγε τὸ κτῆνος. καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴσασο ἀσφαλῶς, ὁ μαχούμετ γάρ ἐστιν ὁ σὲ βουλόμενος ἀναβαῖνε. καὶ

QVartodecimo oportet ſpeculari, quod fictam uiſionem Mahometus compoſuit, quæ eſt expoſitio cuiuſdam Alcorani. Dicit enim in capitulo filiorum Iſraël: Laus ei, qui fecit tranſire ſeruum eius in una nocte ex oratorio Elaram, quod eſt domus Mechæ, uſque ad longiſſimum oratorium, quod eſt domus ſancta Hieruſalem, quam benedicimus, & reliqua. Expoſitio autem ſententiæ huius eſt, quod Mahometus una dierum pſallebat matutinam eius horam. quam cum perfeciſſet, dixit hominibus: O uos homines, conſiderate. Heri poſtquàm ego diſceſſi à uobis, uenit ad me Gabriel poſt ultimam ueſpertinam pſalmodiam, & dixit mihi: O Mahomete, mandat tibi Deus ut uiſites eum. Cui dixi: Et ubi uiſitabo eum? Et dixit Gabriel: In loco ubi eſt. Et adduxit mihi iumentũ maius quidem aſino, minus autem mulo, & nomen eius Elmparac. & dixit mihi: Aſcende hoc, & equita uſq; ad domum ſanctã. Cumq; curarem aſcẽdere, aufugit iumentũ. Dixitq; ei: Sta firmiter. Mahometus eñ eſt, qui uult te aſcẽdere. Et re-

Mahometi uiſio ficta.

Fabula mire lepida, quæ cum Luciani Veris narrationibus quoq; conferri poßit.

Et respondit iumentum: Nunquid pro eo missum sum? Respondit Gabriel: Vtique. Et dixit iumentum: Non permittam eum ascēdere, nisi prius rogauerit Deum pro me. Ego autem intercessi pro iumento apud Deum meum, ascendíque ipsum, & ambulabat me insidente tenui gressu: collocabátque ungulam pedis in orizonte, uisus sui. Et sic ueni in domum sanctam in minori spacio, quàm quantum oculi ictus perfici posset. Erat autem Gabriel mecum. & duxit me ad rupem in domo sancta Hierusalem, & dixit mihi Gabriel: Descende, quoniam ab hac petra ascendes in cœlum. Et descendi. Et Gabriel ad rupem iumentum Elmparac, cum cingulo ligauit, & portauit me in humeris suis usque ad cœlum. Cúmque uenissemus ad cœlum, pulsauit ianuam Gabriel. dictúmque fuit ei, Quis es? Respondit, Ego sum Gabriel. Dictúmque fuit rursus ei: Et quis est tecum? Respondit, Mahometus. Dixit autem ianitor: Nunquid pro eo missus fuisti? Et dixit Gabriel, Etiam. Et aperuit nobis ianuam. Et uidi gentes angelorum: & bis flectens pro eis genua, effudi orationem. Et post hæc cepit me Gabriel, & duxit me ad secundum cœlum. Erat autem spacium horum duorum cœlorum iter quingentorum annorum. Et quamprimum pulsauit ianuam, responsio facta est ei secundum omnia similis usque ad septimum cœlum. In quo septimo cœlo describit se uidisse populum angelorum. Prolixitas uniuscuiusque angeli multo milies mundo maior erat, quorum quisque habebat septuaginta milia capitum, & in quolibet capite septingenta milia ora, & in quolibet ore mille septingentas linguas, laudantes Deum septingentis milibus idiomatibus. Et aspexit unum angelorum flentem. Et quæsiuit causam fletus eius. Et respondit, se peccatum esse. Ipse autem orauit pro eo,

Monstra angelorum septimi cœli.

καὶ ἀπεκρίθη τὸ κτῆνος, μὴ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπεστάλην; ἀπεκρίθη ὁ γαβριὴλ, ναὶ. καὶ εἶπε τὸ κτῆνος, οὐ συγχωρήσω αὐτὸν ἀναβῆναι, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ θεοῦ δεηθείη. ἐγὼ δὲ ἐδεήθην τοῦ θεοῦ μου ὑπὲρ τοῦ κτήνους. ἐπέβην τε αὐτοῦ, καὶ πνεῦμα ἐκπάτει ὑπ' αὐτὸν καθημένου μου πορεία λεπτή. ἐσήκλε τι τῷ χηλῷ τοῦ ποδὸς ἐν τῷ ὁρίζοντι τῆς ὄψεως αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἦλθον εἰς τὸν οἶκον τὸν ἅγιον, ἐν ἐλαχίστῳ διαστήματι, ἢ ὅσον ἂν ὁ βολὴ ὀφθαλμοῦ τυχεῖν. ἦν δὲ καὶ ὁ γαβριὴλ μετ' ἐμοῦ. καὶ ἤγαγέ με εἰς ἀπορρῶγα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίῳ ἐν τῇ ἱερουσαλήμ. εἶπε μοι ὁ γαβριὴλ· καταβῆθι, ὅτι ἀπὸ τῆς πέτρας ταύτης ἀναβήσει εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ κατέβην. καὶ ὁ γαβριὴλ ἠσφαλίσατο μετὰ κύκλου περὶ τῷ ἀπορρῶγα τὸ κτῆνος τὸ ἐλμπαράκ, καὶ ἐβάστασέ με ἐν τοῖς ὤμοις αὐτοῦ, μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ὅτε ἤλθομεν πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἔκρουσε τὴν θύραν ὁ γαβριὴλ, ἐρρήθη τε πρὸς αὐτὸν, τίς εἶ; ἀπεκρίθη, ἐγὼ εἰμὶ γαβριὴλ. ἐρρήθη τε πάλιν αὖθις· καὶ τίς ὅτι μετὰ σοῦ; ἀπεκρίθη, ὁ μαχούμετ. εἶπε δὲ ὁ θυρωρὸς, μὴ ὑπὲρ τούτου ἐπέμφθης ἀποστολὴ; ναὶ. καὶ ἤνοιξεν ἡμῖν τὴν πύλην. καὶ εἶδον ἔθνη ἀγγέλων. καὶ δὶς κάμψας ὑπὲρ αὐτῶν τὰ γόνατα, ἐξέχεον προσευχήν. καὶ μετὰ ταῦτα, ἔλαβέ με ὁ γαβριὴλ, καὶ ἤγαγέ με πρὸς τὸν δεύτερον οὐρανόν. ἦν δὲ τὸ διάστημα τῶν δύο τούτων οὐρανῶν, ὁδὸς πεντακοσίων ἐτῶν. καὶ ὡς πρῶτον ἤνοιξε τὴν θύραν, καὶ ἀπόκρισις γέγονεν αὐτῷ κατὰ πάντα ὁμοία μέχρι καὶ τοῦ ἑβδόμου οὐρανοῦ· ἐν ᾧ ἑβδόμῳ οὐρανῷ διαγράφει, ἰδεῖν λαὸν ἀγγέλων· τὸ μῆκος ἑνὸς ἑκάστου ἀγγέλου ἦν, πρὸς τὸν κόσμον πολλάκις χιλιοπλασίων, ἦν ἔχει τὰς ἑπτακοσίας χιλιάδας κεφαλὰς, καὶ ἐν ἑκάστῃ κεφαλῇ ἑπτακοσίας μυριάδας στόματα. καὶ ἐν ἑκάστῳ στόματι, χιλίας ἑπτακοσίας γλώσσας, αἰνούσας τὸν θεὸν, ἑπτακοσίοις μυριάδων ἰδιώμασι. καὶ προσέβλεψα ἕνα τῶν ἀγγέλων, θρηνοῦντα. καὶ ἐζήτησα τὴν αἰτίαν τοῦ θρήνου αὐτοῦ. καὶ ἀπεκρίθη, ἁμαρτίαν εἶν. αὐτὸς γὰρ εὐθὺς ὑπὲρ αὐτοῦ,

αὐτοῦ. οὕτω τε φησίν, ὁ γαβριὴλ παρέθετό με ἀγγέλῳ ἑτέρῳ, κἀκεῖνός με ἄλλῳ, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, μέχρις ἐστην ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ. καὶ ἥψατό μου ὁ θεὸς τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ὤμων, ἕως ὅ ἡ ψυχρότης τῆς χειρὸς αὐτοῦ διῆλθε μέχρι τοῦ μυελοῦ τῆς ῥάχεως τοῦ νότου. καὶ εἶπέ μοι ὁ θεός, ἐπέθηκα σοὶ καὶ τῇ λαῷ σου δυνάμεις. καταβάντι δέ μοι πῶς τὸν πάντα τὸν οὐρανόν, σωρεύσαι ὁ μωϋσῆς, ἐπανελθεῖν με πρὸς τὸ κουφίσαι τὸν λαόν, μὴ ὄντα δυνατὸν ἀνέχειν τοσούτους δυνάμεις. καὶ τῇ πρώτῃ ἐπανόδῳ, ἔλαβον ἄνεσιν ἀπὸ δέκα μέχρι τῆς ῥίζης τῆς ἐπανόδου. καὶ τῇ τετάρτῃ ἐπανόδῳ, ποσοῦτον εἰς τὸ ἔλαττον ἦλθεν ὁ τῶν δυνάμεων, ὡς ὀλίγας ἀποτμεῖναι. εἰπόντος δὲ τοῦ μωσέως, μηδὲ τοσοῦτον δεδυνῆσθαι τὸν λαόν· ἐγὼ αἰσχυνθεὶς ὡς τοσαυτάκις ἀναβὰς, οὐκ ἀνέβλεπον πλέον· ἀλλ' ἐλθὼν εἰς τὸ ἑλμπαράκ, ἵππευον ἐπανιὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ μετὰ τοῦτον δὲ πάντων χρόνος ἐλάττων, ἢ τὸ δέκατον μέρος τῆς νυκτός. τῆς δὲ θεωρίας ταύτης πλέον ὁ παρελήλυθεν, ἢ ὁ διηγησάμεθα φησὶν ὁ συγγραφεύς. ταῦτα δὲ τὰ τῆς θεωρίας διηγησαμένου τοῦ μωαμέθ πᾶσι τοῖς λαοῖς, ἀπέστησαν τοῦ νόμου αὐτοῦ χιλιάδες ἀνθρώπων. εἰπόντων δ' ἐκείνων αὐτῷ, ἀναβῆναι ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν, ὁρᾶν τοὺς ἡμῶν, καὶ εἰδέναι εἰ σωζοντῶν τας σοι ἀγγέλους· ἐκ ἐπέγνω τὸ ἑαυτοῦ ψεῦδος, ἀλλ' εἶπεν· ἄνεσις τοῖς θεῷ μου. μὴ ἄλλ' ὅτι εἰμὶ ἐγὼ, ἢ εἷς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπόστολος; οὕτως ἐν τοῖς κεφαλαίοις τῶν προφητῶν διηγεῖται περὶ τῶν ζητούντων γνῶναι παρ' αὐτοῦ σημεῖα, εἶπον πρὸς τοῦ μωαμέθ· ἤκουσας ἐνύπνια, βλασφημίας συνήγαγες, ἢ ἴσως πιθανῶς φθέγγῃ. ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς τοὺ λάχιστον ἐν ἑνὶ θαύματι, ὃν τρόπον ἀπεστάλησαν καὶ οἱ πρότερον. ἀρκρίνεται· ἀνέτρεψαν (ἔφησεν ὁ θεὸς) τὰς πόλεις, ἐμπροσθεν τῶν μὴ πιστευόντων. μὴ, ὅτοι πιστεύουσι; καὶ πῶς ἀναμένουσι παρ' αὐτοῦ τὰ θαύματα; ἀρκρινεῖται αὐτοῖς, ὅτι οἱ πρὸ ἡμῶν οὐκ ἐπίστευσαν θαύμασιν, ὅτι πιστεύσουσι, εἰ μὴ διὰ ξίφους.

ANTIPPHSIS.

Ἀκούσατε δίνων οἱ τὰ μαχόμετ φρονοῦντες, εἰ ἀληθὲς τὸ ἀληθοράνον νομίζετε.

eo. Sícq; inquit, Gabriel commendauit me alteri angelo, & ille alio, & sic deinceps, quousque steti coram Deo, & tribunali eius. Et tetigit me Deus manu eius inter humeros, usqueadeò, ut ad medullam spinæ dorsi mei frigiditas manus eius pertransiret. Et dixit mihi Deus: Imposui tibi & plebi tuæ orationes. Cúmque descendissem ad quartum cœlum, consuluit mihi Moyses, ut reuerterer ad leuandum populum, qui tot orationes ferre non poterat. Et primo reditu obtinui remissionem à decem usq; ad quartam, & à quarto reditu usque ad septimum. Et in fine tantum in minus uenit numerus orationum, ut paucæ remanerent. Cúmque diceret Moyses: Nec hoc poterunt ferre homines. ego præ confusione uerecundatus, quod toties ascenderim, noluí plus ascendere, sed rediens ad Elmparac, equitaui descendens in domum Mechæ. Horum autem omnium tempus minus fuit quàm decima pars noctis. Visionis autem huius plus est quod dimisimus, quàm quod narrauimus. Cũque narrasset Mahometus uniuersis gentibus, mille homines à lege recesserunt. Dicentibus autem illis ei: Ascẽde de die in cœlũ, ut nos aspiciamus, & uideamus obuiantes tibi angelos. non recognouit suipsius mẽdacium, sed dixit: Laus Deo meo. Nunquid aliud quoddam sum ego quàm unus hominum, & apostolus? Sic in capitulo prophetarum, narrat de his qui quærebant ab eo fieri miracula, sicq; dixerunt Mahometo: Audiuisti insomnia, blasphemias cõgregasti, uel forte poëtice loqueris. Veni ad nos ad minus in uno miraculo, quo modo missi sunt & priores. Respondit: Subuertimus (dixit Deus) urbes coram non credentibus, nũquid hi credent? & quomodo expectant ab eo miracula? Et respõdit eis: Quoniã qui præcesserũt uos, non crediderũt miraculis, & neq; uos etiam miraculis crederetis, nisi per ensem. Audite igitur Mahometani, si Alcoranum uerũ existi-

Obiectio Sarácenorum.

Solutio iuxtà Mahometi.

matis, ipse enim Mahometus est, qui affirmat nullum miraculum se fecisse. Longe autem plures fuerunt quos ensis consumpsit, quàm qui gratis eũ secuti sunt, sicut superius demonstratum est. Hæc sola fictio uisionis prædictæ, debet sufficere ad confutandum quicquid dixit & fecit Mahometus. Sicut enim sæpenumero antè dictum est, sic permisit eum spiritus sanctus mentiri, ut quilibet homo faciles figmentum cognosceret. Nunc quidem dicit de seipso inaudita miracula, ali quando autem dicit se nullum miraculum fecisse. & aliquando dicit, quod est solum nuncius & homo: aliquãdo uero, quod & plus est quàm angelus, & suprà angelos. Et quare indignit asino uel iumento à Mecca usque ad Hierusalem, qui ex Hierusalem usque ad ultimũ cœlum ascendit absque asino? Quomodo potuit tot splendores angelorum in cœlo sustinere, qui dicebat, quod quando apparebat sibi unus angelus, semper in terram concidebat, & spumans agitabatur, et incuruabantur et contrahebantur manus & pedes eius? Et neque in prædicta uisione ponit se raptũ, sed dicit, quod ascendit cum corpore simul et anima. cuius signum est, quia dicit quod Deus manu sua tetigit eum inter humeros, & sensit frigiditatem usq; ad medullam spinæ dorsi. Vnde Deum & angelos supponit, positionem habere spacio corporali.

Mendaciorum Mahumeti impudentia.

DE QVIBVSDAM SEX QVAE sitis in Alcorano communibus, & de Christi ad Mahometum excellentia. Cap. XV.

COnsequenter mouendæ sunt dubitationes quædam, & quæstiones in Alcorano, de quibus cum non possint rationem reddere Saraceni, non solum uocabuntur simpliciter, sed etiam cogentur demonstrationibus, coacti in conuiuium ueritatis introire. Prima quæstio est,

ζετι. αὐτο τὸ μαχούμετ σλα βεβαιοῦται μηδ᾽ ὡτιοτικήσαι θαύμα. πολλῷ πλέους ἐγένοντο, οὓς τὸ ξίφος ἀνείλωσε τῶν ἐκόντων ἀκολουθησάντων αὐτῷ, ὥσπερ ἀνωτέρω δεδήλωται. εἰ δὲ μόνον τῆς προειρημένης θεωρίας τὸ πλάσμα, ἐχρὴν ἀρκέσαι πᾶς ἀισχύνην πάντες, ὁ ὡτιοτικε, καὶ ἔπειν ὁ μωαμεθ. ὡς γὰρ πολλάκις πεῖρται, οὕτω συνεχώρησεν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ψεύσασθαι, ὥς τε πάντα ἄνθρωπον ῥᾳδίως ἐξαγνῶναι τὸ πλάσμα. νῦν μὲν γάρ φησι περὶ ἑαυτοῦ ἀνήκουστα θαύματα, ἄλλοτε δ᾽ φησιν, ὅτι ἀπεσταλμένος ὅτι μόνον καὶ ἄνθρωπος. ἐνίοτε δ᾽, ὅτι καὶ πλεῖόν ἐστιν ἀγγέλων, καὶ ὑπὲρ ἀγγέλων ἐστί. τί δὲ καὶ εἰσῆλθε ὄνου ἢ κτήνους, ἀπὸ τῆς μικρᾶς μέχρι τῆς ἱερουσαλὴμ; ὃς ἐκ τῆς ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ ἐσχάτου οὐρανοῦ ἀνέβη χωρὶς ὄνου. καὶ πῶς δ᾽ ὑπέμεινε τοσούτους ἀγγέλων ἐν τῷ οὐρανῷ ὑποφέρεσθαι, ὁπόταν λέγῃ, ὡς ὅτε αὐτῷ εἷς ἄγγελος ἐπεφαίνετο, κατέπιπτεν συνεχῶς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἀφρὸν ἀποπτύειν καὶ συνέλκεσθαι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐν τῇ προειρημένῃ θεωρίᾳ ἑαυτὸν ἡρπάσθαι φησίν, ἀλλὰ μετὰ σώματος καὶ ψυχῆς ἀνελθεῖν. σημεῖον δὲ, ἅψασθαι τὸν θεὸν αὐτὸν τῇ χειρὶ ἐν τοῖς ὤμοις, καὶ αἰσθέσθαι ψύξεως μέχρι καὶ τοῦ μυελοῦ τῆς ῥαχέως τοῦ νώτου. καὶ τοὺς ἀγγέλους πίνειν καὶ τὸν θεὸν ὑποτίθησι θεσιν ἔχειν σωματικὴν διασεσωσθαι.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΕΞ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΑΞΙΩΝ ΤΟΥ ἀληθρανου κοινῶν, καὶ περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν μαχούμετ ὑπερoχῆς.

ΕΠομένως κινητέον αὖ εἰς ἀπορίας τινὰς καὶ ζητήσεις ἐν τῷ ἀληθρανῷ, πρὸς ἃς μὲν δυνάμενοι λόγον οἱ σαρρακηνοὶ ἀποδοῦναι, οὐ μόνον κληθήσονται ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἀναγκασθήσονται ταῖς ἀποδείξεσι, βιαζόμενοι, εἰσελθεῖν εἰς τὸν δεῖπνον τῆς ἀληθείας. πρῶτον

πρῶτον ζητημά ὅτι, τί βούλεται τὸ ἀλκορὰν λέγειν, ὅταν τοσαυτάκις εἰσάγει τὸν θεὸν πληθυντικῶς πρὸς ἑαυτὸν διαλεγόμενον; φησὶ γάρ ὁ τοῦ κεφαλαίου τοῦ πλιμπακοῦρὰμ, εἶπομεν τοῖς ἀγγέλοις, προσκυνήσατε τῷ ἀδὰμ, καὶ τὰ λοιπά. ἀπὸ μετὰ τοῦτο διόλου λέγει μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου, ποτὲ μὲν πληθυντικῶς περὶ θεοῦ διαλεγόμενος, ποτὲ δὲ ἑνικῶς. Βεβαιότατον δὲ ὅτι πᾶσι χριστιανοῖς καὶ ἰουδαίοις καὶ τοῖς σαρρακηνοῖς τοῖς λόγῳ χρωμένοις, ἕνα εἶναι τὸν θεόν, καὶ μόνον καὶ ἁπλοῦν, καὶ μὴ δύνασθαι ἔχειν τινὰ κοινωνόν. Φασὶ τοίνυν πληθυντικῶς φθέγγεσθαι περὶ ἑαυτοῦ; ἀλλ' ὁ δύνανται λέγειν, περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων τὸν θεὸν λέγειν. λέγεται γὰρ ἐκεῖ, εἶπομεν τοῖς ἀγγέλοις. ἐνταῦθα τοίνυν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐστιν, οὐ τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς ἀγγέλους. Ἐπὶ γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τοῦ σὰδ, λέγει ὅτι πάντες οἱ ἄγγελοι προσκύνησαν τῷ ἀδὰμ, πλὴν τοῦ διαβόλου. πᾶσιν ἄρα τοῖς ἀγγέλοις εἶπεν ὁ θεός, προσκυνήσατε τῷ ἀδὰμ. Ἐπὶ γὰρ πολλοῖς τόποις τοῦ ἀλκορὰν, εἰσάγονται διαλεγόμενοί τινες διαλέξεις πληθυντικῶς περὶ τοῦ θεοῦ ἐν τοιαύταις ὑφηγήσεσιν, ἐν αἷς οἱ ἄγγελοι ἀδιαμέσως τῷ θεῷ κοινωνοῦσιν, ὥσπερ ἐν τῇ τοῦ κόσμου δημιουργίᾳ, καὶ τῇ δικαιώσει τοῦ ἀσεβοῦς. λέγεται γὰρ ἐν πλείοσι τόποις τοῦ ἀλκορὰν, ἡμεῖς (φησὶν) ἐδημιουργήσαμεν τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν· καὶ ἡμεῖς ἐδικαιώσαμεν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἡμεῖς ἀπεστείλαμεν τὸν ἡσαΐαν, καὶ δεδώκαμεν αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον, καὶ τὸ εὐαγγέλιον καὶ θαύματα, καὶ τοιαῦτά τινα ἐν οἷς οἱ ἄγγελοι διαμέσως δύνανται κοινωνεῖν τῷ θεῷ. οἱ γὰρ ἄγγελοι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἀλλ' ὁ συνδημιουργῶν τῷ θεῷ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ μεταξὺ. καὶ διὰ τοῦτο λέγειν οἱ σαρρακηνοί, ὡς ἡ πληθυντικὴ ἐκείνη φωνή, φωνὴ ὅτι τοῦ θεοῦ, ἢ φωνὴ θεοῦ κάποιος ἑτέρου ὑπὸ τοῦ βεβηλωτοῦ κτιστοῦ, διὰ τοῦτο ὁ παντοκράτωρ ὁ θεός, ὡς φασι. διότι γὰρ, ὅτι πᾶν ὅσπερ ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν κτίσμα ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο κτίσμα δύναται διαμέσως συνδημιουργεῖν τῷ θεῷ. Ἐπὶ δὲ δύναται λέγειν, πληθυντικῶς τὸν θεὸν διαλέγεσθαι, διὰ τὰς ἐν αὐτῷ διαφόρους ποιότητας· οἷον δυνάμεις, σοφίαν, δικαιοσύνην, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃς οἱ ἀραβες καλοῦσι σαφάτ. τούτων γὰρ ὁ

est, Quid uult Alcoranum dicere, quando totiens inducit Deum pluraliter de se ipso loquentem? Dicit enim in Elimpaceram, ex persona Dei: Diximus angelis adorare Adam, & reliqua. Et post hęc per totum dicit usq; ad finem libri, aliquã do pluraliter de Deo loquens, aliquando autem singulariter. Firmissimũ enim est omnibus Christianis & Iudęis & Saracenis, qui ratione utuntur, unum esse Deũ, & solum & simplicem, & non posse habere consortem quendam. Quare igitur pluraliter loquitur de eo ipso? Et nõ possunt dicere, quod Deus loquit̃ de seipso et de angelis. Dicitur enim ibi, Diximus angelis. Est igitur locutio hæc Dei, non angelorũ, sed ad angelos. Item in capite Sad, dicitur, quod omnes adorauerũt Adam, præter diabolum. Omnibus igitur angelis dixit Deus, Adorate Adam. Item in multis Alcorani locis inducuntur tales quædam locutiones pluraliter de Deo, in talibus actionibus in quibus angeli nequaquam cum Deo communicant, sicut in creatione mundi, & iustificatione impij. Dicitur enim in pluribus locis Alcorani: Nos, dicit, creauimus cœlum & terram, & quæ sunt in medio, & non incassum iudicauimus hominem, et nos misimus filium Mariæ, & dedimus ei spiritum sanctum & euãgelium, & miracula, & talia quædam in quibus angeli nequaquam possunt communicare cum Deo. Angeli enim creati sunt à Deo, sed non simul creant cum Deo cœlum & terram, & quæ sunt in medio. Et nõ possunt dicere Saraceni, quod pluralis illa uox est Dei, & cuiusdam alterius intellectus qui excedit creatum, per quem fecit omnia Deus. Constat enim, quod quicquid est præter Deum, creatura est, & à Deo creatum, & nulla creatura potest esse simul creatrix cum Deo. Item non pos- 4
sibile est dicere, quod Deus pluraliter loquit̃ propter diuersas quæ in eo sunt qualitates, sicut est potẽtia, sapiẽtia, iustitia, et talia quę Arabes uocãt Saphat. Hæc em̃

Quæstio, 1. Cur Deum in plurali de seipso loquentem toties introducat Alcoran. 1.

non accidentia sunt in Deo, neq; differẽtię, sed sunt in ipsa diuina essentia. Vnde in Deo nullam compositionem nec pluralitatem faciunt, ut per illa Deus de seipso pluraliter loquatur. Quin imò nec homo, nec angelus propter eorum differẽtiam, potest de seipso pluraliter loqui: & si hęc in homine & angelo accidentia sunt, & quandam in his compositionem faciunt. Et uere talis locutionis modus, Deum uidelicet unum existentem, pluraliter de seipso loqui, semel à Moyse inuenitur in Genesi illatus. In formatione enim hominis, locutus est Deus, dicens: Faciamus hominem ad imaginem nostram. Quod dicunt Iudæi, uocem esse Dei ad angelos. Quod quidem est contrarium diuinę scripturæ, quę nunquam dicit angelum secundum imaginem hominis formatum esse, sed secundum imaginem Dei. Et hoc est quod etiam addit Moyses deinceps, post illos sermones dicens: Et fecit Deus hominem secundum imaginem & similitudinem suiipsius, secundum imaginẽ Dei fecit eum. Est igitur uox illa patris ad filium, uel totius trinitatis ad seipsam. Vnus enim et simplex Deus essentia, trinus est in personis. Et hoc dicere potuisset Alcoranum simpliciter, nisi timuisset posse esse personarum discretionem, discretione secundum essentiam. Propter hoc dicit in capitulo Elnesan: O societas libri, ne uacetis in lege uestra, & ne dicatis de Deo præter ueritatẽ, quod Christus Iesus filius est Marię, & Apostolus Dei, & uerbum Dei, quod in ea posuit per spiritum sanctum. Ecce hic nominat Deum, & uerbum Dei, & spiritum sanctum. sed timẽs, ne propter hæc diuina essentia diuidatur, uel multiplicetur, uel terminetur, subiungit statim: Et ne dicatis tres Deos, quoniam Deus, Deus unus est. Ecce quantum appropinquauit ad illud quod est maxime arduum in fide, modo quodam hoc dicens Ioannis: Pater & uerbum & spiritus, & hi tres unum sunt.

Gen. 1.

Trinitas etiam Alcorano posita, nominibus Dei, uerbi, spiritusſancti.

1. Ioan. 5.

οὐ συμβεβηκότα εἰσὶν ἐν θεῷ, οὔτε διαφορα, ἀλλ' εἰσὶν αὐτὴ ἡ θεία οὐσία. οὔτε ἐν θεῷ οὐδὲ μίαν συνθεσιν ἢ πλῆθος ποιοῦσιν, ὥς τι διὰ τοῦτο τὸν θεὸν πληθυντικῶς διαλέγεσθαι. μᾶλλον μὲν οὖν οὔτ' ἀνθρωπος οὔτ' ἄγγελος, διὰ τινὰ τούτων διαφορὰν, δύναται περὶ ἑαυτοῦ πληθυντικῶς λέγειν. καί τοι ταῦτα ἐν θεῷ ἀγγέλῳ καὶ θεῷ ἀνθρώπῳ συμβεβηκότα εἰσί, καί τινα συνθεσιν ἐν τούτοις ποιοῦσι. καὶ ὅντως, ὅτι οὕτος τῆς διαλέξεως τρόπος, τὸν θεὸν διὰπλειόνων ἔνα ὄντα πληθυντικῶς περὶ ἑαυτῷ διαλέγεσθαι, ἅπαξ ὑπὸ Μωσέως εὕρηται ἐν τῇ γενέσει, εἰσγλισσημένος. ἐν γὰρ τῇ πλάσει τοῦ ἀνθρώπου, ἐλάλησεν ὁ θεὸς λέγων, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. ὅ φασιν οἱ ἰουδαῖοι, φωνὴν εἶναι τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἀγγέλους· ὅπερ δεῖν ἐναντίον τῇ θείᾳ γραφῇ, ἣ τις οὐδέποτε φησὶ τὸν ἄγγελον κατ' εἰκόνα ἀνθρώπου πεπλάδαι, ἀλλὰ κατ' εἰκόνα θεοῦ. ὃ καὶ προστίθησιν ὁ μωϋσῆς, ἑφεξῆς μετ' ἐκείνους τοὺς λόγους λέγων, καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν. ἔτι δὲ καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνη, τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν, ἢ ὅλης τῆς τριάδος πρὸς ἑαυτὴν. ὁ γὰρ εἷς καὶ ἁπλοῦς θεὸς τῇ οὐσίᾳ, τριαδικὸς δεῖ τοῖς προσώποις. καὶ τοῦτ' ἂν εἴποι καὶ τὸ ἀληθεύειν ἁπλῶς, ἐ μὴ ἐδεδοίκει τὸ μὴ δύασθαι εἶναι προσώπων διακρισιν, ἄνευ τῆς κατ' οὐσίαν διακρίσεως. διὰ τοῦτο φησὶν ἐν θεῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἑλκυσαν ὦ ἐπιστρέπτης βίβλου, μὴ χαλάζετε ἐν τοῦ νόμῳ ἡμῶν, καὶ μὴ λέγητε πρὸς θεοῦ πλὴν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ χριστὸς ἰησοῦς υἱὸς ὅδε τῆς μαρίας, καὶ ἀπόστολος τοῦ θεοῦ, καὶ λόγος θεοῦ. ὃ ἐν αὐτῇ ἔβηκε διὰ πνεύματος. ἰδοὺ ἐνταῦθα ὀνομάζει θεὸν, καὶ λόγον θεοῦ, καὶ πνεῦμα ἅγιον. ἀλλὰ φοβούμενος ἵνα μὴ διὰ ταῦτα ἡ θεία οὐσία μερισθῇ, ἢ πληθυνθῇ, ἢ ὀφειλῇ, προστίθησι πεδυθυς· καὶ μὴ εἴποιτε τρεῖς, ὅτι ὁ θεὸς θεὸς ὅδε εἷς. ἰδοὺ πόσον περιέσπασεν, ὅμως μᾶλλον μέγιστον ὄντα ἐν τῇ πίστει, τρόπον τινὰ ταυτὰ λέγων τοῦ ἰωάννου· ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ οὗτοι τρεῖς τὸ εἰσὶν.

Inducit

εἰσὶν

εἰσαγει τοίνυν ὁ ἐν τῷ ἀλκορᾶνῳ ὁ μωαμεθ τὸν θεὸν πληθυντικῶς διαλεγόμενον, ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν. δῆλον τοίνυν ὑποτίθη τὸ πρῶτον ζήτημα, ὅτι κοινῶς πιστεύομεν μετ' αὐτῶν, τὸν θεὸν ἕνα καὶ μόνον εἶναι καὶ ἁπλοῦν. αὐτοὶ δὲ ἔχουσιν ἐν τῷ ἀλκορᾶνῳ· ὁ θεὸς ἔχει καὶ λόγον καὶ πνεῦμα. καὶ οὕτω πιστεύομεν τὸν ἀληθῆ καὶ ἕνα καὶ ἁπλοῦν θεὸν, ὡς μὲν ἕνα ἐνικῶς διαλεγεσθαι· διὰ δὲ τὸ τριαδικὸν εἶναι τῆς πρόσωπους, ἐνίοτε καὶ πληθυντικῶς.

Δεύτερον ζήτημα ἐστὶν, ὅτι τὸ ἀλκορᾶνον σωνέχεται μεμνηται τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ. τί τοίνυν ἐστὶ τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; καὶ τίς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος; περὶ μὲν τοῦ ἁγίου πνεύματος, φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλπακεράμ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· ἐδώκαμεν τῷ ἰησοῦ τῷ υἱῷ τῆς μαρίας, πολλὰ τέρατα καὶ θαύματα φανερὰ καὶ ἐτελειώσαμεν αὐτὸν διὰ πνεύματος ἁγίου, καὶ πάλιν αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει διὰ παντὸς τοῦ κεφαλαίου. Ἐπὶ φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλπακὰ περὶ μαρίας, ἐνεφυσήσαμεν εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου· καὶ ἐν πλείοσιν ἄλλοις τόποις, τὰ ὅμοια διαλέγεται περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ὃ δύναται λέγειν οἱ σαρρακηνοὶ κτίσμα τι ἐστὶν, οἷον ἄγγελός τις ἀγαθὸς, ἐπεὶ ἐνικῶς περὶ αὐτοῦ διαλέγεται, ὡς περὶ ἑνὸς ἁγίου. οἱ δὲ ἅγιοι ἄγγελοι πολλοί εἰσι, καὶ πάντες εἰσὶ τοῦ θεοῦ. τίς τοίνυν ἡ αἰτία ἐνικῶς περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι; καὶ λέγειν ἡμετέρος καὶ ἁγίος. καὶ ἐπ' οὐκ αὐτῷ μέγα ἐγκώμιον περὶ τοῦ χριστοῦ, ὃν τὸ ἀλκορᾶνον ἰδίως σκοπεῖ σωτῆρα, τοῦ δοῦναι τὸν θεὸν αὐτῷ ἄγγελον φύλακα. ἕκαστος γὰρ τῶν ἀνθρώπων, ἔχει ἄγγελον φύλακα. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ποιεῖ τοὺς ἀγγέλους πνεύματα καὶ ἡμετέρους ἀποστόλους, ὡς φησὶ τὸ ἀλκορᾶνον ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἐλμαλακε. Ἐπὶ οἱ ἄγγελοι, οὐκ ἁγιάζουσι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὁ θεὸς ἀμέσως καὶ μόνος· ὡσπερ μόνος ὁ θεὸς τὰς ἁμαρτίας ἀφίησι, καθὼς λέγεται ἐν τῷ ἀλκορᾶνῳ. τὸ πρῶτον ζητούμενον τοίνυν πνεῦμα, ἀληθὴς ὄντως θεός. ἀληθὴς δὲ θεὸς, καὶ ὁ περὶ τοῦ πνεύματος διαλεγόμενος, ὁ λέγων· δεδώκαμεν αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον, καὶ ἐνεφυσήσαμεν ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. ἐπεὶ τοίνυν ἡ θεία οὐσία, μία ἐστὶ καὶ ἁπλῆ, καὶ οὐ δύναται διακρίνεσθαι, ἢ διὰ

Inducit igitur in Alcorano Mahometus Deum pluraliter loquentē, ignorans causam. Manifesta igitur hinc prima quæstio, quod communiter credimus cū his Deum esse unū, & solum & simplicem. ipsi autem habent in Alcorano, Deus habet & uerbum & spiritum, & sic credimus uerum & unum & simplicem Deum. Et proprie de se loquitur singulariter: propterea autem quod trinus est in personis, aliquando de se pluraliter loquitur. Secunda quæstio est, quod Alcoranum continue meminit spiritus sancti, & uerbi Dei. Quis est ille spiritus sanctus, & quod est illud uerbum Dei? De spiritusancto quidem dicit in capitulo Elpalceram, ex persona Dei: Dedimus Iesu filio Mariæ ut faceret prodigia & miracula manifesta & perfecimus eū per spiritumsanctum: & hoc idem repetit per totum capitulum. Item dicit in capitulo Elempai de Maria, Inspirauimus in eam ex spiritusancto. Et in pluribus alijs locis similia dicit de spiritusancto. Et non possunt dicere Saraceni, creaturam quandā esse, sicut angelus quidā, scilicet bonus, quoniam singulariter de eo loquitur, tanquam de uno sancto, sancti autē angeli plures sunt, et omnes sunt Dei. Quæ igitur causa, ut de illo singulariter diceret, nostro & sancto? Item non esset magna laus de Christo, quem Alcoranum intendit singulariter commendare, quod Deus dedisset ei angelum custodem. Etenim Deus facit angelos spiritus, & nostros apostolos: sicut dicit Alcoranum in capitulo Elmaice. Item angeli non sanctificant homines, sed Deus immediate, et solus: tanquam solus Deus potest peccata dimittere, sicut dicit in Alcorano. Prædictus igitur spiritus uerus est Deus. uerus autem Deus & qui de prædicto spiritu loquitur dicens: Dedimus ei spiritumsanctum, & inspirauimus ex spiritu sancto. Quoniam igitur diuina essentia una est & simplex, non potest discerni, uel

Quæstio II. de Spiritusancto.

diuidí: & ibí eſt dans & datum, dans, qui dicit, Dedimus: & datus, quí dicítur ſpiri tuſſanctus, quí dícitur datus & inſpira-
Perſonarum in diuinis diſcre-tio. tus. Inter dantem autem, & quí datur, re quíritur ut diſtinguatur perſonaliter ſo-lum, non eſſentialiter, & ſic ſolis relatio-nibus diſtinguũtur. Et hęc eſt ſola diſcre tio, quàm Chriſtiani in perſonís diuinís faciunt. Hanc eandem omnino quæſtío nem quam de ſpirituſancto queſtiuimus, poſſumus quærere etiam de uerbo Dei.
Dícitur enim in capitulo Abraam: Dixe rũt angelí beatæ Mariæ, O María, Deus prępoſuit te ſupra oẽs mulieres. Et poſt hæc dixerunt angelí: O María, nũciat tí-bí Deus, uel nũciat tíbí uerbũ eíus, & no men eíus Chriſtus Ieſus filius Mariæ. Et ín capitulo Elneſa dicítur: Ne dícas de Deo præter ueritatem, quod Chriſtus Ie ſus filíus Mariæ apoſtolus eſt Dei, & uer bum Dei, quod ípſe poſuit ín ea per ſpíri tumſanctum. Affirmat ígitur omníno,
III. Chriſtus quomodo uer-bum Dei. Chriſtũ uerbũ eſſe Dei. Quæritur ígi-tur, quod ſit hoc uerbũ Dei? utrũ uerbũ accidẽtale, uel potíus perſonale & reale. Sí dícit uerbum eſſe uocale ſolũ, & acci-dẽtale: hoc nõ poteſt dící. loquitur enim de Deo Alcoranũ & Euangelíum ſingu laríter, & de uno uerbo tantũ: uerbũ aũt Dei uocale & accidentale, quod à Deo exít, nõ unũ, ſed multa. Omnía enim bo na uerba & ſancta et uera, uerba Dei dí-cí poſſunt. Item nõ eſſet excellẽs cõmen datío Chriſtí, quẽ Alcoranũ íntendit ſín gulariter cõmendare, ſí propter hoc dica tur uerbum Dei, tanquam uerba Dei dí-cens. Nõ enim ſolus Chriſtus, ſed etiam alíj prophetæ uerba Dei nunciauerunt, & tamen nullus íllorum dícitur uerbum Dei. De ſolo enim Chriſto euangelíum & Alcoranum dícit, quod ſit uerbũ Dei. Sí autem eſſentialiter uerbum capiatur, manifeſtũ quod ſempiternũ eſſet uerbũ Dei, & Deus uerus. Sícut enim uerbum
Argumentatio à contrario. quod procedít ex ore corruptíbilís ho-mínis, corruptíbile eſt ex neceſſitate: ſic uerbum quod ex ſempiterno ore proce-dít,

ἢ διαιρεθῆ· ἐκεῖ δ' ὅτι δίδ᾽ος καὶ δεδόμενον. δίδ᾽ο μὴ, ὁ λέγων δεδώκαμεν, δεδόμενον δὲ, τὸ πνεῦμα ὁ δίδοται, καὶ ἐμφυσᾶται. μετ᾽ ξὺ δὲ τὸ δίδοντος καὶ δεδομένου, ζητεῖ διά κρισις, ἀνάγκη τὸν δίδοντα καὶ ἐμφυσῶντα θεὸν, & τὸ δεδόμενον & ἐμφυσόμενον πνεῦμα, πρόσωπικῶς διακρίνεσθαι μόνον, ἀλλ' οὐσιωδῶς. οὐ γὰρ ἔστω μόναις ταῖς ἀναφοραῖς διακρίνονται· & αὕτη ἐστὶ μόνη ἡ διάκρισις, ἣν εἰ χρισταυοὶ ὧν τοῖς θείοις προσώποις πίθεσθαι. τὸ δὲ αὐτὸ παντάπασι ζήτημα, ὁ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐζητήσαμεν, διωλόμεθα ζητεῖν, & περὶ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ ἐν τῷ ἀληθρά νῳ, σωεχῶς μέμνη) τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ. λέγει γὰρ ἐν ἀρχῇ κεφαλαίῳ τῷ ἕκτῳ, εἶπεν οἱ ἄγ γελοι τῇ μακαρίᾳ μαρίᾳ, ὦ μαρία, ὁ θεὸς προέβηκέ σε ὑπὲρ πάσας τὰς γυναῖκας. καὶ μετὰ ταῦτα εἶπον οἱ ἀγγέλοι, ὦ μαρία, δυαγ γελίζεταί σοι ὁ θεὸς, ἓν εὐαγγέλιόν σοι τὸ λόγου αὐτοῦ, & τὸ ὄνομα αὐτοῦ, χρισὸς ἰησοῦς ὁ υἱὸς τῆς μαρίας. καὶ ἐν ἀρχῇ κεφαλαίῳ τῷ ἑλνοστῷ λέ γει, μὴ εἶπας πρὸς τὸν θεὸν, πλὴν ἀληθείας, ὅτι ὁ χρισὸς ἰησοῦς ὁ υἱὸς τῆς μαρίας ἀπόστολος ἀλλὰ τοῦ θεοῦ, & λόγος τοῦ θεοῦ, ὃν αὐτὸς ἔθηκεν ἐν αὐτῇ διὰ πνεύματος ἁγίου. διὰ τοῦτο πρό νων παντάπασι, τὸν χρισὸν λόγον εἶναι θεοῦ. ζη τεῖ τοίνυν, τίς αὖ εἴη ὅτος ὁ τοῦ θεοῦ λόγος; πό τερον λόγος συμβεβηκὸς, ἢ μᾶλλον πρόσωπι κὸς & πραγματικὸς. εἰ λέγει λόγον εἶναι φωνὴν μόνον, & συμβεβηκότα, οὐδὲ ἂν αὖ δύ ναιτο λέγειν. διαλέγει γὰρ περὶ αὐτὸ τὸ οὐρανόν, & τὸ εὐαγγέλιον ἑνικῶς, ὡς περί ἑνὸς μόνου λόγου. ὁ δὲ φωνητικὸς λόγος & συμβεβη κὼς, οὐκ εἷς, ἀλλὰ πολλοί. πάντες γὰρ οἱ ἀγαθοὶ λόγοι & ἅγιοι, καὶ ἀληθεῖς, λόγοι θεοῦ εἰσιν) λέγεσθαι. ἔτι δὲ ἐκ ἂν ἐν ὑπερβάλλοι τὸ ἐγκώ μιον τοῦ χριστοῦ. ὃν ἰδίως τὸ ἀληθρεύουν βλέπει ἐπαινεῖν, εἰ διὰ τοῦτο λέγοιτο λόγος θεοῦ, ὡς οὐδὲ λόγος εἰπὼν τοῦ θεοῦ. ὁ μόνος γὰρ ὁ χρισὸς, ἀλλὰ & οἱ ἄλλοι πρόφη), οὐδὲ λόγος ἀνήγγελαν τοῦ θεοῦ, & ὅμως οὐδὲ εἰς ἐκείνων λόγος λέγε) ται θεοῦ. περὶ μόνου γὰρ τοῦ χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸ ἀληθρεύουν φησίν, ὡς εἴη λόγος θεοῦ. εἰ δὲ οὐσιωδῶς καὶ προσωπικῶς ὁ λόγος λαμβάνοι το, δῆλον, ὡς οὐδὲ οὐ εἴη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, καὶ θεὸς ἀληθής. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐκ τοῦ σώματος τοῦ φθαρτοῦ ἀνθρώπου γεννώμενος λόγος, φθαρτὸς ἐξ

ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν, οὕτω καὶ ὁ ἐξ ἀϊδίου προελθὼν τοῦ ῥήματος τοῦ θεοῦ λόγος, δι' οὗ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ μεταξὺ (ἵνα τῷ τοῦ ἀληθράνου χρήσωμαι λόγῳ) ἐποίησεν, ἄφθαρτον καὶ ἀΐδιον εἶναι ἀνάγκη. πᾶν δὲ τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ προϊὸν, οὐσιωδῶς ἐστὶ θεός. καὶ ὥσπερ τὸ πρόσωπον, θεός ἐστιν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος. ὅθεν ἐπεὶ ὁ λόγος τοῦ λέγοντος καὶ τοῦ νοοῦντος τὸν λόγον διαφέρει πρός τινα. ἐν δὲ τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, οὐ δύναται εἶναι διαίρεσις ἢ διάκρισις, ἀναγκη ἐκεῖ εἶναι προσωπικὴν μόνην διάκρισιν, ὡς τὸν λόγον τοῦ λέγοντος, ἀναφορᾶς διακεκριμένας μόνας, ὥσπερ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴρηται. καὶ οὕτως ἐστὶν ὁ λόγος, ᾧ ὁ θεὸς πάντα τὰ γινόμενα εἶπε, γενέσθω, καὶ ἐγένετο· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ἀληθράνῳ λέγεται. καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνεῖ τὸ ἀληθράνου τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ ἰωάννου, ὃς φησι, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. ἐπεὶ τοίνυν τοῦ τὸ λέγοντος ὁ λόγος συλλαμβάνεται, καὶ νοερῶς γεννᾶται· καὶ τὸ ἀφ' ἑτέρου γεννώμενον, κατ' ὁμοιότητα τοῦ εἴδους καὶ τῆς φύσεως λέγεται υἱός, διὰ τοῦτον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, λέγομεν υἱὸν τοῦ θεοῦ. ὥσπερ ὁ ἥλιος εἰ τοιοῦτον ἀπαύγασμα ἐγέννα ἐξ ἑαυτοῦ, ὥστε εἶναι ἥλιον, πάντως ἐκεῖνον τὸν ἥλιον καὶ τὸ ἀπαύγασμα καὶ υἱὸν ἂν ἐλέγομεν τοῦ ἡλίου. ἐν τούτῳ μόνη τις ἐστὶν ἡ διαφορὰ, ὅτι ἐν μὲν τοῖς κτίσμασιν ἐν οἷς διαφέρει τὸ εἶναι καὶ ἡ οὐσία, οὐ δύνανται πολλαπλασιάζεσθαι τὰ ὑποκείμενα, μὴ καὶ τῆς φύσεως πολλαπλασιαζομένης. ὅθεν ὁ ἄνθρωπος ἄλλον ἄνθρωπον γεννᾷ· ὁ δὲ θεὸς, ἐν ᾧ ταυτόν ἐστι τὸ εἶναι καὶ ἡ οὐσία, ἐξ ἑαυτοῦ γεννῶν λόγον, οὐκ ἄλλως θεὸν γεννᾷ. ἡ γὰρ θεία οὐσία, οὔτε ἀνόμοιός ἐστιν, οὔτε πέφυκε πολλαπλασιάζεσθαι κατά τινα τρόπον, διὰ τὴν ἄκραν τελειότητα καὶ ἀπλότητα. ὁ μωαμὲθ τοίνυν ἀκούσας τοὺς χριστιανοὺς, λέγοντας τὸν θεὸν ἔχειν υἱὸν, οὐκ ἠδυνήθη λογίσασθαι, ὡς δυνατὸν ἐστὶν υἱὸν χωρὶς γυναικός. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο παρήγαγεν ἐπιχείρημα περὶ τοῦ μὴ ἔχειν υἱὸν τὸν θεὸν, ἢ ὅτι οὐκ ἔχει γυναῖκα. καὶ οὐκ ἐνόησεν ὅτι ὁ δαβὶδ, ὃν τοσοῦτον ἐγκωμιάζει, πρὸ τοῦ φύσει υἱὸν, ἔπει

dit, per quod cœlum & terram & quæ sunt in medio (ut Alcorani uerbo utar) fecit, sempiternum & incorruptibile esse necesse est. Quicquid ex Deo autē procedit, essentialiter est Deus, & hoc modo Deus est Dei uerbum. Vnde cum uerbū aliquo modo differat à dicente & cōtinente uerbum, & in Dei essentia non possit esse diuisio seu distinctio essentialis, oportet quod ibi sit distinctio personalis: et quod uerbū à dicente propriis et solis relationibus distinguatur, sicut et de spiritu dictum est. Et hoc est uerbū, quo Deus omnia quę sunt dixit, et facta sunt: sicut & in Alcorano dicitur. Et secūdum hoc conuenit Alcoranum cum Euangelio Ioannis, qui dicit: Omnia per ipsum facta sunt. Quoniam igitur ab eo qui loquitur, uerbum comprænenditur, & intellectualiter gignitur: & quod ab altero generatur, secundum similitudinem speciei & naturæ, dicitur filius: propter hoc, uerbum Dei dicimus filium Dei. Sicut sol si generaret ex se talem splendorem qui esset sol, illum solem & splendorem diceremus filium solis. In hoc tamen est differentia, quod in creaturis, in quibus esse & essentia differunt, non possunt multiplicari subiecta, cum non multiplicatur natura. Vnde & homo alium hominem gignit: Deus autem, in quo idem est esse & essentia, ex seipso uerbum gignens, non alium Deum generat. Diuina enim essentia neque dissimilis est, neque innata est multiplicari secundum aliquem modum, propter summam perfectionem & simplicitatem. Mahometus igitur audiens Christianos dicentes Deum habere filium, nescisuit considerare, quod possibile est esse filium absque muliere. Et propter hoc nullam aliam adduxit argumentationē, nisi quod Deus non potest habere filium, quia uxorē non habet. Et non excogitauit quod dixit Dauid, quem tantum commendauit Mahometus, qui præter filium naturalē,

Verbum essentiale.

Ioan. 1.

Filij appellatio.

Mahometi opinio de filio Dei.

ἐπι

dixit Deum multos habere filios adoptiuos, dicens, Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes: & non ex muliere. Alias tamen licet Mahometum simul cum eo intelligere, qui dicit Mariam posse habere filium absq; uiro: sed quomodo, non conuenienter considerauit, quod Deus & absq; muliere potuisset habere filium. Verum igitur dixit Mahometus, quando dixit Christum Iesum filium Mariæ, & uerbum Dei esse: sed non intellexit. Si enim intellexisset, dixisset: Ex quo est filius Mariæ, est uerus homo: ex quo est uerbum Dei, est uerus Deus. Non enim est Deus compositus & imperfectus, sicut homo, cuius uerbum et comprehensio mentis, & ars & actio, non est homo. Quicquid autem est Dei, est Deus. Vnde & uerbū Dei, Deus est, & intellectus Dei, Deus est, & actio Dei, Deus est. Alcoranum autem hominem solum cepit Christum. Et propter hoc postquam dixit, quod uerbum est Dei, addidit, quod Iesus sic est apud Deum, sicut Adam, quē creauit de limo terræ: & dixit ei, Esto. Et quomodo hoc cum præcedentibus conuenit? Cum enim dixerit, quod Deus infuderit uerbum Mariæ, & spiritum eius, ex quo natus est Christus, & post hæc rursus opinatur, ut Adam is sit quem formauit ex terra: inconueniens igitur, uerbum Dei et spiritum eius terram esse. Ni si aliquo modo Dei naturam terram supponamus, quod absit. Esset enim uerbū eius, & spiritus eius, sicut quædam statua, quæ neque intelligit, neque spirat. Nunc autem Deus noster, qui est benedictus in sæcula, uidet & audit omnia, & habet uerbum incarnatum ex Maria uirgine, & spiritumsanctum qui eam obumbrauit, & humanitatem uerbi adimpleuit. Si autem existimant & in Adam uerbum Dei & spiritum fuisse, non effugient manifestum mendacium. Si enim uerbum Dei cum carne & terra illius unitum esset, & spiritus reple-

Psal. 81.

Quicquid est Dei, idem etiã Deum esse.

In Adam non fuisse uerbum Dei, nec spiritumsanctum.

εἶπε καὶ ἄλλους ὑοὺς εἰσποιητοὺς ἔχειν, λέγων· ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε, καὶ ὑοὶ ὑψίστου πάντες· καὶ οὐκ ἐκ γυναικός. ὅμως ἔξεστι συνανοσταίνειν αὐτῷ, ὁ μαχούμενος πῶς μαείαν δύνασθαι ἔχειν ὑὸν ἄνδρὸς χωρὶς οὐκ ἂν εἰκότως ἐλογίσατο, ὅτι ὁ θεὸς καὶ ἄνδρὸς γυναικὸς ἐδύνατο ἂν ἔχειν ὑόν. ἀληθὲς τοίνυν ἔφησεν ὁ μαχούμενος, ὅτι εἶπε τὸν χριστὸν ἰησοῦν τὸν ὑὸν τῆς μαείας, καὶ λόγον εἶναι θεοῦ· ἀλλ' οὐκ ἐγνώσατο. εἰ γὰρ ἐγνώει, εἶπεν ἄν, εἰ καθὸ ὑὸς ἦν μαείας, ἀληθὴς ἦν ἄνθρωπος, καὶ καθὸ λόγος ἦν τοῦ θεοῦ, ἀληθὴς ἦν θεός. οὐ γάρ ἐστιν ὁ θεὸς συνίθετος ἢ ἀτελὴς, ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος, οὗ ὁ λόγος καὶ ἡ σύλληψις τῆς διανοίας, καὶ ἡ τέχνη, καὶ ἡ ἐνέργεια οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. μᾶλλον μὲν οὖν ὅπερ ἂν ἦ τοῦ θεοῦ, θεός ἐστιν. ὅθεν καὶ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, θεός ἐστι· καὶ ὁ νοῦς τοῦ θεοῦ, θεός ἐστι· καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ θεοῦ, θεός ἐστι. τὸ δὲ ἀληθρωπινον, ἄνθρωπον μόνον ἔλαβε τὸν χειστὸν. καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὸ εἰπεῖν, ὅτι λόγος τοῦ θεοῦ, προσέθηκεν, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὕτως ἐστὶ πρὸς τὸν θεὸν, ὡσπερ ὁ ἀδὰμ ἐπλασεν ἐκ τῆς γῆς. καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἔσο. καὶ τοῦτο πῶς τοῖς προκειμένοις συμφέρει, ὥστε τὸν αὐτὸν δύνασθαι μὲν τὴν μαείαν τὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, δεῖ οὖ γενέσθαι τὸν χριστόν· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν δύνασθαι, ὡς τὸν ἀδὰμ αὐτὸν εἶναι, ὃν ἔπλασεν ἐκ τῆς γῆς. ἀσύμβατον πανταχῶς, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ χοῦν εἶναι. εἰ μή που τὸν τοῦ θεοῦ φύσιν χοῦν ὑποθώμεθα, ὅπερ ἄτοπον. ὡς γὰρ ἂν ὁ λόγος αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὥσπερ τις ἀνδριὰς, μήτε νοῦν, μήτε πνέον. νῦν δὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὃς ἐστιν εὐλογημένος εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁρᾷ καὶ ἀκούει πάντα, καὶ ἔχει λόγον σεσαρκωμένον ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, καὶ πνεῦμα τῇ παρθένῳ ἐπισκιάσαν, καὶ τὴν ἀνθρώπινον ἐπιλαβόμενον τοῦ λόγου πληρώσαν. εἰ δὲ ὑπολαμβάνουσιν ὁμοίως καὶ ἐν τῷ ἀδὰμ, πάντα λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα γενέσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐκφεύξονται τοῦ ψεύδους τὸ φανερόν. εἰ γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ τῇ σαρκὶ καὶ τῷ χοῒ ἐκείνου ἕνωτο, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ

ἐπλήρωσε

ἐπλήρωσε τὸν ἀδὰμ, οὐδ' ἐποτ' ἂν ἠπάτησεν ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. ἢ κατέβαλεν, ἢ δὲ λόγῳ αὐτῷ εἶπεν ὁ θεὸς ἢ ἀδὰμ, ἔσο, ᾧ πάντα πεποίηκε, καὶ ὃς ἐξαίσιόν ἐστι παρ' αὐτῷ. ἔστι τοίνυν ὁ χριστὸς, θεὸς ἀληθὴς, ἐπεὶ καὶ λόγος θεοῦ. οὐ γὰρ ἔστιν ἐλάττων τοῦ θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄνθρωπος ἀληθὴς ἐκ τῆς παρθένου μαρίας γεγεννημένος, καὶ καθόσον ἄνθρωπος, καὶ ἀπόστολος ὂν καὶ τοῦ θεοῦ, καὶ προφήτης αὐτοῦ καὶ δοῦλος. καὶ ὅσον πῶς ἔστι, καλῶς φησὶ τὸ ἀληθεύον ἐν τῇ κεφαλαίῳ τῆς ἐλνεσᾶ, ὅτι οὔτε ὁ χριστὸς, οὔτε οἱ πιστοὶ ἄγγελοι ἀρνήσονται δοῦλον αὐτὸν εἶναι τοῦ θεοῦ, τοῦτέστι καθὸ ἄνθρωπον. ἐγκύρισκεται μήν τοι ἐν ὅλῳ τῷ δυαγγελίῳ, αὐτὸν τὸν χριστὸν εἰπεῖν πρὸς ἑαυτοῦ ὡς εἶη δοῦλον θεοῦ, ἵνα μὴ πλάνην εἰσαγάγῃ, ἀλλ' οὐδὲ διαῤῥήδην εἶπεν, ἐγώ εἰμι θεός. οὐδ' ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀληθέσι καὶ φανεροῖς ἔργοις ἐδείξεν ἑαυτὸν, καὶ θεὸν ὄντα ἀληθῆ, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῆ. καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν, εἰ ἐμοὶ οὐ θέλετε πιστεύειν, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, καὶ αὐτὰ δὴ ἀποδεικτικώτερα ἀπόδειξις, ἢ εἰ λόγοις μόνοις τοῦτο εἶπεν. εἴρηται δὲ ἀνωτέρω, διὰ τί πρὸ τοῦ πάθους τοῦτο οὐκ εἶπεν διαῤῥήδην. οἱ δ' ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐαγγελισάμενοι, καὶ πρότερον καὶ μετὰ ταῦτα οὕτω φανεροὺς λόγους καὶ θαύματα καὶ εἶπον καὶ ἐδείξαν, ὡς πάντα τὸν κόσμον συνελαθεῖν, τοῦτο πιστεῦσαι. ὁ δὲ μαχούμενος, μετὰ τὸ καλῶς εἰπεῖν τὸν χριστὸν εἶναι λόγον θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' αὐτεῖπεν ἑαυτῷ, εἶπεν ὡς αὐτὸν τὸν χριστὸν μὴ εἶναι θεόν. τοῦτο μὲν ὡς εἶπεν, παραιτήσασθαι τὸν χριστὸν ἑαυτὸν ὡς τοῦ θεοῦ περὶ τούτου, ὃ φανερῶς ἐδείχθη ψεῦδος ὂν ἐν τῷ γινώσκω κεφαλαίῳ. τοῦτο δὲ ὅτι εἶπεν αὐτὸν χριστὸν εἶναι, προσκυνεῖται τὸν θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν, τὸν κύριόν μου καὶ κύριον ὑμῶν, τοῦτο δὲ οὐδαμῶς τῷ λόγῳ πίστευται. καθόσον γὰρ ἀληθὴς ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀληθὴς δοῦλος ὢν τοῦ θεοῦ, ὡς ἀνωτέρω γέγονε δῆλον. συμβέβηκε τοίνυν τῷ μαχουμένῳ, ὃ περὶ τῶν ἄλλων αὐτὸς ἔγραψεν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἰωνᾶ, λέγων, εἰσὶν τινὰς ἀποδοκιμάζοντας ἃ μὴ νοοῦσι, καὶ ἃ μὴ δύανται διηγεῖσθαι, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ἀποδο-

repleuisset Adam, nũquam decipere potuisset illum sathanas, uel fefellisset. Verbo tamen suo dixit Deus Adæ, Esto, hoc eodem uerbo quo fecit omnia, quod qui dẽ ab æterno erat apud Deũ. Itaq; Christus uerus est Deus, & uerbũ Dei. Neq; enim uerbum Dei minus est quàm totus Deus. Est etiam homo uerus, ex uirgine Maria genitus: & in quantum homo, & apostolus est Dei, & propheta Dei, et seruus Dei. Et quantum ad hoc, bene dicit Alcoranum in capitulo Elnesa, quod neque Christus, neq; fideles angeli negabunt eum seruum esse Dei, id est, inquãtum homo est. Non inuenitur tamen in toto euangelio, quod ipse Christus dicat de seipso, quod sit seruus Dei, ne errorẽ inducat. Sed neq; palàm dixit, Ego sum Deus, neq; homo, sed ueris et manifestis operibus ostendit, seipsum & Deum esse uerum, & hominem uerũ. Et propter hoc dixit: Si mihi nõ uultis credere, operibus credite. Et hæc est efficacior probatio, quàm si uerbis solis hoc dixisset. Dictum est autem superius, quare ante passionẽ hoc non dixit palàm. Apostoli aũt & euangelistæ prius, & posthæc & alij prædicatores, sic manifesta uerba et dixerunt & ostenderunt, ut totus mundus cõ uinceretur hoc credere. Mahometus autem, postquam benedixit Christum esse uerbum Dei, non stetit in ueritate, sed cõtradixit sibijpsi, dicens, ipsum Christum nõ esse Deum. Tamen dixit, quod apud Deum se excusauit, quod patuit superius in nono capitulo, manifeste falsum esse, tum quia dicit quod ipse Christus dixit, Adorate Deum meum et Deum uestrũ, dominum meum & dominum uestrum. Hæc autem ratio nequaquam constat. Inquantum enim uerus homo fuit, uerus seruus est Dei, ut superius manifestum fuit. Contingit ergo de Mahometo, quod de alijs ipse scripsit in capitulo Ionæ, dicens, quod quidam reprobant quæ non intelligunt, & quæ non possunt exponere. Sicut & ipse reproba-

Ioh.1.

Christus, uerbũ Dei, homo, apostolus, propheta, seruus.

Ioh.10.

Ioan.20. Ioh.19.

reprobauit mysteriũ incarnationis, propterea quod ipse nõ intelligebat, nec poterat exponere quæ in euangelio dicebãtur de Christo. Et secundum eandem rationem neq; trinitatis mysterium suscepit, non enim potuit intelligere personarum discretionem, absq; discretione quæ est secundum essentiam. Et quid mirum si homo carnalis non percipit excellentissima Dei mysteria? Hæc quidem igitur sufficiant de tertia quæstione. Quarta quæstio est, quod Mahometus continue in Alcorano laudat legem Moysi, et Iob, & Dauid, & dicit psalterium librum esse clarũ, supra omnes autem libros cõmendat euangelium, in quo dicit esse salutem & deductionem. Quæritur igitur, Quare neq; habent, neq; legunt Saraceni libros istos, neq; interpretantur? Christus enim, cum commendasset Moysen & alios prophetas, Christiani cum hos non haberent, acceperunt illos à Iudæis, & eos in diuersas linguas transferri fecerunt, habentq; illorum libros autenticos, leguntq; eos in scholis. Dicunt autem Saraceni, Iudæos quidem corrupisse libros ueteris, Christianos euangeliũ & libros noui testamenti, & quod nihil ueritatis remansit in mũdo, præterquàm quod est in Alcorano. Sed antè demonstratum est hoc in tertio capitulo, quod hoc est falsum, et contrariũ Alcorano. Item, Quomodo tãtus propheta, qualem existimãt esse Mahometum, tantum commendasset corrupta exemplaria, et dixisset in his esse salutem & deductionem? Vel quomodo non prædixisset in posterum esse corrumpenda? Sed potius contrarium dixit. Quod si in ambiguo quodam de Alcorano fuerint Saraceni, quærant ab his, qui ante eos libros legerunt: id est, à Christianis & Iudæis. Et hoc dicit in capitulo Ionæ. Oportebat autem potius dicere: Ne credatis his qui corruptos libros habent. Item in capitulo Abraam docet, ut Saraceni quærant auctoritatem legis Moysi, dicens:

IIII. De libris Moysi, et euangelij.

Libri noui et ueteris Testamẽti an à Iudæis, & Christianis corrupti.

Afferἀπεδοκίμασε τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως, διὰ τὸ μήτε νοεῖν μήτε διωκαδτα εἰδηγεῖσθαι τὰ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου λεγόμενα περὶ τοῦ χριστοῦ. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδὲ τὸ τριαδικὸν μυστήριον προσελάβετο. οὐ γὰρ ἐδυνάτο νοεῖν τὴν τῶν προσώπων διάκρισιν, ἄνευ τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν διακρίσεως. καὶ τί θαυμαστόν, εἰ ἄνθρωπος σαρκικὸς οὐκ ἐνόησε τὰ ὑπερφυῆ μυστήρια τοῦ θεοῦ; τοσαῦτα μὲν οὖν ἀρκέσει πρὸς τὸ τρίτον ζήτημα. 15

Τέταρτον ζήτημα ὅτι, τὸν μακάριτε συνεχέστατα ἐν τῷ ἀληθεύειν ἐγκωμιάζει τὸν νόμον μωϋσέως, καὶ τὸν ἰὼβ, καὶ τὸν δαβίδ, καὶ λέγει, τὸ ψαλτήριον βιβλίον φωτεινόν. ὑπὲρ δὲ πάντα τὰ ἄλλα βιβλία, ἐγκωμιάζει τὸ εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ φησὶν εἶναι σωτηρίαν καὶ ὁδηγίαν. ζητεῖται δίνων, διατί ὅτε ἔφησεν, ὅτε ἀναγινώσκουσιν οἱ σαρρακηνοὶ ταῦτας τὰς βίβλους, δι' ἑρμηνεύουσιν ἐν ταῖς σχολαῖς; τοῦ γὰρ χριστὸν τὸν μωϋσῆν συνήσαντος, καὶ τοὺς ἄλλους προφήτας, οἱ χριστιανοὶ μὴ ἔχοντες αὐτοὺς, ἔλαβον ἐκ τῶν ἰουδαίων, καὶ μετενεχθῆναι ποιοῦσιν εἰς διαφόρων γλωσσῶν πεποιήκασιν, ἐχρήσθη τὰ ἐκείνων βιβλία αὐθεντικὰ, ἀναγινώσκουσί τε αὐτὰ ἐν ταῖς σχολίοις. λέγουσι δὲ οἱ σαρρακηνοὶ, τοὺς μὲν ἰουδαίους διαφθεῖραι τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς, τοὺς δὲ χριστιανοὺς τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰ βιβλία τῆς καινῆς· καὶ ὅτι οὐδὲν ἐν τοῖς γράφοις ἀληθείας ἐναπέμεινε τῷ κόσμῳ, πλὴν τῆς ἐν τῷ ἀληθεύειν ὅσης. ἀλλὰ πρὸ ἀποδέδεικται ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ, ὅτι τοῦτο ἐστὶ ψεῦδος, καὶ ἐναντίον τῷ ἀληθεύειν. Ἔτι πῶς ὁ τοσοῦτος προφήτης, ὁποῖον νομίζουσιν εἶναι τὸν μωάμεθ, τοσοῦτον ἂν ἐπλώσετο τὰ διεφθαρμένα ἀντίγραφα, ὥστ' εἰπεῖν ἐν αὐτοῖς εἶναι σωτηρίαν καὶ ὁδηγίαν; ἢ πῶς οὐ προεῖπε ταῦτα φθαρησόμενα μετὰ ταῦτα; μᾶλλον μὲν οὖν εἶπε τοὐναντίον. ὡς εἴτις ἐν ἀμφιβόλῳ τινὶ περὶ τοῦ ἀληθεύειν ἐρώτα οἱ σαρρακηνοὶ, ζητεῖν ἐκ τῶν πρὸ αὐτῶν λαβόντων τὰς βίβλους, τουτέστι παρὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἰουδαίων. καὶ τοῦτο φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἰωνᾶ. ἔδει δὲ μᾶλλον εἰπεῖν, μὴ πιστεύητε τοῖς διεφθαρμένας ἔχουσι βίβλους. Ἔτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἀμὼς, διδάσκει τοὺς σαρρακηνοὺς, ζητεῖν τὸ ῥητὸν τοῦ νόμου μωϋσέως, λέγων, ἐγὼ κα-

φέγκατε τῷ πονηρῷ δυνάμει, εἰ ἀληθῶς ἐστε. καὶ ἀναγνῶτε, καὶ τὰ λοιπά. ἃ δὲ αἱρέσεις τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν σαρδάνιος τὰ προειρημένα βιβλία, ὀλέθρια ἄλλα ὄντα, πλὴν ὅτι ἴσασιν οἱ σοφοὶ τούτων, ὡς ῥᾳδίως ἁλώσεται τὸ ψεῦδος τοῦ ἀληθοῦς, εἰ τὰς ἁγίας καὶ ἀληθεῖς γινώσκειν βίβλους. ὅθεν καὶ τὸ ἀληθοῦν κακουργῶς προσφυόμενον ἑαυτοῦ, καὶ τέσσαρας θεραπείας ὑπεθέμην, τοῦ μὴ τὸ ψεῦδος αὐτοῦ τοῦ φανεροῦ καθίστασθαι. ὧν μία ὅτι, τὸ ἐναντίον τι τοῦ ἀληθοῦς λέγοντας, ὁ γέγονε δηλον ἀνωτέρω ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ. δεύτερον, τὸ εἰπεῖν μὴ διαλέγεσθαι μετὰ ἀνθρώπων ἄλλης αἱρέσεως. τρίτον, τὸ κωλύσαι τοῖς πιστεύειν· φησὶ γὰρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἀμρὰμ, μὴ πιστεύσητε τινὶ πλὴν τῶν ἐπομένων τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ σωτηρίαν ἔλεγεν εἶναι καὶ εὐθηνίαν. φησὶ γὰρ οὐ σαρδάνιος μισθὸν ἔσται μὴ πληρώσαντας τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν νόμον. ὀφείλουσιν ἀρα ἔχειν αὐτά. τέταρτον, τὸ χωρίζειν πάντως ἐκείνων, καὶ λέγειν, ἐμοὶ ὁ ἐμὸς νόμος, καὶ ὑμῖν ὁ ὑμέτερος, καὶ τὰ λοιπά. καὶ μετὰ ταῦτα, ἐλεύθεροι ἐστε ὑμεῖς, ὧν ἐγὼ πρᾶττω, κἀγὼ ὧν ὑμεῖς. καὶ οὕτω φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἰωνᾶ. εἰ γοῦν οἱ σαρδάνιοι καλῶς ἐλάμβανον τὴν τοῦ ἀληθοῦς συμβολὴν, ἀναμφιβόλως ἂν ὁδηγοῦντο· εἶχον γὰρ ἂν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὸν νόμον μωϋσέως, καὶ τὰς ἄλλας ἁγίας γραφὰς, μάλιστα αὐτοῦ τοῦ ἀληθοῦς ἐγκωμιάζοντος τὸν μωϋσῆν, καὶ δαβὶδ, καὶ σολομῶντα, καὶ οὐ ἄλλους προφήτας, λέγοντος σαφεστάτως, ὡς τούτων ὁδηγῶν ὅτι πολυμύθορον τοῦ ἑτέρου. τοῦτο καὶ πρὸς τὸ τέταρτον ζήτημα, τί μᾶλλον λέγω ὁ μαχόμενος ἐν τῷ ἀληθοῦς ὁσαυτάκις παλλογῶν πρὸς ἑαυτὸν καὶ γράφων, πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν καὶ ἀπόστολον, ὑπακούετε τῷ θεῷ καὶ τοῦ ἀποστόλου, ἀκολουθεῖτε τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀποστόλῳ. ἴσμεν γὰρ μόνῳ τῷ θεῷ ὀφείλεσθαι πίστιν, πλὴν λατρείας, ἐνεργειαν ὑπακοῆς, καὶ ἀκολουθησον ὁδοῦ. αὐτὸς γὰρ ὅτι μόνος ἀρχὴ καὶ τέλος πάντων. ὅθεν οὐδεὶς οὐδέποτε προφήτης ἐτόλμησε τοῦτο εἰπεῖν, καὶ τῷ θεῷ ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἐν τοῖς τοιούτοις, ὧν μηδέν μηδέποτε νοεῖν ἢ συμμείγνυσθαι γρεόδαι. ὁ μὲν γὰρ κύριος ἐν τῷ νόμῳ τοῦ μωϋσέως, τοῖς ἰουδαίοις φησίν.

Afferte pentatheucum, si ueraces estis, et legite in eo: & reliqua. Causa aũt quod Saraceni non legũt prędictos libros, nulla alia est, nisi quod sciunt horum sapientes, quod facile deprehenderetur mendacium Alcorani, si sanctos & ueraces libros legerent. Vnde & Alcoranum malicioſe prouidit ſibiipſi, & quatuor medelas ſuppoſuit, ut mendacium eius nõ manifeſtum cõſtitueretur. Quorum unum quidem est, mandare interimi qui contrarium aliquid Alcorano dicerẽt, quod manifeſtum fuit ſuperius in quarto capitulo. Secundum dicit, ne diſputent cum hominibus alterius ſectæ. Tertium, prohibet his credere. Dixit enim in capitulo Abraã, Ne credatis alicui, niſi his qui ſequuntur noſtram legem, & quod in euãgelio est ſalus & deductio. Dicit etiam, quod Saraceni nihil ſunt, niſi adimpleãt legẽ & euangelium. ergo debent euangelium habere. Quartum, ſeparat ſe omnino ab illis, & dicit: Mihi mea lex, & uobis uestra, & reliqua. Et poſt hæc: Liberi estis uos, à quibus ego facio, & ego, à quibus & uos. Et hoc dicit in capitulo Ionę. Si igitur Saraceni bene acciperẽt conſilium Alcorani, proculdubio deducerentur, habuiſſent enim euangelium & legẽ Moyſi, & alias ſcripturas, maxime, cum ipſum Alcoranum continue commendet Moyſen, Dauid, Salomonẽ, & alios prophetas: & frequentiſſime dicat, quod alterum alteri nõ præfert. Et hæc ad quartam quæſtionem. Quinta quæſtio eſt. Quid uult dicere Mahometus in Alcorano, quod totiens dicit & repetit de ſe ſcribens, Credite in Deum & apoſtolũ, obedite Deo & apoſtolo, ſequamini Deũ & apoſtolũ? Scimus enim, ſoli Deo deberi fidẽ, honorẽ diuini cultus, actionẽ obedientiæ, & ſequelã uiæ. Ipſe enim ſolus est principiũ, et finis oĩm. Vnde nullus unq̃ propheta auſus est hæc dicere, et Deo ſeipſum in talibus aſſociare: cui nullũ unq̃ poſſibile est ſocium uel ſimul participem fieri. Dominus eĩm in lege Moyſi Iudęis dixit;

Cur Saraceni legis & euangelij libros non legant.

Quatuor præcipuæ Alcorani cautelæ.

Quæſtio V. de conſortio Dei;

Apoc. 22.

Deut.32. dixit: Scitis quod ego sum solus. Propter
2. Regum 18. hoc autem & Helias dicit: Si dominus est, ite post ipsum: si autẽ Baal, sequamini eum. Videtur igitur ex talibus, Mahometum non solum dare se Deo participem, sed facere seipsum illius socium, & simul consortem. Et sic dicitur in capitulo Elnesa: Non parcet Deus, si quis ei deroget participem. Solus autem Christus, neque consors neque particeps Dei, sed Deus uerus & homo uerus, potuit dicere: Credite in Deum, & in me credite.
Ioh.14. qui tamen nunquam dixit: Credite in Deum & in me, uel obedite Deo & mihi, ne homines crederent eum Dei participem & cõsortem. Sexta quęstio est:
Quæstio. 6. Cum Alcoranũ de Christo quidem multa dicit, & magnifica, econtrario autem pauca de Mahometo, & quidem uilia, quæritur igitur, Quare Saraceni non potius sequuntur Christũ quàm Mahometum, & euangelium quàm Alcoranum? Et quia cõtraria iuxta se posita magis elucescunt, uideamus è regione & intrinsecus, quid Alcoranũ de utroq; narrat. Dicit enim Alcoranum, quod Christus suæ matri fuit annunciatus per angelum, & sanctificatus per spiritum sanctum, et uirtute Dei conceptus, non operatione naturæ, & ex sanctissima uirgine Maria, et supra omnes alias mulieres mundas, genitus est. De Mahometo autem nihil tale dicit, sed quod fuit orphanus, et uagus, à Deo conductus. Item dicit de Christo, quod est uerbum Dei, & secundum hoc nihil potuit ignorare: Mahometus autẽ fuit propheta incertus. dicit enim, se nescire quid de se fiet, ac suis. Dicit etiã ipse: Nescio utrũ ego aut uos sumus in rectitudine. Vnde et fertur dixisse de patre et matre sua: Vtinam scirem quod est opus eorum. Item fertur, quod ipse fuit præstigiatus à Iudæis, acubus ab aliquibus mulieribus in uultum cæreum immissis, & proiectis in puteum. Affirmant que communiter, ipsum Mahometum ueneno uitam finiuisse, quod assumpsit

Quid Alcoranum de Christo narret, quidq; de Mahometo.

φησὶν, ἴσθι ὅτι ἐγώ εἰμι μόνος. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἠλίας φησὶν, εἰ κύριος ὁ θεός ἐστι, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ, εἰ δὲ Βάαλ, ἀκολουθήσατε αὐτῷ. διὸ κἀγὼ τούτων ἐκτὸς τοιοῦτός ὁ μαχούμετ, οὐ μόνον διδόναι τὸν θεὸν κοινωνὸν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ποιεῖν ἐκείνου κοινωνὸν καὶ συμμέτοχον. καὶ οὕτω λέγεται ἐν τῷ ἀληθεύω, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλνεσᾶ· οὐ φείσεται ὁ θεὸς, εἴ τις αὐτῷ διδοὺς κοινωνὸν. μόνος δὲ ὁ χριστὸς μήτε κοινωνὸς μήτε συμμέτοχος ὢν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ θεὸς ὢν ἀληθὴς καὶ ἄνθρωπος ἀληθὴς, διδάσκει λέγειν, πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε· καίτοι ἐκεῖνος οὐδέποτε εἶπε, πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ, ἵνα μὴ πιστεύσωσιν οἱ ἄνθρωποι κοινωνὸν αὐτὸν τοῦ θεοῦ, καὶ συμμέτοχον; ἔκρυ ζητημα ἔστιν, ὅπως ὁ ἀληθὲς περὶ μὲν τοῦ χριστοῦ πολλὰ φησι καὶ μεγαλοπρεπῆ, τοὐναντίον δὲ ψευδῆ περὶ τοῦ μωαμεθ· ζητεῖται τίνων, διατί οἱ σαρρακηνοὶ οὐ μᾶλλον ἀκολουθοῦσι τῷ θεῷ ἢ τῷ μωαμεθ, καὶ τῷ εὐαγγελίῳ ἢ τῷ ἀληθεύω; καὶ ἐπεὶ τἀναντία παράλληλα τιθέμεθα, μᾶλλον ἐκφαίνονται, ἰσωμεν καὶ παραβάλλοντες ἀλλήλοις, τί τὸ ἀληθὲς περὶ ἑκατέρου διήγησις. φησὶ γὰρ τὸ ἀληθεύον, τὸν χριστὸν τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ διὰ ἀγγέλου εὐαγγελίσθαι, καὶ διὰ πνεύματος ἁγίου ἁγιάσθαι, καὶ δυνάμει θεοῦ συνειληφθαι, ἀλλ' οὐ φύσεως ἐνεργείᾳ· καὶ ἐκ παρθένου ἁγιωτάτης, καὶ ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας γυναῖκας καθαρὰς γεγενῆσθαι. περὶ δὲ τοῦ μωάμεθ οὐδ' ἂν τοιοῦτον φησὶν, ἀλλ' ὅτι ἦν ὀρφανὸς καὶ πλανήτης ὑπὸ θεοῦ συναχθείς. ἔτι φησὶ πρὸς τοῦ χριστοῦ, ὅτι ἐστὶ λόγος θεοῦ· καὶ ἦν ἂν, εἰ μὴ ἠδύνατο ἀγνοεῖν. ὁ δὲ μαχούμετ, ἦν προφήτης ἀμφίβολος. φησὶ γὰρ ἑαυτὸν ἀγνοεῖν, τί ἐστι αὐτῷ, ἢ τοῖς ἰδίοις. αὐτὸς τε εἶπεν, ἀγνοῶ ὁπόταν ἐγὼ ἢ ὑμεῖς ἐσμὲν ἐν εὐθύτητι. ὅθεν καὶ φέρεται εἰπεῖν αὐτὸν περὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, εἴθε ἤδειμεν τί ἐστι τὸ ὄργον αὐτῶν. ἔτι τε φέρεται, ὅτι αὐτὸς γέγονε παρὰ τῶν ἰουδαίων καὶ εἰς φρέαρ ἀπορριφείς. ὧν κρατεῖ τε κοινῇ αὐτὸν τὸν μαχούμετ διὰ πλημμέλειαν τοῦ ζωοῦ ἐκπλέσαι, ὅπερ γενέσθαι

πάντως

assumpsit, cum huic Iudæa quædam uenam secuisset. Item, ipse quidem Christus ab Abraam descendit, & Isaac, cui facta est promissio de benedictione, & consequenda hæreditate. Mahometus aũt descendit per Hismaël, ad quem non peruenit promissio: sed de eo scriptum est, quod erit ferreus homo, & manus eius contra omnes, & reliqua. Item Christus nullum unquam peccatum commisit. Spiritus enim Dei & uerbum Dei non potuit peccare. Mahometus autem idolatra fuit, & homicida, lasciuus & rapax, multisq; alijs peccatis† cõnoxius, in quibus Deus, ut dicunt, ei pepercit. Item Christus stupenda fecit miracula, & utilia. Sicut enim dicitur in capitulo Elmaide, in fine, Christus cæcos illuminauit, leprosus mundauit, & mortuos suscitauit: Mahometus autem nullum miraculum fecit, secundum Alcoranum. Et quæ de eo dicuntur, uel inconuenientia, uel impossibilia sunt & absona, sicut lunam diuisam reintegrare: uel inutilia, sicut camelum loqui: uel omnino occulta. Multa enim dixit seipsum in occulto & nocte facere, quæ in die requisitus, ostendere non potuit. Vnde ei dixerunt: Dicis te ascendere in cœlum ad Deum nocte, ascende de die, ut uideamus nos, & credemus. Christus autem maxima & magnifica miracula faciebat de die, & in manifesto, & coram multis testibus uidentibus: quare manifesta sunt opera illius. Præterea Christus quidem magister fuit excellens, sicut dicitur in Alcorano. Et in capitulo Elmeide, quasi ex persona Dei: O Christe, considera quem dedi tibi spiritum sanctum, ut loquaris. Item, In cunabulis docui te librum, & sapientiam, & legem Moysi, & euangelium. Mahometus autem doctor fuit ignarus, & homo idiota, nesciens aliam linguam nisi suam, ignorans etiam interpretationem legis suæ. Dicit enim, solum Deum scire Alcora-

Christi ad Mahometum excellentia, per collationem. Gen. 16.

obnoxius.

Mahometi miracula.

Mahumet idiota.

ni expositionem. Item Christus secundū euangelium crucifixus est, & mortuus, & resurrexit uere, & ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram Dei. Alcoranū autē dicit, quod non est mortuus, sed assumpsit eum Deus. Quare & secundum euāgelium, & secundum Alcoranum, & in omnem euentum Christus uiuit. Mahometus autem omnino mortuus est. Sed melior est adiutor uiuus, quàm mortuus. Omitto alias secundum quodlibet excellentias, quas de Christo euangelium posuit. Mirum igitur, quare Saraceni nō sequuntur potius Christum quàm Mahometum, & euangelium potius quàm Alcoranum, cum ualde credibile sit, per meliorem legislatorem meliorem legem datam esse, & melius à Deo conseruatam ueracem & incorruptam, sicut superius demonstratum est in tertio capitulo.

DE EVANGELII AD ALcoranum excellentia. Cap. XVI.

Epilogus.

EVangelij autem ad Alcoranum excellentiam, facile ex superioribus dictis possumus cognoscere. Antè enim demonstratum est, non esse Alcoranum legem Dei, propterea quod neque uetus neq; nouum testamentum hanc testantur, & quod neq; in stilo, neq; in sententijs cum alijs conuenit, & quod contradicit sibijpsi, & quod nullo miraculo confirmatur, & quod est irrationabile, & quod manifesta continet mēdacia, et quod uiolentum, & quod inordinatū, & quod iniquum, & quod ambiguum. hæc enim omnia per ipsum Alcoranū breuiter sunt antè demonstrata. Veruntamē idipsum Alcoranum legentibus, melius hæc demonstrantur. Quare nos audacter dicere possumus, si nobis credere non uultis, Alcoranum legite. Horum autem contraria in euangelica doctrina manifeste apparent. Etenim Mahometus præcipue, quasi supra omes prophetas qui sunt uel q futuri sunt, Christū cōmendauit, & euan-

Acoranū legendum, ut quàm sint absurda eius dogmata intelligatur.

νου ἀξήγησιν. Ἐπὶ δὲ μὲν χριστὸς, καὶ τὸ θεῖον ἀγγέλιον ἐσάρωται, καὶ τέθνηκε, καὶ ἐγήγερται ἀληθῶς, ἀνῆλθε τε εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ ἀλκωράνου φησὶν, ὅτι οὐ τέθνηκεν, ἀλλ' ἀνείληφεν αὐτὸν ὁ θεός. ὥς τι κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ κατὰ τὸ ἀλκωράνου καὶ κατὰ πάσαν ἔκθεσιν, ὁ χριστὸς ζῇ, ὁ δὲ μαχούμετ πάντως τέθνηκε. βελτίων δ' ἐστὶν ὁ ζῶν βοηθὸς τοῦ βοηθοῦ, ὁ ζῶν βοηθὸς. καὶ παραλείπω τὰς ἄλλας καθ' ἕκαστον ὑποθέσεις, ἃς περὶ τοῦ χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον τίθησι. θαυμαστὸν τοίνυν, πῶς οἱ σαρρακηνοὶ οὐ μᾶλλον ἀκολουθοῦσι τῷ χριστῷ, ἢ τῷ μαχμέτ· καὶ τῷ εὐαγγελίῳ μᾶλλον, ἢ τῷ ἀλκωράνῳ· μάλιστα λίαν ὄντος πιθανὸν, ἀφ' οὗ τὸ βέλτιον νομοθέτου βέλτιονα νόμον δεδώκασι, καὶ βέλτιον σωτηρίου μῦθον ὑπὸ θεοῦ, ἀληθῆ τε καὶ ἀδιάφθορον, ὡς ἀνωτέρω δ' ἐδείκνυται ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ἈΛΚΩΡΑΝΟΝ ὑπεροχῆς. ΚΕΦΑΛ. ΙΣ.

Τὸ δὲ τοῦ εὐαγγελίου πρὸς τὸ ἀλκωράνου ὑπεροχὴν, ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ῥᾳδίως δυνάμεθα γνῶναι. πεπόδεικται γάρ, μὴ εἶναι τὸ ἀλκωράνου νόμον θεοῦ, ἀφ' οὗ μήτε τῇ παλαιᾷ, μήτε τῇ νέᾳ τούτῳ συμμαρτυρεῖ· καὶ ὅτι οὔτε ἐν τῇ φράσει, οὔτε ἐν ταῖς ἀποφάσεσι, συμβαίνει πρὸς ἄλλους· καὶ ὅτι ἀσπλέγει ἑαυτῷ· καὶ ὅτι οὐδενὶ θαύματι βεβαιοῦται· καὶ ὅτι ἄδικον, καὶ ὅτι φανερά τις εἰκῆ ψεύδη· καὶ ὅτι βίαιον, καὶ ὅτι ἄτακτον, καὶ ὅτι πονηρὸν, καὶ ὅτι ἀμφίβολον. ταῦτα γὰρ πάντα ὡς ἐν βραχεῖ δι' αὐτοῦ τοῦ ἀλκωράνου πεπόδεικται. πλὴν τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ ἀλκωράνῳ ἀναγινώσκουσι, βέλτιον δείκνυται ταῦτα. ὡς δ' ἡμᾶς παρρησιάσωμεν δεῖ πάντως δ' ἁπλῶς λέγειν, εἰ ἡμῖν πιστεύειν βούλεσθε, τὸ ἀλκωράνου ἀναγνῶναι. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἡμῖν ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία φαίνεται καθαρῶς. ὁ γὰρ μαχμέτ, ὥσπερ ἀξιόλογος μόνος ὑπὲρ πάντας οὓς ὄντας προφήτας, ἢ ἰσομοίρους, ἐπήνεσε τὸν χριστὸν, ὅτω καὶ τὸν τοῦ εὐαγγε-

euangelij doctrinam supra omnes diuinas scripturas magnificauit. Scimus autem, quod nullum sic est tam ualidum, tamq; potens testimonium doctrinæ uel uitæ, quàm laus ab his qui conantur reprehensionem inducere. Dicit autẽ ipse Mahometus in Alcorano, in capitulo El meide: Terminauimus uiam hominum per Iesum Christum filium Mariæ, ueracissimum prophetam, & dedimus ei euãgelium, in quo est deductio & lux & ueritas manifesta. Et in multis locis Alcorani præcipue commendat euangelium. Etenim ipsum euangelium in omni loco & lingua excellentissime mũdo seipsum manifestat. Quare confidenter dicere possem de eo Saracenis: Si uestro Mahometo uultis, uel non uultis credere de euangelio, id ipsum euangelium legite. Et quoniam, sicut dicitur in Alcorano in capitulo Elemphal, uolens Deus quod uerificetur ueritas per uerbum suum, & intercidatur gubernatio hæreticorum, & ut ueritas uerificetur & uanitas euanescat, prouidit & dispensauit Deus, ne mundus per ignorantiam periret, ut lex illa, quæ generaliter omnibus & sola necessaria erat, lex ea quæ est euangelij, non in uno loco, sed in diuersis prouincijs: neque in uno idiomate, sed diuersis et in omnibus linguis scriberetur, hebraicæ, græce, & latine, & post hæc fideliter transferretur. In fine autem euangelij mandauit discipulis suis Christus, ut in uniuerso mundo efficaciter euangelium prædicarent. Quod ut perficere possent, dedit eis gratiam linguarum & uirtutem miraculorum. Alcoranum autem arabice solum sibijpsi dicit à Deo datum esse: & Saraceni firmiter credũt, nullum posse hoc scire qui arabicam linguam ignoret. Sequitur autem, non omnes scire arabicam linguam, neque posse hanc discere. Scriptum autem est in Alcorano, sicut & antè demonstratum est, nullum posse saluari, præter eos qui sunt in lege

Euangelij manifestatio cuiusmodi à Deo instituta.

Marci 16.

Saracenorũ. Quare conuenienter quæri posset, si solos uelit Saracenos Deus saluos fieri, & eos qui arabicam linguã sciunt. Christianorum autem lex, quæ scripta est in omnib. linguis, dicit, quod Deus uult omnes homines saluos fieri. Saracenì igitur, qui solo nomine saluati dicuntur, sicut antè dictum est, & alij omnes qui secundum ueritatem saluos se fieri uolunt, discant Christum esse saluatorem, legantq; euangelium in quacunq; lingua uolunt, & inuenient ferè contraria omnia quæ prædicta sunt & demonstrata ab Alcorano. Inuenientq;, quod Moysi lex & prophetæ ipsum testantur, & nullam esse euangelij contrarietatem, sed potius complementum & perfectionem omnium aliarum scripturarum. Inuenient quoq; in euangelio stilum non metricum uel rhythmicum, sed simplicẽ & communem, nõ quidem propter simplicitatem scribentium, sed propter utilitatem legentium, ut ab omni simplici et idiota conuenienter intelligi posset. Modum non habet assentatorium, neq; turpia uel desueta nomina, sed communia & honestissima. Fabulam autem omnino nullam continet euangeliũ: & si quasdam aliquãdo parabolas apponit, ex ipsa uerbi consequentia manifeste ostẽditur, quod parabolicè loquitur. Conuenit autem in sententijs, non solum cum alijs sacris scripturis, sicut dictum est, sed etiam cum philosophis, qui de uirtutibus & de extremo hominum fine demonstratiue, uel rationabiliter tractauerunt. Addit etiam quædam excelsissima, ad quæ naturalis humana ratio nõ potest peruenire. Et nequaq; aliquid dicit, cui quis demonstratiue possit instare, quia cum demõstratio cõtineat uerũ, nihil potest esse ei contrariũ nisi falsum. Speculãtibus aũt diligẽter, nulla cõtradictio in euãgelijs cõtinetur. Quare nõ solũ unum euangeliũ cum seipso cõuenit, sed etiam quatuor inter se, in omnibus necessarijs circa fidem, simpliciter conueniunt: id est, de incarnatione,

Saraceni, Saluati.

Laus euangelij Christi.

Stilisimplicitas.

Parabolæ.

Nulla contradictio in 4. Euangelijs.

σαρρακηνῶν. ὡς τ' εἰκότως ἂν ζητηθείη, εἰ μόνους βούλοιτο σωθῆναι τοὺς σαρρακηνούς ὁ θεός, καὶ τοὺς γινώσκοντας τὴν τῶν ἀραβῶν γλῶσσαν. ὁ δ' ἐτῶν χριστιανῶν νόμος, ὁ ἐν πάσαις γεγραμμένος ταῖς ἁγίαις, φησί, τὸν θεὸν πάντας ἀνθρώπους θέλειν σωθῆναι. οἱ σαρρακηνοὶ τοίνυν οἱ μόνῳ τῷ ὀνόματι λεγόμενοι σεσωσμένοι, καθὼς πρόειρηται, καὶ οἱ ἄλλοι πάντων οἱ κατ' ἀλήθειαν σωθῆναι βουλόμενοι, μαθέτωσαν τὴν χριστὸν εἶναι σωτῆρα, ἀναγινωσκέτωσάν τε τὸ εὐαγγέλιον ἐν ᾧ ἂν βούλωνται γλώσσῃ, καὶ εὑρήσουσι σχεδὸν ἐναντία πάντα τοῖς προειρημένοις καὶ διεψευσμένοις νῦν τοῦ ἀληθοῦς. εὑρήσουσι συμμαρτυροῦντα αὐτῷ τὸν τοῦ μωσέως νόμον, καὶ τοὺς προφήτας, μηδεμιᾶς οὔσης πρὸς αὐτοὺς τοῦ εὐαγγελίου ἐναντιότητος, μᾶλλον μὲν ἐν συμπληρωτικὸν καὶ τελειότητα πάντων τῶν ἄλλων. εὑρήσουσί τε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φράσιν οὐ μετρικὴν οὐ ῥυθμικήν, ἀλλ' ἁπλῆν καὶ κοινήν· διὰ μὲν τὴν ἁπλότητα τῶν γραφόντων, ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων, ὡς θ' οἷόν τε πάντος ἁπλοῦ τε καὶ ἰδιώτου οἰκείως ἀναγινώσκεσθαι δύνασθαι. οὔθ' ὑπόκειται οὐ κολακευτικήν, ἀλλ' οὐδ' αἰσχρὰ οὐδ' ἀήθη ὀνόματα, ἀλλὰ κοινὰ καὶ σεμνότατα. μῦθον δὲ οὐδένα πάντελῶς περιέχει τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καί τινας ἐνίοτε παραβολὰς παρατίθησιν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀκολουθίας δείκνυται φανερῶς, ὅτι παραβολικῶς λαλεῖται, συνάδει δὲ ἐν πᾶσι ταῖς ἀποφάσεσιν οὐ μόνον ταῖς ἄλλαις ἱεραῖς γραφαῖς, καθὼς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ τοῖς φιλοσόφοις τοῖς περὶ ἀρετῶν καὶ τοῦ ἐσχάτου τῶν ἀνθρώπων τέλους ἀποδεικτικῶς ἢ λογικῶς πραγματευσαμένοις. πρόστεθκε μέν τοι καί τινα ὑψηλότατα, ἐφ' ἃ ὁ φυσικὸς καὶ ἀνθρωπίνῳ λόγῳ δύνασθαι ἐφικέσθαι. καὶ οὐδ' ἐν οὐδαμῶς φησιν, ᾧ ἄν τις ἀποδεικτικῶς ἐναντίον. τῆς γὰρ ἀποδείξεως ἀληθὲς περιεχούσης, μόνον τὸ ψεῦδος ταύτην δύνασθαι ἐναντιοῦσθαι. ἀκριβῶς τε σκοπουμένοις, οὐδεμία ἐναντιολογία ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εὑρίσκεται. ὡς τε μὴ μόνον ἐν εὐαγγέλιον ἑαυτῷ συμφωνεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ τέσσαρα ἀλλήλοις ἐν πᾶσι τοῖς περὶ τῆς πίστεως ἀναγκαίοις, τοῦτέστι, περὶ τῆς σαρκώσεως,

κώσεως, τῆς δι' ἀσκαλίας, τοῦ πάθους, τῆς ἀναστάσεως, τῆς ἀναλήψεως τοῦ χριστοῦ, καί τι γε τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἐν διαφόροις τόποις καὶ διαφόροις διαλέκτοις, ἐπὶ τὸ αὐτὸ διαφόρων συγγραφέων ἐξ ἀρχῆς συγγεγραμμένων, ὡς προείρηται. τινὲς μέν τι τῶν ἀτόλμοτέρων ὑπέλαβον ἐν τοῖς εὐαγγελίῳ εἶναι ἐναντιότητα, διὰ τὸ ὅπερ ἐν ἑνὶ εὐαγγελίῳ γέγραπται, ἐν ἄλλῳ μὴ περιέχεσθαι. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἐναντιολογία, ἀλλὰ μᾶλλον οἰκονομία θεοῦ. τοῦ γὰρ ἁγίου πνεύματος παραστήσαντος τὸ παρ' ἑνὸς εὐαγγελιστοῦ σεσιωπημένον, ἑτέρῳ εἰπεῖν. τὸ δὲ ὑφ' ἑνὸς εὐαγγελιστοῦ γραφὲν, οὐδεὶς ἐκρίνατο τῶν ἄλλων τριῶν, ἢ ἐναντίον τι εἶπεν. ἀλλὰ καὶ οὐχὶ οἱ τέσσαρες, οὐ πάντα τὰ ἔργα ἢ τοὺς λόγους τοῦ χριστοῦ συνεγράψαντο, ἀλλὰ μόνα τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαιότερα. πῶς δὲ ἡ χριστιανικὴ δι' ἀσκαλία, τελείως θαύμασι βεβαιῶται, φανερῶς ἐν τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ προαποδέδεικται· καὶ οὐ δεῖ ὧδε πλέον ἐν τοῖς αὐτοῖς διατρίβειν. οὐδεμία δ' ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ δι' ἀσκαλία ἢ νόμος οὕτως ὅλος καὶ τέλειος, ὥσπερ ὁ εὐαγγελικὸς, ὃς πάντα τὰ πάθει ἐκ τῆς ῥίζης ἀνέτασσε· οὐ μόνον τὴν ἄτακτον ἐνέργειαν, ἢ τὸ ἔξωθεν ῥῆμα κωλύων, ἀλλὰ καὶ πλὴν ἀτάκτου τοῦ λογισμοῦ κίνησιν, ἢ τινὰ ἄτακτον τοῦ λογισμοῦ κίνησιν, ἢ τινὰ ἄτακτον διάθεσιν, οἷον ἀθυμίαν, ὀργὴν ἄτακτον, καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷς πάντα τὰ ἔξω κακὰ ἕπονται. ἐφύτευσε δὲ καὶ ἀπήρτισε πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ἐντολῇ τῆς τελειοτάτης ἀγάπης, τοῦ θεοῦ δηλονότι καὶ τοῦ πλησίον· ἣ τις δὴ πλήρωμα νόμου. φυτεύθεισα γὰρ φιλίας καὶ ἀγάπης τελείας, ἢ τῶν ἰδίων ἀγαθῶν τοῖς ἄλλοις κοινωνεῖν ἀναγκάζει, οὐκ ἔτι δεῖν ἀναγκαῖον δίκαιοσύνην ζητεῖν, ἐφιεμένην πρὸς τὸ τὰ ἀλλότρια ἀποδιδόναι. Ἔτι περιέχει τὸ εὐαγγέλιον τὸ οἰκειότατον καὶ φυσικὸν πρόσταγμα· ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε ὁμοίως αὐτοῖς. ὃ μόνον τοῖς κτησαμένοις οὐδὲν ἐν ἄλλο δεῖν ἀναγκαῖον πρόσταγμα, ὅσον πρὸς τὸν πλησίον. τὸ μόνον δὲ ἀλήθειαν περιέχει τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' ὥσπερ πιστεύουσιν οἱ δι' ἀσκαλεῖ τῇ χριστιανικῇ

natione, doctrina, passione, resurrectione, ascensione Christi, & spiritussancti missione: & si quatuor euãgelia in diuersis locis & diuersis linguis, nec non à diuersis auctoribus à principio conscripta sunt, ut antè dictum est. Quidam tamen simpliciores existimauerunt, in euãgelio esse cõtrarietatem, propterea illud quod in alio euangelio continetur, in alio euangelio non continetur. Hoc autem non est contradictio, sed potius dispensatio Dei, quasi inspirante spiritu sancto, ut quod ab uno euangelista prætermissum est, alter dicat: quod autẽ ab uno euangelista scriptum est, nullus aliorum trium negauit, uel contrarium aliquid dixit. Sed hi quatuor nõ omnia opera, uel uerba Christi conscripserunt, sed solum quæ ad salutem sunt magis necessaria. Quomodo autem doctrina Christiana perfecte miraculis sit confirmata, in septimo capitulo manifeste antè demonstratum est: quare non oportet amplius in eisdem uersari. Nulla autem est in mũdo doctrina, uel lex, quæ sic rationabilis existat & perfecta sicut euangelica, quæ omnes passiones radicitus auellit. Non solũ inordinatam actionem & exterius uerbum prohibet, sed & inordinatum animi motum, uel intrinsecum affectum, sicut cõcupiscentiam, iram inordinatam, & similia, ex quibus omnia mala exteriora sequuntur. Plantauitq; & conseruauit omnia bona in mandato perfectissimæ dilectionis, Dei uidelicet & proximi. Habita enim amicitia & charitate perfecta, quæ propria bona cum alijs cõmunicare cogit, non est necessarium iustitiam quærere, quæ nos inducit ad restituendum aliena. Item continet euangelium naturalissimum & proprijssimũ mandatum. Quæcunque uultis ut faciant uobis homines, & uos facite similiter eis. Quo solo habito, non est necessarium aliud præceptum respectu proximi. Non solum etiam ueritatem continet euangelium, sed, sicut credunt

Christi opera et dicta non omnia in Euangelijs scripta.

Euangelicæ legis perfectio.

Mẽdacij et uidlentiæ expers Euangelium.

Christiani doctores, si unum solum mendacium in euangelio inueniretur, totum euangelium meritò suspectum haberetur, sicut superius determinatũ est in nono capitulo. Violentiam autem nullam permittit euangelium, quinimo et ipsam uiolentiam, & iniuriam patienter oportere ferre ait, dicens: Si quis te alapis percusserit ad dexteram genam, uerte & alterã, & si quis à te capiat pallium, ne prohibeas eum, sed da etiam tunicam. Docet etiam pro illata iniuria et odio, beneficium & dilectionem reddere dicens: Diligite inimicos uestros, Benefacite odio habentibus uos, & orate pro malignantibus, & his qui uos persequuntur. Non tamen hoc aduersatur, si quidam Christianorum iniqui non seruant hæc omnia. Non enim iniquorum peruersio prohibet sanctissimę legis perfectionem & ueritatem. Bene ordinatissima autem est euangelij doctrina, sicut antè demonstratum est decimo in capitulo, & temporis ordine, & loci, & doctrinæ, & materię. Incipit enim ab incarnatione Christi, determinans quæ ad natiuitatem huius sunt conuenientia. Et post natiuitatẽ conuenienti tempore ostendit doctrinã & sapientiam eius. Et post hæc, & potentiam & miracula, & deinceps passionem & mortem, ultimo autem resurrectionẽ, & in cœlos ascensionem. Sanè nullũ malũ potest inueniri in doctrina tantæ perfectionis: etsi instabiles & indocti dicãt, blasphemias quasdam in euangelio contineri, sicut de incarnatione Christi & passione, item de trinitatis mysterio: de quibus, ut antè dictum est, scriptum est in Alcorano, quod ipsi reprobant quę non intelligunt. Certissima uero est lex euangelica, quia certissime scitur quo tempore, quo loco, à quibus hominibus conscripta est euangelica doctrina. Certissimum etiam est, quod conuenientissime et facillime intelligibilis est, quia credenda præponuntur per reuelationem Dei, & non inuestiganda per rationem, ut sim-

Matth. 5.

Lucæ 6.

Matth. 5.

Euangelicæ doctrinæ ordo.

Certitudo euangelij, & facilitas.

χειστιανῶν, εἰ γὰ μόνον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εὑρεθη ψεῦδος, ὅλον εἰκότως ἂν ὑποπτεύοιτο, ὥσπερ καὶ ἀνωτέρω διώρισται ἐν τῷ ἑνάτῳ κεφαλαίῳ. Βίαν δὲ καὶ μίαν συγχωρεῖ τὸ εὐαγγέλιον· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ αὐτῷ τῷ βίᾳ τὴν ἀδικίαν μακροθύμως δ' ἂν φέρειν φησίν, λέγων, ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ εἴ τις ἀπὸ σοῦ λάβοι τὸν χιτῶνα, μὴ κωλύσῃς αὐτὸν, ἀλλὰ δ' ὸς καὶ τὸ ἱμάτιον. διδάσκει δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιγενθείσης ἀδικίας καὶ μίσους δυσποιΐαν καὶ ἀγάπην ἀποδιδόναι, λέγων, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ὑμᾶς. οὐ μὴν ὅλως ἀναιροῦντα, εἴ τινες τῶν χειστιανῶν πονηροί, οὐ φυλάσσουσι ταῦτα πάντα. οὐ γὰρ οἱ τῶν πονηρῶν διαστροφὴ, κωλύει τὴν τοῦ ἁγιωτάτου νόμου τελειότητα καὶ ἀλήθειαν. δυτακροτάτη δὲ ὄντι ἡ τοῦ εὐαγγελίου διδασκαλία, καθὼς πρόσθεν δέδεικται ἐν τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ, καὶ τῷ χρόνου τάξει, καὶ τόπου, καὶ διδασκαλίας, καὶ ὕλης. ἄρχεται μὲν γὰρ ἐκ τῆ σαρκώσεως τοῦ χειστοῦ, καὶ διορίζεται τὰ πρὸς τὴν γέννησιν τοῦτου ἀνήκοντα. καὶ μετὰ τὴν γέννησιν, τῷ προσήκοντι καιρῷ δ' εἰκνυσι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν δύναμιν καὶ τὰ θαύματα· καὶ ἐφεξῆς τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον, ἔσχατον δὲ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάληψιν. ἀληθῶς γὰ οὐδὲν πονηρὸν θύρασθαι εὑρεθῆναι ἐν διδασκαλίᾳ τοσαύτης τελειότητος· εἰ καὶ οἱ ἄστατοι καὶ ἀπαίδευτοι λέγουσι βλασφημίας τινὰς περιέχεσθαι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὥσπερ περὶ τῆ σαρκώσεως τοῦ χειστοῦ, καὶ τοῦ πάθους, ἔτι τε περὶ τοῦ τριάδος μυστηρίου, περὶ ὧν (ὡς προείρηται) γέγραπται ἐν τῷ ἀλκορᾶνῳ, ἀποδοκιμάζοντων ὃ μὴ νοοῦσι. βεβαιοτάτη δὲ ὄντι, ὡς βεβαιότατα γινωσκομένη, τίνι χρόνῳ, τίνι τόπῳ, καὶ ὑπὸ τίνων ἀνθρώπων ἡ εὐαγγελικὴ συνεστάφη διδασκαλία. ἔτι τε βεβαιοτάτη ὄντι, ὡς τελείως νοουμένη, καὶ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον· προτίθεται γὰρ, ὡς δεῖον ταύτη πιστεύειν, θεία ἀποκαλύψει· ἀλλ' οὐ συγκατάθεσει ἢ κατάληψει λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ὥστε

ὡς καὶ τοὺς ἀπλουστέρους ἐπ' αὐτὰ ῥᾳδίως ἀναβαίνειν δύνασθαι. ἔτι δὲ δεῖ γινώσκειν, ὅτι μηδὲν ὂν ἔστιν ὃ τῷ εὐαγγελίῳ, ὃ μὴ δυνατὸν ὑφ' ἡμῶν νοεῖσθαι, τῆς πίστεως βοηθουμένων φωτί. εἰ δὲ καὶ ἀσφαλέστατόν ἐστιν, ἀλλ' ὅμως οὐχ ὑπὸ πάντων νοεῖται, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ταπεινῶν μόνον, καὶ ταπεινῶν τῇ καρδίᾳ. οἱ δὲ ὑπερήφανοι καὶ σαρκικοί, ὅσα δύνανται ταύτῃ νοεῖν, ὧν ὁ νοῦς οὕτως ἔχει πρὸς αὐτά, ὥσπερ ὁ τῆς νυκτερίδος ὀφθαλμὸς πρὸς τὸν ἥλιον. οἱ δὲ ἱεροὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως διδάσκαλοι, οὐχ ὡς νυκτερίδες ἐν νυκτὶ πέτονται, ἀλλ' ἀτενίσαντες ὀφθαλμοῖς, ὥσπερ ἀετοὶ τὰς τῆς ἀληθείας ἀκτῖνας ἐν ἑαυτοῖς θεωροῦσι. τοῖς δὲ ἄλλοις τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ λόγον ζητοῦσι, οἰκείου ἑρμηνεύουσι τὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀληθείας μυστήρια. ἀλλ' ὃ λέγουσιν αὐτοῖς ὥσπερ ἐν τῷ ἀληθεύω, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλκαφερείμ, ὅτι δεῖ σὺν παρρησίᾳ λέγειν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι τοῖς μὴ πιστεύουσι καὶ λέγουσι τῷ ἀληθεύω, ἐμοὶ ἡ πίστις ἡ ἐμή, καὶ ὑμῖν ἡ ὑμετέρα· ἀλλ' εἰσὶν ἕτοιμοι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς πίστεως καὶ ἐλπίδος. ἔστιν δὲ ὅτε ἴδιον τοῦ σοφοῦ, λόγον τοῦ ἰδίου ἔργου ἀποδιδόναι. ἄλλως γὰρ αὐτὸς ἀνόητος ἂν πρὸς ἅπαντα νόμον τιθεῖτο, καὶ συμπεράνειν ὅπερ αὐτὸς βούλοιτο, καὶ λέγειν, μηδὲν δεῖν ἐναντίον πίστεύεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπιστευμένοις.

ut simpliciores ad eã facile accedere possint. Item oportet scire, quod nihil est in euangelio, quod non possibile sit à nobis intelligi, qui fidei lumine sumus adiuti. Et licet in se certissima, tamẽ nõ ab omnibus intelligitur, sed ab humilibus solum, & humilibus corde. Superbi autẽ & carnales non possunt hanc intelligere: quorum intellectus sic se habet ad eam, sicut uespertilionis oculus ad solem. Sacri autem Christianæ fidei doctores, non tanquam uespertiliones in nocte uolant, sed attentis oculis tanquam aquilæ, ueritatis radios in seipsis contemplantur: aliis autem ignorantibus, & rationem quærentibus, propriẽ interpretantur fidei & ueritatis mysteria. Et non dicunt eis, sicut in Alcorano in capitulo Ionę, & in capitulo Elcapherim, quod cõueniens est Saracenos dicere aliis nationibus quæ non credunt, & contradicunt Alcorano: Mihi mea fides, & uobis uestra. Sed sunt parati ad responsionẽ cuicunq; poscenti rationem de fide, & spe quæ in eis est. Hoc autẽ est propriũ sapientis, rationem et causam sui operis reddere. Aliter enim quilibet fatuus posset legem condere, & concludere quicquid uellet, & dicere, nihil oportet contrarium credere his quæ ab eo posita sunt.

Sapientis proprium.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΣΑΡΡΑΚΗΝΩΝ ἀπολογίας, πρὸς τὰ πρειρημένα.

DE SARACENORVM RESPONSIONE ad prædicta. Cap. XVII.

Πρὸς ταῦτα δὲ τῶν χειροῦσιν ἀκριβεῖς τινὲς δεισιδαίμονες σαρρακηνοί, καὶ δυσερίδες, λέγοντες· τὸ μὲν εὐαγγέλιον οὐκ ἔστιν παρὰ θεοῦ τὸ νῦν ἀληθεύω) τοῦτο φασίν· ὅτι μὲν ἀτελὲς ἔστιν, παρὰ θεοῦ ὄν· ἀλλ' ὅτι τοσοῦτον μεγάλα καὶ τέλεια περιέχει τὸ εὐαγγέλιον, ὥστε μὴ ἀρκεῖν τὸν κόσμον ταῦτα τελέσαι. τίς γὰρ τὸν θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν δύναται ἀγαπᾶν; τίς δύναται τοὺς ἐχθροὺς εὐλογεῖν, καὶ συνηφαντοῦντων; τίς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἀνεργετεῖν τοὺς κακῶς ποιοῦντας; καὶ ἄλλα δ' ἔνια τελειότατα προστέτακται τῷ εὐαγγελίῳ, ὅτι δοκεῖ ὁ νόμος τηρεῖσθαι δυνάμενος, προφυὴ

Adhæc autem conantur respondere quidam superstitiosi & contentiosi Saraceni, dicẽtes: Nõ dicimus quod euangelium non sit à Deo, cum Alcoranum hoc manifeste testetur, neque dicimus imperfectum esse, cum à Deo sit, sed tam ardua & perfecta continet euangelium, ut non sufficiat mundus ea perficere. Quis enim Deũ ex toto corde, et proximũ sicut seipsum potest diligere? Quis potest pro persequentibus & calumniantibus orare? Quis ex toto corde benefacere malefacientibus? Et alia quædam perfectissima mandat euangelium. Quoniã igitur non erat lex quæ potuisset seruari,

Euangelij præceptorũ perfectio.

prouidit mundo Deus per legem salutis, & leuia fecit mandata, & dedit mũdo Alcoranum, quod minime continet difficilia hæc, sed facile est ad saluandum homines per ipsum. Vnde dicũt, Alcoranum magis esse commune, & ualde sufficere ad salutem mundo. Et propter hoc uocãt Alcoranũ antonomatice, legem salutis. Dicunt igitur, quod Alcoranum successit quasi loco euangelij, & quicquid boni erat in euãgelio, totum est in Alcorano, & quod iam non est opus euãgelio. Sed hoc manifestũ continet mendacium. Nõ enim possibile est dicere, ad tempus datũ esse euangelium, ut puta usq; ad Alcoranum, & post hæc Alcoranum ei succedisse ad salutem hominum, cum Alcoranũ manifeste testetur, quod in euangelio est deductio & salus. Præterea non potest dici, quod postquã dedit euangeliũ, aduertit quod mundus nõ poterit ipsum seruare, & correxit stilum, & temperauit præceptum, ut Deus facta nostra putet ab euentu. Sciebat enim Deus à principio, et quid euangelium continet, et quid homines ferre possunt. Præterea & ipsum Alcoranum dicit, quod nihil sunt Saraceni, nisi adimpleant euãgelium, & legẽ Moysi, ut superius dictum est. Christiani autẽ solum euãgelium adimplere debẽt. Item quomodo posset euangelium perfectum dici, si non posset secundum uires ab hominibus seruari? Item, si perfectũ est euãgelium, & ad salutem necessaria cõtinet: quid obstat, si quædam alta consilia continet, quæ magnæ perfectionis existant: hæc tamen non dicit necessaria esse ad salutem. Item, quantum quæque lex magis remissibilis est, tantum est per se minus mercede digna. Si igitur Alcoranum est remissibilius quàm euãgelium, non ergo similiter est ad salutem efficax.

Obiectionis Saracenorum confutatio.

Non enim dedit Deus legem minoris efficaciæ, & ad salutem laboriosiorem.

Dæmones saluari posse, Alcorani testimonio.

Et constat in Alcorano, quod & per ipsum Alcoranum dæmones saluari possunt, ut superius manifestum fuit in septimo

προνοήσαντο τοῦ κόσμου ὁ θεὸς διὰ τοῦ νόμου εἰς σωτηρίας, καὶ ἐνυάρισε τὰς ἐντολὰς, ὡς τοῦ κόσμῳ τὸ ἀληθραόνον, μὴ ἰσχυρὸν τοῦτο, ἀλλὰ ῥᾴδιον ὂν πρὸς τὸ χεσθαι δι' αὐτοῦ τοὺς ἀνθρώπους. ὅθεν φασὶ τὸ ἀληθραόνον μᾶλλον εἶναι κοινὸν, καὶ λίαν ἀρκεῖν πρὸς σωτηρίαν τοῦ κόσμῳ, καὶ διὰ τοῦτο καλοῦσιν τὸ ἀληθραόνον παγκάνυμος, νόμον σωτηρίας. φασὶ δέ νιν, ὅτι τὸ ἀληθραόνον διεδέξατο τὸ εὐαγγέλιον. καὶ καθ' ὅσον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅτως ὅλον ἐν τῷ ἀληθραόνῳ εἶναι. ὡς τ' οὐδὲν μὴ εἶεν χρείαν τοῦ εὐαγγελίου. ἀλλὰ τοῦτο φανερὸν ποιεῖ τοῖς ψεύδεσι. ὁ γὰρ διὰ τοῦ λέγειν, πρὸς καιρὸν δεδόσθαι τὸ εὐαγγέλιον, οἷον μέχρι τοῦ ἀληθραόνος. καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἀληθραόνον, αὐτὸ διαδέξασθαι πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. αὐτὸ δὲ τὸ ἀληθραόνον φανερῶς μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν τοῖς εὐαγγελίῳ εἶναι ὁδηγία καὶ σωτηρία. Επὶ δὲ τὸ δυνατὸν λέγειν, ὅτι μετὰ τὸ δοῦναι τὸ εὐαγγέλιον, ὁ θεὸς σωσεῖσθαι, ὡς οὐ δυήσεται ὁ κόσμος τηρῆσαι αὐτὸ, καὶ διὰ ταῦτα διορθώσατο μὲν τὴν ἑρμηνείαν, τὴν δὲ ἐντολὴν κυφοτέραν ἐποίησεν, ὡς αὖ ἀεὶ τὰ ἀρεσκόντων τὰ θεόν τε γινώσκεσθαι σωτείας, καὶ ἦν γὰρ ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς, τὶ μὴ τὸ εὐαγγέλιον πρόειδεν, τί δὲ οἱ ἄνθρωποι σωήσονται. καὶ ἀνθ' ὅτου, καὶ αὐτὸ τὸ ἀληθραόν φησιν, ὡς ὅτι ἐν εἰσὶν οἱ σπέρματα κενοί, εἰ μὴ πληρώσειεν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὸν νόμον μωϋσέως, καὶ τὸ ἀληθραόνον, ὡς ἔρικε ἀνωτέρω. οἱ δὲ χριστιανοὶ μόνον τὸ εὐαγγέλιον πληρῶσαι ὀφείλουσιν. Επὶ πῶς ἂν δύναιτο τὸ εὐαγγέλιον τέλειον λέγεσθαι, μὴ ἀνάλογον ὂν τῇ τῶν ἀνθρώπων δυνάμει, μηδὲ κοινῶς τηρεῖσθαι δυνάμενον. Εἰ δὲ τέλεον ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ περιέχει τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἀναγκαῖα, τί ἢ θαυμαστὸν εἰ ἔνιας καὶ ἄλλας συμβολὰς ὑψηλὰς περιέχει, μεγάλης ὄσης τελεότητος, ἀλλὰς μὲν τοι μὴ λέγειν ἀναγκαίας εἶναι πρὸς σωτηρίαν. Εἰ ὅσον τις νόμος μᾶλλον ἐστὶν ἀνωφελὴς, τοσοῦτον ἐστὶ καθ' ἑαυτὸν ἧττον ἔμμισθος. εἰ δέ νιν τὸ ἀληθραόνον κυφότερον ἦν τοῦ εὐαγγελίου, οὐχ ὁμοίως ἄρα ἐστὶ πρὸς σωτηρίαν δραστήριον. ὁ γὰρ αὖ ἔδωκεν ὁ θεὸς νόμον ἀδραστήριον μὲν πρὸς σωτηρίαν, ὠφελιμώτερον δὲ λέγεται δὲ ἐν τοῖς ἀληθραόνῳ, ὅτι δι' αὐτοῦ καὶ οἱ δαίμονες σωθῆναι δύνανται, ὡς ἀνωτέρω γέγονε δῆλον ἐν τοῖς

ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ, οἱ πνεῦ τοῦ θεοῦ) διὰ τοῦ εὐαγγελίου σωθῆναι. ἔστιν ἄρα τὸ ἀληθοῦ) σωτηριωδέστερον μᾶλλον, ἢ τὸ εὐαγγέλιον· ὥστε ὠφελιμώτερον, καὶ δυσχερέστερον. Εἰ δὲ τὸ ἀληθοῦ νομοθέτου ὄντος, ἀδικινδυνώτερον καὶ μείζονος ἄξιον μέμψεως ἔσται, τὸ μὴ φυλάττειν αὐτό. ἀλλ' οἱ σαρρακηνοί, ὅσον τὸ πρῶτον· ὠφελιμώτερον ἄρα ἁμαρτάνουσιν. ὅτι δὲ ὅσον πρᾳδίως, δῆλον. πίνουσι γὰρ οἶνον, καὶ βοτάνας μεθύσκουσι, ἐσθίουσι τὰ πινα ἀκάθαρτα πρὸ αὐτοῖς, τὸ πρῶτον τε τῷ νηστείαν, ὅτε τῷ προσευχῇ, ὅτ' ἀναλίσκουσι ἡδέως τῷ αὐτῶν ὑπερίαν· καὶ ἄλλα πολλά, ἃ βέλτιον οἶδ' ἐν ὁ ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς ἀναστροφῇ πεῖραν τούτων λαβών. εἰ τ' ἄρα ῥᾴδιον ὅσον φαῖεν, εἴτε δυσχερές, τὸ κίνδυνον οὐκ ἐκφεύγουσιν. ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας ὁ μαχόμετ ἐπεχείρησε μὲν ῥᾴδιον δυνάμενον, τὸ συγκεχώρηκε μέν τοι πρὸς θεοῦ ὅτου δῆναι τὸ κάλαμον, ὡς τε μὴ πολλὰ δυσχερῆ παραμίξαι. περιέχει μὲν γὰρ ὁ νόμος ἐκεῖνος δυσχέρειαν πολλήν, ἐν τῷ νοεῖσθαι. λέγεται γὰρ ἐν αὐτῷ, ὡς ὑπὸ μόνου νοεῖται τοῦ θεοῦ. ὅσον δὲ ὅπως δεῖν ἄλογον, δῆλον γέγονεν ἀνωτέρω ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ. Εἰ τε δυσχερὲς δεῖ περὶ τὸ πιστεύεσθαι. φησὶ γὰρ τὸν πνεῦμα μαρίαν, παρθένον γεννῆσαι τὸν ιησοῦν, καὶ τὸν θεὸν ἔχειν λόγον καὶ πνεῦμα ἅγιον· ἃ τινα ἀναγκαῖα εἰσὶν πρὸς τὴν ἡμετέραν πίστιν, πλὴν θαύμασι βεβαιωθέντα. Εἰ τὸ δυσχερὲς δεῖν ἀπληρωθῆναι δι' ὅρκου· οἷον ὅτι, τὸ παραινεῖσθαι, καὶ τὸ μὴ πίνειν οἶνον, καὶ περὶ τοῦ φυλάττεσθαι διὰ τοῦ σικερα καὶ διὰ ἄλλων τῶν μέθυ, καὶ περὶ νηστείας καὶ προσευχῆς, καὶ περὶ μεταδόσεως ἡδέως τῶν πρὸς θεὸν δεδομένων ὑποσχέσεων. καὶ πολλὰ ἄλλα, ἅπερ ὀλίγοι φυλάττουσι τῶν σαρρακηνῶν. ὥσπερ τοίνυν γέγονε τοῦ κόσμου ἀναγκαῖον κατορθοῦσθαι τὰς τοῦ εὐαγγελίου ἐντολάς, καὶ ὡς εὐφορώτερον τὸ ἀληθοῦ σώζεσθαι, ὅτω καὶ πρωτοτόκῳ παῖδος ἦν ἀναγκαῖον, ἄλλον ἐλαφρότερον νόμῳ δοθῆναι, ῥᾴδιον δυνάμενον τοῦ τ' ἀνθρώπων πειθεσθαι, ἢ ὀλίγων ὄντων τ σωζομένων, μέμψις ἂν ἀκολουθεῖ τῷ θεῷ, ποιοῦν δεδωκότι νόμον, ὃν οὐκ ἂν δύναντο φυλάττειν οἱ ἄνθρωποι. εἰ δ' ὅσον δεῖν ἄδοκον, δεῖ ἄρα ἀεὶ τ πρώτου ἰσχεῖν· ὥστε δῆλόν τε τὸ εὐαγγέλιον εἶναι νόμον παρὰ θεοῦ, ἁγιώτατόν τε ὁμοῦ, καὶ τῇ δυνάμει τῶν ἀνθρώπων οὐκ ὑπεραίρον τε.

septimo capitulo, qui nō possunt saluari per euangelium. Est igitur Alcoranū magis salutare quàm euangeliū, ergo & laboriosius & difficilius. Itē, si Alcoranū facilior lex est, & periculosior, maiore reprehēsione dignū erit eā non obseruari. Sed Saraceni eam nō seruant: periculosius igitur peccāt. Quod aūt eam nō seruāt, nec cōplent, manifestū est. Bibunt enim uinū, & inebriātur, comedūtq; illicita apud eos: nō seruant ieiuniū, neq; orationē, neq; expendūt iuxta eorū facultatem, & alia multa, quæ melius scit qui in cōuersatione inter eos experientiā horū capit. Siue facilē hanc dicūt, siue difficilē, periculum non euadunt. Sed in ueritate, Mahometus conatus est quidē facilē legē dare, nō tamen permissum est sic calamū tēperare, quin difficilia multa interserue rit. Cōtinet enim lex illa difficultatē multam ad eā intelligendā. Dicitur enim in Alcorano, quod à solo Deo intelligitur. Hoc aūt quomodo sit irrationabile, manifestū fuit in octauo capitulo. Itē cōtinet etiā difficultatē ad credendū. Dicit ēm, uirginē Mariā peperisse Iesum, & Deū habere uerbū & spiritū sanctū, quę necessaria sunt ad nostrā fidē, & tamen miraculis confirmata. Itē difficilis est propter opera adimpleri, sicut circūcidi, & nō bibere uinū, & cauere ebrietatē per cicerā, & alia quę sunt de ieiunio & oratione, et de collatione cuilibet secundū facultatē sibi datā à Deo, & multa alia, quæ pauci Saracenorū seruant. Sicut igitur fuit mūdo necessarium, quod alleuiarētur præcepta euāgelij, & daretur Alcoranū leuius: ita posset dici ab aliquo, quod esset necessarium ut daretur alia lex leuior, quę posset ab hominib. obseruari, & tam euāgelium quàm Alcoranū delerentur. Vel si pauci saluarentī, esset culpa Dei, q talē legē dedit quam hoīes seruare nō possent. Quod si hoc est incōueniens, standū est in primo, scilicet quod euangeliū sit lex à Deo, sanctissima pariter & obseruabilis mūdo, & quæ uires hominū nō excedit.

Saracenos non seruare Alcoranu legem.

Alcoranum difficile.

FINIS.

CHRISTIANAE FIDEI CONFESSIO, FACTA SARACENIS, INcerto autore.

Siue Richardus Florentinus, quod stylus & aliæ quædam circumstantiæ subindicant, siue alius hanc fidei Christianæ exomologesin fecit: pia certe est, & spiritum apostolicum redolet. Exhibet autem formam profitendi catholicam & orthodoxam Christi religionem citra petulantiam & maledicta: rursumq; sine omni fuco figuratæ potius abnegationis, quàm confessionis. Quod si ardentibus uotis à patre messis impetraremus aliquot eiusmodi operarios, qui peritia diuinarum scripturarum instructi, & amore diuino inflammati adirent nationes alienas à Christo, ut ille uir eximius Aegyptum adijt, didicitq; linguam Arabicam, & doctrinã istius sectæ propius inspexit, mox inde Christianam fidem exposuit, & eorum dogmata refellit, seruata Christiana moderatione, uideremus breui fructus copiosos in horrea domini Dei nostri colligi.

NOs tales, &c. Christianæ fidei professores, à longinquis partibus uenientes, existẽtesq; gratia Dei sanæ mentis: Hodie in nomine sanctissimæ trinitatis, patris, & filij, & spiritussancti, unius summi & omnipotentis Dei, creatoris et gubernatoris uniuersorum, pura & syncera intentione, et nulla humana passione moti, corã tua et tuorum terrena & transitoria potestate nos humiliter præsentamus, ad duo firmiter et constanter faciendum. Primò quidem ad profitendum nomen Domini nostri Iesu Christi, eiusq; synceræ & immaculatæ fidei, atq; sancti euãgelij ueritatem: Secundò ad annũciandum uobis uiam, extra quàm salui esse nõ potestis. Ad primũ cogit nos diuinus honor atq; amor. Etenim in lege diuina scriptum est: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua. Quæ quidem dilectio ad diuinum pertinet honorem & amorem, qui quidem honor & amor in libera tandem, spontanea & uoluntaria coram hominibus confessione ostenditur, & declaratur. Vnde & Dominus Iesus in euangelio suo ait: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, cõfitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cœlis: & qui erubuerit me, & meos sermones, huncfilius hominis erubescet in maiestate sua, & patris,

Duo agũtur in hac oratione.

Μεῖς οἱ δ᾽ ἐνθε, ⁋ πάλαι πάτ· ⁋ χριστιανικῆς πίστεως ὁμολογητά, ἀφ᾽ μακρῶν τόπων ἐρχόμενοι, ⁋ ὑπάρχοντες τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι ὑγιοῦς διανοίας, σύμφωνοι γὰρ τῷ ὀνόματι ⁋ ἁγιωτάτης τριάδος, τοῦ πατρός, ⁋ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἑνὸς ἄκρου καὶ παντοκράτορος θεοῦ, τοῦ δημιουργοῦ ⁋ κυβερνήτου τῶν ὅλων, καθαρῷ καὶ εἰλικρινεῖ σκοπῷ καὶ, μηδ᾽ ἑνὶ ἀνθρωπίνῳ πάθει κινούμενοι, ἐμπροσθεν τῆς σῆς καὶ τῶν σῶν γνίνα καὶ περιχθονίως ὀντος οὐσίας, ταπεινῶς παρισταμεθα, ὥστε δύο πρᾶ ποιῆσαι βεβαίως καὶ ἀδιστάκτως. πρῶτον μὲν, ὥστε ὁμολογῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ⁋ καθαρᾶς καὶ ἀμωμήτου πίστεως αὐτοῦ, ⁋ τοῦ ἁγίου ⁋ ἀναγγελίου τ᾽ ἀληθείαν. δεύτερον, ὥστε ἀναγγεῖλαι ὑμῖν τ᾽ ὁδὸν, ἧς ἔξω σωθῆναι ἀδύνατον. πρῶτον μὲν οὖν ἀναγκάζει ἡμᾶς, ἡ τοῦ θεοῦ τιμὴ ⁋ ἀγάπη. ⁋ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ γέγραπται, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τ᾽ καρδίας σου, ⁋ ἐξ ὅλης τ᾽ ψυχῆς σου. καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου, ἥτις δ᾽ ἀγάπη ἀνάγκη ἐστὶ πρὸς τ᾽ τοῦ θεοῦ τιμὴν ⁋ τ᾽ πόθον. αὕτη δὲ ἡ τιμὴ ⁋ ὁ πόθος δ᾽ ἀκόλουθα ⁋ φανερᾶς ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ⁋ ἑκουσίῳ ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολογίᾳ. ὅθεν καὶ ὁ δεσπότης ἰησοῦς, ἐν τῷ ἰδίῳ εὐαγγελίῳ λέγει, πᾶς ὅς τις με ὁμολογήσει ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ πατρός μου τ᾽ ἐν οὐρανοῖς, ⁋ ὃς ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον καὶ ὁ υἱὸς τ᾽ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ

καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. πρὸς τὸ δεύτερον ἐπεισέρχεται ἡμᾶς ὁ ζῆλος καὶ ἡ ἀγάπη ἡ ἀδελφική. ὅθεν καὶ τῇ ἀνωτέρω εἰρημένῃ ἐντολῇ περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, ἀμέσως συνάπτει ἡ ἐντολὴ περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον. ὅταν γὰρ λέγῃ, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ τὰ λοιπά, εὐθὺς ἐπάγει, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. τοῦτέστι, πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος, πρὸς τὴν αὐτὴν σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν, πρὸς ὃν σεαυτὸν ἀγαπᾷς καὶ ἀπολυθώσῃς, ἀγάπησεις καὶ τὸν πλησίον σου, καὶ τὴν αὐτὴν αὐτῷ φρονεῖν σωτηρίαν. γνωσὸν δὲν ἔστω ὑμῖν πόθεν νοσταλγοῦμεν ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς, ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν τῇ θεραπείᾳ τοῦ θεοῦ ἀφιερωμένους, εἰ καὶ ἀναξίους καὶ ἁμαρτωλοὺς, καὶ πεφυτευμένους ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου, πρὸς τὸ μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ ἐν τῇ ἀκριβεῖ μελέτῃ αὐτοῦ καὶ ἐξετάσει, ἀληθέστατα εὑρόντες ἀφ' ἡμῶν, ὅτι ἡ πίστις ἡ καθολικῆς ἐκκλησίας τῶν χριστιανῶν, ἧς πάντες ἡμεῖς ὁμοῦ ὁμολογητάι, ἐστὶν ἀληθεστάτη, βεβαιοτάτη ἐν ἑαυτῇ περιέχουσα ἀπόστολῶν ἀψεύδους. καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, ὅπερ νόμος θεοῦ ἄμωμος, ἐπιστρέφων τὰς ψυχὰς. μαρτύρια τοῦ κυρίου πιστὰ, σοφίαν παρέχων νηπίοις. δικαιοσύναι κυρίου εὐθεῖαι, εὐφραίνουσαι καρδίας. ἐντολὴ κυρίου τηλαυγὴς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς, ὡς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ, διὰ τῆς σοφίας αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, δι' οὗ πᾶσαν ἐκτίσθη κτίσιν, νομοθετηθεὶς ὑπὸ τῶν πατέρων ἀρχῶν, πολυτρόπως προοιμιασθεὶς, ὑπὸ τῶν προφητῶν προφητευθεὶς, καὶ διαφόροις αἰνίγμασι καὶ τύποις πεπυπωθεὶς πρὸ πολλῶν χρόνων, ἐν ἑκατέρῳ τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, τῷ παλαιωθέντι τῶν ἰουδαίων καὶ τῷ ἐθνῶν. καὶ ὕστερον, διὰ αὐτῆς τῆς θείας σοφίας φανερωθεῖσα τῷ κόσμῳ πᾶσιν καὶ διὰ τῆς φανερωθείσης, θαυμασίοις σημείοις καὶ διαμέσου βεβαιωθείς, ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κηρυχθείς, καὶ τῷ αἵματι καθαγιασθείς, αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀναριθμήτων ἐφεξῆς μαρτύρων, τῶν τοῦ ἁγίου τοῦ χριστοῦ ὁμολογητῶν καὶ διδασκάλων ῥήμασι καὶ πράγμασι, πολλαχῶς καὶ θαυμασίως φανερωθείς, καὶ τῶν ἀτίμων χιόνων καὶ παρθένων θεία μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνη ἐγκρατείᾳ καὶ καθαρότητι παρθενικῇ σεφανωθείς, καὶ τῇ τῶν μετανοούντων αὐτῶν θαυμασίᾳ

& patris, & sanctorum angelorum. Ad secundum incitat nos zelus & amor fraternus. Vnde & superiori mandato & dilectione Dei immediate adiungitur præceptum de dilectione proximi, cum dicitur: Diliges Dominũ Deum tuum, &c. Subiũgitur & statim: Et proximum tuũ sicut te ipsum, id est, ad eundem finẽ, ad eandem salutem et fœlicitatẽ, ad quam te ipsum diligis & dirigis, diligas & proximum tuum, & eandem ei procures salutem. Notũ itaq; sit uobis dilectissimi, nos esse homines iam à pluribus annis diuino cultui dedicatos, licet indignos & peccatores, plantatosq; in domo Domini ad meditandum in lege ipsius die ac nocte. In cuius diligenti meditatione et perscrutatione uerissime didicimus, quod fides ecclesiæ catholicæ Christianorum, cuius nos sumus professores, est uerissima, nullam in se continens falsitatem aut mendaciũ, Et euangeliũ Christi est lex domini immaculata, conuertens animas: testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ domini rectę, lætificantes corda: præceptum domini lucidũ, illuminãs oculos, utpote ab ipso Deo patre per uerbum suum, per sapientiam suã, per ipsum unigenitũ suum filiũ, per quẽ uniuersam ex nihilo produxit creaturam, dictata à patriarchis multis præsignata, à prophetis prædicta uariis ænigmatibus & figuris, multis antea sæculis apud utrumq; populũ Dei, scilicet qui Iudæorum dicebatur, & gentilẽ, præfigurata. Et tandẽ per ipsam diuinã sapientiam humanatã mundo tradita, & manifestata, mirabilibus signis & portentis cõfirmata, ab apostolis prædicata: ipsius legislatoris Iesu Christi, ipsorũq; suorũ apostolorũ, et innumerabiliũ subsequentiũ martyrũ sanguine cõsecrata: sanctorũ Christi confessorũ & doctorũ uerbis & exemplis multipliciter et mirabiliter declarata: sanctarũ uiduarũ & uirginũ diuina potius q̃ humana cõtinentia et puritate uirginali decorata: ipsorũ pœnitẽtia mirabili

Excellentia & certitudo fidei Christianæ.

bili purgatione super niuem dealbata. In qua omnem humanum intellectū excedentia prædicantur, uoluptates carnis cohibentur: omnia quæ in mundo sunt, contemni docentur: & inuisibilia, immaterialia, spiritualia, & æterna, non qualia caro & sanguis persuadent, promittuntur. Sed ut cum Alchorano concludamus, in qua est directio, & lux & ueritas manifesta: Quantum igitur ad primum, tota mentis nostræ deuotione, toto cordis nostri desiderio & feruore prędicamus, & confitemur nomen domini nostri Iesu Christi, quod est super omne nomen: ita ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: & omnes lingua confiteatur, quia dominus Iesus in gloria Dei patris. Ipsam etiā quæ de ipso est fidem, unusquisq; nostrum sic cum ecclesia catholica summa cum deuotione profitetur: Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli et terrę: & in Iesum Christū filium eius unicum dominū nostrū: qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria uirgine: passus sub Pontio Pilato: crucifixus, mortuus, et sepultus. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Credo in spiritū sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, sanctorū cōmunionem, remissionem pecatorū: carnis resurrectionē ad uitā æternam, amē. Credimus etiam, quicquid cum his credit sancta mater Ecclesia: siue ad ministerium fidei, siue ad diuina præcepta, siue ad sacramēta quibus regeneramur ad uitam, siue ad euangelicam quocūq; modo pertineat legē. Quantum ad secundū annūciamus, prædicamus, & firmiter profitemur, quod Dominus noster Iesus Christus uere filius Dei, uerus Deus & uerus homo est uia per quā itur ad salutē uerā, & in cœlum ascenditur, ipso in euangelio dicente: Ego sum uia, ueritas, & uita.

Symbolum.

Via

μασία καθάρσει, ὕσωέρ χίονα λευκανθές. ὧν ὁποίῳ νόμῳ, ψαίνται τὰ τοῦ ἀνθρώπινου ὑπερβαίνοντα νοῦν κηρύσσοντες, αἱ τῆς σαρκὸς ἡδυναὶ κωλύονται, τὰ ὧν τῷ κόσμῳ πάντα δι' ἀσκοῦνται καταφρονεῖσθαι, τὰ δὲ ἀόρατα ⸗ ἄϋλα, καὶ πνευματικὰ καὶ ἀΐδια, ἐχ ὁπόσια ἡ σὰρξ καὶ τὸ αἷμα συμβουλεύουσιν, ἐπαγγέλλονται. καὶ ἵνα μετὰ τοῦ ἀληθεστάτου συμπεραίνωμεν, ὧν ᾧ ὄδῳ ἡ εὐθύθωσις, καὶ τὸ φῶς, καὶ ἡ φανερωθεῖσα ἀλήθεια· ὅσον οὖν πρὸς τὸ πρῶτον, ὅλῃ τῆς διανοίας ἡμῶν τῇ σχέσει, ὅλῃ τῆς καρδίας τῆς ἡμετέρας τῷ πόθῳ καὶ τῇ ζέσει κηρύσσομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ὅτως ὥστε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κλίνεσθαι, ἐπουρανίων ⸗ ἐπιγείων ⸗ καταχθονίων, καὶ πᾶσαν γλῶσσαν ἐξομολογεῖσθαι, ὅτι κύριος Ἰησοῦς ὄδῳ εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ⸗ αὐτῇ πάλιν πρὸς αὐτὴν πίστει, ἕκαστος ἡμῶν ὅτω μετὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας σὺν ἄκρᾳ εὐλαβείᾳ ὁμολογεῖ· πιστεύω εἰς θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς. καὶ εἰς Ἰησοῦν χριστόν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν κύριον ἡμῶν, συλληφθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, γεννηθέντα ἐκ μαρίας τῆς παρθένου, παθόντα ἐπὶ ποντίου πιλάτου, σταυρωθέντα, ἀποθανόντα, ταφέντα, κατελθόντα εἰς τὸν ᾅδην, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀνελθόντα εἰς οὐρανὸς, καθήμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς τοῦ παντοκράτορος θεοῦ, μετὰ τοῦτα ἔρχόμενον κρίναι ζῶντας ⸗ νεκρούς. πιστεύω εἰς πνεῦμα ἅγιον, ἁγίαν ἐκκλησίαν καθολικὴν, ἁγίων κοινωνίαν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν σαρκὸς ἀνάστασιν, ζωὴν αἰωνίαν, ἀμήν. ἔτι πιστεύομεν, ἐὰν σὺν τούτοις πιστεύει ἡ αὐτὴ ἁγία μήτηρ ἐκκλησία, εἴ τι εἰς μυστήριον τοῦ θεοῦ, ἔτι εἰς θείας γνῶσιν, ἔτι πρὸς τὰ μυστήρια δι' ὧν ἀναγεννώμεθα πρὸς τὴν ζωὴν, ἔτι πρὸς τὸν εὐαγγελικὸν νόμον τρόπῳ τινὶ ἀναφέρεται. ὅσον πρὸς δεύτερον, ἀναγγέλλομεν, κηρύττομεν, ⸗ βεβαίως ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς, ὁ ἀληθῶς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀληθὴς θεὸς καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ὄδῳ ὁδὸς, δι' ἧς ὁρχόμεθα πρὸς τὴν ἀληθινὴν σωτηρίαν, ⸗ εἰς ὃν νῦν ἀναβαίνομεν, αὐτοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγοντος, Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή.

ὁδὸς

Vía uidelícet, qua dírígímur ne errémus: ueritas, qua illumínamur, ne decipiamur, uita qua uiuificamur, ne deficiamus à termíno. Vnde quícunq; non est ín hac uía, errat: quícunq; hanc nõ aspícit ueritatem, ín tenebrís est: quí hac nõ uiuificatur uita, mortuus est. Vnde & magnus quidã euangelicę legis exímius prædícator clamat, loquens de nomíne Iesu: Nõ est aliud nomen datũ sub cœlo, ín quo oportet nos ſaluos fieri. Hæc est ígitur uía, à qua ſi quís declínat ad dexteram uel ad ſiníſtram, errat, nec pertínget ad términum ſalutís, & fœlicitatís æternæ. Hæc est uía, quam lex noſtra euangelica oſtendit, & demonſtrat. Et ut alíquíd ſummarìè & ſalubríter proferamus: Hæc lex noſtra euangelica oſtendit prædíctam uíam ín tríbus. Primò, qualíter hanc uíam uídeamus & cognoſcamus, & hoc per fídem. Secundò, qualíter ín ílla uía ponamur et ſtatuamur & hoc per ſacramenta. Tertiò, qualíter iam ín ípſa poſití dírígamur, ne ípſam deſeramus, & términum ſalutís & fœlicitatís attíngamus, & hoc per præcepta & uírtutes. Quícunq; ígitur uult ſaluus eſſe, ante omnía opus est eí ut teneat catholicã fidẽ, ſcílícet eccleſię catholicę Chriſtíanorũ, prout ípſi eccleſiæ per euãgelíum tradítur ad hoc ut íllumínetur, & uídeat, atque cognoſcat hanc uíã extra quam nõ est ſalus. Deínde ut ſacramenta eccleſiæ reuerẽter ſuſcípíat, ut ponat ín uía per quam neceſſe est ad ſalutẽ ambulare. Tandem ut poſſit términum ſalutís & fœlícitatís ſecure attíngere, opus est ut obſeruet euangelica præcepta & díuina: & ſecundum uírtutes theologícas pariter & morales ſuam uítam ordínet, & operetur. Oportet ergo, dílectíſſímí, pro ueſtra ſalute tã de Deo quàm de ſupradícta uía, quæ Chriſtus est, et plus ſentire, quàm ín ueſtro Alchorano habeatís. ín quo lícet tam de Deo quàm de ípſo domíno noſtro Ieſu Chriſto multa uera & pręclara, quæ & nos confitemur, habeatís: tamen

Pet. Actorũ 4.

Euangeliũ tripliciter uiam Chriſtum monſtrat.

Eccleſiæ fides.

Alcoran quatenus audiendus.

quia non eadem, ut ipsa ueritas in euangelio manifestauit, nec sufficienter: ideo ipsa lex Alchorani non sufficit ad salutē. Tradit enim ipse Alchoranus de Deo, quod unus sit, et incorporeus, immaterialis, inuisibilis, incomprehensibilis: cui nec particeps nec socius est, in eius manu uita & mors: ipse super omnia potens, super omnia benedictus: ipse creator, gubernator, & iustificator animarum, & multa alia quæ certe & nos credimus, & prædicamus. Sed in hoc, quod negat Deum patrem, nō carnaliter ex fœmina cum spiritus sit, sed ex substantia sua intellectualiter ab æterno coæternum sibi gemuisse filium, & produxisse spiritum sanctum, miserabiliter errat, & deficit à ueritate euangelij: quod firmiter docet, unum esse Deum in substantia & natura, & trinum in personis, scilicet patrē & filium & spiritum sanctum. Nec filiū aut spiritum sanctū esse participem, aut socium Deo, cum utrumq; nō participatione aut societate, sed substantialiter & naturaliter sit Deus, eandem cum Deo patre indiuisam & impartitam habētes deitatis naturam. Quam incomprehensibilem deitatis altitudinē nemo cognoscet, nisi primò per humilitatem euangelio crediderit. Vnde & quidam antiquorum prophetarū ait, Nisi crediderítis, nō intelligitis. Et dominus noster ipse in euāgelio loquens ad patrem ait: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, qui abscondisti hæc sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Multa insuper uera, præclara, & magnifica tradit de ipso domino nostro Iesu Christo Alcoranus: utpote, quod dominus noster Iesus Christus est filius Marię uirginis, omniū mulierum optimę: quod sit Dei nuncius, suusq; spiritus, uerbū cœlitus missum Mariæ: uir optimus, sapiens, propheta, qui cęcum natū atq; leprosum curauit, mortuos suscitauit, quod cum uirtute diuina uenerit, quod librum legiferū attulerit, omnisq; que magisterij peritiam, quod

Isaias.

testamen

διότι οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐφανέρωσεν, οὐδὲ ἱκανῶς· διὰ ὃ καὶ αὐτὸς ὁ νόμος τοῦ ἀλκορανου, οὐκ ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν. παραδίδωσι γὰρ αὐτὸ τὸ ἀληθεύον περὶ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐστὶν εἷς, ἀσώματος, ἄϋλος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος, ὃ οὔτε μέτοχος, οὔτε κοινωνός ἐστιν· ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ζωὴ καὶ θάνατος, αὐτὸς ὑπὲρ πάντα δυνατός, ὑπὲρ πάντα εὐλογημένος· αὐτὸς δημιουργὸς, κυβερνήτης καὶ δικαιωτὴς τῶν ψυχῶν, καὶ πολλὰ ἄλλα, ἃ πάντα καὶ ἡμεῖς ἀληθῶς πιστεύομεν καὶ κηρύττομεν. ἀλλ' ἐν τούτῳ, ὅτι αἱρεῖται τὸν θεὸν καὶ πατέρα, οὐ σαρκικῶς ἐκ γυναικὸς ἐπιπνοῦμα ἔχειν. ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προβὰς ἐξ ἀιδίου συναΐδιον ἑαυτῷ γεννῆσαι υἱόν, καὶ προαγαγεῖν πνεῦμα ἅγιον, ἐλλειπῶς πεπλάνηται, ἐκλείπει τε ἀπὸ τῆς ἀληθείας τοῦ δυκγηλίου· ὅπερ βεβαίως διδάσκει, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ θεὸς ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ φύσει, καὶ τριὰς ἐν ὑποστάσεσι πρόσωπα. πατέρα καὶ υἱόν, καὶ πνεῦμα ἅγιον· ὁδὲ εἷς αὐτὸς, υἱὸς οὐκ ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μέτοχον ἢ κοινωνὸν τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ δὲ ἕκαστον αὐτῶν ὁ μετοχῇ τινι ἢ κοινωνίᾳ, ἀλλὰ οὐσιωδῶς καὶ φυσικῶς ἐστι θεός, τῷ αὐτῷ μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἀδιαίρετον καὶ ἀμέριστον ἔχοντα τὴν θεότητος φύσιν. ὅπερ ἀκατάληπτον τὴν θεότητα ὕψος, ὃ εἰς γνῶσιν, ἐὰν μὴ πρῶτον διὰ ταπεινώσεως τοῦ δυκγηλίου πιστεύσῃ. ὅθεν καί τις τῶν ἀρχαίων πατέρων φησὶν λέγει, ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐ μὴ συνῆτε. καὶ ὁ κύριος ἡμῶν αὐτὸς ἐν τῷ δυκγηλίῳ διαλεγόμενος πρὸς τὸν πατέρα φησίν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ἐν πολλὰ ἄλλα ἀληθῆ λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ παραδίδωσι περὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἀληθεύον· οἷον, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστιν υἱὸς τῆς μαρίας τῆς παρθένου, τῆς ἀγγέλου θεοῦ, ἐν πνεῦμα αὐτοῦ, ῥῆμα ὀρθῶν πεμφθὲν τῇ μαρίᾳ· ἀνὴρ ἅγιος, σοφὸς, προφήτης· ὃς ἰάσατο τυφλὸν ἐκ γενετῆς καὶ λεπρὸν ἐθεράπευσεν, νεκροὺς ἀνήγειρεν· ὅτι μετὰ δυνάμεως θείας ἦλθεν, ὅτι τὸ βιβλίον τὸ νομοφόρον προσέλαβεν, καὶ πάσης διδασκαλίας ἐπίσταται· ὅτι

διδάσκ-

διαθήκην καὶ εὐαγγέλιον καὶ ἀπόστολοις τοῖς ἐμοῖς Ἰσραὴλ ἐδίδαξεν, τὴν παλαιὰν διαθήκην ἐβεβαίωσεν, καὶ τινὰ τοπρόσθεν κεκωλυμένα τοῖς ἀναθεματισμένοις συνεχώρησεν. ταῦτα δὲ καὶ πλείονα ἄλλα λαμπρῶς εἰρημένα ἐν τῷ ἀληθεύειν, περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, καὶ μετὰ πάσης αἰδοῦς ὑποδεχόμεθα. ἀλλὰ διόλου ὁ τῷ αὐτῷ σκοπῷ, ᾧ καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγοντα, καὶ τὰ πλείω καὶ μείζω τῶν προειρημένων ἀφίησιν καὶ ἀπαγορεύει περὶ αὐτοῦ, ὥστε τὸ βιβλίον τοῦ ἀληθεύειν, ὃ μόνον οὐκ ἀρκεῖ πρὸς τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν οὐδὲ τὴν τῆς σωτηρίας. τὰ προειρημένα πείνω περὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν τῷ ἀληθεύειν κείμενα, ἀναγκαίως καὶ ἄλλως νοεῖν. καὶ ἐπέκεινα πάντων ἄλλα μείζονα καὶ ὑψηλότερα περὶ χριστοῦ πιστεύειν. δεῖ γὰρ πιστεύειν, ὅτι ὁ χριστὸς οὐ μόνον ἐστὶ τῆς παρθένου μαρίας, ἀλλ' ἔτι καὶ τοῦ θεοῦ μονογενὴς υἱός, ὁμοούσιος καὶ ὁμότιμος καὶ ἴσος τῆς πάντα τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὃς ἀεὶ ἦν, καὶ ἄνευ χρόνου καὶ ἀρχῆς, ὡς θεοῦ λόγος, ὡς σοφία, ὡς δύναμις, γεννηθεὶς δι' οὗ πάντα ἐγένετο. ὃς πεν ὕστερον δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, κατέβη ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐσαρκώθη ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἄνθρωπος γέγονεν. καὶ ὅτι ἐσταυρώθη, καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἐτάφη ἀληθῶς· καὶ ταῦτα ἐν τῷ ἰδίῳ προσώπῳ. ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν τῇ ἰδίᾳ δυνάμει ὡς θεός, οὐκ καταπλαγεὶς ὀχ ὡς κτίσμα ἑλκυσθείς, ὡς καταπλαγῇ τὸ ἀληθεύειν ὑμῶν. καὶ κάθηται νῦν ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ πατρός. καὶ ὅλως ὕστερον ἐν τῷ τέλει τῶν αἰώνων ἐλεύσεται μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔστι τέλος. δεῖ πείνω πιστεύειν, ὅτι ὁ χριστὸς ἐστὶν ἀληθὴς θεός, καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος, σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα ἐν τῷ τάξει μελχισεδέκ· καὶ ἀμνὸς ἄμωμος, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἔχων τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ πᾶσαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν γῇ ἐξουσίαν· οὗ πνεῦμα ἀΐδιόν ἐστιν ἀΐδιον, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἄφθαρτος, ὅτι βασιλεύσει ἐν τῷ οἴκῳ ἰακὼβ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔστι τέλος. ὅτι ὁ χριστὸς ἔστιν ἐκεῖνος, ἐν ᾧ εὐλογη-

testamentum ac euangelium mandatū ſuū filijs Iſraël edocuerit, uetus teſtamentū confirmauerit, & quædā prius prohibita licitis annumerauerit. Hæc utique et plura alia præclare dicta in Alchorano de domino noſtro Ieſu Chriſto & nos credimus, & cum omni ueneratione ſuſcipimus. Sed quia non eadem intētione qua in euangelio dicuntur, & plurima, & maiora prædictis omittuntur, & negantur de ipſo: ideo liber Alchorani non ſolum nō ſufficit ad ſalutē, ſed omnino eſt cōtra ſalutē. Prædicta igitur de Chriſto in Alchorano poſita, neceſſe eſt et aliter intelligere, & ultra ea alia maiora & altiora de Chriſto credere. Oportet enim credere, quod Chriſtus non ſolum eſt Mariæ uirginis, ſed etiam Dei unigenitus filius, conſubſtantialis & coæqualis per omnia Deo patri ab æterno, & ſine tempore ac initio, ut Dei uerbum, ut ſapientia, ut uirtus, genitus: per quem omnia facta. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, & homo factus ſit. Quod etiam crucifixus, mortuus, & ſepultus uerè, & in propria perſona fuerit. Quod à mortuis tertia die reſurrexerit, aſcenderitq; in cœlum propria uirtute, ut Deus, unde uenerat: non ut creatura tractus, ut Alchoranus ueſter fingit. Sedeatq; nūc ad dexteram patris. Quod tandem in fine ſæculi uenturus ſit cū gloria, iudicare uiuos et mortuos: cuius regni non erit finis. Oportet igitur credere, quod Chriſtus ſit uerus Deus & uerus homo, ſaluator & redemptor mundi, ſacerdos in æternum ſecundum ordinē Melchiſedech, agnúsque immaculatus, qui tollit peccata mundi: habens claues regni cœlorum, & omnem in cœlo & in terra poteſtatē. Cuius poteſtas æterna eſt, & regnum eius incorruptibile. Quod regnet in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Quod Chriſtus ſit ille, in quo

Quis ſit Chriſtus.

benedicendæ erant omnes gẽtes, de quo promissio facta est Abrahæ in Isaac filio liberę, & non in Ismahele filio ancillæ, teste scriptura: Eijce ancillã & filium eius, quia in Isaac erit tibi semen. Quod ipse sit ille Messias, & propheta magnus, de quo Moyses & prophetæ scripserunt in lege. Quem Abraam summo desiderio expectauit, ut uideret: & tandem uidit, & gauisus est. Qui à prophetis nominatur angelus testamẽti, Emanuel, Salutare, Consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Hæc & multa alia tradit euangelium de uia salutis, quæ Christus est, ut eam uideamus, & cognoscamus per fidem. Verum quia modicum proficit cognoscere & uidere uiam salutis, nisi in ea homo sit, & ponatur in ea: ideo ultra fidem, necessaria sunt euangelica sacramenta. Inter quæ primum, & ianua aliorum est sanctum baptisma: de quo ait Dominus in euangelio Ioannis ad Nicodemum:

Sacramenta.

Baptismus.

Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et post resurrectionem suam ascendẽs in cœlum, tradẽs huius sacramenti formam, inquit discipulis: Euntes igitur, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spirituſſancti, docentes eos seruare omnia quæcumque mandaui uobis. Et iterum: Euntes in mundum uniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Est igitur hoc sacramentum, quo regeneramur ad uitam, necessarium ad salutem: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Cum igitur Alcoranus prohibeat omnino hanc baptisati regenerationem, non aperit, sed potius claudit regnum Dei his, qui eum sequuntur. Necesse est ergo, ut qui uult saluus esse, & introire in regnum

εὐλογηθήσονται πᾶσαι αἱ γῆται, καὶ περὶ οὗ ἡ ἐπαγγελία γέγονε τῷ ἀβραὰμ ἢ τῷ ἰσαὰκ τῷ ἐμῷ τῆς ἐλευθέρας, καὶ οὐκ ἢ τῷ ἰσμαὴλ τῷ ἐμῷ ἢ παιδίσκης, μαρτυρούσης τῆς γραφῆς τὸν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. διόπερ ἢ τῷ ἰσαὰκ ἔσται σπέρμα. ὅτι αὐτός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ μεσίας, καὶ ὁ μέγας προφήτης, περὶ οὗ ὁ μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται ἔγραψαν ἢ τῷ νόμῳ, ὃν ὁ ἀβραὰμ ἄκρᾳ προθυμίᾳ προσδόκησεν ἰδεῖν, καὶ ὑσφρον εἶδε, καὶ ἐχάρη· ὃς παρὰ τῶν προφητῶν ὀνομάζεται, ἄγγελος διαθήκης, ἐμμανουὴλ, σωτὴρ, σύμβουλος, θεός, ἰσχυρός, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἄρχων εἰρήνης. ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα παραδίδωσιν τὸ εὐαγγέλιον περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας, ἣν δεῖ ὁδὸν τὸν χριστὸν, ἵνα αὐτὴν ὁρῶμεν καὶ γινώσκωμεν διὰ πίστεως· πλὴν, διότι ὀλίγον ὠφελεῖ γινώσκειν τὴν ὁδὸν ἢ ἀληθείας, καὶ βλέπειν, ἐὰν μὴ ὁ ἄνθρωπος ἢ καὶ πέσῃ ἐν αὐτῇ, διὰ τοῦτο ἐπέκεινα ἢ πίστεως ἀναγκαῖα εἰσὶ τὰ εὐαγγελικὰ μυστήρια ἐν οἷς πρῶτον καὶ θύρα τῶν ἄλλων δεῖν τὸ ἅγιον βαπτισμα. περὶ οὗ φησὶν ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῷ ἰωάννῃ πρὸς νικόδημον· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις ἀναγεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἁγίου, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἀνιὼν εἰς τὸν οὐρανὸν, παραδίδους τοῦτο τὸ μυστήριον τὴν τύπον, εἶπε τοῖς μαθηταῖς, πορευθέντες οὖν διδάσκετε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ πάλιν, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον πάντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει· ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθείς, σωθήσεται. ἔστι δέ τοῦτο τὸ μυστήριον, ᾧ ἀναγεννώμεθα πρὸς τὴν ζωὴν, ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν· διότι ἐὰν μή τις ἀναγεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἁγίου, δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ δὲ τοῦτο, τὸ ἀληθὲς οὐρανοῦ κωλύει πανταχῶς τοῦτο τὸ βαπτίσματος τὴν ἀναγέννησιν, ἐκείνοις, ἀλλὰ μᾶλλον κλείει τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ. ἀναγκη τοίνυν δεῖν, τὸν θέλοντα σωθῆναι καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν

βασιλείαν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἐπέκεινα δὲ ὀρθῆς καὶ ὀρθοδόξης πίστεως ἐν τῷ ὀνόματι δὲ παναγίας τριάδος, δηλονότι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος βαπτίζωμαι, ἐφεξῆς τραφῶ ναὶ τῇ ἐπουρανίῳ τροφῇ, δηλονότι τοῦ σώματι καὶ τῷ αἵματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτὸς γὰρ λέγοντος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὁ μὴ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ μὴ πίνων μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ τὰ ἄλλων ὁμοίως κατ' ἀκολουθίαν ἀκολουθεῖ δὲ ἐκκλησίας μυστηρίων. ὥστε πλέον δὲ, ἐπειδὴ μάτην ὅλην ὅσον πρὸς τὸ σωθῆναι, τὸ εἶναι καὶ γρυέσθαι χριστιανὸν ὀνόματι, καὶ μὴ ὄργοις, ἴσασθαι τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ μὴ κατευθύνειν τὰ ἴδια διαβήματα εἰς τὸ τέρας, διὰ τοῦτο ὡς τελειοτάτου νόμου τὸ ἄγιον εὐαγγέλιον, ὃ μόνον δείκνυσιν ἡμῖν τὴν ὁδὸν διὰ τῆς πίστεως, καὶ τίθησιν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ διὰ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' ἔτι καὶ ὀρθῶς καὶ ῥᾳδίως ἀσφαλίζει ἡμᾶς εἰς τὸ τέρας, ὀρθῶς μὲν διὰ τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἀρετῶν, ῥᾳδίως δὲ διὰ τῶν συμβούλων· οὐδὲ εἷς γὰρ νόμου ἐτέρου ἢ γέγονε ποτὲ, ὃς τις οὕτω πρῶτον ἐκριζοῖ τὰς κακίας, οὕτω βαθέως ἐγκαρτερίζει τὰς ἀρετὰς, οὕτω γενναίως τὰς θείας ἐπεξεργάζεται ἐντολὰς, οὕτως ἡδέως πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τελειότητος εἰσφέρει τὰς συμβουλὰς, ὥσπερ αὐτὸς ὁ εὐαγγελικὸς νόμος, ὁ πᾶσαν τελειότητος ὁδὸν προδείκνυς. τίς γὰρ πώποτε νόμος γέγονεν, ὃς τις οὕτως εὐσεβῶς, οὕτως εὐλαβῶς. οὕτω μεγαλοπρεπῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν θεὸν θεραπεύειν ἐδίδαξεν, τὸ ὄνομα αὐτοῦ τιμᾶν, τὰ σάββατα καὶ τὰς ἑορτὰς ἁγιάζειν, τοὺς γονέας ἀγαπᾶν, τοὺς πλησίον φιλεῖν, τοὺς κατ' εἰκόνα θεοῦ γρυσθέντας ἀνθρώπους μὴ κτείνειν, ἁπλῶς φυλάττειν ἐν ἅπασι· μὴ μόνον μὴ μοιχεύειν, ἀλλὰ μηδὲ πορνεύειν, ἢ μολύνεσθαι ὅπως δήποτε· μὴ κλέπτειν, μὴ ληστεύειν, μὴ δὲ ἁπλῶς βλάπτειν καὶ συνοχλεῖν τὸν πλησίον· μὴ ψευδομαρτυρεῖν κατ' αὐτοῦ. καὶ τὸ πλέον, μὴ σκανδαλίζειν αὐτὸν, μὴ δὲ ὀργίζεσθαι αὐτῷ. μὴ ἐπιθυμεῖν δὲ γυναικὸς αὐτοῦ, μὴ δὲ παιδίσκης, μὴ ἄλλου πράγματος ὁποῖον δήποτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι. καὶ ὁ τοῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσα τοῖς σαρκικοῖς ἀνθρώποις ἀδύνατον δοκεῖ. ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς, εὐεργετεῖν τοὺς μισοῦντας, εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν διωκόντων καὶ

num Dei, quod ultra fidem rectam & orthodoxam in nomine sanctissimæ trinitatis, scilicet patris, & filij, & spiritus sancti baptizetur: deinde cibetur cibo cœlesti, scilicet corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi, ipso dicente in euangelio: Qui non manducat meam carnem, & non bibit meum sanguinem, nō habet uitam æternam. alijs que iuxta exigentiam imbuatur ecclesiasticis sacramentis. Vlterius, quia frustra est, quoad salutem, fieri & esse Christianum nomine, & operibus stare in uia, & non dirigere suos gressus in terminum: ideo ut perfectissima lex secundum euangelium, nō solum ostendit nobis uiam per fidem, ponit que nos in eadem per sacramenta, sed etiam: rectè & facilitèr dirigit nos in terminum, rectè quidem, per præcepta & uirtutes: faciliter autem, per consilia. Nulla etenim est, aut unquam fuit lex, quæ tam radicitus extirparet uitia, tam profunde insereret uirtutes, tam ardue diuina exequeretur mandata, tam suauiter ad implendum perfectionis cōsilia demulceret, sicut est euangelica lex, quæ omnem perfectionis uiam cōtinet, & ostendit. Quæ enim lex unquam fuit, quę tam pie, tam deuote, tam magnifice, & pure Deum colere docuerit: nomen ipsius honorare, sabbata & festiuitates sanctificare, parentes amare, proximos diligere, ad imaginem Dei homines factos non occidere: pudicitia seruata in omnibus, non solummodo non mœchari, sed nec fornicari, aut pollui quoquo modo: non furtum facere: non latrocinari, non aliàs opprimere proximum, non contra ipsum falsum testimoniū dicere. & quod amplius est, non scandalizare ipsum, nec ei irasci: non concupiscere uxorem ipsius, non ancillam, non rem aliam quamcunque in hoc sæculo. Et non solum hæc, sed etiam quod carnalibus hominibus uidetur impossibile: Diligere inimicos, benefacere odientibus, orare pro persequentibus, &

Eucharistia.

Præcepta de officijs.

Virtutes

calumniantibus nos. Et ut ad uirtutes ueniamus, ipsa humilitate & mansuetudine superbiam deiecit, benignitate inuidiam uincit, magnificentia & largitate auariciam superat, temperantia et sobrietate gulam mitigat, patientia iram extinguit, sollicitudine & diligentia acediam eneruat, castimonia uero & pudicitia non solum luxuriam & omnem impetum libidinis refrenat, uerum multos et plurimos ueluti ipsos cœlestes et incorporeos spiritus reddit impassibiles omnino. Quid plura? Ipsa auertit uisum, ne uideat uanitatem: claudit auditum, ne inutilia & scurrilia audiat: prohibet gustũ, ne illicita concupiscat: temperat odoratum, ne ad inanes & mortiferas dilabatur suauitates: refrenat & retrahit tactũ, ne prohibita quoquo modo tangat, aut amplectatur. Ipsa cogitationes immundas purgat, delectationes noxias fugat, consensum ad illicita omnino prohibet, linguam cohibet, sermones ordinat, mores componit, opera dirigit, omissa quę agẽda sunt restaurat, et ut uno sermone omnia cõplectamur, ipsa docet Deũ timere, & ipsum toto corde diligere, ipsi adhærere, & ab ipso nunquam in æternum separari: quod est summa fœlicitas, & immensa iocunditas, hic inchoata, utcunq; possibile per speciem, quæ tandem in alia uita per rei euidentiam complebitur & perficitur ex integro. Quæ fœlicitas & iocunditas est finis & terminus uiæ, per quam lex euangelica suos sectatores ducit, & dirigit, modo ut dictum est. Qui quidem finis & terminus, quod salutem & fœlicitatem dicimus, licet sicut incomprehensibilis, ita & inexplicabilis sit, dicente Esaia propheta, Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, bonum scilicet quod Deus præparauit diligentibus se: nihilominus ut nos mortales possumus, aliquid & breuiter dicemus de ipso, ut ex ipsa auiditate præmij, animi nostri non abhorreant ardui

Summa fœlicitas.

Finis, summum que bonum, aut terminus.

συνοφαντούντων ἡμᾶς. καὶ ἵνα πρὸς τὰς ἀρετὰς ἔλθωμεν, διὰ μὲν τῆς ταπεινώσεως καὶ πραότητος τὴν ὑπερηφανίαν ἀφῄρηται, διὰ δὲ τῆς ἀγνωμοσύνης τὸν φθόνον νικᾷ, διὰ δὲ μεγαλοπρεπείας καὶ ἐλευθεριότητος τὴν φιλαργυρίαν ὑπερβαίνει, διὰ δὲ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας τὴν γαστριμαργίαν πραΰνει, διὰ δὲ μακροθυμίας τὴν ὀργὴν σβεννύει, διὰ δὲ τῆς ἀθυμελείας τὴν ἀκηδίαν ἐκνευρίζει. διὰ δὲ τῆς ἁγνείας καὶ σωφροσύνης, ἃ μόνον τὴν ἀκολασίαν, καὶ πᾶσαν ὁρμὴν ἀσελγείας χαλινοῖ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς καὶ πλείστας, ὥσπερ αὖτε τὰς ἐραννὰς καὶ ἀστέμπτους πνοάς, ἀφκαθίσκησιν ἀπαθεῖς παντελῶς. τί πλέον; αὐτὸς ἀφῃρῆται τὴν ὄψιν, ἵνα μὴ βλέπῃ ματαιότητας. κλείει τὴν ἀκοὴν, ἵνα μήτε ἀνωφελῆ καὶ ἀκαίρως ἀκούῃ, κωλύει τὴν γεῦσιν, ἵνα μὴ τῶν ἀθεμίτων ἀπτῆται, κωλύει τὴν ὄσφρησιν, ἵνα μὴ εἰς ματαίας καὶ θανασιφόρους ὀλιγοχρόνη ἡδονὰς χαλινοῖ καὶ ἀνθέλκει τῶν ἀφῶν, ἵνα μὴ τῶν κεκωλυμένων ὅπως δήποτε ἅψηται), ἢ αὐτὰ παθοποιήσῃ. ὅσους τὰς ἀκαθάρτους ὀνθυμήσεις καθαίρει, τὰς βλαβερὰς ἡδονὰς διώκει, τὴν πῶς τὰ ἀθεμίτα συγκατάθεσιν κωλύει παντάπασι, τὴν λόγων τάξιν ἐπέχει, οὗ λόγος πάρεστι, τὰ ἄλογα σωπᾶν ποιεῖ, τὰ ὄργανα κατευθύνει, τὰ πρακτέα καταλειπόμενα ἀνακτᾶται. καὶ ἵνα ἑνὶ λόγῳ πάντα φιλάθωμεν, ὅσους διδάσκει τὸν θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ αὐτὸν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ ἀγαπᾶν, αὐτῷ προσκολλᾶσθαι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μηδέποτε εἰς πάντα αἰῶνα χωρίζεσθαι. ὃ δὲ ἐστὶν ἄκρα εὐδαιμονία, καὶ ἄμετρος ἡδονή, ὑπὲρ οὗ θαυμάζει διὰ τὸ ἐλπίσθαι, ὡς διὰ τὸ ἔσεσθαι, καὶ ὕστερον ὑπὲρ αὐτοῦ εἴσεται τῇ φανερώσει τὸ πράγματος τελειωθησομένῃ καὶ συμπληρωθησομένῃ ἐν ἀκεραίᾳ. ἥτις δὴ καὶ εὐδαιμονία καὶ ἡδονή, ἔστι τέλος καὶ ὅρος καὶ δή, διὰ ἣν ὁ εὐαγγελικὸς νόμος οὗτος ἀκολάθους αὐτοῦ ἄγει καὶ κατευθύνει, καθ' ὃ εἴρηκε βρόπον. ὃ δὲ τέλος ἐν πέρας, ὃ σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν λέγομεν, εἰ καὶ ὥσπερ ἀκαταλήπτον, ὅτῳ καὶ ἀπεφθέγξατο ὅδε, λέγοντος τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδὲ οὖς ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη, τὰ ἀγαθὰ ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ὅμως καθὸ θνητοὶ ἡμεῖς, καὶ διανοίᾳ ἁβρύνει τὸ πόθῳ αὐτοῦ, καὶ βραχέως, ἵνα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τοῦ ἄθλου, μὴ ἀφιστάνται αἱ ψυχαὶ ἡμῶν,

τὸ μέγεθος. ἡ γὰρ εὐδαιμονία, ἣν ὁ εὐαγγελικὸς νόμος ἐπαγγέλλεται τοῖς χριστιανοῖς, οὐσιωδῶς ἐστιν ἐν κτήσει γνίνων ἀγαθῶν, οὐκ ἐν προφῆ παντοδαπῶν σαρκῶν, ἤγουν κρεῶν καὶ καρπῶν· οὐκ ἐν πόσει οἴνου, μέλιτος καὶ γάλακτος, οὐκ ἐν ἡδύτητι ἤχου ὑδάτων τρεχόντων, ὀχετῶν δηλονότι καὶ πηγῶν, οὐκ ἐν ποδιπόκῃ καὶ ἀκολασίᾳ σαρκικῇ ὡραιοτάτων γυναικῶν καὶ παθένων, οὐκ ἐν ἄλλοις, πρὸς ἃ πινε ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ ἡ φυσικὴ ὕλη διψάρει· ὁποῖον παράδεισον ὑμῖν τὸ ἀληθράνον ὑμῶν ἐπαγγέλεται. ἀλλ' ἡ εὐδαιμονία ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ἣν ζωὴν αἰώνιαν λέγομεν, σωίσεται οὐσιωδῶς μὲν καὶ ὑπαρκτικῶς, καθ' ἑαυτὴν, καὶ χωρὶς τινὸς κτίσεως μέσου, ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς τῆς θείας οὐσίας καὶ φύσεως. λέγει γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησίν, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. καὶ διότι τὸ τοιοῦτον ὁρώμενον ἔσται ἐν τῷ ὁρᾶσθαι δι' ἀγάπης, ἡ ὡς μεταβάλλει τὸν ὁρῶντα εἰς τὸ ὁρώμενον, αὐτῇ τῇ θεωρίᾳ ἀκολουθήσει μεταμόρφωσίς τις καὶ ἔκτασις, ἤ τινι ὁ ἀγαπῶν θεοειδὴς ἀποτελεσθήσεται, καὶ κρατήσει τὸ ἀγαπώμενον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ἔσται ἐν τῷ λοιπῷ, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος, ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. διότι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ, καὶ διότι πρὸς τὴν ἕνωσιν τοῦ ἄκρως συνεχομένου, ἕπεται ἡδυνὴ ἄκρα, αὐτῇ τῇ θείᾳ καὶ ἀϊδίῳ θεωρίᾳ ἀκολουθήσει ἀνεκδιήγητος γλυκύτης καὶ ἡδονὴ, ἣν ἰδίως ὀνόματι ἀπολαυσιν λέγομεν. καὶ τοιαύτην, ὁποίαν οὔτε νοῆσαι, οὔτε γλῶσσα δύναται ἀνθρώπων διηγήσεται. ἣν θαυμάζων δαυὶδ ὁ προφήτης ἐν πνεύματι ἐβόα λέγων, ὡς, πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου κύριε, ἣν ἔκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε. παρὰ δὲ τὴν προειρημένην τῆς θείας θεωρίας μακαριότητα, ἥ τινι ἡ ἡμετέρα ψυχὴ δι' ἀκεραίου μακαρισθήσεται, ἕξομεν καὶ ἐν τῷ σώματι τὴν εὐδαιμονίαν, κατὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον. καὶ γὰρ τὰ σώματα τῇ μακαρίᾳ ἐνδύσεται ἀθανασίᾳ, ἄφθαρτα, καὶ παντελῶς ἀπαθῆ, λεπτὰ πρὸς τούτοις, καὶ κοῦφα. καὶ πλέον, πρὸ ἡλίου νῦν δύσι, καὶ λαμπρὰ καὶ

arduitatem itineris. Etenim fœlicitas quàm lex euangelica promittit Christianis, non consistit in possessione bonorum terrenorum, non in esu omnigenorum carnium & fructuum, non in potu uini mellis & lactis, non in suauitate sonitus aquarum currentium, riuulorum scilicet & fontium: non in amplexu & luxu carnali, pulcherrimarum mulierum & uirginum: non in cæteris, ad quæ carnalis concupiscentia & mortalis fex instigat, cuiusmodi paradisum uobis uester promittit Alchoranus. Sed fœlicitas nostra Christianorum, quam uitam æternam dicimus, consistit substantialiter quidem & essentialiter per se, & absque quocunq; creato medio in uisione ipsius diuinæ essentiæ & naturæ. Vnde Dominus noster in euãgelio ait: Hæc est uita æterna, ut cognoscat te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Et quia tale uisum erit in uidente per amorem, qui transformat amantem in amatum, ad ipsam uisionem sequitur transformatio quædam & tensio, qua amans deiformis efficietur, & tenebit amatum: immò & unum erit in reliquo, dicẽte Domino, Qui manet in me, et ego in eo, quia Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. quia ad unionem summæ cõuenientis, sequitur dilectio summa. Ad illam diuinam & æternam uisionem, sequitur inenarrabilis dulcedo & suauitas, quã proprio nomine fruitionẽ dicimus. Et talis, qualem nec mens cogitare, nec lingua ualet exprimere mortaliũ. Quam admirãs Dauid propheta in spiritu clamabat, dicẽs: O q̃ magna multitudo dulcedinis tuę Domine, quam abscõdisti timẽtibus te: Pręter prædictã diuinæ uisionis beatitudinẽ, qua anima nostra ex integro fœlicitabitur, habebimus et in corpore fœlicitatẽ suo modo. Etenim corpora beatorũ erũt immortalia, incorruptibilia, et omnio impassibilia, subtilia denicq;, et agibilia, et plusq̃ sol modò sit, splẽdida,

In quo uita æterna, seu fœlicitas.

& refulgentia. Non comedent, neque bibent ibi corporaliter, diuinæ uisionis in effabili satietate repleti. Similiter neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei. dicente Domino nostro Iesu Christo in euãgelio: In resurrectione enim neq; nubẽt, neq; enim ultra mori poterunt: sed sunt sicut angeli Dei in cœlo, et filij sunt Dei. Et iterum: Tunc fulgebũt iusti, sicut sol in regno patris eorum. Et sicut de societate, ita & de cõditione ipsorum, quo ad huiusmodi actus corporeos gaudebunt. quia nullum erit ibi cibi desiderium, nulla ibi exardescet libido, nullæ reliquæ passiones, quales modo patimur corporis. Non lachrymæ, non luctus, non clamor, non denicq; ullus dolor, non ægritudines, non imbecillitates, non paupertatis metus. Nemo ibi lædetur, nemo irascetur, nemo inuidebit proximo. Nulla pulsabit honoris, aut potestatis ambitio. Nulla erit tunc discordia, sed cuncta consona. Nullus erit ibi diaboli metus: insidiq; dæmonum nullæ: timor gehennæ procul: tranquilla erunt omnia, & cum ęterna securitate iugis splendor. Vere degenerat, qui huius uitæ amore nõ capitur, in qua diuitiq; & deliciæ & gaudia sic inchoantur, ut finiri non possint. Cuius qui amator esse noluerit, & præsentem, & perdet uitam tẽporalem, & hãc æternam de qua loquitur nõ inueniet, atque à morte ęterna capietur. Huius æternæ uitæ, & æternæ fœlicitatis, olim magnus Paulus noster, Iesu Christi desiderio tractus, de exilio uitæ præsentis conquerens, sic clamabat: O infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Viuo ego iam, non ego, uiuit autem in me Christus. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Abscondita enim est mortalibus illa uita: quia quàm diu sumus in mundo, peregrinamur à Domino. Sed tunc reuelabitur, & manifestabitur, cum Dominus Iesus cœperit pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna,

καὶ ἀσρᾶπῆοντε. ὁ φαγουῶ ἐκεῖ, οὐδὲ πίνου σωματικῶς, ὧδ' ἀβρῶτῳ πραγικῶ τῆς θείας θεωρίας πεπλησωμένοι. ὅτε γαμοῦσιν ὁμοίως ἐκεῖ, ὅτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ἔσονται ὡς ἄγγελοι θεῦ. λέγοντος τοῦ σωτῆρος, ἐν γῶ τῇ ἀναστάσει ὅτε γαμοῦσιν, ὅτε ἐκγαμίζονται· οὐδὲ γῶ ἔτι ἀποθνήσκειν δύνανται, ἀλλ' εἰσιν ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν ῷ σρανῷ, καὶ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ. Ⓒ πάλιν, τότε λάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὡς πρὸς πόλει ἡ κοινωνίας, ὅτω Ⓒ πρὸς ἡ κατάστασις αὐτῶν, ὅσον πρὸς τὰς ποιότητας φύσεγείας τοῦ σώματος χαρήσονται. διότι οὐκ ἔστι ἐκεῖ βρώματος ὠνθυμία, οὐδεμία ἐκεῖ ἐκκαθησις ἀκολασία, οὐδὲ τὰ λοιπὰ πάθη, ὁποῖα νῦν πάσχομεν τοῦ σώματος· οὐ δάκρυα, οὐρήνος, οὐ κοπετὸς, οὐ πόνος οὐδείς, οὐ χαυότης ἀσθενείας, οὐ φόβος πτωχείας· οὐδεὶς ἐκεῖ βλάπτεται, οὐδεὶς ὀργίζεται, οὐδεὶς φθονεῖ τοῦ πλησίον, οὐδεμία νύξις τιμῆς ἢ δυνάμεως φιλοτιμία, οὐδεμία ἔσται τότε ἀρχόντια, ἀλλὰ σύμφωνα πάντα. οὐδὲν ἔσται ἐκεῖ τοῦ διαβόλου ὀνος, ἔνεδρα δαιμόνων οὐδεμία, φόβος ἡ γέεννης μακρὰν. γαλλιῶ ἔσονται πάντα, Ⓒ σὺν ἀπονίᾳ ἀσφαλείᾳ. τῇ ἀληθείᾳ ἀγήρως ὄντι, ὃς τις οὐχ ἁλίσκεται τοῦ πόθου τῆς ζωῆς ταύτης, ἐν ᾗ πλοῦτος καὶ τρυφαὶ καὶ εὐφροσυναι οὕτως ἄρχονται, ὡς μὴ δύνασθαι τελειωθῆναι. ἧς τινος ὁ μὴ θέλων γνῶσθαι φάσεις, καὶ τὸν παροῦσαν καὶ πρόσκαιρον ἀπολεῖ ζωὴν, καὶ ταύτην τὴν ἀίδιον τὴν εἰς ἣν διαλεγόμεθα οὐχ εὑρήσει, καὶ Ⓒ δὲ μὴ νίῳ θανάτῳ κρατηθήσεται. ταύτης τῆς ἀιωνίου ζωῆς καὶ ἀϊδίου εὐδαιμονίας, πάλαι ὁ μέγας παῦλος ἡμῶν, ὁ ἀπόστολος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, τῇ ἐπιθυμίᾳ ἑλκυσθεὶς, πεῖς τῆς ὀρθείας τῆς παρούσης ζωῆς λυπούμενος, οὕτως ἔβοα· ὦ δύσυχὴς ἄνθρωπε, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. ζῶ ἐγὼ ἥδη, οὐκ ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ἐπιθυμῶ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι. ἀπεκρύφθη γὰρ τοῖς θνητοῖς ἐκείνη ἡ ζωή. διότι ἐφ' ὅσον δόμεν ἐν Ⓒ τῷ κόσμῳ, ἀποδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. ἀλλὰ πότε ἀπεκαλυφθήσεται καὶ φανερωθήσεται, πότε ὅταν ὁ κύριος ἰησοῦς ἄρξηται ἀντὶ τῶν γήινων τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν πρόσκαίρων τὰ ἀίδια,

ἀντὶ

αὐτὸ τῶν μικρῶν τὰ μεγάλα δοῦναι, καὶ πρὸ σκυλῆς σὺν αὐτῷ οὓς ἁγίους, ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς πατρικῆς δόξης· καὶ ποιεῖν μετ' αὐτοῦ ἐν τοῖς οὐρανίοις συγκαθῆσθαι, καὶ τῆς ἀθανασίαν τῆς ἰδίας δωρεᾶς, πρὸς ἣν τῇ ζωοποιήσει τὸ ἴδιον ἄφθαρτον αὐτοὺς προσηνέγκασθαι. ὡς δεδόξασται λαλήθη πόλει σου ἡ πόλις τοῦ θεοῦ, ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματα σου κύριε τῶν δυνάμεων. ἐπεθύμει καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ κυρίου. ἐλεγεν ὁ προφήτης, ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου, ἠγαλλιάσατο ἐπὶ θεῷ ζῶντι. τοιαύτη ἐστὶν ὄντως οὖσα, ἡ εὐδαιμονία τῶν χριστιανῶν. τοιαύτη ἡ ἐλπὶς ἡ ἡμετέρα. τοιοῦτον τὸ ἁγίου εὐαγγελίου τὸ τέλος καὶ τὸ πέρας. οὐχ ὁποῖον σαρξ καὶ αἷμα ὑπισχνεῖται ὑμῖν, ἀλλ' ὁποῖον ἔχουσι τὰ ἀγγελικὰ πνεύματα. ὅπερ ὥστε κατασχεῖν καὶ φυλάξαι, εὐδοκῶν θαυμαστόν, εἰ οἱ πρὸ ἡμῶν πατέρες, τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης ἐκαφθέντες, τοικύλα καὶ ἀναρίθμητα ὑπενεγκεῖν ἡδέως καὶ χαρμονικῶς κολάσεια, εἰ γονεῖς, εἰ γυναῖκας, εἰ παῖδας, εἰ πλοῦτον, σαρκὸς ἡδονὰς, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τοῦ αἰῶνος ἀγαθὰ ἐκασίως ἀρνήσαντο, ἵνα πρὸς ταύτῃ καὶ σωτερώτερον καὶ ἀσφαλέστερον καὶ ἐλευθερώτερον φθάσωσιν. καὶ διότι ἡ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ (ἣ τις ἐστὶ κατ' αὐτὸν θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν) ἀνάγκασον ἡμᾶς, ἵνα ἀφέντες πάντα τὰ παρούσης ζωῆς τὰ ἡδέα καὶ συμφέροντα, ἀπὸ μακροτέρων μερῶν καὶ μετὰ μεγάλων κόπων ἕως ὑμῶν ἐλθωμεν, καὶ ὁμολογήσωμεν καὶ ἀναγγείλωμεν, ἃ πέπιστευκαμεν καὶ ἀπηγγέλκαμεν. διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, καὶ ἱκετεύομεν, ἐν τῷ πάντας ἡμᾶς κατ' εἰκόνα αὐτοῦ λογικοὺς καὶ νοεροὺς δημιουργήσαντι, ἵνα μακροθυμῶς δέξησθε ἐν τούτοις τοῖς γράμμασιν ἅπερ ἀπηγγείλαμεν· καὶ ὡς λογικοὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν θεοῦ δημιουργηθέντες, τὰ γράμματα ἡμῶν μετὰ λόγου ἐρευνήσητε. καὶ ἂν τί τῷ λόγῳ συμφωνον εὕρητε, ἐκεῖνο ὡς λογικοὶ λάβετε. ἐὰν δέ τι ἄλλως ὑμῖν δόξῃ ἀναγγεῖλαι, ἰδοὺ ἑτοίμους ἡμᾶς προσφέρομεν, ἕως οὗ ἀποδώσωμεν τὸ πνεῦμα τῷ θεῷ τῷ ποιήσαντι αὐτό, ἐν τῇ βοηθείᾳ καὶ τῇ δυνάμει τοῦ ἐπόντος, ὅταν στῆτε

pro modicis magna præstare, & adducere secum sanctos in uisione paternæ gloriæ, & facere secum in cœlestibus considere, suique immortalitatem largiri, ad quam sui sanguinis uiuificatione eos reparauit. O quàm gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. O quàm dilecta tabernacula Domine uirtutum, concupiscit et deficit anima mea in atria Domini. Dicebat propheta, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Talis profecto est fœlicitas Christianorum: talis spes nostra: talis sancti Euangelij finis & terminus. Non qualem caro & sanguis promittit nobis, sed qualem habent cœlestes & angelici spiritus. Pro quo obtinendo, nō mirum si priores nostri patres igne charitatis accensi, uaria & innumera pertulere alacriter & gaudēter tormenta: si parentibus, si uxoribus, si liberis, si denique diuitijs, delectationibus carnis, cæterisq; huius sæculi bonis sponte renunciabant, ut ad hanc & uelocius & securius atque liberius pertingerent. Et quia charitas Christi (quę quantum in ea est, uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionē ueritatis peruenire) coēgit nos, ut dimissis omnibus uitæ præsentis commodis, à longinquis partibus, & cum magnis laboribus usque ad uos ueniremus, profiteremur que, & annunciaremus quæ professi sumus, & annunciauimus. Ideo rogamus uos, & obsecramus in eo, qui nos omnes ad sui imaginem, rationales & intellectuales creauit, ut patienter his in scriptis suscipiatis, quæ annunciauimus: & ut rationales, ad imaginem & similitudinem Dei creati, scripta nostra cum ratione discutiatis. Et si quid rationi consonum reperietis, illud ut rationales suscipite. Si quid uero aliter uobis uideatur esse nunciatum, ecce paratos nos offerimus, etiam quousque reddamus spiritum ad Deum, qui fecit illum, in illius auxilio & uirtute, qui dixit, Dum steteritis

ritis ante reges & præsides, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Ad ostendendum, quod omnia quæ scripsimus, sancto euangelio & rationi sunt consona. Si autem nec prædicta cũ ratione discutere, nec nos ulterius audire, ordine & circumstantijs seruatis debitis, uoluerítis: excusamus nos corã Deo & omnibus angelis & sanctis suis, & inuocamus in testes cœlum & terram, & omnem creaturam, quod iuxta posse circa salutem uestram fecimus, quod facere potuimus: ponentes animas nostras pro uestra salute, & charitate, iuxta Euangeliũ, quod dicit: Maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. & pro laude Domini nostri Iesu Christi, qui est Deus benedictus in sæcula. Amẽ.

FINIS.

σταθῆτε ἐνώπιον βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, μὴ προμελετᾶτε, πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τί λαλήσητε. πῶς γὰρ ἐξεστι, ὅτι πάντα ὅσα ἐγράψαμεν, τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ καὶ τῷ λόγῳ εἰσὶ σύμφωνα. εἰ δὲ μή τι τῶν προειρημένων σὺν λόγῳ ὀφείλομεν, ἀνακρῖναι, ὅτι ἡμῶν πλέον ἀκοῦσαι, καὶ τάξεως καὶ τῶν περιστάσεων φυλαττομένων τῶν ὀφειλομένων, διαλήσεται, ἐξαιτούμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ πάντων σῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, καὶ ὧν καλοῦμεθα μάρτυρας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν, ὅτι κατὰ δύναμιν περὶ τὴν σωτηρίαν τὴν ὑμετέραν ἐποιήσαμεν, ὅπερ ποιῆσαι ὠφείλομεν, τιθέντες τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν καὶ τῆς ἀγάπης, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον· ὃ φησιν, ὅτι μείζονα ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ τις ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὅς ἐστι θεὸς εὐλογημένος εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ.